

DÜNYA ƏDƏBİYYATI
ANTOLOGİYALARI

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
İlham Əliyevin
**“Dünya ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrinin
əsərlərinin Azərbaycan dilində nəşr edilməsi
haqqında”** 2007-ci il 24 avqust tarixli
sərəncamı ilə nəşr olunur.

“Şərq-Qərb”
Bakı – 2011

RUS SERİ

ANTOLOGİYASI

DÜNYA ƏDƏBİYYATI
ANTOLOGİYALARI

“Şərq-Qərb”
Bakı – 2011

Слово о полку Игореве
Александр Сумароков
Гавриил Державин
Иван Крылов
Александр Пушкин
Фёдор Тютчев
Михаил Лермонтов
Яков Полонский
Афанасий Фет
Николай Некрасов
Валерий Брюсов

Ярослав Смеляков
Лев Ошанин
Александр Яшин
Сергей Михалков
Виктор Боков
Маргарита Алигер
Сергей Смирнов
Людмила Татьяничева
Евгений Долматовский
Константин Симонов

АНТОЛОГИЯ РУССКОЙ ПОЭЗИИ

Михаил Кузьмин
Александр Блок
Велимир Хлебников
Николай Гумилёв
Самуил Маршак
Анна Ахматова
Николай Асеев
Борис Пастернак
Вера Инбер
Осип Мандельштам
Марина Цветаева
Владимир Маяковский
Сергей Есенин
Николай Тихонов
Павел Антокольский
Степан Щипачёв
Алексей Сурков
Николай Ушаков
Михаил Исаковский
Александр Прокофьев
Владимир Луговской
Николай Заболоцкий
Леонид Мартынов
Семён Кирсанов
Арсений Тарковский
Ольга Берггольц
Николай Грибачёв
Михаил Светлов
Александр Твардовский
Сергей Васильев

Михаил Дудин
Михаил Луконин
Борис Слуцкий
Сергей Орлов
Сергей Викулов
Николай Доризо
Владимир Солоухин
Булат Окуджава
Константин Ваншенкин
Евгений Винокуров
Андрей Дементьев
Владимир Соколов
Мая Румянцева
Олег Шестинский
Анатолий Жигулин
Роберт Рождественский
Римма Казакова
Андрей Вознесенский
Евгений Евтушенко
Анатолий Передреев
Анатолий Поперечный
Василий Казанцев
Николай Рубцов
Александр Кушнер
Белла Ахмадулина
Олег Дмитриев
Владимир Высоцкий
Иосиф Бродский
Юрий Кузнецов
Алексей Парщиков

İqor yürüşü haqqında söyləmə

Aleksandr Sumarokov
Qavrill Derjavin
İvan Krilov
Aleksandr Puşkin
Fyodor Tyutçev
Mixail Lermontov
Yakov Polonski
Afanasi Fet
Nikolay Nekrasov
Valeri Bryusov

Yaroslav Smelyakov
Lev Oşanin
Aleksandr Yaşin
Sergey Mixalkov
Viktor Bokov
Marqarita Aliger
Sergey Smirnov
Lüdmila Tatyaniçeva
Yevgeni Dolmatovski
Konstantin Simonov

RUS ŞERİ ANTOLOGİYASI

Mixail Kuzmin
Aleksandr Blok
Velimir Xlebnikov
Nikolay Qumilyov
Samuil Marşak
Anna Axmatova
Nikolay Aseyev
Boris Pasternak
Vera İnber
Osip Mandelştam
Marina Svetayeva
Vladimir Mayakovski
Sergey Yesenin
Nikolay Tixonov
Pavel Antokolski
Stepan Şipaçov
Aleksey Surkov
Nikolay Uşakov
Mixail İsakovski
Aleksandr Prokofyev
Vladimir Luqovskoy
Nikolay Zabolotski
Leonid Martinov
Semyon Kirsanov
Arseni Tarkovski
Olqa Berqgolts
Nikolay Qribaçov
Mixail Svetlov
Aleksandr Tvardovski
Sergey Vasilyev

Mixail Dudin
Mixail Lukonin
Boris Slutski
Sergey Orlov
Sergey Vikulov
Nikolay Dorizo
Vladimir Solouxin
Bulat Okucava
Konstantin Vanşenkin
Yevgeni Vinokurov
Andrey Dementyev
Vladimir Sokolov
Maya Rumyantseva
Oleq Şestinski
Anatoli Jiqulin
Robert Rojdestvenski
Rimma Kazakova
Andrey Voznesenski
Yevgeni Yevtuşenko
Anatoli Peredreyev
Anatoli Popereçniy
Vasilii Kazantsev
Nikolay Rubtsov
Aleksandr Kuşner
Bella Axmadulina
Oleq Dmitriyev
Vladimir Visotski
İosif Brodski
Yuri Kuznetsov
Aleksey Parşikov

ISBN 978-9952-34-292-5

Tərtib edənlər: Rüstəm Kamal
Telman Vəlixanlı

Ön sözün müəllifi: Telman Vəlixanlı

Redaktor: Salam Sarvan

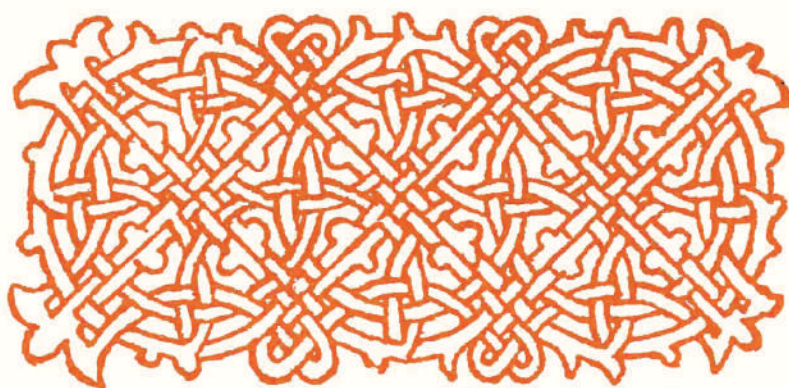
Korrektorlar: Elsevər Muradov
Fəridə Səmədova

Bədii tərtibat və
dizaynın müəllifi: Tərlan Qorçu

Kompüter düzümü: Hikmət Aydınöglü

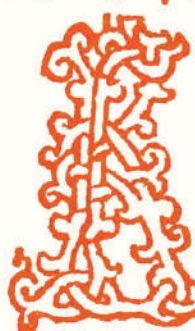
Rus şeri antologiyası. – Bakı: “Şərq-Qərb”, 2011, 456 səh.

Mətn: Bakı Slavyan Universiteti, “Kitab aləmi” NPM, 2011
Bədii tərtibat, səhifələnmə: “Tutu” nəşriyyatı, 2011
© “Şərq-Qərb” ASC, 2011

СЪБЪМЪ ПОУНА СЪСЪМЪ

ГЛАВНЬ. ТВОРЕНІЕ ПРЪ ПЕРАГО ОЦА ПШЕГО ІУАНА ДА
ДАСЪ НА . ВЪСЖНѢ . НАГНЪ ВЪЗЪА ПОВН . С . Н . НПОЕ .
СТРЫ . ВЪКРНЫ З . ПОКТОРНЕ ДННЪ . ИАШЕНЦА ВЪ
ДНН . СТРЫ ПОСА І . СТРЫ ВЪКРНЫ НА С . НБДНН
Д . АЩЕЛНѢВЕЛИКНІСТЫН . ПОВЪСКРСНЫ . Д
НСТОЦОУ , НА . С . СТРЫ . ГЛАСЬ А :—

СЕРНАМНШАЦЛТВЫ . ПРИЦНІСТЫН
ГН . НПОДАНЖЕНА ОСТАВЛЕН . ЕГРЪХО ІА
ТЫЕ ДННЕСНІАКЛЕНВЪДНРЪВЪКРНІЕ .—
ВЪИДЪТЕ ЛЮЕСНОЛЬ . НОВНІДЪТЕ
И . ИДАДНТЕ СЛАВЪ ВЪНѢВЪКРШОДЪ
ИЗДЪРТВЫ . ІАКОТЪЕБЪНАШЬ . ИЗКА
ВЛЕННА ОВЕЗАКОННАШЬ . ПРТЕЛЮЕ . ПОСНПОКЛО
НІСАХОУ . СЛАВАЩЕЕГОЕЖЕИЗДЪРТВЫВЪКРШЕ

ПЛЕМЪ РЪСКИ

НАЖВЪ ДРЪСТА

RUS POEZİYASI İLƏ YENİ TANIŞLIQ

Dünya ədəbiyyatı incilərinin ana dilimizə tərcüməsi mühüm sosial-mədəni hadisə kimi qiymətləndirilməlidir. Xüsusən də söhbət yüzilliklər boyu ədəbiyyatımızla yanaşı mövcud olmuş, onunla qarşılıqlı təsirdən yan keçməmiş rus ədəbiyyatından gedirsə. Təqdirəlayiq haldır ki, Sovetlər Birliyi dağıldıqdan sonra Azərbaycanda klassik və müasir rus ədəbiyyatından tərcümələr əvvəlki intensivliyini saxlaya bilmiş, ayrı-ayrı rus ədiblərinin yaradıcılığının, ədəbiyyatlarımızın ideya-mövzu və tipoloji yaxınlığının tədqiqinə marağ azalmamışdır.

Burada başqa bir diqqətçəkən cəhət yaxın qonşumuz, əsrlər boyu sıx iqtisadi, mədəni-tarixi və insani əlaqələrdə olduğumuz, zəngin mədəniyyətə və ədəbiyyata malik Rusiyaya, rus xalqına, digər tərəfdən də rus ədəbiyyatı və mədəniyyəti vəsi-təsilə dilimizə, təfəkkür tərzimizə, elm və təhsilimizə gəlib çatan və ötürülən ədəbi-mənəvi dəyərlərə yeni münasibətin formalaş-ması ilə bağlıdır. Sözümlərin canı ondadır ki, ötən əsrin son onilliyində və yeni yüzilliyin əvvəllərində rus ədəbiyyatından tərcümələr təkcə zövq məsələsi deyildi, dünyanın ən böyük və zəngin söz xəzinələrindən birinə müraciət həm də tarixi-mədəni zərurətdən irəli gəlirdi. Çağdaş ədəbiyyatımızın yaşlı nəslin tanınmış nümayəndələri ilə yanaşı, gənc nəslin istedadlı nümayəndələrinin rus ədəbiyyatına müraciəti bir daha onu göstərir ki, bizim mənəvi-estetik məkanımızda, ədəbi təfəkkürümüzün formalaşmasında qonşu xalqın ədəbiyyatı üstün yer tutur. Birincisi, rus şeir və nəsr antologiyalarının tərtibi artıq müəyyən ənənəyə malikdir. İkincisi, rus ədəbiyyatı nümunələri Azərbaycanda ən çox sevilən, ali və orta məktəblərimizdə

tədris edilən və milli ədəbi düşüncəmizə yaxın olan möhtəşəm söz sənətidir. Üçüncüsü, rus ədəbiyyatı bu günün özündə də ədəbiyyatımızın ən çox təmasda olduğu, müqayisəli ədəbiyyatşünaslığın və tərcüməşünaslığın yaxından ilgiləndiyi və tədqiq etdiyi obyektədir. Nəhayət, Azərbaycanda güclü rusdilli ədəbiyyat, həm poeziya, həm də nəsr təmsilçilərini öz ətrafında birləşdirən ədəbi birliklər və qruplar var. Onlar mütəmadi olaraq nəşr edilir. İndinin özündə də doğma dilimizə daha çox rus ədəbiyyatı nümunələri tərcümə olunur.

Rus ədəbiyyatı dünyanın aparıcı ədəbiyyatlarından biridir. Bu xalqın ədəbiyyatı elə onun tarixi kimi də qəbul edilə bilər. Təsadüfi deyildir ki, böyük rus ədəbiyyatşünası D.S.Lixaçov rus ədəbiyyatının Kiyev dövrünü səciyyələndirərkən ondakı “tarixi monumentallığı” ön plana çəkirdi. Tanınmış rus tarixçiləri Tatişev, Karamzin, Solovyov, Kostomarov və başqaları öz ölkəsinin tarixini məhz ədəbi abidələr – salnamələr, hərbi, tarixi, angioqrafik və s. povestlər əsasında qurmağa çalışmışlar. Qədim rus abidələri, o cümlədən “Rus şeri antologiyası”nda yeni tərcümədə verilmiş “İqor yürüşü haqqında söyləmə” əsəri orta əsrlər rus mədəniyyətinin, dini və mifik təsəvvürlərinin, pravoslav mədəniyyəti və özünüdərkinin poetik aynasıdır. XVII yüzillikdə köhnə təriqətçilik uğrunda mübarizəni baş keşiş Avvakumun əsərləri ilə tanış olmadan dərk eləmək, yəqin ki, çətin olardı. XVIII əsr rus tarixini, ictimai-siyasi şüurunun təkamülünü, avropalaşan və yadlaşan Rusiyanın əsl simasını Lomonosovun və Derjavinin odaları, Novikov və Krilovun jurnalları olmadan qəbul etməyin nə mənası? XIX yüzillikdə Rusiyada baş verən prosesləri, Avropanı Napoleon zülmündən xilas etmiş bir xalqda baş qaldıran ruh yüksəkliyini və onu sarsıtmağa, gənc dekabrıstlər nəslini və onların davamçılarını “artıq insanlara” çevirən irticanın sifətini “Tarix şairə məxsusdur” söyləyən Puşkindən, şeirləri “hündür vəçə qülləsindən zəng kimi” səslənən və özlərini qurban verən şairlərin deyimlərindən sərrast bir ifadə varmı? Elə ən yeni dövr rus tarixini, rus düşüncə tərzini Yuri Polyakovun “Süddə çəpiş” və Boris Yevseyevin “İnqilab meydanı” kimi romanları

Кнѣзь же Александръ тарославичъ слышѣ
 Келопесавіа . и разгорѣся дѣхомъ .
 ѿиде шѣ цркъ свѣтѣ асофин . и паде
 на колѣно престѣпымъ ѿпиремъ мо
 ласасолезамигоубгоу и прѣтѣнѣци
 да пнѣмоу помощь . и паки рече ты
 гѣже поделѣши и метрестпоупати
 вѣю жѣа прѣдѣрыникоу . соудни
 и сепоу . и по збранимоу прѣстпоупа

ИЖВЪСТІ ѠЦНШЕ

Іоанна архієпіста, констапнинагра
 златоуцстаго, слово Ѡмытарі и фарисе :

Іако два възидоста въ цркви по,
 митисе. Едимь фарисей и другъ
 мытарь. Фарисей же ставь, си
 це въсебѣ мѣшесе, бѣ благодаръ
 те ꙗко нѣсмь ꙗко и протіи таци.
 хыщници. не праведници. прѣ
 любодѣ. или ꙗкоже и съ мытар
 пощѣ дваци въсѣбопѣ. Одесе
 шествѣю въса елика пришежаваю.
 Ѡмытарь же и залете стол, не хотѣ
 шени Ѡтію намбо възвесті. нѣ
 бѣаше въ прѣси свое глѣ, бѣ оцѣсти
 ме грѣшнаго. глѣ же вамъ, ꙗко

olmadan qavramaq çətinlik törədərdi. Ənənəyə sadıq qalaraq, antologiyada Puşkin, Lermontov, Nekrasov, Blok və Yesenin poeziyasını geniş təqdim etməyimizin səbəblərindən biri də budur. Elə sovet dövrünün əsl həqiqətlərini ictimaiyyətə çatdıran, bəzən ictimai qovğalara tab gətirməyib mühacir və dissident həyatı yaşamağa məcbur və məhkum edilən Brodski, Qaliç, Visotski, Pasternak poeziyası özünəməxsus dil və ifadə vasitələri ilə mövcud quruluşa qarşı vicdan və haqq səsini qaldırmaqla, onlarca müasir rus şairi 70 ilin acı reallıqları ilə barışmazlıqlarını poetik sətirlərə hopdurmaqla dünyanın, az qala, bütün materiklərində azadlıq hərəkatı təşkil etməklə və beynəlmiləl borc yerinə yetirməklə məşğul olan millətin özünüdərkinə yol açmadımı? Təbii ki, Yesenin və Mayakovskinin müəmmalı qətli, 1930-cu illərdə “xalqlar atası” tərəfindən hətta dahi proletar yazıçısı Qorki başda olmaqla onlarca şair və yazıçıya divan tutulması, müharibədən dərhal sonra A.Axmatova və M.Zoşşenkonun ittiham olunması ilə ədəbiyyatda müstəqillik və müxaliflik meylinin kökündən boğulması sonradan sovet ideologiyasının və kommünizm ideyalarının iflasından xəbər verirdi.

“Rus şeri antologiyası”nda XIX yüzilin poeziyasından seçmələr təqdim edilərkən Qafqaz və Azərbaycan motivlərini əks etdirən, səmimiyyəti ilə seçilən poetik örnəklərə müraciətimiz təbiidir. Azərbaycan musiqisini və həyat tərzini misilsiz məhəbbətlə tərənnüm edən Yakov Polonskinin Tofiq Bayram tərəfindən çevrilən şeirləri, şübhəsiz ki, rus şeir antologiyasının ən gözəl səhifələrindəndir. Əsrin birinci yarısında rus zadəgan həyatında və ictimai mühitində baş verənləri, 1812-ci il Vətən müharibəsindən sonra xalqdakı ruh yüksəkliyini və rus zadəganlarının gənc nəsində yaranan bədbin əhvali-ruhiyyəni özündə ehtiva edən dekabrist poeziyası, Puşkin və Lermontov şeirləri böyük maraq doğurur. Dövrün tarixini və ruhunu canlandıran bu milli, təəssübkeş və vətənpərvər poeziya yaradıcılığı, əsasən, əsrin ikinci yarısına aid edilən Nekrasov şeir və poemalarında tənqidi və inqilabi çalarlarla daha da zənginləşmiş oldu.

Rus ədəbiyyatının “gümüş dövrünün” antologiyada geniş təmsil olunması tanınmış şairlərimiz R.Rövşən, V.Bayatlı, Ç.Əlioğlu və başqalarının tərcümə yaradıcılığında bu dövrün mühüm yer tutması ilə əlaqədardır. Nəhayət, antologiyada rus sovet poeziyasının görkəmli nümayəndələri A.Tvardovski, K.Simonov, Y.Dolmatovski, A.Dementyev, R.Rojdestvenski, A.Voznesenski, Y.Yevtuşenko ilə yanaşı, milli ənənəyə sadıq olan, rus kəndlərinin boşalması, təbiətə divan tutulması, ekoloji tarazlığın pozulması və s. sosial mövzuları cəsarətlə müasir ədəbiyyata gətirən şairlər A.Peredreyev, N.Rubtsov, A.Jiqulin və başqalarına yer verilir. Yuxarıda Polonskinin şeirləri barədə dediklərimizi XX əsr rus poeziyasının parlaq ulduzu, həyat və yaradıcılığının müəyyən bir dövrü Azərbaycanla bağlı olan Sergey Yesenin haqqında da söyləməyə dəyər. Ümumiyyətlə, rus poeziyasından tərcümələrin statistikasını səciyələndirən digər bir cəhət də qonşu ölkə ədəbiyyatı nümayəndələrinin ölkəmizlə, ədiblərimizlə şəxsi və yaradıcılıq əlaqələridir. Simonov, Yevtuşenko, Dementyev, Voznesenski, Aliger, Tixonov, Luqovskoy və başqalarının dilimizə fəal tərcümə olunmasını bununla da izah etmək olar. Təəssüf ki, eyni fikri ən müasir ədəbiyyatlarımızın qarşılıqlı əlaqələri barədə söyləmək qeyri-mümkündür. Səciyəvi cəhət odur ki, ən müasir Azərbaycan poeziyasını təmsil edən gənc şairlərimiz əksər hallarda tərcüməyə yox, təqlidçiliyə və milli mentalitetimizə uyuşmayan aludəçiliyə üz tuturlar. Bu isə ən müasir rus poeziyası nümunələrinin antologiyaya daxil edilməsinə əngəl yaradır. Fikrimizcə, antologiyada, əsasən, XX əsrin 50–80-ci illərində həyata keçirilmiş tərcümələrin üstünlük təşkil etməsi postsovet dövr ədəbiyyatında bədii tərcümə işini hələ də sistemli hala salmamağımızın, yeni tərcüməçilər nəslini formalaşdırma bilməməyimizin göstəricisidir. Açığını deyək ki, rus ədəbiyyatının tərcüməsi ilə məşğul olan indiki gənclər arasında yaradıcılıqlarında tərcüməçilik fəaliyyəti önəmli yer tutan Vladimir Qafarov, Siyavuş Məmmədzadə, Eyvaz Borçalı, Çingiz Əlioğlu və digərləri kimi şairlər olduqca azdır. Vasili Kazantsev, Nikolay Rubtsov, Vladimir Vısotski, İosif Brodski, Anatoli Jiqulin, Yuri Kuznetsov kimi tanınmış

МЫШЬ ВЕСЕЛА В ВАЛЫ
НУ И РАДЕТЪ ПЕСНИ НА
ПЕВАЕТЪ КОТА ПРОКЛИ
НАЕТЪ

ЧЮРИКА САРНАЧЬ
В СВИРЕЛКУ ИГРАЕТЪ
АЛА ДУ НЕ ЗНАЕТЪ

МЫШЬ ЕДИТЪ НА КОЛ
А ЗАСТУПЪ В ТАРАКАХ
СКЛАНИЦА В ИНА ВРУ

МЫШЬ МЫШЕЙ ВЕЗЕТЪ
А ПРОВОЗУ НЕ
БЕРЕТЪ.

МЫКА ЕИ
Д ИТЪ
НА ПЕРЕ
ДИШКЕ

КОТЪ КАЗАНСКОЙ
ДУМЪ АСТРАХАНС
КОИ РАЗУ
МЪ СИ
БИРСКОЙ

СМЕЛКА МОГИ
НАКЪ И
ДЕТЪ ЗЕ
МЛЮ КО
БЫРА
ТЬ

ЕЦРЬ СЛАВЫ : СЛАВА, КА, Д-
ВЪ КОНЫЦЪ УАЛОМЪ ДВЪУ, КА-

 СТЕБЪ ГИ ВЪ ЗВИГОХЪ
ДШОУ МОЮ • БЕЛОН
НАТЕ ОУ ПОВАХЪ ДА НЕ ПО
СТЫЖОУ СЕ ВЪ ВЪКЫ • НИ
ЖЕ ДА ПОСМЪЮ ТАМ СЕ ВРА
ЗЫ МОИ • И БѢ ВЪ СЪ ТРЪПЪЩЕ
И ТЕ НЕ ПОСТЫДЕТЕСЯ • ДА ПОСТЫ
ДЕТЕСЯ БЕЗАКОНЮЮЩЕИ ВЪ СОУЕ •
П ОУТИ ТВОЕ ГИ СКАЖИ МНІ • И
СТЪ СЛАДЪ ТВОИ МЪ МОУ ТИ ДЕ •
НАСТАВИ ДЕ НА НЕТИНОУ ТВОЮ •
И МОУ ТИ ДЕ ИКОТЫ ЕСИ БѢ СПСЬ
МОИ • И ТЕБѢ ТРЪПЪХЪ ВЪС

XXIV

XXV

rus şairlərindən çevirmələr bir-iki nəfərə məxsus olduğundan bəzən burada tərcümələrin orijinalın ruhuna nə qədər yaxın olduğunu ciddi təftiş etmək fikrindən vaz keçməli olduq. Yada salaq ki, sovet dövründə Puşkin, Lermontov, Nekrasov, Yese-nin, Blok, Mayakovski və başqaları eyni zamanda bir neçə ustad şairimiz tərəfindən tərcümə olunmuşdurlar. Bu isə seçimə, orijinalın ideya-mövzu xüsusiyyətlərini qoruyub saxlamaqla yanaşı, onun poetik resurslarını, strukturunu adekvat şəkildə canlandıran nümunələrə üstünlük verməyə şərait yaradırdı. Lermontovun “Şairin ölümü” şeri ustad şairlərimiz M.Müşfiq və M.Rzaquluzadə tərəfindən çox ustalıqla çevrilsə də, onu yeni antologiyada müasirimiz E.Borçalının gözəl tərcüməsində verməkdən çəkinmədik. “Gümüş dövr ədəbiyyatı” nümunələ-rinə müasirlərimizin fəal müraciəti burada da seçim üçün yaxşı imkanlar açdı.

Düzdür, çağdaş rus poeziyasında müxtəlif üslubları və cərəyanları təmsil edən gənc şairlər nasirlərlə müqayisədə Azər-baycanda elə də geniş tanınmadıqlarından və tərcümə nümu-nələrinin azlığından müasir poeziyanı tam spektri və rəngə-rəngliyi ilə təqdim etmək çətinidir. Açıqı, bu məsələdə tərtibçilər tərcüməçilərdən asılı vəziyyətdə qalıblar.

Məlum olduğu kimi, “Dünya ədəbiyyatı kitabxanası” seri-yasının nəşrindən əvvəl çap edilmiş latın qrafikalı kitablar arasında ikicildlik “Rus ədəbiyyatı antologiyası” da işıq üzü gördü. Poeziya və nəsr nümunələrinin ayrı-ayrı cildlərdə top-lanması tərtibçilərin işini əhəmiyyətli dərəcədə asanlaşdırsa da, mütəmadi və məhsuldar şəkildə dilimizə çevrilən çoxəsrlik bir ədəbiyyatın tam və dolğun mənzərəsini yaratmaq elə də asan məsələ deyildi. Hər halda, qısa bir müddətdə tərtib olunmuş ilk antologiyaya həm sovet, həm də müstəqillik illərində dilimizə çevrilmiş ən yaxşı bədii tərcümələri daxil etməyə çalışdıq. Xüsusən də son 15–20 ilin tərcümələrinə üstünlük verdik. Bir cəhəti də vurğulamaq yerinə düşər ki, roman, povest, poema və dram janrları təmsil olunmadan rus ədəbiyyatı kimi zəngin söz xəzinəsi barədə dolğun təsəvvür yaratmaq çətinlik yaradır. Çünki rus ədəbiyyatını dünyanın öncül mövqelərinə çıxaran

ədəbi əsərlər və tiplər, əsasən, irihəcmli ədəbiyyat nümunələri ilə bağlıdır.

Köhnə tərcümələrlə yanaşı, antologiyada yeni uğurlu tərcümələrə önəm verməyə çalışmışıq. Bu nəşrdə də tanınmış söz ustaları Anar, K.Abdulla, Ç.Əlioğlu, R.Rövşən, S.Məmməd zadə, E.Borçalı, V.Bayatlı, H.İsaxanlı, V.Bəhmənli, S.Babulla oğlu, M.Qarayev, Q.Xalid, M.Alim və başqaları tərəfindən çevrilmiş və rus ədəbiyyatına aid əvvəlki nəşrlərdə təmsil olunmamış əsərlər yer almışdır. Tərtibçilər dövrü mətbuatda, xüsusi tərcümə nəşrləri kimi tanınan “Xəzər”, “Mütərcim”, “Dünya ədəbiyyatı”, “Poetik düşüncələr” dərgilərində son illərdə yer almış uğurlu tərcümələrdən də bəhrələnmişlər. Təəssüf ki, dilimizə az tərcümə olunduqlarından F.Tyutçev, A.Fet, V.Xlebnikov, V.Slutski və A.Parşikov kimi şairlərdən bir-iki şeir verməklə kifayətlənməli olmuşuq. Antologiyanın tərtibində xronoloji prinsip əsas götürülmüşdür ki, bu da rus poeziyasının inkişaf meyillərini, ənənələrini, onun daxili məntiqini görməyə imkan verir.

Əminik ki, “Rus şeri antologiyası” Azərbaycan oxucusunun, o cümlədən gənclərimizin marağına səbəb olacaq, bura daxil edilmiş əsərlər orta və ali məktəblərimiz üçün yazılacaq yeni ədəbiyyat dərsliklərində istifadə ediləcək, rus ədəbiyyatından poetik tərcümələr filoloji və kulturoloji aspektlərdə araşdırılacaqdır.

Telman Vəlixanlı

ПОВѢСТЬ ПОЛЬСНА СОЛАТНЬ КОЕЛЪ

* Шлуучишиши шираса . ншствн бжтеприва . нислесеиъ
 * Обрѣтешн себѣ ерси . Еке опрѣдѣнѣтлѣшлужити . н
 * Худѣе глѣте ндѣтѣ ХХ

блѣтѣ блгочѣствнѣи хлѣи . кснѣстѣнцѣнннн
 мѣереѣго . пѣстѣвшоуѣе хлѣсономѣ нлѣтѣствѣомѣ
 нисѣобѣрѣствѣу . глѣчѣствнѣи хлѣи . повѣсно бѣ
 блгочѣствнѣомѣ црѣню нрнѣом . нншѣмѣиѣ кснѣстѣнцѣи .
 глѣтѣиѣ подѣвлѣннѣи архѣерѣи . глѣтѣиѣ свѣборѣдѣсѣмѣ
 исѣомѣ нднѣсоѣборѣце . Еженѣбѣи сеѣмѣнѣстѣиѣи сеѣборѣ
 ннѣиѣнѣцѣмѣ годѣѣ . нѣтѣше нѣтѣомѣстѣмѣ сеѣборѣ
 дндрѣднѣ пѣпѣ рнѣсѣиѣи . глѣрѣтѣиѣиѣ четѣрѣмѣиѣ пѣ

RUS ŐERİ
ANTOLOGİYASI

İQOR YÜRÜŞÜ HAQQINDA SÖYLƏMƏ

Qardaşlar, bizə yaraşarmı
qos-qoca dastanla başlayaq
qəmli sənələrin hekayətini –
İqor Svyatoslaviçin axınından.
Boyan kimi
söylədiyimiz yetər.
Çün Boyan
kimi öymək istəsəydi,
dələ olub ağaclarda,
boz qurd olub yerdə gəzərdi,
çal qaraquş olub
buludlarda süzərdi.
ol kişi
keçən günlərdən dürlü xəbərlər bilərdi,
on şahin buraxarmış
bir bölük ququya,
söz qoşarmış alıcı şahinə –
qoca Yaroslava,
igid Mstislava,
Kasoq alaylarının
gözü qabağında
Rededanı boğazlamış
gözəl Roman Svyatoslaviçə.
Qardaşlar, Boyan bir bölük quğunu
on şahinlə qovalamırdı,
sehrli barmaqları ilə
sarı simləri dilləndirib

iti ağıllı,
mərd ürəkli,
savaş təpərli
knyazları öyərdi:
Qoca Vladimirdən İqora kimi.
Başlayaq, qardaşlar, dastanımızı:
Rus torpağı uğrunda
yeritdi qəhrəman alayını
Poloves toprağına.
İqor baxıb gördü ki,
al günəşi qara bulud örtmüş,
ləşkəri də zülmət içində.
Knyaz İqor belə söylədi onda
drujinasına:
“Qardaşlarım, drujinam!
Əsir düşməkdənsə,
ölüm yeydir!
Minəlim, qardaşlar, köhlən atlarımıza,
çapalım göy sulu Dona sarı!”
Knyazın ağı çasdı,
şeytan azdırdı onu.
Der: “İstərəm görəm ana Donu,
Poloves çölünün ucunda.
Süngümü paralamaq istərəm.
Sizinlə,
rusiçlər, əzizlərim,
ya dəli başımı qoymalıyam,
ya da tuğulğamla
Don suyunu başıma çəkməliyəm”.
Ey Boyan! Əski qərinələr bülbülü!
Cəh-cəhin yayılsaydı,
ağacdən-ağaca uçub bülbül kimi
xəyal olub buludların tərkində
ol zamanlardakı hünərləri öyüb,
keçib Troyan cıgırıyla,

Aşıb çölü, dağı,
Oleq nəvəsi –
İqorun nəğməsini başlardın böylə:
“Şahinləri gen yazıya
tufan gətirməyib –
Dona uçub gəlmiş
zağca dəstəsidir.
Ey Veles nəvəsi Boyan,
yəqin öyərdin böylə:
“Sulanın o tayında atlar kişnəşir,
şöhrət sədəsı Kiyevə çatmış,
çalınır burması tunc borular Noveqrad
asılib bayraqlar Putivldə –
İqor gözlər əziz qardaşı Vsevolodu”.
dəliqanlı Vsevolod söylədi ona:
“Dünyəlikdə bircə qardaşımın,
gözlərimin işığı, İqor, tək sənsən!
Svyatoslaviçlərdən ikimizik!
Yəhərlə, qardaş, yügrək atları!
Biz savaşı dilərik,
Kurskda atlarımız çoxdan yəhərlənmiş
Kurskluyuq –
adı bəlli igidlərik,
tunc borularla süslənib,
iti uc oxlarla yemlənilib,
tuğulğalar altda böyümüşük.
Bələdik bütün yollara,
dərələr bizə tanış;
yaylarımız dartılı,
sadaqlarımız açılı,
qılınclarımız sıyrılı,
yeləklərimiz açılı,
yalquzaq oluban qaçırılar çöldə,
özlərinə şərəf,
knyaza şöhrət üçün”.

Knyaz İqor qalxıb altun üzəngiyə
üz tutdu bozqırlara.
Yollarını zülmət kəsdi
zülmətin qara zəhmi oyatdı quşları,
ilan fışılısı ərşə dayandı,
div səksəndi,
ağac başında səsləndi
hamı duya bilsin deyə,
qara-qara yerlərdə,
Pomoryedə, Volqada,
Posulyedə, Surojda, Korsunda,
uzaq Tmutorakan, sən də biləsən!
Dinsiz-imsansız kafirlər
dağıldılar Don nəhrinə sarı
yağlanmamış arabaların qıçırtısı –
gecə yarı hürküdülmüş ququ səsi
İqor Dona doğru ləşkər yeridir!
Quşlar da duymuş bu fəlakəti
kar yağınlar dibində qurd ulartısı qorxulu,
çal qaraquş şığıyır göylərdə –
ləş üstünə qarğa-quzğun yığılır,
tülkülər vaqquldaşıb cumur altun qalxanlara.
Ey Rus torpağı!
Yalın o üzündə görünməz oldun!
Gecələr nə bitməz oldu!
Dan yeri işıqlaşır,
çölə sis-duman çökmüş,
bülbülün səsi batmış,
bircə dolaşaların hay-küyü qalxmış.
Rusiçlər gen yazıda
altun qalxanlardan sipər çəkmiş
knyaz şərəfi knyaz şöhrəti üçün!
Cümə günü obaşdanna
kafir alaylarını basıb yendilər,
səpələnib ox kimi bozqırlara

poloves qızlarını yesir etdilər,
qumaşın arısını, altun-axça yağmaladılar.
Bahalı zər-zibadan, əlbisələrdən
bataqlıqlarda, çamurluqlarda
körpü yapıb yol saldılar.
Al bayraq,
ağ ələn,
qırmızı tuğ və gümüş ağac
çatdı igid Svyatoslaviçə.
Bu, Oleq soyudur –
uzağa, çölə uçmuş.
Nə şahin-şonqardan,
nə də səndən, qara quzğun,
azğın dinli kafir,
xəcil olmağa doğulmamış!
Qzak qurd olub qaçır,
Köncaq yol verir ona
ana Dona sarı.
Ertəsi gün obaşdanan
qanlı şəfəqlər xəbər verir dan yerindən
qara bulud qalxır dəryadan
dörd Günəş üzünü örtməyə,
çaxnaşır qara şimşəklər –
olacaq möhkəm tufan!
Mizraq gürşadı töküləcək Don nəhrinə!
Kafir tuğulğasına dəyib,
paralanır qarğı dilli qayım süngülər,
korşalır qara poladüz qılınclar burda, –
Kayala çayında,
Don nəhrində!
Ey Rus toprağı!
Yalın o üzündə görünməz oldun!
Striboq nəvələri,
küləklər dəryadan ox teylər
İqorun cəsur alayına!

Yer lərzəyə gəlir,
çaylar lillənir.
çölü toz basır,
bayraqlar yellənir –
zalım poloveslərdir, axışıb gəlir
Rus alayları
Dondan, dərya tərəfdən,
hər tərəfdən geri çəkilir.
İgid rusiçlərin al qalxanlarından,
Şeytan balalarının səsindən
sədlər çəkilir çölə.
Dəliqanlı Vsevolod!
Savaşın qızğın yerində,
ox yağdırırsan yağmur kimi yağı üstə,
poladuc qılıncını tuğulğalara çaxırırsan,
girirsən meydana
bir buğra kimi!
ışıq saçırırsan altın tuğulğanla !
Meydan dolu kafir başı ilə.
Avar tuğulğaları paralanmış
poladüz qılıncınla,
Ey dəliqanlı Vsevolod!
həm canını, həm adını,
Çerniqov şəhərində
altın ata taxtını,
görklü Qlebovna xatunun
həm sevgisini, sığılını
unudanın gözüne indi
yaramı görünər, qardaşlar?
Troyan dövründən,
Yaroslav zamanından
Oleq Svyatoslaviçin yürüşlərindən!
qılınc ilə fitnə-şər toxumu –
ox toxumu səpən Oleqdən söz deyək?
şəhri-Tumutorakanda

üzəngiyə ayaq qoyan kimi,
böyük Yaroslav ixtiyar çağında
səsi duymazdımı?
Çerniqovda
Vsevolod oğlu Vladimir
qapayırdı qapını.
Boris Vyaçeslaviçin ruzgar aldı canını
Kanına kənarında, göy çayır üstündə.
Gənc, cilasun knyaz idi,
Oleqin əməllərinə dözmədi, ölmədimi?
Svatopolk Kayalada,
Uqor süvarilərinin arasından
atasının meyitini çıxartmadımı?
Kiyevə,
müqəddəs Sofiyaya aparmadımı?
Oleq Qorislaviç zamanında,
qanlı qovğalarda
şər-fitnə səpilir,di,
fitnə-fəsad cücərir,di,
tar-mar olmadımı?
Dajdboq nəvəsinin xanimanı
knyaz qovğalarından.
Ömür tükənir,
tarlada cütçünün səsi batmış.
Quzğunlar leş parçalayıb,
zağcalar şikar üstə daraşır,di.
Ağır-ağır savaşılar,
yorğun-arğın axınlar olmuş,
fələk də görməmişdi bu vürhavuru.
Poloves toprağında, qara çöldə
axşamdan sabaha,
sabahdan axşamacan
uçuşur ovxarlı oxlar,
cingildəyir polad süngülər,
dəyib tuğulğalara

paralanır qılınclar,
qara yer at nalları altında
sümüklə əkilib,
qanla suvarılıb,
sitəmlə biçildi Rus toprağında.
Obaşdannan gün qalxana qədər
o nə sədi,
nə gurultudur? –
İqor alayı qayıdır:
sevgili qardaşı Vsevoloda yazıx!
Bir gün vuruşdu,
O biri gün çarpışdı,
üçüncü günün günortası
endi knyaz bayraqları.
İti axıntılı Kayala
ayırdı qardaşları,
qanlı şərab yetər olmadı,
qudaların bitdi şöləni,
rusiçlər içdilər ölüm camını
Rus toprağı üçün.
Qəhrdən ot yanıb,
kədərdən ağac yerə əyildi.
Qardaşlar,
yaman günlər yetişdi dəxi,
çöl gücümüzü aldı axır.
Dajdboq nəvəsinin şeytan ordusunu
Devanın gücü yenər yəqin
ol Qiyamət günündə,
Donun göy sularında
Quğu qanadları ilə silkinib.
Bizdən uzaq saldı xoş dövranları
Knyaz qovğaları,
kafir axınları.
Çün yola getmədi qardaş qardaşla:
“O mənimdir, bu mənimdir!”

Hər özündən deyən knyaz
təkəbbürlük, mənlik edib
bir-birinə divan tutdu.
yağılar töküldü hər tərəfdən
Rus toprağına.
Ey şahin, düşüb şikar dalınca
uçdun uzağa – dəryaya.
İqorun igid alayı dirilməz daha!
Rus toprağı şivənli-vaylı;
quruldu matəmlər,
alışdı şamlar...
Rus xanımları ağlaşdılar, bozlaşdılar:
Dəxi bundan sonra istəklimizi,
əzizimizi
gözümüz görməz,
ağlımız kəsməz.
Altunu-axçanı
əlimiz heç tutmaz.
Kiyev kədərdən,
Çerniqov üzüntüdən,
qardaşlar fəryad qopardı.
axdı dərd seli Rus toprağı boyunca,
Zülm tüğyan etdi.
Knyazların didişdiyini görüncə
yağılar axıb gəldi.
Hər ev bir belkadan
bac-xərac verdi.
Svyatoslaviçlərdən ikisi –
İqor və Vsevolod
nifaq yaratdı.
Ataları Svyatoslav,
böyük Kiyev knyazı
zəhmiylə, hikkəsiylə,
bol ləşkəriylə.
poladüz qılıncı ilə yağıları,

Poloves toprağına girib,
təpələri, yarğanları tapdayıb,
çayları, gölləri bulandırıb,
qara yel kimi yerindən qopartdı
dinsiz Kobyakı
sayagəlməz kafir alaylarından!
Kobyak düşdü beləcə
Kiyev şəhrinə,
Svyatoslav sarayına.
Almanlar və veneditsalar,
yunanlar və moravlar
Svyatoslav şərəfinə oxudular.
O Poloves nəhri Kayalada
ruslar getdi qurban,
varidatı dağıldı, oldu talan.
Knyaz İqora acıyır hamı.
Çün Knyaz keçdi
altun yəhərindən kölə yəhərinə.
Boşaldı şəhər divarları,
nəşəmiz qara gəldi.
Svyatoslav qara vəqiəli yuxu gördü
Kiyevdə, dağ başında.
“Duşumda gördüm, – der, – dünən axşamdan
bürüyüb qara örtüyə,
uzadıb qaracökə yatağına,
kədər qarışıq
mavi şərab gətirdilər,
içiboş yağ yeləyindən
sinəm üstə iri mirvarilər səpildi,
Görürəm...
Ağban evimin damı uçur.
Plesnsk ətəklərində
boz qarğalar qarıldaşır,
dağ yaxasında bir ormandan,
qarğalar uçur dəryaya doğru...”

boyarlar knyaza söylədilər böylə:
“Knyaz, dərd ağlını çaşdırmış,
iki şahin dediyin
altun ata taxtından uçmuş
ya Tmutorakana ova çıxmış,
ya da Donun suyunu başına çəkməyə.
Kafir qılıncları doğramış
şahinlərin qanadını,
Özlərinisə
salmışlar dəmir buxovlu kəməndə.
Üçüncü günün qaramatı:
iki günəş batdı,
iki al sütun söndü.
Oleq və Svyatoslav –
iki ay parçası
zülmətdə əriyib,
Kayalada batdılar –
təkcə düşmən sevindi
Kayalada zülmət işığı batırdı,
poloveslər soxuldu
quduz canavar sürüsü kimi
Rus torpağına
Köləliyi – azadlıq
rüsvanı şöhrət bildilər.
Div özünü yerə atdı...
Gözəl poloves qızları
göy sular başında verib səs-səsə
Rus altununu cingildədib,
Bus dövrünü yada salıb
Şarokanın qisasını almağa çağırdılar.
Bizdən, dostlar,
sevinc pərən düşdü.
Böyük Svyatoslav onda
altun sözünü söyləmiş,
söyləmiş ahu-zar içində:

“Ey övladlarım İqor və Svyatoslav!
çox erkən düşdünüz
Poloves torpağında
qılınc çalmağa,
şöhrət həvəsinə.
Ərliklə hünər qazanmadınız,
namərdcəsinə kafir qanı axıtdınız.
mərd ürəyiniz
polad kimi,
dəli ərđəmliklə bərkiyib,
ağarmış başımı dərdə soxdunuz
durduğum yerdə?
Moqutlardan, tatranlardan,
sebirlərdən, topçaqlardan,
revuqlardan, olberlərdən,
Çerniqov boyarlarından
bol ləşkər yığsa da,
qardaşı Svyatoslavdan
mədəd olmadı ona.
Onlarda qalxan yox,
bircə qəmə ilə,
vəhşi coşqularıyla
alaylar yenirlər,
ata adını uca tuturlar.
Siz isə deyirdiniz:
tək başımıza
olarıq başarılı.
İlk şöhrəti qazanaq,
son şöhrəti paylaşarıq.
Qardaşlar, bir baxın,
qoca cavanlaşarmı?
Tükün tüləyən şahin ova çıxar yüksəkdə,
ancaq yuvasını mahcur etməz.
Knyazlardan daha imdad yox,
Fələyin üzü dönmüş...”

Rimov fəryad edir
poloves qılıncı altında.
Vladimir tamam yaralı,
Qleb oğlu üzüntülü!
Ulu knyaz Vsevolod!
uzaqdan uçub gələsən bəlkə,
altun ata taxtını qoruyasan?
İstəsən, Volqanı
kürəklə kürüyərsən...
Donu tuğulğanla qurudarsan.
Buralarda olsaydın,
qaravaş bir noqataya,
qul bir rezanaya satıldımı?
Dəli Qleb oğulları ilə
süngüləri necə atardın.
Pürük və David, sizədir sözüüm!
Qızılı tuğulğaları qan gölündə üzən
sizin döyüşçülər deyildimi?
İntəhasız bozqırda
ovxarlı qılıncdan yaralanmış
kəllər kimi
böyür-böyür böyürən
qorxmaz drujinanız deyildimi?
Dostlar, qalxın üzəngiyə,
Rus toprağı eşqinə.
Fələyin acığına
dəliqanlı Svyatoslaviç İqorun yaraları eşqinə.
Qalıtski Yaroslav Osmomısl!
Altun taxtda oturubsan,
dəmir donlu alayların
dirənib Uqor dağlarına
kralın yolunu kəsirsən,
nəhrin ağzını açırsan.
Hökmün yetir Dunayacan.
Kiyevdə qapılar açırsan

altun ata taxtından,
sultanları atəşə tutursan.
Ağam, öldür Konçakı,
azğın dinli kafiri,
Rus toprağı eşqinə!
O dəliqanlı İqor Svyatoslaviçin,
İqorun yaralarına görə!
igid Roman və Mstislav!
Fikriniz ancaq hünərdir
şahin kimi havada süzüb.
şikar dalınca şığıyıb
çox yüksəyə uçursunuz.
Yüklədiy ağır cəbbəxananız,
sanki, yer çınlayır,
Xinova,
Litva,
Deremala,
Yatvaqlar.
uluslar tir-tir əsir
Poloveslər süngülərini atdılar,
polad qılınclar altına
başlarını qoydular.
Knyaz İqor,
Günəşin batması,
Ağacın yarpaq tökməsi xeyirə yozulmaz.
Sula Ros arasında
artıq şəhərlər sənin deyil.
cəsur alayın geri dönməz daha!
Knyaz, Don çağırır, Don gözləyir,
Hamınızı savaşa səsləyir!
Olqoviçlər, igid knyazlar,
hazırsınız cəngi-cidala!
Mstislaviçlərdən!
İnqvar və Vsevolod! –
Əsliniz-nəsliniz bəlli.

Zəfəri savaşlarda qazandınız.
malınız, mülkünüz varidatınız.
Altun tuğulğalarınız,
polad süngüləriniz, qalxanlarınız nəyə gərək?
İtiuc oxlarınızla
çölün ağzını kəsin.
Rus toprağı adına!
dəliqanlı İqor Svyatoslaviçin
yaraları adına!
Gümüş sulu Sula
Pereyaslavla axmaz oldu.
kafirlərin coşqusundan
Dvina qara çamurla
Polotska axdı getdi.
Təkcə İzyaslav Vasilkoviç
iti qılıncını
Litva tuğulğasına çaxdı,
babası Vseslavin
adını uca tutdu.
Həmən Litva qılıncıyla
doğranıb zəbun oldu
qanlı otlar üstündə.
Can verərkən söylədi belə:
“Knyaz, drujinan sənin
qurda-quşa yem oldu...
yanında nə qardaşı Vyaçeslav,
nə də Vsevolod vardı.
Böyür-başında bir kimsə yox,
təninən can ayrıldı,
qara şivən qopdu,
hamı bunlu oldu,
şəhərdə tək borular çalındı.
Yaroslavin nəvələri! Vseslavin nəvələri!
Endirin bayraqlarınızı,
atın paralanmış qılınclarınızı.

Dədə şöhrətinə layiq olmadız!
qovğalarınızla, qavğalarınızla
dadandırdınız kafirləri
Vseslavın yağmaladığı Rus toprağına.
Yola getmədiniz, sözə baxmadınız,
Poloves toprağından zor günlər gəldi!
Ol qiyamət günündə
Fələk üz döndərdi Vseslavdan.
Atını mahmızlayıb çapdı Kiyevə.
tuğ sancdı altun taxta,
quduz canavar kimi
atıldı Belqoroda,
qara pusarıqda gözdən itdi,
səhərişi aləmə səs saldı:
üç əməli ilə
Açdı Novqorodun qapılarını,
Yaroslavin şöhrətini xar eylədi,
Dudotokdan Nemiqaya qurd kimi atıldı.
Nemiqada başlar vurulur,
xırman sovrulur,
təndən can çıxır.
Nemiqadanın sahilləri qan qoxulu,
toprağı dən yerinə
rus oğullarının sümüyü əkilir.
Ol knyaz Vseslav hamıya fərman verirdi,
knyazlara səhərlər paylayırdı.
Gecələr qurd kimi dolaşib sərsəri
ilk xoruz banınacan
ulaşib Tmutorakana;
Ulu Xorsun yolunu kəsdi
səhər obaşdan
Polotskda, müqəddəs Sofiyanın
zəngi çalınanda,
Kiyevdə duyardı
cəsur tənindən divanə ruhu seyranda oynar,

tez-tez tutması tutardı.
Kəramətli Boyan
bir vaxt ona söz də qoşmuşdu:
“Ağıllı, təpəri,
quş kimi zirək olsan da,
tanrı əmrindən qaçmaq olmaz!”
Ey Rus toprağı, ahın göylərə bülənd oldu.
keçmişləri və ol knyazları xatırlayıb
Kiyev dağlarında
qoca Vladimir yerindədir.
Davidlərin, Rüriklərin
bayraqları yüksəkdədir,
süngülərinin səsi fərqli.
Yaroslavin çay üstündə qalxır nəvası.
Obaşdanna ququ kimi nalə çəkir:
– Quşa dönüb uçaram çay boyunca,
Kayala sularında
Knyazın qaynar bədənində ipək qolçağımla
silərəm qanlı yaralarını .
Yaroslavin naləsi qalxır Putivldə, hasar üstə:
– Ah, yelim-yelkənim!
niyə belə bərk əsirsən?
niyə Xan oxlarını atırsan?
Niyə yüngül qanadlarını
döyüşçü sallarına tökürsən?
Lacivərd dərya qoynunda gəmiləri yırgalayıb,
göylərin yeddi qatında
əsməyin bəs deyilmi?
Ağotu əsdirməyin bəs deyilmi?
Yaroslav obaşdanna
Putivldə, ağca bürclü hasar üstə zarlıq qıldı:
– Dnepr Slavutiçim mənəm!
Keçib Poloves toprağından
sal qayaları yara bildin,
Svyatoslaviçin qayığı

Kobyakdan qurtulmadı.
İlahi,
özümə qaytar qayığımı,
sel-sel axıdaram
dərəyaya göz yaşlarımı.
Yaroslav obaşdanna,
Putivldə, ağca bürclü hasar üstə
ağlar-bozlar:
“Ey işıq verən günəş!
nursan, qutsalsan...
İlahi, sıcaq şöləni
döyüşçülərin qayığına salmadın,
Bağrıyanıq bozqırlarda
yaylarını niyə əyirdin?
Dərddən yeləklər açılmadı,
gecəyarı dərya cuşa gəldi
duman-tufan qarışıq –
Poloves toprağından
Tanrı İqora yol verdi axır.
Rus toprağına sarı,
altun ata taxtına doğru.
Sozaldı axşam şəfəqləri.
İqor yatır,
İqor oyaq;
qalıb Donun suları arasında
Fikri dağla aran arasında.
Gecəyarı gəldi at tappıltısı
Çayın o biri tayından
Ovlur fışqırıqladı:
– Eşidirsənmi, knyaz!..
Knyaz İqor isə yoxa çıxıb!
qopdu qışqırtı,
gəldi taqıltı,
ot xışıldadı,
tərpəşdi poloves çadırları.

Knyaz İqor
sincab olub qamışlıqda gizləndi,
ağ güləyən quşu olub suya şığıdı,
döndü bozqurda .
Donetsin göy yaxasıyla
şahin olub buludlarda pərvaz etdi,
səhər, nahar,
şam yeməyinə
quğudan-ördəkdən qırdı.
İqor şahin kimi uçur,
Vlur qurd kimi qaçır,
sıçradıb tər şəhi
yügrək atları ləhlətdilər.
Donets belə söylədi:
– Knyaz İqor!
Ad-sanın var yetəricə!
Konçakla aran yoxdusa,
Rus toprağında isə toy-büsatdı.
İqor dedi cavabında:
– Eh, Donets!
knyazı ləpələrində yırğalayıb,
gümüş sahillərində, altına göy ot sərrib,
isti dumana bürüyüb,
su üzündə güləyən quşunla,
axarda qağayılarınla,
havada çöl ördəyinlə
həyan olmusan ona!
Stuqna çayı belə deyildi ha,
quruca ırmaq idi,
yad suları udub daşdı,
gənc knyaz Rostıslavı batırdı, –
gəlib çıxmadı Dnepr sahilinə;
anasını ağlar qoydu,
çiçəklər ləçək tökdü
ağacların boynu büküldü kədərdən.

Qzakla Konçak
İqorun izinə düşdü –
lal oldu qarğalar,
kiridi dolaşalar,
ilan-çıyanlar
fısıldaşdı,
ağacdələm taqqılıtsıyla
çay yolunu
göstərdi,
bülbüllər tərənəsiylə
dan yerini
salamladı.
Konçak Qzaka dedi:
– Şahin yuvaya uçursa,
ağ ququmuzla duzağa salarıq.
Qzak Konçaka dedi:
Ağ quyuğla ələ keçirsək,
həm şahindən olaq,
həm də ququdan.
Poloves çölündə
qurd-quşdan tapılmaz aman
ol Yaroslav zamanında Boyandan
bir kəlam qalıbdır yadda:
“Gövdəsiz baş,
başsız gövdə olmaz,
İqorsuz da Rus toprağı!”
Göydə günəş şölə saçır,
Knyaz İqor yetişib Rus toprağına!
Çay qırağında rus qızları toy-büsat qurmuş,
səsi, sədaları çatır Kiyevə.
İqor qalxır Boriçevə,
müqəddəs Priqoşa məbədinə.
Ölkələr şaddır, şəhərlər məmnun.
Salamladıq ixtiyar knyazları,
indİ oxumağımız gərək

gənc knyazlar şərəfinə:
“Yaşasın İqor Svyatoslaviç,
dəliqanlı Vsevolod,
gənc Vladimir İqoreviç!
Xristianlar yolunda
savaşan, vuruşan knyazlar və drujina eşqinə!
Var olsun
knyazlar və drujina!
Amin!

ALEKSANDR PETROVIÇ SUMAROKOV

(1717–1777)

İNSAN HƏYATININ FANİLİYİNƏ

Ömrün qısadır –
Unutsan əgər,
Qalan günlərin
Gedəcək hədə.
Vaxt ötüşəcək,
Uçub gedəcək,
Ötəri nə var –
Viran edəcək.
Xoşbəxtlik, şənlik,
Tacın şöhrəti –
Bunlar bir yuxu –
Qalmaz əbədi.
Vaxtın çatanda
Zəngin çalınar
Qulaqda o dəm
Bir səs ucalar:
“Ölümlü, alçaq
Qəlbli ol ki, sən –
Ölümə doğru
Varıb gedirsən!”

QAVRIİL ROMANOVİÇ DERJAVİN

(1743–1816)

ZARAFATYANA İSTƏK

Gözəl, mehriban qızlar
Quş kimi uçsaydılar
Budağa qonsaydılar,
İstərdim budaq olam –
Minlərlə qız qonaydı,
Məndə yuva quraydı,
Nəğmələr oxuyaydı,
Hey çıxaraydı bala:
Əyilməzdim mən qəti,
Həzz alıb qismətimdən,
Budaqların içində
Olardım ən xoşbəxti.

İVAN ANDREYEVİÇ KRİLOV

(1769-1844)

ÇİÇƏKLƏR

Pəncərənin içində çiçəklərlə yan-yana
Qayıрма gülləri də qoymuşdular güldana.
Bu qayıрма güllərdə əlvan gözəllik vardı,
Tamaşa edənlərin ürəyini oxşardı.
Bir yağış yağdı birdən,
Saxta güllər yer-yerdən
Yupiterə yalvardı: – Bu yağışı dayandır!
Zığa batır küçələr, çox yamandır bu andır
Zevs uymadı boş sözə, yağdırdı yağışını.
Bulud qaçdı səmadan, canlandı şən təbiət,
Çəmənlərə, otlara yağış verdi tərəvət.
Güldanın içindəki canlı güllər açıldı,
Gözəlləşdi, onlardan çox ətirilər saçıldı.
Lakin saxta soluxub çölə atılmış oldu.

İstedadlı olanlar tənqiddən acıqlanmaz,
Saxta çiçəklər kimi tənqiddən qorxar qanmaz.

YAPALAQ VƏ ULAQ

Meşədə yolundan çıxdı Kor Ulaq
(Çıxmışdı mənzildən uzaq bir yola).
Gecə ki düşdü,
Mənim dəlisovum çalaya düşdü,

Nə qabağa gedə bildi, nə dala.
Görən burdan çıxmaz, o ki kor ola.
Xoşbəxtlikdən gəlib çıxdı Yapalaq,
Bələdçilik etdi Ulağa, ancaq
Kim bilmir ki, gecə bu yapalaqlar

Görür nə sayaq:

Dağı, sıldırımı, təpəni, düzü.
Guya ki, gündüzlər sevirmiş gözü.
Mənim Yapalağım səhərəyaxın
Düz yola çıxara bildi Ulağı.
Belə bələdçidən ayrılmaq olar?

Ulaq yalvar-yaxar

Etdi – Yapalaq

Onunla birlikdə olsun qoy hər vaxt.
Gəzib-dolansınlar bütün dünyanı.
Mənim Yapalağım ağa sayağı
Ulağın belində oturdu şəstlə,
Yola düzəldilər böyük həvəslə.
Uğurlu oldumu görəsən, səfər?
Yox: Günəş göylərdə doğanda səhər,
Yapalağın gözü qaraldı, ancaq

Tərsdi Yapalaq;

Hər cür məsləhətlər verdi Ulağa,
Qışqırdı: “Batdaqdır, burulma sağa”.
Sağda batdaq yoxdu,
Sol tərəfdə işlər daha şuluqdu.
Bir qədər də sola, hə, bir addım da!

Pah! –

Ah! –

Ulaqla Yapalaq düşdü uçruma.

QARTAL VƏ TOYUQLAR

Qaraquş saf havada etdi marağ,
Uca göylərdə qol-qanad çalaraq,
Odlu, şimşəkli ildırım doğuran,
O fəzalarda eylədi cövlan.
Sonra endi kiçik təpə qaşına,
Qondu alçaqda bir söyüd başına.
Söyüdə qonmağın nə qiyməti var?
Çox qəribə olur bu padşahlar!
Ağaca vermək istəmiş ad-san.
Ya yox imiş ona münasib olan.
Bir palıd, ya qaya, bu alçağa quş
Kim bilir nə marağ ilə qonmuş?
O, söyüddə oturmadı bir an,
Uçdu, başqa söyüddə etdi məkan.
Görüb alçaqdan böylə bir uçuşu,
Bir toyuq söylədi: – Aman, qonşu,
Anılır hörmət ilə qartallar,
Böylə uçmaqda nə çətinlik var?
İstəsəm, mən də qol-qanad açaram,
Bu söyüddən o söyüdə uçaram.
Olmayaq bunca axmaq, ey qonşu,
Anmayın şan-şərəflə böylə quşu!
Bizdən artıqmı ondakı göz, ayaq?
Görmədinmi uçurdu o nə sayaq?
Uçur alçaqda biz toyuqlartək.
– Sözlərin doğrudur bir azca, gərək,
Uçur onlar bizə yaxın yerdə.
Bir toyuq da uçarmı göylərdə?

QARĞA VƏ TÜLKÜ

Çoxdan sübut olub: yaltaqlıq murdar,
Zərərli bir işdir... yenə adamlar
Bundan çəkinməyir, çünki hər yaltaq
Tapır ürəklərdə kiçik bir bucaq.
Qarğacıq hardansa tapmışdır pendir;
Qonmuş bir çınara; acdır, sevinir,
Pendiri o yemək istəyən zaman
Birdən fikrə getdi; bir Tülkü ordan
Keçirdi. Görüncə boynunu burdu,
Pendirin qoxusu onu durdurdu.
Ayağı ucunda o, yavaş-yavaş,
Getdi o, ağacın yanına birbaş.
Boylanıb da baxdı, birdən şöngüdü,
Dadlı bir dil ilə Qarğaya dedi:
– Nə qədər gözəlsən, ey gözəl pəri,
Can alan, şevədən qara gözləri
Nağıllarda ancaq olar eşitmək.
Kimdə var o qanad, o dimdik, lələk!
Mələktək xoş olur, şübhəsiz, səsin
Utanma, oxu gəl, xoşdur nəfəsin,
Səsin də olursa gözəl özüntək,
Quşlar padişahı sənmişsən, demək!
Tərifdən Qarğanın başı bərk döndü,
Nəfəsi tıxandı, qəlbi döyündü.
Tülkünün o dadlı sözündən Qarğa
Öz qarğa səs ilə qarıldadı: “Qa!”
Pendir dimdiyindən düşdü bir yana;
Bildi ki, aldanmış qurnaz¹ heyvana.

---

¹ Q u r n a z – hiyləgər, kələkbaz

CIRCIRAMA VƏ QARINCA¹

Cırcırama yay, bahar,
Cırıldadı biqərar.
Hər çiçəyin yarpağı
Olmuş idi oylağı.
Eysə alışıbmış idi,
Başı qarışıbmış idi.
Tutdu xəbər bir zaman,
Qış yetişib, ay aman!
Yayı keçirmiş hədər,
Yox daha güldən əsər.
Qaldı o biçərə ac,
Tapmadı başqa əlac.
Bilirdi ki Qarınca
Dən yığır yay boyunca.
Getdi onun yanına,
Dərdini açdı ona:
– Qonşucuğaz, yazadək
Bəslə məni, ver yemək.
Sordu Qarınca: – Sənin
Yayda nə idi işin?
– Güllər arasında mən
Eyləmiş idim vətən.
– Belə idin yayda sən?
– Nəğmə oxurdum da mən.
– Yayda oxurdun, demək,
İndi get, oyna, görək!

---

¹ Qarışqa

EŞŞƏK VƏ BÜLBÜL

Bülbülü bir çəməndə gördü Eşşək,
Dedi: – Dostum, eşitmişəm gerçək.
Musiqi işlərində mahirsən,
Bəstəkar, həm də adlı şairsən,
Oxu, mən dinləyim o sənətini.
Bülbülüm açdı öz məharətini.
Vurdu cəh-cəh, şaqırdadı zildən,
Min bir ahəngə başladı yenidən.
Ney kimi səs uzaqlara çəkilir,
Qırmadır, sanki, ormana səpilir.
Dinləyir nəğməni işıq pərisi,
Susdu el, susdu quşların da səsi.
Sürü yatdı, çoban ki dinlərdi,
Arabir zövq alıb gülümsərdi.
Başqa ahəngə uydurub səsini,
Bülbül artıq bitirdi nəğməsini.
Yeri burnu ilə qoxlayıb Eşşək,
Dedi: – Mahirsən, ey gözüm, bişəkk.
Çox təəssüf, bizim xoruzlarla
Dostluğun yox, budur səsində bəla.
Görüş onlarla, dostluğu qat sən,
Musiqi dərşini bir az öyrən!
Eşidincə bu hökmü o bülbül,
Batdı dərdə-qəmə, bulandı könül.
Qanad açdı, o yerdən oldu uzaq,
Cahil insan hökm verər bu sayaq.

SAZANDALAR

Dəcəl Meymun, çolaq Ayı, çöp Keçi,
Bir Ulağa yoldaş oldu hər üçü.
Dörd səslicə bir musiqi nəğməsi,
Çalmağa həmahəng oldu cümləsi.
İki kamança, iki tar tapdılar,
Bir çəmənin üstə məclis yaptılar.
Oturdular, tərəb bəzmi¹ qurdular,
Mizrabı tara nə qədər vurdular...
Sürtdü kamançaya Ayı əllərin,
Az qaldı ki, lap qopara tellərin.
Heyfa ki, çıxmadı tarın sədasi,
Ucalmadı kamançanın nəvası.
Meymun dedi: – Bir dayanın, qardaşlar,
Bu növ ilə oturmazlar, yoldaşlar!
Kaman çalanlar üz-üzə otursun,
Qoy tarçılar qalxıb ayağa dursun.
Gəlin indi nəğməni başdan çalaq,
Dağa-daşa, səhraya şuriş² salaq.
Başladılar, nəğmələri çaldılar,
Yenə səs çıxmadı, heyran qaldılar.
Eşşək bağırdı: – Qardaşım! Toxta, dur,
Mən duymuşam illətini bax budur:
Bizim böylə oturmamız qələtdir,
Cərgə ilə duraq, o məsləhətdir.
Tabe oldu tamamisi Ulağa,
Amma yenə səs getmədi uzağa.
İşdə yenə münaqişə başlandı,
Oturmaq üstə sözləri uzandı.
Bu əsnada keçdi ordan bir Bülbül,
Yalvardılar: – Sən et bizə təəmmül³.

---

¹ Tərəb bəzmi – şadlıq məclisi

² Şuriş – çaxnaşma; səs-küy

³ Təəmmül – fikir

Biz bir neçə kamança, tar tapmışıq,
Burda bir işrət məclisi yapmışıq.
Xahişimiz budur, bir azca zəhmət
Çəkib, bizə oturmağı gəl öyrət.
Bülbül dedi: – Bunlar ilə kar aşmaz,
Bu baş-qulaq kamançaya yaraşmaz.
Musiqi – bir zövq istəyir bu sənət,
Bir də gərək elmlə qabiliyyət.
Sizdə ki yoxdur bunlardan bir əsər,
Boş yerə zəhmət çəkməyin, müxtəsər.

VASILİ ANDREYEVİÇ JUKOVSKI

(1783–1852)

NƏĞMƏ

Gündoğana, gündoğana
Can atır Yer kürəsi.
Gündoğana, gündoğana
Uçur könül nəğməsi.
Çox uzaqda, gündoğanda,
Göy meşədən o yanda,
Göy dağların arxasında
Bir gözəl ömür sürür.
Ayrılıq baş verdi, yəqin;
Düşünürəm, o gözəl,
Möcüzəli keçmişlərin
Qəşəng əfsanəsidir.
O, sanki, əski günlərdən
Qonaq gəlmişdi mənə.
Bir nəşəli yuxu idi,
Bəxtim gülmüşdü mənə.

QUŞCUĞAZ

Quşcuğaz oynayır,
Quşcuğaz uçur,
Nəğmə oxuyur.
Quşcuğaz oynardı,
Quşcuğaz uçardı

Quşcuğaz yoxdur.
Quşcuğaz, hardasan?
Hardasan indi?
Uzaq diyarlarda
Yuva qurursan,
Elə oradaca
Nəğmə oxursan.

İNTİQAM

Cəngavəri nökrəri öldürdü, yerə sərdi,
Cəngavər olmaq idi həmin qatilin dərdi.

Qaranlıq bir gecədə cinayəti törətdi,
Meyiti dərin sular ağuşunda gizlətdi.

Qatil zirehi geydi, qatil məhmızı taxdı,
Geyinib cəngavərin adına dərhal qalxdı.

O, körpüdən çaparaq tez keçməyə tələsir,
At isə şahə qalxıb, hey xırıldayır, əsir.

Məhmızları sancır o, atın böyürlərinə,
At cinlənərək onu atır çayın tərkinə.

Üzüb çıxmaq istəyir, güvənib var gücünə,
Ağır zirehi qoymur qalxa suyun üzünə.

ALEKSANDR SERGEYEVİÇ PUŞKİN

(1799–1837)

ÇAADAYEVƏ

Sevginin, ümidin, səssiz şöhrətin,
Ömrü qısa oldu, nəşəsi gödək.
Sovuşdu gəncliyin oyun söhbəti,
Bir yuxu misallı sübh dumanıtək.
Di gəl ki, hələ də bir təşnə hisslə,
Dəf edib hər zülmün möhnətlərini,
Qərarı tükənmiş ürəyimizlə,
Dinlərik vətənin dəvətlərini.
İntizar içində gözlərik hər an,
Hürriyyət deyilən müqəddəs günü,
Səbrini itirmiş adaxlı oğlan,
Vüsal dəmlərini gözləyən kimi.
Necə ki azadlıq eşqiylə yanıb,
Bir qeyrət uğrunda vurur qəlbimiz,
Coşan könüllərdə şövqü, tüğyanı,
Vətənə həsr edək, ey dost, gərək biz.
Doğacaq, a yoldaş, inan ki, haqdı
Tale ulduzunun mehri, şəfqəti;
Rusiya oyanıb kükrəyən vaxtı,
Hər çilik cüngündə mütləqiyyətin
Bizim adlarımız yazılacaqdı!

* * *

Mən də eşitmişəm, bu dünya mülkü
Vahid bir dostluqla gözəldir, əlbət.
Onsuz bu dünyanın yoxdur ləzzəti,
Onsuz həyat yolu qüسسə, fəlakət...
Sakit bir dostluğun olmasa əgər,
Ömrün-günün gəlib işıqsız keçər...
Dinlə, lakin başqa bir hiss də vardır:
Həm yorar insanı, o həm məst edər.
Zəhmət çəkəndə də, dinc olanda da,
Aman verməz, səni yandırır didər.
O zalım bir hissdır, ruhu parçalar,
İztirab içində ölər qəlbimiz.
Ümid şölələri yanmasa bir an,
Bu dərin yaradan sağalmırıq biz...
Bax, məni yandıran ehtiras budur!
Solub məhv oluram gənc günlərimdən,
Lakin sağalmaq da istəmirəm mən.

* * *

Nahaq yerə, əziz dost, fikr etdim ki, gizlədim,
Soyuq həyəcanlardan aldanmış (qəlbimi) mən.
Sən başa düşdün məni, nəşələr, zövqlər keçir,
Sənin də məhəbbətin silinir ürəyimdən.

Heyranlıq (saatları həmişəlik yox oldu),
Xoş vaxtlar, gözəl anlar keçdi, baş aldı getdi.
Gəncliyin alovlanan bütün arzusu söndü,
Ümid qəlbimdə öldü, güntək qaraldı, getdi.

* * *

Köhnə günahlarımçün cəza veribdir fələk,
Səkkiz gündür gəzirəm mən əziyyət çəkərək.
Al qanımda Merkuri, mədəmdə acı dərman,
Fikrimdə tövbə etmək, özüm isə peşiman.
Əziyyət çəkirəm mən,
Eskulap zamin olur mənə dildən, ürəkdən...

XƏNCƏR

Səni Lemnos tanrısı hazırlayıb düzəltdi,
Ölməz Nemezidanın özünə təqdim etdi.
Azadlığın gizlicə keşiyində durub sən,
Ləkəni, incikliyi görüb cəza verənsən.

O yerdə ki səs çıxmır Zevsin ildırımından,
O yerdə ki qanunun çıxmır qılıncı qından,
Xitamçısı olursan ümidin, qarğışların,
Təxti-tac kölgəsində gözdən olursan nihan.
Gizlənirsən içində sən şahənə paltarın.

Tiyən qəddar zalimin gözləri qarşısında,
Cəhənnəmin alovu kimi yanır bir anda,
Ziyafət məclisində o baxır dörd yanına,
Lərzə düşür canna.

Gözlənməz zərbən onu tapır, olsa da harda,
Yerdə, su üzərində, məbədghada, çadırda,
Gözdən-nəzərdən uzaq qəsrədə, ya otaqda,
Arvad-uşaq yanında, ya da isti yataqda.

Qeysərə tabe oldu o müqəddəs Rubikon,
Sarsıldı şanlı Roma, baş əydi qayda-qanun,
Lakin azadlıqsevən Brut qaldırdı üsyan,
Xəncər, tökdün onda qan.
O, Pompeyin vüqarlı mərmərini qucaraq,
Həyatı tərək etdi, bax.

Odur, səs-küy, qışqırıq salır qiyamçı dəstə
Məhv olmuş azadlığın başsız meyiti üstə.
Eybəcər qanlı murdar
Bir cəllad yüksələrək, tutdu taxt üstə qərar.

Ölümün Apostolu olan yorğun Aidə
Qurbanı barmağı ilə o təyin etmədəydi,
Ona köməkçi verdi o ali məhkəmə də,
Bil, ey xəncər, bir səni, bir də ki Evmenidi.

Ey azadlıq yolunda əzab çəkən qəhrəman,
Ey Zaid, eşafotda öldürüldün bir zaman.
Ancaq xeyirxahların müqəddəs səs-sədasi,
O məhkum torpaq üstə qalasıdır, qalası.

O sənin Almaniyana olub daimi kölgə,
Canilər qarşısında törədir min təhlükə.
Möhtəşəm məzarınsa üstündə axşam-səhər
Yanır bir iti xəncər.

PEYĞƏMBƏR

Ruhumu tənqidən bir yanğıyla mən,
Sərgərdan gəzirkən kimsəsiz düzdə,
Yollar ayrıcında çıxdı qəfildən,
Altıqanad mələk yolumun üstə.

Əliylə gözümə elə toxundu,
Yüngül barmaqları, sanki, yuxudu.
Ürkmüş bir qartalın ayıq gözütek,
Açılıb gözümdə nurlandı bəbək.
Elə ki toxundu qulaqlarıma,
Səs-küylə doldurub çəkdi tarıma:
Aydınca eşitdim göyün səsinə,
Orda mələklərin süzməyini də.
Çöldə tənəklərin titrəməsini,
Suda dənizlərin üzməyini də.
Hələ tərپənməmiş durduğum yerdən,
Əyilib ağzıma saldı əlini.
Çəkib boğazımdan çıxartdı birdən,
Günahkar dilimi, şeytan dilimi.
Ağzımın beləcə keyimiş vaxtı,
Hikmət iynəsini – ilan dilini,
Gətirib dilimin yerinə taxdı.
Sonra bir qılıncla köksümü yarıb,
Titrək ürəyimi ordan çıxarıb,
Yerinə köz qoydu, alıšan bir köz,
Dedi bundan belə bu ağrıya döz.
Qaldım meyit kimi kimsəsiz düzdə,
Tanrı dilə gəldi başımın üstə:
Oyan, ey Peyğəmbər, həm gör, həm eşit,
Mənim istəyimlə get dolan rəşid.
Sən ellər dolaşıb, dənizlər adla,
Bəşər ürəyini şerirlə odla!

QURANIN TƏSİRİ ALTINDA

Sabit Yer üzü, sabit,
Göylərsə qübbə-qübbə...
Sənsən, ey uca Xəliq!
Hökm edən hər səbəbə...

Dəniz qurunu boğmaz,
Quru udmaz dənizi...
Fırtınalar içində
Qoruyan Sənsən bizi...

Sənsən, Sənsən, Ey Rəhim,
Qula sultanlıq verən..
Və nursaçan Quranı
Məhəmmədə göndərən...

Divarlar parçalansın,
Qalxsın siyah pərdələr!..
Gəl, Quran, yetiş bizə,
Ruhumuza işıq ver.

STANSLAR

Yaxşılıq ümidilə, şərəf ümidilə mən,
Baxıram irəliyə, qorxutmur heç şey məni.
Pyotrun o şanlı dövrünün ilk çağında,
Edamlar və qiyamlar bürümüşdü ölkəni.

Lakin o, haqq işilə fəth etdi könülləri,
Elmin gücüylə etdi adət-əxlaqı rövşən.
Onun nəzərlərində həmişə Dolqoruki
Fərqlənir, seçilirdi azgın streleslərdən.

Öz ağı, öz zəkası, öz qüdrətli əliylə
Maarif toxumları səpdi bütün hər yana.
O, sayğısız baxmadı doğma vətənə, elə,
Onun gələcəyini gördü o mərd-mərdana.

O, bəzən bir dənizçi, o, bəzən bir qəhrəman,
Bəzən dülgər, bəzən də böyük bir alim oldu.

Taxtda əyləşməsinə baxmayaraq, hər zaman
Özü də işçi oldu, çalışqan xadim oldu.

Əcdadınla fəxr elə, onuntək vüqarlı ol,
Bütün işlərdə oxşa ulu babana hər an.
Onun kimi yorulmaz, möhkəm ol, tutarlı ol,
Qəzəbsiz ol, kinsiz ol, necə ki olmuş baban.

QIŞ YOLU

Duman dalğaları içindən yenə,
Yeriyib özünə bir yol açır ay.
Qəmgin tarlaların dərinliyinə
Hərdən həzin-həzin ziya saçır ay.

Sıxıcı-yorucu qış yollarıyla,
Çapır itigedən üçatlı xizək.
Yeknəsəq zınqırov gəldikcə dilə,
Dəng edir adamı cingildəyərək.

Sürücü oxuyur, səsində onun
Nəsə, qəlbə munis xoş bir ahəng var:
Gah döyüş səsitək nəşəli, coşqun,
Gah ürək yandıran həzin mahnılar.

Nə bir işilti var, nə də bir daxma,
Tənhalıq... bir də yel sovurur qarı...
Bütün yol uzunluğunu çıxır qarşıma,
Yalnız zolaq-zolaq verst ağacları.

Sıxıntı, üzüntü... Sabahsa, yəqin
Nina, dost yanına qayıdıb yenə
Buxarı başında dincəlib, sənin
Baxaram doymadan munis çöhrənə.

Saatın əqrəbi məlum qərarla,
Gəzib dairəni çatdırır başa.
Kənar adamları salaraq yola,
Qalarlıq səninlə gecə baş-başa.

Qəmginəm, ah, Nina, yol uzun, yekrəng,
Mürğülü sürücü susmuşdur çoxdan.
Yenə eyni səslə cingildəyir zəng,
Aydın çöhrəsini bürümüş duman...

SİBİRƏ

Sibir mədənləri dərinliyində,
Məğrur səbrinizi hifz eləyin siz.
Çəkdiyiniz əmək heç itməyəcək,
Ölməyəcək böyük əməlləriniz.

Fəlakətə sadıq bir bacı olan
Ümid o qaranlıq yerlərdə, inan,
Oyadacaq sizdə sevinc, şətərət,
Arzu etdiyiniz gün gələr, əlbət.

Zülmətli əngəli hey yara-yara,
Çatacaq sizlərə dostluq və sevgi,
Mənim azad səsim çatır necə ki,
Uzaq katorqada o qazmalara.

O zaman buxovlar parçalanacaq,
Zindanlar çökəcək o zaman ancaq.
Azadlıq güləcək şən üzünüzə
Və qılınc verəcək qardaşlar sizə.

ŞAİR

Şair Apollona böyük bir əsər,
Müqəddəs bir qurban verməyir hələ.
Başı qarışmışdır indiyə qədər,
Bu fani dünyanın qayğılarıyla.

Müqəddəs rübabı dillənmir onun,
Qəlbinə bir yuxu hakim olmuşdur.
Bəlkə, bu puç dünya övladlarının
İçində hamıdan o daha puçdur.

Həssas qulağına ilahi bir səs,
İlahi bir səda çatınca, bu vaxt
Yuxudan oyanan bir qartal kimi
Şairin qəlbi də tez oyanacaq.

Zövqə-nəşələrə meyil yox onda,
Atmış insanların ülfət daşını.
O xalq allahının ayaq ucunda
Əyməyir, əyməyir məğrur başını.

Qəlbi təlatümlər, səslərlə dolu
Gör necə də qaçır... vəhşitək yenə.
Geniş meşələrə uzanır yolu,
Qaçır sahillərin sərinliyinə.

QAFQAZ

Qafqaz altımdadır, ən müdhiş olan zirvədə mən,
Tutmuşam tək uçurum qarlı dağ üstündə qərar.
Qaraquş uçmağa qalxarsa uzaq bir təpədən,
Nə qədər yüksək uçarsa, yenə dövrəmdə uçar.

Buradan mən görürəm çeşmələri qaynamada,
Şübhəli, qorxulu uçqunları ilk oynamada.

Burda, məndən aşağı, göydə bulud oynaqılar,
Arasından buludun dağda su qaynar, çağlar.
Görünür onların altında böyük qar qayalar
Onun altında zəifcə, qurumuş kol-kos var.
Daha ondan aşağı rəngi yaşıl ormanlar,
Orda quşlar ötər, ətrafi gəzər ceyranlar.

Sığımb dağda tikilmiş komaya insanlar,
Dırmaşır sərt qayalar üzrə bütün heyvanlar.
Yüyürür dağ aşağı orda çoban da dərəyə,
Necə məftun olur insan bu gözəl mənzərəyə.
Orda kim, daim Araqva çayı qəltan-qəltan,
Çarparaq kölgəli sahillərə eylər cərəyan.

Dar keçid içrə fəqir atlı da pünhan görünür,
Orda şiddətlə Terek nəhri xuruşan görünür.
Oynayır, cəng eləyir dar qayalarla döyüşür,
Acımış, dalğaları, daşları çeynər, ötüşür.
Təmə görmüş qəfəsi-ahən içindən san şir
Çırpınır, gərniş edir sahili guya gəmirir.
Leyk, əfsus! Nə var təmə onunçun, nə sürür,
Onu müdhiş qayalar hər iki yandan da sıxır.

* * *

Mən sizi sevirdim: bəlkə, məhəbbət,
Tamam sönməmişdir könlümdə hələ.
Qoy eşqim verməsin sizə əziyyət,
Kədərli olmayın bircə an belə.

Ümitsiz sevirdim sizi sakitcə,
Didirdi ruhumu qısqanclıq, təlaş.
Mən sizi sevirdim sənimi, incə,
Beləcə sevəydi başqası da kaş.

QUSAR

Atı qaşovlayıb sildi tərtəmiş,
Sonra mırıldadı o, qəzəbindən.
Düşmənlərin ruhu, qüvvətiylə, bax
Bu məlun otağa gəlib çıxdım mən.

Elə bil türklərin atışmasından,
Qorunub burada saxlanam gərək.
Sulu yeməkləri güclə verirlər,
Gətirmə ağlına isti bir xörək.

Burda ev ağası səni bir vəhşi
Bilərək boylanır... xanımı fəqət...
Aldadıb qapıdan çıxara bilməz,
Nə qamçının gücü, nə də ki şöhrət.

Kiyev heyif deyil?! Qəşəng diyardır!
Ləzzətli xörəklə dolur ağızlar.
Nə qədər istəsən, şərablardan iç!
Hələ nə qəşəngdir ordakı qızlar!

Ona, yalnız ona, heyifsilənmə,
Canını versən də o qaraqaşa.
Ancaq bircə şeyi xoşuma gəlmir...
Lütf et, o nə şeydir? Bizi sal başa.

Uzun bığlarını eşib başladı:
– Söyləyim, tutmasın qoy qəzəbiniz.

Eşit, oğlan! Bəlkə, qorxaq deyilsən,
Axmaqsan... Bilirik hər bir şeyi biz.

Qulaq as, Dneprin bir kənarında,
Durmuşdu polkumuz. Çox mehriban bir
Xanımım var idi... Ölmüşdü əri,
Ay oğlan, dediyim sözə ver fikir!

Yaxşı həmdəm oldum o xanımla mən,
Dost idik, görənin xoşu gəlirdi.
Söysəm də, döysəm də mənim Marusyam,
Nə söz qaytarardı, nə kin bilərdi...

İçib sərxoş olsam, yatırar məni,
Mənim xumarıma edərdi çara.
Əgər göz vurarsam: kirvə, hardasan?!
Sözümdən çıxmazdı o şux mehpara.

Daha nəydi bizim fikri-zikrimiz?
Yaşa bu nemətlə, yaşa mehriban!
Tərs kimi başladım mən qısqanmağa,
Deyəsən, yolumu çaşdırdı düşmən.

Ağlıma gəldi ki, mənim Marusyam,
Xoruz banlamadan durur kiminçün?
Şuluqluq etməyə başlayır deyən...
Hara hiyləgərlə o gedir? Neçin?

Bu zaman başladım onu güdməyə,
Bir dəfə gözümü qıyıb uzandım.
(Tənha zindandan da qaraydı gecə,
Bayır küləkliydi, bayır borandı.)

Birdən nə görürəm? Şiltaq arvadım,
Sobanın üstündən düşür aşağı.

Əvvəlcə gözücü yoxlayır məni,
Sonra da üfürür odu, ocağı.

Soyunub lüt olur lap dırnağadək,
Sonra da üç dəfə içir şüşədən.
Birdən süpürgəyə atlanıb minir,
Soba borusuyla yox olur həməən.

Ehey! O dəqiqə mən başa düşdüm,
Mənim gözəl yarım bir sehrikardır.
Dayan, göyərçinim! Düşdüm sobadan,
Nə gördüm? Gördüm ki, bir şüşə vardır.

İylədim! Nə turşdur! Nə axmaq şeydir!
Tökdüm döşəməyə: bu nədir belə?
Sıçratdım masaya, sonra ləyənə...
Cumdular sobaya! Düşdüm əngələ...

Pişik mürgüləyir sandal altında:
Şüşədən bir azca tökdüm üstünə.
Atılıb fınxırdı! Dedim ki, rədd ol!
Pişik də sobaya soxuldu yenə.

Hər küncə çilədim həməən şüşədən,
Qarşıma nə çıxdı çilədim bir-bir;
Küpəyə, masaya və stullara...
Gördüm ki, hamısı sobaya girir.

Baho! Bu nə işdir? Dedim özümə,
Şüşəni dibədək mən içəm gərək.
İçdim birnəfəsə inan-inanma,
Ucaldım yuxarı bir quş tükütək.

Sürətlə uçuram, uçuram, uçur...
Bilmirəm gedirəm ha tərəflərə.

Sağdan! Bağırırım mən ulduzlara,
Sonra birdən-birə düşürəm yerə.

Görürəm ki, dağdır, həmin bu dağda,
Qazanlar qaynayır, kefdədir hamı.
Gülüb oynayırlar... nişanlayırlar
Burda bir cuhudla bir qurbağanı.

Tüpürdüm, ağızıma bir söz də gəldi...
Gördüm Marusyadır – gəlir arvadım,
– Evə! Kim çağırdı səni buraya?
Bax, səni yeyərlər! – Lakin qorxmadım:

– Evə? Əcəb işdir! Tanımıram heç
Gəldiyim yolları! – Bəsdir, ay qəmiş!
Gəl, min bu maşaya köhlən at kimi,
Tez rədd ol buradan! Lənətə gəlmiş.

– Nə? Maşaya minim?.. Mən... Mən... Süvar
Mən minim maşaya? Nə axmaqsan sən!
Yoxsa düşmənlərin əlinə keçdin?
Yoxsa ki əzəldən ikiüzlüsən?

Atımı! – Ay axmaq, al, bu da atın!
Doğrudan, gördüyüm köhlən atdı bu!
Eşir dırnağıyla yeri, oddur, od!
Əymişdir boynunu, şəkdir quyruğu.

Min! – Dərhal atılıb mindim bu ata,
Yüyəni yoxdur ki! Bəs yüyən hanı?
At məni apardı dərhal uçaraq,
Gördüm mənzilimdər sobanın yanı.

Hər şey yerindədir, mən özüm isə
Bir ata minmişəm. Altımdakı at

At deyil, evdəki taxta kürsüdür;
Bax, bu cürə şeylər olur bəzi vaxt.

Uzun bığlarını eşərək dedi:
– Sınmasın qoy bundan sizin xətriniz.
Sən igid olsan da, axmaqsan, oğlan!
Bu cürə şeyləri çox görmüşük biz.

* * *

Parlayır çöllərdə bir gümüş kimi
Hər yanı qaplayan kələ-köttür qar.
Üçatlım bərk çapır ay işığında,
Uzanır yanları dirəkli yollar.

Oxu! Bu yollarda mən darıxarkən,
Zülmətlər içində xoş gəlir səsin.
Nəşələr gətirir mənim qəlbimə,
İgidlik mahnısı, mərdlik nəğməsi.

Oxu, ey sürücü! Dinləyim səni,
Dinləsin səsinə bu qızğın ürək.
Nə qədər soyuqdur ayın işığı,
Nə qədər dərdlidir ulayan külək...

Oxu: Ey çırağım. Ey çıraqcığım,
De, neçin solğundur sənin işığın?

QIŞ AXŞAMI

Sovurduqca tufan qarı,
Sislə örtüb səmaları,

Gah ulayır vaşaq kimi,
Gah ağlayır uşaq kimi;
Gah tərpedib həsir damın
Həsirini düyür yelə;
Gah da olub yol adamı,
Pəncərəni döyür elə...

Nuhdanqalma komamızsa
Həm məhzundu, həm qaranlıq.
Gözüm nənə, nə susmusan
Ayaq üstə yazıq-yazıq?
Usandırıb, yorub-nədi,
Səni tufan uğultusu?
Yoxsa elə mürgülədir
Öz cəhrənin cığiltısı?

Gətir içək, görüm, qarı,
Gətir içək, hanı qədəh?
Süz, ey gənclik vəfadarı,
Qoy tökülsün qəlbə fərəh.
Qürbət eldə ömür sürən
Quşcuğazdan oxu mənə:
Səhər-səhər su gətirən
Qızcığazdan oxu mənə.

Sovurduqca tufan qarı,
Sislə örtüb səmaları,
Gah ulayır vaşaq kimi,
Gah ağlayır uşaq kimi.
Gətir içək, gözüm qarı,
Gətir içək, hanı qədəh?
Süz, ey gənclik vəfadarı,
Qoy tökülsün qəlbə fərəh!

ŞAİR VƏ GÜRUH

Çılğın rübabını səsləndirərək,
Çalib-çağırırdı ilhamlı şair.
O nəğmə oxuyur, o söz söyləyir,
Avam camaat da onu dinləyir,
Qanmayı, bu hənək nəyinə gərək.

Bezilib deyindir kütbeyin kütlə:
Niyə boğazına güc verir belə?
Niyə gur səsilə haray qoparır,
Haraya bizləri çəkib aparır?
Nədən dınqıldadır? Nə təlqin edir?
Çağlayan, dağlayan bu şərqi nədir?
Bu nə tamaşadır, bu nə möcüzə?
Qanadlı yel kimi uçur harayı,
Elə yel kimi də uçur havayı,
Onun koşmasından nə xeyir bizə?
Şair

Sus, ey dilbilməz, qanmaz zəhərat,
Həzərat deyilsən, sən bir həşərat!
Ürək bulandırır azğın üsyanın,
Apollon bütünü görüb danırsan,
Çəkiylə ölçürsən, mərmər sanırsan,
O heykəl Tanrının təcəssümüdür.
Xörək bişirdiyin bir dəmir qazan
Ondan sərfəlidir səninçün, inan,
Sənin qanacağı, meyarın budur.

Güruh

Əgər sən fələyin rəsulusansa,
İlahi bir alın yazısısansa,
Bizlərə həsr elə istedadını,
Döndər haqq yoluna camaatını.
Məkrli, ağciyər, xırsız olsa q da,

Həyasız, naşükür, arsız olsaq da,
Daşqəlbli, əzazil, xədimik, nəyik,
Böhtançı, yalançı, abdal, köləyik.
Batsaq da gözündə min bir günaha,
Bəndəyə sərf elə məhəbbətini,
Bizdən əsirgəmə nəsihətini,
Dinləyib tapnaq doğruya, haqqa.

Şair

Dağlın başımdan! Dinc nəğməkarın
Sizinlə baş tutmaz sövdələşməsi!
Pozğunluq içində daşlaşıb qalın,
Sizi dirçəldəmməz rübabın səsi!
Ürək bulandırır qara üzünüz,
Əzəldən nə qoyub, nə götürdünüz?
Başınız havalı, işiniz qandır,
Sizinki qançıdır, ya da zındandır...
Bəsiniz deyilmi sərsəm kölələr?
Baxın, küçələrdən hər axşam, səhər
Zirzibil yığır, – faydalı işdir!
Bəs kimdir süpürən? Olarmı ki, bir
Kahin ibadəti təxirə sala,
Əlinə süpürgə, xəkəndaz ala?
Nə xırda qayğılar, nə cılız tamah,
Nə dava, nə asmaq, nə kəsmək üçün,
Dünyaya gəlmişik ilhamla yanmaq,
Şirin təranələr bəsləmək üçün.

MƏNİM ŞƏCƏRƏM

Bir çətən həyasız cızma-qaraçı,
Mənə rişxənd ilə zadəgan deyir.
Onların gülüşü acıdır, acı,
Gör nə üyüdürlər, başıma xeyir!

Mən zabit deyiləm, nə də assesor,
Nə şanlı-nişanlı zadəganam mən.
Nə akademikəm, nə də professor,
Sadəcə rusyalı bir meşşanam mən.

Bilirəm, dəyişir zamanın nırxı,
Sözüm yox, danmıram, düzü, bu halı.
Təzədən kübarlar göyərüb axı.
Təzə olduqca da artır sanbalı.
Qartımış soyların bir parçasıyam,
(Həm də, təəssüf ki, tək mən deyiləm).
Qədim boyarların kötükçəsiyəm,
A qardaş, ağzımda meşşan deyirəm.

Babam yağlı yuxa satan olmayıb,
İmtiyaz almayıır çar sapoqundan.
Saraydan çağırın-çalan olmayıb,
Knyaza dönməyib xaxolluğundan.
Kırşanlı Avstriya ləşkərlərindən,
Qaçmaq düşənlərdən olmayıb dədəm.
Bəs indi kiməm mən, kimlərdənəm mən?
Şükr Tanrıya ki, meşşan bəndəyəm.

Nevski dövründə əcdadım Raca
Döyüşdə qoruyub yurdu, məzhəbi.
Bizlərdən yan keçib, soyum artınca,
Dördüncü İvanın yaman qəzəbi.
Puşkinlər çarlarla təmasda olub,
Polyaklar qalmaqal salanda yenə,
Neçəsi qeyrətli sərbaz da olub,
Mininlə vuruşub çiyin-çiyinə.

Fitnə-fəsadlara, od-alovlara,
Hərfi tufanlara sədd çəkiləndə,
Xalqın fərmanı ilə Romanovlara,
Taxt-tacı tapşırmaq qət ediləndə,

Biz də qol qoymuşuq həmin qərara.
Sonra çar Mixail sayıbdır bizi.
Vaxt vardı, yaxından tacidarlara,
Vaxt vardı... amma mən meşşanam, düzi.

Dikbaşlıq bizləri güdaza verdi.
Tərslikdə soyuna çəkən əcdadım
Birinci Pyotrla yola getmədi,
Odur ki asıldı həməən əcdadım.
Onun aqibəti dərs olsun bizə,
Yakov Dolqoruki baxırdı sözə,
Odur ki knyazın rahatdır cəddi.

Peterqof qiyamı başlayan zaman
Babam, Minix kimi, möhkəm dayandı.
Üçüncü Pyotra dönük çıxmadan,
Onun süqutunu pislədi, dandı.
O vaxt Orlovların qoltuğu şişdi,
Babamı saldılar qalaya, dama.
İnadkar soyumun işi ilişdi,
Meşşanlıq yazıldı mənim adıma.

Bir qalaq möhürlü, gerbli fərmanı,
Gizlədib keçmişini soraqlamadım.
Rəm etdim çağlayan qan yaddaşımı,
Təzə kübarlara bel bağlamadım.
Bir savad əhliyəm, əlimdə qələm,
Sadəcə Puşkinəm, Musinsiz-zadsız.
Nə varlı, nə saray əyanı, yalnız
Meşşanam. Həm nəyəm, özüm özüməm.

YEVGENİ VASİLYEVIÇ BARATINSKI

(1800–1844)

* * *

İstedaddan kasıb, səsdən zəifəm,
Amma dövrənimi sürürəm, nə qəm!
Varlığım kiməsə xoşdur, bilirəm
Həyata bir yeni nəsil gələcək;
O, mənim şerimdən ilham alacaq,
Bəlkə, ruhumuz da sirdaş olacaq?!
Və indi özümə dost tapdığımtək,
Bir vaxt oxucumla bəxtim güləcək.

ROMA

Olmusanmı yer üzünü, məğrur Roma, hökmranı,
Olmusanmı azad, Roma?
Xərabəndə hər adamı
Kədər basır lal-dinməzcə seyr edəndə hey buranı.

Axı nədən itirdin sən o illərin qüdrətini?
Axı nədən allahların yad etmirlər daha səni?
Zəngin şəhər, ər vətəni,
Hanı ərələr, sarayların neyləmişən vüsətini?

Qələbənin dühasımı üz döndərmiş indi səndən?
Ölüb getmiş nəsillərə
Ucaldılmış bir məqbərə
Kimi duran xərabələr üzərində de, sənmişən?

Kimə hədə gəlibsən sən yeddi təpə üzərindən?
Rəmmalmısan ölkələrin qədərindən xəbər verən,
İttihamçı kabusmu sən,
Qəmli-qəmli durub baxan oğulların göz önündə?

FYODOR İVANOVIÇ TYUTÇEV

(1803–1873)

SON MƏHƏBBƏT

Yaşımız ötsə də sevgimiz mətin,
Ən zərif duyğudur, ən dərin inanc!
Ey qürub çağının, son məhəbbətin
Vida işıqları, parla, şəfəq saçı!

Kölgədən don geydi göylərin tağı,
Şəfəqlər bəzədi tək günbatanı.
Tələsmə, tələsmə, axşamqabağı,
Rəhm et, bizimlə qal, gözəllik anı.

Donsun asta-asta damarlarda qan,
Təki tərək etməsin qəlbi zəriflik...
Sən ey son məhəbbət, sən ey son məkan,
Sən həm səadətsən, həm çarəsizlik.

* * *

Nə qədər ağırdır son an –
Ağıl aciz, fikir duman,
Ölüm əzab, ölüm vəhşət,
Qəlb yanğısı daha dəhşət.
Gör puç olur, ölür nələr:
Ən sevimli xatirələr.

BAHAR SULARI

(tərcümə-alleqro)

Ağarsa da çöllərdə qar,
Yaz deyə hay salır sular:
Lal sahilə oyan deyir,
Coşur, bərq vurur, söyləyir...

Səsi göylərə yüksəlir:
Bahar gəlir, bahar gəlir!
Müjdə gətirdik bahardan,
Göndərdi bizi qabaqdan!

Bahar gəlir, bahar gəlir!
Dalınca yola düzəlir
Dilində şən nəğmələri
Sakit, ilq may günləri.

* * *

Rusiya ağlla duyula bilməz,
Ümumi arşınla ölçüb-biçilməz.
Onun ayrıca bir özəlliyi var,
Rusiyaya yalnız inanmaq olar.

MİXAİL YURYEVIÇ LERMONTOV

(1814–1841)

İKİ ƏSİR QIZ

Sevirəm, ey nazlı Zairəm, səni,
Sevirəm, ey yunan gözəli, qəlbən.
Dünyanın nə qədər zinəti varsa,
Ayağın altında səpələrəm mən.
Seyr edərkən böylə sən xumar-xumar.
Mavi gözlərinlə bütün hər yanı,
Olarsan könlümə sən bir hökmdar.
Qul kimi tərək edib mən bu dünyanı,
Gəzərəm arxanca hey diyar-diyar.
Qoy çalsın, oynasın nazənin Gülnar,
İspan rübabını ağ əlləriylə;
Nə qədər istəyir çalsın füsunkar,
Ona həsəd etmə, nazlı mələyim,
Ey eşqim, əməlim, həzin diləyim.
Atəşin Gülnarın şux nəğməsini,
İncə gitaranın həzin səsinə,
Bu şərq güllərinin rayihəsini
Verərəm can alan bir baxışınçın.
Hazır sultan Əhməd keçməyə, inan,
Sənin bir baxışın, bir öpüşünçün
Qızıldan, incidən, ləldən, yaqutdan!..
– Sultan! Vəhşi, yoxsul yarandım əlbət,
Mən məğrur bir ruhla doğuldum fəqət.
Əsirəm, yoxsulam, yoxdur qərarım,
Nifrət bəsləməyə var ixtiyarım.

Unut, qoca, unut, boş arzuları,
Könlümün özgəylə olmuş ilqarı!
Qəlbim ilk eşqinə bəslər sədaqət,
Qəzəbli sultanla etmərəm ülfət.
Bil ki, nə nəvaziş, nə sitəm, nə naz,
Buz kimi qəlbimdən sevgi qoparmaz!
Hazıram ölməyə, etmərəm fəryad,
Söylə hazırmıdır sizin də cəllad?
Gecə çökmüş aydın və cazibədar,
Bu sakit gecədə nə xoş ətir var.
Ədəm gecəsindən gözəl bir gecə,
Geniş Sareqradda yatır səssizcə.
Yalnız guruldayır uzaq ləpələr,
Çarpır dik-divara yenə sərəsər
O hərəmxananın pəncərəsindən
Gümüş ay işığı axıb nurlanır.
O bəzəkli, incə, əlvən şişələr
Soyuq bir atəşlə alışıb-yanır.
Parlayır qotazlar, xara divarlar,
O yumşaq taxtlarda min bir bəzək var.
Bu sərin gecədə nəfəs alaraq
Bardaş qurub sakit oturmuşdur, bax,
Pəncərə önündə yalnızca Gülnar.
Çırpır sahillərə coşqun dalğalar.
Hər yer sakit, susmuş elə bil cahan,
O incə əllərdən düşür bu zaman,
Səssizcə təxt üstə düşür gitara,
Gülnar baxır, baxır ağ dalğalara.
Gülnar coşqun bəhri hey seyrə dalır,
Uzaq vətəninə yadına salır...
Orda hər bir bucaq könlünə yardı,
Orda bol şəftəli və limon vardı.
Dolaşır xəyalı öz ellərində,
O Qvadalkvirin sahillərində

Dibində köpüklər yatan divara
Söykənərək baxır ac dalğalara.
İspan qızı səssiz dinləyib dalır,
Ay onun üzünə solğun rəng salır.
Zəif bir bağırtdı... bir qadın səsi,
Büllur dalğalarda divar kölgəsi
Titrədi. Ləpələr çarpdı bu gecə
Ağ bir şey görüldü, sonra gizlicə
Yox oldu. Qalmadı ondan bir əsər,
Yalnız çırpınırdı oynaq ləpələr...
Pəncərə önündən qalxaraq Gülnar,
Qısqanc təbəssümlə edib iftixar,
Yenə gitaranı əlinə alır,
Vəhşitək o, ispan nəğməsi çalır.
“İntiqam” sözünü eləyir təkrar,
Coşqun nəğməsini çalır füsunkar.
Qəzəbli bir sevinc vardır üzündə,
Od yanır gənc qızın siyah gözündə.

* * *

Yox, Bayron deyiləm, özgə bir kəsəm,
Mən hələ məchulam, kül altda közəm.
Olsam da onuntək cəlayi-vətən,
Xalis rus ürəkli didərginəm mən.
Çox az yaradacaq ağlım dünyada,
Erkən alışmışam, erkən də sönəm.
Sınıq ümidlərlə yüklənib yatan
Bir ümman uyudub bu odlu sinəm.
Sən ey tutqun ümman, o sirlərini
Kim aşkar eləyər, kim öyrənər bəs?
Kim açar kütləyə fikirlərini?
Özümmü? Allahımı? Yoxsa ki, heç kəs!

YELKƏN

Ağarır bir tənha yelkən
Dənizin mavi çənində!..
Nə axtarır uzaq eldə?
Nə itirib Vətəninə?

Dalğa qopub, yel əsdimi
Dor əyilir – himə bənddir.
Əfsus, onun nə gəzdiyi,
Nə qaçdığı səadətdir!
Altda mavi şırnaq üzür,
Üstə qızıl, zər şüalar.
Havalanıb tufan gəzir,
Guya onda rahatlıq var!

1832

VƏTƏN

Mən sevirəm yurdumu əcəb qərribə hisslə!
Yenə bilməz bu eşqi ağlım, fikrim, düşüncəm.
Xəyalımı yerindən tərpedəmməz bircə dəm
Nə qanlar bahasına qazanılan bir şöhrət,
Nə güvənli bir dinclik, nə güvənli sükunət,
Nə də uzaq keçmişin söylədiyi rəvayət.
Amma niyə sevirəm, heç özüm də bilmirəm,
Mən onun çöllərində səssizliyi, sərini,
Sonsuz meşələrinin yamyaşıl ləngərini;
Sevirəm çaylarını dəniztək coşan vədə,
Torpaq yolda araba dördnala qoşan vədə

Xoşum gəlir ki, hərdən
Gecənin zülmətini sakit nəzərlə yaram,
Titrək işığı gələn açıq pəncərələrdə
Məhzun kəndlər boyunca qonaq yeri axtaram,
Sevirəm kövsənlərin tüstülü nübarını,
Gecə çöllərdə qalan araba qatarını.
Təpə üstə zəmidə ağaran cüt qayını
Görən kimi deyirəm: taylı tapıb tayını!
Çoxuna yad fərəhlə,
Sevinc dolu ürəklə
Seyr edirəm xırmanı,
Pəncərəsi naxışlı, damı küləş komanı.
Bayram günlərində, düşəndə şehli axşam,
Hazıram bütün gecə durub kənardan baxam
Hay-küylü, tappıtlı, fısqırıqlı rəqsə mən,
Deyinə bir yanda da sərxoş mujiklər hərdən.

BORODİNO

– Şahidi olmusan, söylə bir, əmi,
Alışan Moskva müftə yerəmi
Keçdi firəngə?
Deyirlər döyüşlər olub ki, axı
Hələ də unutmur Vətən torpağı
Borodino günü çəkilən dağı!
Heyrət o cəngəl!

– Bəli, ərlər vardı – hər biri bir nər,
Onların yanında, deyim müxtəsər,
Sizlər hədərsiz!
Di gəl ki, bəd oldu tale qisməti,
Çoxları döyüşdən geri dönmədi...
Onlar Moskvanı verməzdi qəti
Qəza-qədərsiz!

Susub çəkildikcə biz xeyli müddət,
Qocalar qəlbində kükrədi hiddət
Umu-küsüylə:
İsti komayamı dönürük geri?
Bəyəm ordumuzun komandirləri
Yırtı bilməzdimi yad mundirləri
Rus süngüsüylə?

Axır gəlib çatdıq bir düzəngaha,
Nə qədər istəsən cövlan et daha!
Qazıldı səngər!
Gecə qulağımız darı dəlirdi!
Elə ki top-tüfəng, meşə bələrdi,
Gördük səhər-səhər bəri gəlirdi
Müsyö firənglər.

Topun lüləsini doldurub bu dəm,
Dedim dostlarımı qonaq eylərəm!
Dayan bir, aşna!
Daha hücum vaxtı neynirdim fəndi,
Biz ki yıxmalıydıq bərəni, bəndi.
Axı and yerimiz ana Vətəndi! –
Qurban daşına!

İki gün atışdıq biz ordan-burdan,
Nə çıxar mənasız atışmalardan?
Gözlədik fürsət.
Bürüdü hər yanı söhbət, vicvicə:
Vaxtdı, yağları tutaq karteçə!
Döyüş meydanına üçüncü gecə
Çökdü bir zülmət.

İstədim uzanıb alım mürgümü,
Nəşəli firənglər səhərə kimi
Bör-bör böyürdü.

Amma sakit idi bizim düşərgə:
Kimi əl gəzdirir papağa, börkə,
Kimi bıç çeynəyib hirsiyə birgə
Süngü döyürdü.

Göylər avazıyıb dan ağaranda
Cərgələr tərپəşib dindi hər yanda
Hay verə-verə.
İgid polkovniki qoy salım yada,
Çara nöker idi, əsgərə – ata!
Heyif, bir qılınca gedərək bada,
Sərildi yerə.

Gözünü bərəldib dilləndi birdən:
Uşaqlar! Moskva biz duran yerdən
Uzaq ha deyil!
Ölən qardaşlartək biz də həyatda
Qoyaq başımızı Moskva altda...
Bəli, sadıq qalıb o əhdə, anda
Getdi bir nəsil.

Haman o bəd günü tüstü içində
Firənglər buludtək gəlib keçəndə
Bizim səngərə,
Sinəsi nişanlı lovğa ulanlar,
Papağı atquyruq boz draqunlar
Sel kimi axışıb gəldi o ki var,
Gəldi bu yerə.

Sizə göstərməsin heç pərvərdigar!
Tüstüdə, dumanda odlar, alovlar
Yaxdı yağını.
Karteç vızıldadı, qılınca oynadı,
Süngü saplamaqdan qollar doymadı.
Güllə şütüməyə yer də qoymadı
Meyit yığını.

Yadlar əlbəyaxa rus döyüşünün
Dadını yamanca daddılar o gün,
Bələnib qana.
Bizim sinəmiztək titrədi torpaq,
Cəsədlər, cəmdəklər qalandı dağ-dağ
Topların səsi də haray salaraq
Gəldi tüğyana.

Havalar qaralıb qovuşanda şər,
Hazırca dayandıq yeni döyüşə –
Dözüb əzaba...
Biz elə çaldıq ki barabanları –
Geriyə oturtduq basurmanları.
Sonra ölənləri, sağ qalanları
Aldıq hesaba.

Bəli, bizim nəsil özgə nəsildi,
Sizin bu süstlərin tayı deyildi.
Sizlər hədərsiz.
Bəd oldu onların tale, qisməti
Çoxları döyüşdən geri dönmədi.
Onlar Moskvanı verməzdə qəti
Qəza-qədərsiz.

1837

ŞAIRİN ÖLÜMÜ

Öldü böyük şair Qeyrəti həssas –
Ömrü şəhid oldu şayəli şərə,
Sinədə qurğuşun, ürəkdə qisas
Əyilməz başını əydi son kərə!..
Xırda təhqirlərin ağır daşına
Dözmədi Şairin köksündə ürək.
Kübar aləmində o, təkbaşına
Rədd edib rəyləri həmişəkitək...
Axır öldürüldü!.. Daha nə lazım
Gərəksiz təriflər, boş hönkürtülər.
Qurtarın haqq deyən miskin avazı,
Hökmünü bitirib qəzavü qədər!
Sizlər deyildimi elə qərəzlə
Ötkəm bir talantı perikləyənlər?
Sizlər deyildimi zövqü-həvəslə
O gizli yangını körükləyənlər?
Nə olar? Əylənin... Gülün bir daha,
Bitdi əzablarla sonuncu cəngi:
Söndü çıraq kimi munis bir düha,
Soldu təntənəli zəfər çələngi.

Mərhumun qatili laqeyd, zirəng,
Zərbəsi amansız oldu yamanca:
Aramla vurarmış duyğusuz ürək,
Zərrəcə əsmədi əldə tapança.
Bu nə möcüzədir?.. Tale göndərib,
Baxmayıb yurdunun soyu-sovuna,
Başlayıb – necə ki yüzlərcə qərib –
Səadət ovuna, rütbə ovuna,
Gülüb, layiq bilib sonsuz nifrətə
Yabançı adəti, dili o qansız;
Acıya bilməyib bizim şöhrətə,

Anlaya bilməyib qan tökən vədə
Nəyə əl qaldırdı belə amansız!..
Şair öldürüldü – amansız, nahaq –
Böyük bir ilhamla özü vəsf edən;
Özütək qısqanclıq badına gedən
O məchul, o əziz nəğməkar sayaq
Onu da qoynuna apardı torpaq.

Niyə o pak dostlardan ayrı düşüb bihudə,
Ayaq açdı bu paxıl, bu xəfəli mühitə
Azad, alovlu qəlbi gündə sınan, qanayan?
Niyə əl verdi belə böhtançı rəzillərə,
Niyə inandı, görən, yağlı, ipək dillərə
O uşaq vaxtlarından adamları tanıyan?

Çələngini götürüb, təzəsini hördülər,
Bir dəfnəli göyəmi alını üstə sərdilər;
    Amma pünhan tikanlar
Onun şanlı alınına ağı süzdü o ki var.
    Zəhərləndi anbaan
O təlxək cahillərin hiyləli pıçpıçından.
O öldü – qisas eşqi qaynasa da qanında,
Aldanmış ümidlərin təəssüfü canında.
    Susdu şaqraq nəğməkar,
    Qalxıb oxumaz bir də;
    Kip qapandı dodaqlar
    Ensiz, kəsif qəbirdə.

Siz ey rəzilliyə əyilənlərin
Dikbaş xələfləri, məğrur əyanlar,
Tale qırmancıyla döyülənləri
Kölə dabarıyla tapdalayanlar!
O ac gözləriniz niyə doymadı,
Ey taxt ətrafına daraşan yığın;
Sizsiniz qatili, əzəl cəlladı

Dühanın, Şöhrətin və Azadlığın!
Sizlərə pərdədir qanun cahanda,
Susur qarşınızda haqq da, divan da...
Ey pozğun əxlaqa sirdaş olanlar,
Bilin, tanrının da öz divanı var;
Görüb qabaqcadan fikri, əməli,
Ona yetməyəcək altunun əli!
Onda birağızdan sizin hamınız
Nahaq söysəniz də o haqq qanunu,
Yuya bilməyəcək qara qanınız
Təptəzə, dumduru Şair qanını!

1837

ŞAİR

Saf, qızılı naxışıyla par-par yanır xəncərim –
Qüsurbilməz etibarlı yarağım;
Saf poladı – dəyanətin sirli, mübhəm səngəri,
Cəng-cidalı Şərfin miras sorağı.

İllər boyu gərək olub dağlar gəzən atlıya,
Qulluq üçün haqq davası döyməyib;
Çalın-çarpaz dağlar çəkib neçə qəlbi odluya,
Biçib-töküb neçə zireh köynəyi.

Quldan artıq boyun əyib yiyəsinin sözünə,
Cigildəyib – götürməyib qarğışı.
O günlərdə yad bəzəktək ar bilibdir özünə
Üstündəki zərif, zəngin naxışı.

Terek çayın o tayında tapıb onu bir kazak,
Saplayıbmuş bir ağanın köksünə,
Sonralarsa gizlədilib, saxlanılıb o yasaq
Bir erməni dükanında bir sənə.

Gəlib indi ayrı düşüb, qın hardadı, o harda;
Qalıb döyüş dostundan da xəbərsiz.
Qiymətli bir oyuncaqtək par-par yanır divarda –
Yanır, heyhat, şərəfsizcə, xətərsiz!

Unudublar vaxtlı-vaxtlı qayğısına qalmağı;
Yoxdu daha oxşayanı, siləni,
Tiyəsinə nəqş olunmuş yazıları sübhçağı
Bir sövq ilə oxuyanı, biləni.

Şair, sən də xumarlanıb əsrimizin nazına,
İtirmisən məqsədini, qayəni.
Dəyişmisən öz hökmünü sən mənəsbə, qızıla,
Adamları valeh edən sayəni.

Bir zamanlar hay düzümlü sözlərinin qüdrəti
İgidləri döyüslərə kükrədib.
Gərək idin camaata məclislərdə çaxırtək
Gərək idin azan vaxtı buxurtək.

Şeirlərin başlar üstə bir ruh kimi, tən kimi
Olub nəcib fikirlərin sədası,
Səslənərdi hündür vəçə qülləsində zəng kimi
Hər gələndə el bayramı, el yası.

Adi dilin, məğrur dilin nəşəmizi edib təng,
Göz oxşayır parıltılar, yalanlar;
Qoca dünya öyrəşib ki, bir qartımış sifəttək
Qırıqları örtə ənlük-kirşanlar...

Bir də haçan oyanarsan, həcvə məruz Peyğəmbər!
Dur, xəbər tut qisas adlı qanundan.
Təhqirlərdən qızıl qında pas bağlamış bir xəncər
Yoxsa heç vaxt çıxmayacaq qınından?

BULUDLAR

Ey göylü buludlar, əbədi səyyahlar!
Mirvari qatarla səmada uçursuz;
Elə bil, sizi də teyləyən, qovan var,
Sevgili şimaldan cənuba qaçırsız.

Kim qovur sizləri: taleyin hökmümü?
Gizli bir həsədmi? Açıq bir qərəzmi?
Pərişan səfiniz cinayət yüklümü?
Ya dostlar böhtanı zəhərli mərəzmi?

Könlümüz yabançı: sevgiyə, əzaba.
Bezdirib sizləri bəhərsiz tarlalar.
Daima soyuqsuz, azadsız, əcəba!
Nə sizin yurdunuz, nə sizi qovan var.

Bakı, 1830

GÖRÜŞ

1

Aşılmaz dağlar aşıb
Axşam günəşi söndü,
Çağlar çeşmə şırşaşır
Qaranlığa büründü;
Bağlar yaşıl biçimdə
Ətirləndi bir ucdan,
Tiflis sükut içində,
Dərədə tüstü, duman.
Göy üzündə səfərbər
Bəd yuxular qabarı,
Enib, dayə mələklər
Söylədir uşaqları.

2

Köhnə qala dalında,
Tutqun təpə yanında,
Çinar altda, sərində
Xalıda əyləşərək
Düşünürəm dərindən:
Bu yuxudu, ya gerçək?
Doğrudanmı, burda sən
Mənə görüş vermişən?
Eşqin bu dadlı dəmi
Həs-rət yaxır sinəmi;
Səni gözlər, mələyim,
Arzum, eşqim, diləyim.

3

Körpü üstə şölələr
Nurdan halay vurublar,
Qara, sivri qüllələr
Keşikçitək durublar;
Cüt-cüt çıxır hamamdan,
Gürcü qadınlar elə
Qaçıb gedir durmadan
Ürkək addımlar ilə.
Elə bil, bəyaz əda
Çulğayıb boş küçəni,
Amma uzun çadrada
Tanımaq olmur səni!

4

Yastı görünür üzdən
O uzaqda damınız,
Asılıb Kürün üstə
Eviniz, artırmınız;
Gün qızanda sığınar
Kürün sərin suyuna.

Sarıb sarmaşıqlar
Evinizin boyuna.
Uca palıd dalından
Görünür pəncərənin,
Ordakı tənha şamdan
Görünmür ancaq bir iz!

5

Gözləyirəm haçandan,
Həsət yıxıb halımı.
Doğrayıram acıqdan
Xəncərimlə xalını;
Hey baxıram həsrətlə
Yoluna göz dikərək.
Şərq tərəfdən möhnətlə
Əsir soyuq bir külək.
Bürüyüb zirvələri
Al örpəkli dumanlar,
Tərk eləyib şəhəri,
Yola çıxır karvanlar.

6

Gözüm! Yaşı dayandır!
Könlüm! Sən də alış, yan!
Daha mənə əyandır
Xəyanətin, ey ilan!
Mənə əyandı tamam
Nədən ovunub belə,
Tatar balası axşam
Dönmüşdü atlı yelə!
Cavan köhlən atında
Çaylaq küçə boyunca
O çapdıqca atan da
Fərəhlənir doyunca.

7

Götürüb tufəngimi,
Aşaram doqqazı mən,
Girəvə düşən kimi
Qayada gizlənibən,
Tufəngin lüləsini
Tuşlaram tozlu yola.
Niyə döyündü sinəm,
Bu gələn tatar mı ola?
Bir çökəyə sinib mən
Səmtinə çöndüm yolun...
Tappılıt gəlir deyən...
Aha! Sənsənmi, mələun!

QAFQAZ

Ömrün ertə çağı məni bu fələk
Ey cənub dağları, saldısa pərən,
Unutmaz sizləri bircə yol görən;
Yurdumun şipşirin nəğmələr itək
Sevirəm Qafqazı mən.

İtirib anamı lap körpəlikdə
Çöldə qürub çağı sanıram hərdən,
Səsini əks edir dağlar o yerdən;
Könlüm həyan tapır qayalı dikdə;
Sevirəm Qafqazı mən.

Ötən xoş günlərim sovuşdu yeltək,
Beş ilim çay kimi axdı dərədən.
İlahi gözləri sizdə görəndən
Çırpınır hələ də sinəmdə ürək:
Sevirəm Qafqazı mən.

YAKOV PETROVIÇ POLONSKI

(1819–1898)

SƏTTAR

Səttar! Səttar! Nağaraya, çianura qoşularaq,
Yalvardıqca, inlədikcə, ağladıqca çılğın-çılğın,
Boğazında qaynar səsin, titrək səsin, fəryadın bax,
Xəncər kimi yaralayır, ürəyimə salır yanğın.

Bilmirəm nə oxuyursan, baş açmıram sözlərindən,
Körpəlikdən alışmışam mən başqa bir musiqiyə.
Bütün gecə oxuyursan bir daxmanın içində sən,
Tiflis tamam yuxudadır, sükut enib yerə, göyə...
Sanki, xəstə qardaşımdır, şərqdən çəkir haray, fəğan,
Mənə danlaq göndərir o, sənin alovlu ağzından.

Bilmirəm nə oxuyursan, sən, bəlkə də, öz eşqindən,
Alovlanan kərəmlərin sevgisindən danışırsan.
Bəlkə, islam qılıncının qarşısında zağ-zağ əsən,
Kölələri xatırlayır, intiqamla alışırısan.
Oxuyursan, bəlkə, elə o günləri düşünərək...
Mən bilmirəm, ün çəkirsən, artıq mənə söz nə gərək!..

Sankt-Peterburq, 1885

TATAR QIZI

Xəfif bahar yeli ləpələndirən
Çəltik zəmisini seyr edərək mən,
Çəkmişəm atımı bir kölgəliyə,

Bürküdən yolçunun quruyur ağzı...
Kimsəsiz cığırla bir tatar qızı
    Yollanır dərədən su gətirməyə.
Odur, gəlib çatır çay kənarına,
Daş körpü üstündə durub o sona,
    Güyümü çiyindən endirir orda.
Düzəldib özünü o ağır-ağır,
Ürkək gözlərini qıyaraq baxır
    Ki, bəlkə, kişi var o aralarda.
Narahatlıq yağan gözlərə bir bax,
Bir bax, alovlanıb yanır al yanaq,
    Öpür yanaqları cüt qara birçək.
Aman Allah, aman! Bu yer üzündə,
Bu ucsuz-bucaqsız çölün düzündə,
    Hələ görməmişəm belə bir çiçək.
Cəld bir hərəkətlə o çöl çiçəyi
Üzünə çəkərək zərif ləçəyi,
    Bir anda görünməz etdi özünü.
Sonra sarmış kimi qəlbini həyəcan,
Yapışb güyümün tutacağından,
    Məndən yan tərəfə tutdu üzünü.
Ciddidir bu yerdə ənənə-adət,
Amma yağdırsam da adətə lənət,
    Şənimə ar gəlir qaydamı pozmaq.
(Ədəbli göstərim deyə özümü)
Tozlu papağımla örtüb üzümü,
    Ordan öz atımı sürürəm bayaq.
Lakin çevrilərək mən ixtiyarsız,
Baxdım ki, arxamca gülür həmin qız,
    Mən də gülümsədim istər-istəmən.
Mən o kələkbaza qalmışdım heyran,
Sanki, bu gülüşlər deyirdi: oğlan,
    Bizi bu arada pısmayıb heç kəs.

AFANASI AFANASYEVİÇ FET

(1820–1892)

* * *

Sənə gətirdim salamlar,
Ərz edim ki, günəş qalxdı.
Oynadı qaynar şüalar,
Yarpaqların güldü baxtı.

Ərz edim ki, yaz meşəsi
Oyanıbdır hər budaqda.
Quşcuğazın silkinməsi,
Və yaz dolu yangılarda.

Ərz edim ki, gəldim yenə
Dünənkitək, tam istəklə.
İstərəm ömrümü sənə
Həsr edim sidq-ürəklə.

Ərz edim ki, hər tərəfdən
Öpür məni xürrəm yellər.
Oxuyacam, bilməm nədən,
Gəl, ey sevdalı nəğmələr.

* * *

Bir toz boğanağı
Qalxır uzaqda;
Bu gələn atlımı,
Yoxsa piyada?

Budur, kimsə çapır
Dəli köhləni.
Sən ey uzaq dostum,
Xatırla məni.

NIKOLAY ALEKSEYEVİÇ NEKRASOV

(1821–1878)

BİÇİLMƏMİŞ SAHƏ

Payızın axır ayı, çəkilməmiş dolaşalar,
Meşələr paltarını soyunmuşdur hər nə var.

Lakin bir parça yer var, biçilməmişdir ora...
Dərd verir, kədər verir dayanıb baxanlara.

Sünbüllər bir-birinə, sanki, deyir astadan:
Sıxıcıdır bu payız, sıxıcıdır bu boran.

Sıxıcıdır, baş əyək yerə el baxa-baxa,
Dolu dənlərimizi batıraq toz-torpağa.

Burdan ötən hər cürə ac quşlar axşam-səhər
Üstümüzə tökülür, yeyir, qarət edirlər.

Dovşanlar tapdalayır, əsir yellər-boranlar...
Bəs hamı bizi əkən əkinçi, gəlmir, nə var?

Yoxsa başqa yerdəki sünbüllərdən pisik biz?
Ya ki dolu deyildir, çox deyildir dənimiz?

Yox, biz əskik deyilik başqalarından heç vaxt,
Çoxdan dolub, yetişib dənimiz, yaxşı bir bax.

Onunçün əkdimi ki, bizi əkinçi yerə,
Acı payız yelləri dağıtsın bu çöllərə?..

Külək qəmli bir cavab verdi onlara dərhal,
Söylədi: Sizi əkən kəndlidə qalmamış hal.

O bilir, sizi neçin əkdi, səpərək yerə,
Lakin o görməmişdir işi gücünə görə.

O yeməyir, içməyir halı xeyli yamandır,
Xəstə qəlbini qurdlar yeyir neçə zamandır.

Bu şırımları açan əlləri incələmək,
Asılmış qırmanc kimi, qurumuş bir qanqaltək.

Sönüb batmış gözləri. O kədərli nəğmələr
Oxuyan nəfəsindən qalmamışdır bir əsər.

Sanki, xışa söykərib əllərilə bu zaman,
Əkinçi fikirlərlə keçirdi şırımlardan.

DOBROLYUBOVUN XATİRƏSİNƏ

Sən ciddi və sərt idin, sən öz gənc illərinde
Ehtirası ağına bacarıb tabe etdin.
Yaşamağı öyrətdin şərəf, azadlıq üçün,
Lakin bundan daha çox sən ölməyi öyrətdin.

Bilə-bilə əl üzdün dünya ləzzətlərindən,
Təmizlik və saflığı hifz elədin daim sən.
Rəf olmağa qoymadın qəlbin hərisliyini,
Sevdin öz vətəni, əziz bir qadın kimi.
Zəhmətini, arzunu, fikrini dönə-dönə
Sən verdin canın qədər sevdinin bu vətənə.

Yeni həyata doğru çağıraraq əbədən
Namuslu ürəkləri təslim etdin ona sən.
Sən işıqlı bir cənnət, çələng üçün mirvari –
Hazırladın ömründə bəzəməkçin o yarı.
Lakin vaxtından əvvəl gəldi çatdı son dəmin,
Əllərindən tez düşdü o peyğəmbər qələmin.
Hansı idrak məşəli, görün, getdi sönərək!
Döyünməkdən dayandı, görün, necə bir ürək!

Ehtiraslar soyudu, illər arxada qaldı,
Sən başımız üstündə yüksələrək ucaldın.
Ağla ey rus torpağı! Fəxr et yenə, sən hər an,
Səmaların altında dayandığın zamandan –
Belə oğul doğmadın öz ömründə əsla sən;
Sonra geri almadın, öz qoynuna yenidən.
Könül gözəlliyinin bütün xəzinələri
Yığışmışdı köksündə onun əzəldən bəri.

Sən ey ana təbiət! Bu cürə insanları
Əgər göndərməsəydin yer üzünə arabir,
Susqun, ölgün qalardı bu həyatın vadisi...

ƏLVIDA

Əlvida! Bir an da xatırlama sən,
Məyus, əzab verən acı anları.
Unut göz yaşını, poz xatirindən
Qısqanclıqdan doğan həyəcanları.

Lakin məhəbbət ki yar oldu bizə,
Saçdı şefəqini üzərimizə.
Böyük bir sevinclə düzəldik yola,
Xatırla, o günü unutma əsla!

* * *

Yalnız, unudulmuş gəzirəm yenə,
Elə bil, səhrada dolanıram tək.
Yayılr ətrafın sakitliyinə
Mənim məğrur ruhum haray çəkərək.

Məhv olub qürurum... keçdi o günlər,
Bir vaxt harayımı eşidən zaman
Dostlar həssaslıqla mənə hay verər,
Xoş sözlər qopardı dodaqlarından.

Bəs kimdir günahkar? Taleyim demir,
Bir də bundan sonra heç fərqi var?
Dəniz də deyir ki: "Qürrələnmə bir,
Bilirəm, qorxudur səni dalğalar.

Düşməzsən qoynuma... Axı, sən hələ
Gözlərsən taledən dostluq, məhəbbət.
Gəlməzsən... xumarsan səadət ilə,
Şirin nəvaziş də ömrünə qismət.

Görürsən, dağılır qara buludlar,
Ulduzlar parlayır göylərdə şən-şən.
Məhəbbətlə baxır sənə hər nə var,
Ey ağılsız insan, görürsənmi sən?"

AZADLIQ

Ana Vətən! Sənin gen, məhsullu düzlərindən
Bu hisslə, bu sevinclə keçməmişdim əsla mən!

Anasının qoynunda görürəm bir körpəni,
Şirin-şirin xəyallar cuşa gətirir məni;

Deyirəm, xoş saatda doğuldun, ay bəxtəvər!
Allahın kərəmindən görməzsən heç qəm-kədər!

Uşaqılıqdan qorxusuz və sərbəst boy atarsan,
Hansı peşəni sevsən, o peşəni tutarsan.

Əgər yatsa qəlbinə, ömrün boyu mujik qal,
Əgər gəlsə əlindən, ol bir qanadlı qartal!

Yox, bunlar boş xəyaldır, olsalar da maraqlı,
Həssasdır, hiyləgərdir, çevikdir insan ağılı.

Bilirəm, təhkimçilik məngənəsi yerinə
Çox-çox əzab buxovu hazırlamışlar sənə.

Lakin qırmaq onları deyil xalq üçün çətin,
Şeirim! Azadlığı təbrik olsun niyyətin.

VALERİ YAKOVLEVIÇ BRYUSOV

(1873–1924)

BABANIN SİRRİ

– Qəmli bir həqiqəti, ey gənc, söyləyim sənə:
Səmalara baş vurur sirli, dumanlı
Olimp.
Qocalar deyərdilər, yuxarıda, zirvədə,
O qızıl kahalarda ölümsüzlər yurd salıb.
Kimlər idi, inanıb dua etdik – ulu Zevs,
Adətləri qoruyan Hera, müdrik Afina,
Bel kəməri şəhvətdən yoğrulmuş Afrodita...
Amma düz bir il əvvəl dağlar dostu çobanlar,
Çomaqların götürüb, bardaqla su götürüb,
Cəsarətlə Olimpın düz başına qalxdılar
Və heç bir qızıl kaha və yalnız tənha daşlar...
Olimplilər yaşayan heç bir yerdən əsər yox.
Ey gənc, acı həqiqət budur, sənə açıram.
Ağah ol ki, Olimpdə allah yoxdur, olmayıb.

– Əbədi, baba, heç kəs Olimpdə heç bir allah
Tapmadısa nə olsun?! Ölümsüzü görməkçün
Olumluda olmayan göz və qulaq gərəkdir.

Olimpdə olmasam da, dünən cavan meşədə
Gözəl səslə Pan idi – nəğməsini eşitdim.
Bir qüssəsiz nimfəni bulaq başında gördüm.
Axsam Driadayla sakit-sakit söhbətdə,
İndisə sənənləyəm və mən bilirəm odu
Dodağında təbəssüm Muza durub arxanda.

MİXAİL ALEKSEYEVİÇ KUZMİN

(1875-1936)

HERA

Əbədi od qalamaq uca qüllədə belə,
Əbədi zil qaranlıq gecəyə göz zilləmək,
Əbədi hörükləri oynatmaq dərd içində,
Zavallı Hera.

Tufanların, dalğanın eşitdinmi səsinə?
Qeyzli qara zülmət bu dənizi udubdu.
Uzaq dibsizlikdəsə ağımtıl bir nöqtə var,
Köpükdü, ya sevgilin?

And içirəm, gələcək mənim cəsur dənizçim.
Mən çatdığım ocağa can atardı Leandr.
Buz kimi dalğaları yara-yara keçərdi,
Hellespontu o.

O özü gəlməyəcək, dalğalar gətirəcək,
Görəcəksən sən onun meyitini qum üstədə.
Əziz sima – bəmbəyaz, telləri dalğa-dalğa,
Gözlərsə görmür.

Ağla, Hera, ucadan, dərdin-qəmin böyükdür,
Köksünü hönkürtünlə cır, qoy dağlar titrəsin.
Əzabın səsi, qəmin hənirtisi vardısı,
Əks-sədandı.

İşıqdan uzaq durun, günəş də sönsün daha,
Qoy otlar da saralsın, yarpaqlar da tökülsün,
İncə bir çiçək öldü, qiymətli bir mirvari,
Dəniz batırdı.

Mən nə təhər yaşayım, əgər o yoxsa artıq?
Həyat yoxdur, işıq yox, qəm var – sonu görünməz.
Ah, niyə mənə ölü sevgili qaldı, niyə?
Mənsə diriyəm.

Mənim min öpüşümə cavab gəlməz bir daha,
Sinəsinə çökərəm, ürəyi də döyünməz.
Qışqırıq qopararam: Oyan, əzizim, oyan!
O isə eşitməz.

Ax, öt, ey ömrüm mənim, bihudə öpüşlərdə
Ürəyim, ehtiraslı göz yaşma yol ver sən.
Öz son anımda belə doyunca öpüm durum,
Yazıq leandı.

ALEKSANDR ALEKSANDROVIÇ BLOK

(1880–1921)

* * *

Dərsini qurtarıb qoca müəllim,
Oturub dincəlidir sakit eyvanda.
Sürünü gur səslə haylayır çoban –
Hoppana-hoppana qaçır heyvanlar.

Dağların dalında gizlənir günəş,
Üfüqdə köndələn şüalar yanır.
Yenə rütubətli, ilıqdır hava,
Göllərin üstünü ağ duman alır.

Dincəlidir eyvanda qoca müəllim,
Görünür yamanca yormuş iş onu.
Obaşdan məktəbə gedəcək yenə –
Yoxdur işin sonu, zəhmətin sonu...

Qələmi gəmirən dəcəllərə də
Müəllim intizam öyrətməlidir.
Cızıb-pozmaq olmaz dəftər-kitabı –
Çox şeyi təzədən qeyd etməlidir.

Odur, toz qaldırıb gedən sürünün
Ardınca uşaqlar səpələnibdir.
Başını əyərək baxır müəllim,
Sanki, saçlarına qar ələnibdir.

YAY AXŞAMI

Qürub günəşinin son şüaları
Çovdar dərzlərinin üstünü almış.
Hələ biçilməyən mərzin otları
Çəhrayı sükuta qərq olub qalmış.

Meşəyə nur səpir bədirlənmiş ay,
Yerdə nə meh vardır, nə də quş səsi.
Axşam sükutunda əriyib gedir
Yorğun biçinçinin zəhmət nəğməsi.

LAYLA

Göydə ulduzlar əcəb sayrışır,
Çayda şırnaqlar, sanki, danışır.

Pəncərəmizdən göz eləyir Ay,
Dinləyin görək, nə söyləyir Ay:

“Yatın, uşaqlar, küsərəm sizdən,
Qardaşım sizi oyadar tezdən.

Qardaşım geyir qızılı paltar,
Mənim donumun gümüş gülü var.

Qardaşım yatar axşam olunca,
Məni göndərər – gəzim doyunca.

Mən də paylaram sizə bal yuxu,
Layla deyərəm – nağıldır çoxu;

Nağl yırgalar beşiyinizi,
Özüməm çəkən keşiyinizi...

Layla, söhbətli, sazlı balalar,
Yatın sübhəcən, nazlı balalar..."

DOĞMA QADINLAR

Bütün uşaqlartək dilli bir oğlan
Yeridi heyrətlə üstümə sarı:
– Qardaş məzarıyla doludur hər yan,
Bəs niyə heç yoxdur bacı məzarı?

Röyasız keçinə bilərəm indi;
Gözümdə yuxunun yoxluq acısı.
Görürəm... torpağa bir mərmə endi,
Görürəm... can verir şəfqət bacısı...

Qalırıq qeydinə obanın, elin,
Birdir məqsədimiz, birdir cəhdimiz.
Ümumi iclasdan çıxanda, gəlin
Fərdi dərdlərə də nəzər salaq biz.

Baxın, Ryazanda qürub çağında
Kəndin ortasında göy xiyabanda;
Qəhrəman Vyanın büstü yanında
Gəlib yorğun-yorğun durur bir ana:

– Məni bütün dünya tanıyır indi,
Bu şöhrət hər yanda, hər vaxt mənimdi.
Mərmər, ya gips olsun saçımın dəni –
Oğlumla birlikdə saxlayın məni.

Yumdu gözlərini zavallı bu dəm –
Ömrü iztiraba, hicrana həmdəm...

Elmin sabahında min cür büsat var,
Dinamit oynatmaz şimşək atını;
Astadan danışın, amandı, dostlar,
Bu yerdə uyuyur bir rus qadını...

* * *

Gecə, küçə, aptek, fənər,
Mənasızdı tutqun işıq.
Yüz il də yaşasam əgər,
Çıxış yox, hər şey qarışıq.

Öluncə dəyişməz bunlar,
Yenə də belə gecələr.
Yenə buz bağlamış sular,
Gecə, küçə, aptek, fənər...

ŞAİRLƏR

Bataqlıq yer vardı şəhərdən kənar,
Şairlər yaşardı burda bir zaman.
Görüşəndə zorla gülümsərdilər,
Etinasız süzüb bir-birin yaman.

İşıqlı gün bura əbəs doğurdu,
Bu qəmli, kədərli bataqlıq üstə.
Şairlər hey içər, hey işlərdilər,
Səhərlər erkən də, gecə-gündüz də.

İçəndə yamanca dostlaşardılar,
Çərənləyirdilər atıb ədəbi.
Halları pozulub səhərəyaxın,
Yenə işlərdilər – küt və əsəbi.

Sonra çıxardılar komalarından
Qürub yağına baxmaq adına.
Qızıl höriyünü təriflərdilər
Sərraftək göz qoyub keçən qadına.

Kövrəlib xoş dövrən arzulardılar,
Şairlərin hamsın bir-bir söyərək
Sonra tökərdilər acı göz yaşsı,
Göydə bulud görüb, yerdə tər çiçək.

Beləcə yaşardı şairlər, dostum,
Oxucum, yəqin ki, fikirləşirsən:
Sənin baş girləyib gün keçirməyin,
Mən kərə yaxşıdır şair ömründən.

Yox, əziz oxucum, ey kor tənqidçim,
Şairin dünyada var nəyi desən –
Buludu, höriyü, xoşbəxt dövrən...
Amma sən bunları hardan biləsən?

Arvadından razı, özündən razı,
Qanunundan razı, günün keçir xoş.
Ancaq qanun-filan azdır şairə,
O, dünya qəmindən olanda sərxoş.

Divarlar dibində olsəm köpəktək,
Həyat gömsə məni torpağa əgər;
Biləcəm: üstümə Tanrı qar səpir,
Alnımdan öpürlər dəli küləklər.

ŞAİR

Sahilboyu uçuşurdu havada quşlar,
Atasıyla pəncərədən baxırdı uşaq:
– Mənim təzə, ala-bəzək bir çətirim var,
Tez ol, tez ol! Yağ, ey yağış, yağ!
– Bu dənizin o tayında indi yazdır, yaz,
Burda qışdır, gözəl balam, soyuqdur sənə.
Ay çəhrayı papaqlı yazıq qızcığaz,
Uçaq gedək bu dənizin o sahilinə.
– Mənim anam ordadırmı?
– Yox!
– Bəs hardadır?
– Anan ölüb.
– Ölüb?! Axı bu nə deməkdir?
– O küçədən keçənə bax; şairdir adı,
Həmişə gözü yaşlıdır, həmişə təkdir.
– Onun da anası yoxdur?
– Var. Amma ona
anasından daha əziz bir xanım da var.
– Bəs o xanım niyə gəlmir onun yanına?
– Aralıq kəsib axı dəli dalğalar.
– Bir gəmiyə minib gəlsin.
– O xanım axı
gəmiyə də, qayığa da minməyə qorxur.
Yox, yox, heç vaxt gəlməyəcək o gözəl xanım!..
Ata susdu. Uşağın da qaraldı qanı.
Sonra hava qaraldı.
Bu söhbət də elə burda qırıldı.

* * *

Bir qız oxuyurdu kilsə xorunda,
Dənizlərdə yol azan gəmilərdən,
Qürbət eldə bəxt gəzən əmilərdən
Oxuyurdu bəyaz donlu qızçıqaz.
Qızın səsi o qaranlıq kilsəyə
İşıq kimi süzülürdü, axırdı.
Qaranlıqdan gülümsəyə-gülümsəyə
Ümid dolu neçə cüt göz baxırdı.
Hamı inanırdı, ümid var hələ,
Ötəcək dünyanın dərdi, kədəri.
Ağ günə çıxacaq qürbətdəkilər,
Gəmilər salamat dönəcək geri.
Hamı inanırdı o səsə, ancaq
Dünyada hər sirdən xəbərdar olan
Yaxşı bilirdi ki, yalandı, yalan,
Gedənlər heç zaman
qayıtmayacaq...

* * *

Dünən olanlar bu gün tamam yadımdan çıxır,
Səhər açılan kimi axşam yadımdan çıxır.
Gündüzlər unuduram gecəki ulduzları,
Gecələr unuduram günəşli gündüzləri.

Amma əcəl günündə durub mənim qəsdimə,
O gündüzlər, gecələr axışarlar üstümə.
Onda canım sıxılır, istərəm bir anlığa,
Yenə dönəm, qayıdam o gözəl cavanlığa.

Amma nə yaş o yaşdı,
nə güc o gücdü.
Qalxmağa hey yox –
gecədi... gecdi.

YAĞIŞDAN SONRA

Yağış yasəmənləri döyüb yatırıb yerə...
Susub bülbülün səsi.
Ancaq susmaq bilməyir qoşulub gur sellərə
Kiçik çayın nərəsi...

Şəfəqlərlə öpüşüb dirçəldikcə təbiət,
Dirçələcək gül-çiçək.
Rayihəli bağında şirin avazla, əlbət,
Quşlar yenə dinəcəkdir...

QADIN

Avqust Strinberqin xatirəsinə

Min cür əzabını dadıb dünyanın,
Ölüm diləmişəm hər axşam-səhər.
Amma məqamında əlim dayanıb,
Budur, yaşayıram üzümdə kədər.

Yazda qəbristanı gəzdiyim zaman,
Kiçik bir təpəcik çıxdı qarşıma.
Düşündüm: sahibi məlum olmayan
Qəbir bilsin nələr gəlib başıma.

Günəş üfüqlərdə qürub edəndə,
Gül-çiçək gətirdim o qəbrin üstə.
Başqa bir nəfərsə gəzinib gəndə,
Məni bir an belə qoymurdu gözdən.

Qəfil qarşılaşdı gözüümüz həməən
Baxırdı diqqətlə, həlim, mehriban.
Yox, yox! Tənha idim bu dünyada mən!..
Odur ki çevrilib ötdüm yanından.

Kədərli çöhrəmin, qəmli çöhrəmin,
Yorğunluğunamı vurulmuşdu o?
Üzümdən yazıqlıq yağırdı yəqin,
Yoxsa tənhalıqdan yorulmuşdu o?

Qoy ona göz yumum, göz yumum, çünki
Qaməti ucadır, görkəmi həzin.
Bu kədər, bu qüssə araya çöküb,
Bizi bir-biriylə birləşdirməsin.

Mən onu görürdüm, duyurdum hissə,
Gəlib kürəyimə dirəndi birdən...
Elə istəyirdim acıqla-hirsə,
Onu öz başımdan rədd eləyim mən.

Bütün var-gücünü toplayıb birdən,
Əzab çəkə-çəkə dindi güc-bəla:
“Məndən çəkinməyin! Burda qəbirdə
Uyuyan balamdı, doğmaca balam”.

Ondan üzr istəyib mən dönə-dönə,
Başımı aşığı əydim kədərlə.
O isə gülləri uzadıb mənə:
“Buketiniz qaldı” dedi qəhərlə.

Dedim: “Balanızın məzarı üstə
Qalsın bu görüşdən bir xatirətək”.
O çəkib çiyinini, dilləndi pəstən:
“Sizinçün daha çox vacibdi çiçək!”

Bəli, mən anladım günahım nədi,
Boynuma alsam da təəssüfümü.
Amma bağışlaya bilmirəm qəti,
Onun istehzalı təbəssümünü.

* * *

Yavaşdı nurlu külək,
Boz bir axşam çökdü yerə.
Küknar üstə qonan qarğa,
Dəydi uyğulu tellərə.

Qərib, zülmət bir diyarda,
Məni yada salırsanmı?
Eşqim üçün yuxularda,
Heç narahat olursanmı?

Qəlbin tez-tez dəyişsə də,
Dəyişməzdir heç bir vədə
Sənin o gənclik vüqarın,
Mənim qadın etibarım.

Qovma, gəlib yan keçəndə,
Yüngül, adi kabusu sən.
Sidq ürəkdən sevsən belə,
Tamam başqa bir qızı sən.

Qaranquşlar yavaşayıb,
Uçur indi lap alçaqdan.
Gecə baxır gözlərinə,
Yaxınlaşır güclü tufan.

QIZA

Sən onun önündə bir zərif saplaq,
O sənin önündə vəhşi kimidi.
Ona xoş üzünü göstərmə nahaq,
Qapını döysə də açma kilidi.

İşdir, qol zoruna soxulsa evə,
Qapı arxasında gizlənib yan dur.
O mənfur otaqda tapıb girəvə,
Quru divarlara od vurub yandır.

Görsən yaxınlaşır rəzalət çağı,
Evin bir küncünə çevir üzünü.
Qara ləçəyinə bir iynə taxıb,
Düynlə, itirmə bir an özünü.

Çırpına-çırpına yaralı quştək
Ağrıdan, acıdan qışqıranda sən,
Qoy kobud ovcuna sancılısın bərk-bərk
Qara ləçəyinə düydüyün iynən.

Azğın ehtirasdan bir vəhşi təki,
Özünü unutmuş o yönsüz bədən.
Qoy xəbər tutmasın kürəyindəki,
Gömgöy göyərtdiyini diş yerlərindən!

VELİMİR
(VİKTOR VLADİMİROVİÇ)
XLEBNİKOV

(1885–1922)

* * *

Axı mənə nə gərəkdi?
İstədiyim bir çörəkdi,
Bir azacıq süd də olar,
Bir də ki səma,
Bir də buludlar.
İllər, adamlar, xalqlar,
Su kimi axar,
Gedər əbədi.
Təbiətin aynasında
Ulduzlar – tor, bizsə – balıqlar,
Allahlar da – kabuslar.

NİKOLAY STEPANOVİÇ QUMİLYOV

(1886–1921)

MƏN VƏ SİZ

Tay deyiləm sizə, bilirəm bunu,
Bir başqa ölkədən gəlmişəm, azı.
Mənə gitaradan daha xoş gəlir,
Zurnanın çöl ruhu, vəhşi havası.

Görmürəm ütülü köynək-pencəkdə,
Hər hansı salonda, zalda yerimi.
Mən əjdahalara, şələlələrə,
Buludlara oxuyuram şerimi.

İndi ulduzlara baxıb hər gecə,
Nəyisə gözləyən cəngavərlər dəb.
Ancaq xoşdu mənə susuz səhrada,
Su tapıb diz çökən, su içən ərəb.

Bir yumşaq yataqda ölməyəcəyəm,
Notaris solumda, həkim sağımda.
Bir gün öləcəyəm isti sarmısaq,
Bir doğma, bir vəhşi dağ çatdağında.

Mənim son nəfəsim bir kilsəyə yox,
Bir dağ yarğanına axacaq ancaq.
Yıxılıb bir quldur, ya bir fahişə
Durub başım üstə, qışqıracaq: Qalx!

YUXU

Gözəlsən bu gün yenə,
Nə görmüsən yuxunda?
– Sahil, söyüdlər,
Ay işığında...

Gəzirdi gecə uzununu,
Gördün sevginin üzünü?
– Gördüm Dezdemonanı,
Bir də özümü.

Bəs kimdi orda gizlənən?
Görünən ancaq gözüydü.
– Otelloydu gizlənən,
O, gözəldi.

Ay işığı da şairdi,
Layıqdi hər ikinizə?
– O döyüşçüdü, o şirdi,
Həm də şairdi.

Oy, necə oxuyurdu o,
Gizli diləklər haqda.
– Həm də çöllər, biyabanlar,
Gözəl istəklər haqda.

– Dinləyən Dezdemonaydı,
Mən çoxdan dönmüşdüm evə.

* * *

Qırmızı ağacdan qayığım üzər,
Həşəm fleytadan sevgilər süzər.

Suyla çıxardılar ipəkdən çirki,
Dərd də çıxar qəlbdən şərəblə çünki.
Bir qayığın varsa yelkən qanadlı,
Bir də gül cananın, bir də şərəbin –
Daha nə istərsən, nə lazım sənə?!
Bax, bax, bənzəyirsən Göy Dahisinə.

* * *

Bir amerikalıya ərə gedir bu qız,
Amerika aparır burdan bu ceyranı
Bununçün kəşf edib Kolumb Amerikanı?!

BANİLƏR

Çılpaq, lal bir yamac idi, quru dağ idi,
Qalxıb ən uca zirvəyə Romul ilə Rem.
Gəl şəhəri burda salaq, – Romul söylədi,
Günəş kimi bir şəhəri, – gəldi dilə Rem.

Romul dedi: Ulduzların köməyi ilə
Bizə layiq qədim şöhrət qayıtdı bizə.
Rem söylədi: Gətirməyək olanı dilə,
Vüqar ilə baxaq nurlu qismətimizə.

Romul: Bu yer meydan olsun, ondan aşağı
Hər bir kəsə həyan olan ev tikək gərək.
Rem dilləndi qəmli-qəmli: Bu evə yaxın
Gələcəkdə bizə həsrət qəbirlər tikək.

AQAMEMNONUN DÖYÜŞCÜSÜ

Mənim narahat ürəyim əsər,
Hər şey qorxulu və qəribədir.
Qalıb yaşamaq olarmı əgər,
Zərli yataqda ölübsə Atrid?

Bizə yuxuyla gələn nə vardı –
Bizim arzumuz, həyəcanımız.
Əksini təmiz sutək tapardı
Bu sakit üzdə hər bir anımız.

Gərilmiş əsəb, əzələydi o,
Hər dizində bir nağıl yatardı.
Buludlar qədər gözəl idi o,
Qızıl Mikenə hökmdardı.

Mən nəyəm – qədim küsü zərrəsi...
Güllükdə döyüş baltası oldum.
O ulu rəhbər Atrid öləsi,
Mən ləyaqətsiz qalası oldum.

O təmiz sular məni çağırır,
Şəfəq sökülür – yenə ittiham.
Belə rəzalət ağırdan-ağır,
Hökmdar ölüb, mən yaşayıram.

ZƏVVAR

Əhmədovlu alib çəliyin ələ,
Günlərin bir günü yola düzəldi.
Allahın adını gətirib dilə,
Qumlu səhralara üz tutub gəldi.

“Əhmədoğlu, qoca çağında belə
Ağır yola çıxma, bu nə əməldi?
Getmə, düşmən evin xaraba qoyar,
Yelbeyin arvadın əğyara uyar”.

– İlahidən gəldi belə bir nida:
“Qalx qorxu-ürküsiiz, ay Əhmədoğlu!
Tərk eylə vətəni, – söylədi Xuda, –
Alqış de şənimə, gedəndə yolu.
Elə ki qartallar qalxdı buluda,
Yel əsəndə qumlar kəsdi sağ-solu,
Göz yaşı axıtdı at sahibinə,
Bil ki oradadır Məkkə, Mədinə”.

“Sən yalan deyirsən. Təkcə Peyğəmbər
Bu qəm dünyasının bir elçisitək
Eyləyib o uca göylərə səfər,
Dinlərdi Allahı, vəcdə gələrək.
Amma o ucaboy, gənc, gözəl bir ər,
Atı da qaçışda küləkdi, külək.
Sən isə... Başın daz, eşşəyin yağır,
Səndən rəsul çıxar? Dinmə, ay fağır”.

Baxmır bu inadkar deyilən sözə,
Acı-acı gülüb yortur irəli,
Əyni-başı cındır, heybədə təzə
Zərli əbası var, bərk sıxır əli
Naxışlı çəliyi – köməkdir dizə –
Ona söykənərək yola güc gəlir.
Şiə əmmaməsi başını örtüb,
On lirə parasın başmağa dürtüb.
Dünən çaqqal səsi düşdü dağlara,
Kimsə kölgə kimi şütüdü yoldan.
Bu günsə üç nəfər səfil, avara
Ona altdan-altdan gülürdü yaman.

Amma ki bir kimsə dəyməz zənvərə –
Nə şeytan, nə oğru, nə də ki heyvan:
Nur dolu yuxular ona gecələr
Yəqin ki, lap Ayın özündən gələr.

Hər axşam sanır ki, tezliklə, güman,
Tikanlıq, qanqallıq arxada qalar,
Bəsrəmi, Bağdadımı görünər, haman
Qızıl günbəzlərdən yollar nur alar,
Günəşin nurundan rəngi allanan
Qırmızı dəniz bir al süfrə salar –
Qırağı mavili, yaşılı süfrə...
Bir gün də qarışır ötən günlərə...

Əhmədoğlu qoca, yollarsa çətin,
İliyə işləyir gecə dumanı...
Üç məşhur şəhərin birində, yəqin
Axşam sərinində huri, qılmanı
Avazla ananda cavan müədzin,
O, başına çəkib cındır əbanı
Küçənin birində düşüb qalacaq,
Üstündə çinarlar layla çalacaq.

Yıxılıb yollarda qalacaq insan,
İlahi ilhamlı ruhunu ancaq
Allahın əmrilə Əzrail yaman
Böyük bir şövq ilə o an qucaraq,
Mələk, Nəbi, Günəş, Ay üçün olan
Cığırla irəli tez aparacaq.
Qocanın qurbanın qəbul edib Həqq,
Odur ki görəcək Məkkəni mütləq.

SAMUİL YAKOVLEVİÇ MARŞAK

(1887–1964)

YOLDA

Bahar çağı... ala-toran...
Ağcaqayın meşəsidir;
Uzaqlarda eşidilən
Parovozun fit səsidir.

Tüstüdən bir iz buraxıb
Sıx meşənin üzərinə,
Yüz gözlü bir ekspress
Sürət ilə keçdi yenə.

İşıldayıb toranlıqda
Zəif şüa sala-sala,
Pəncərədən düşən ziya,
Səpələnir sağa-sola.

Adsız-sansız vağzallarla
Üz tutaraq dağa-daşa,
Atam gəzdi səfil kimi
Rusiyanı başdan-başa.

Baxdı tutqun pəncərəyə
Uzun qəmli gecələrdə.
Mənasız bir boşluq idi
Onun üçün göy də, yer də.

Susmaz səslər qucağında
Ürəyində min həyəcan.
Yollar boyu düşünərdi,
Düşünərdi zaman-zaman.

Sanki, onun həyatının
Davamıdır ömrüm hər an.
Sanki, mən də hara isə
Hey gedirəm uşaqlıqdan.

AXMAQ SIÇAN BALASININ NAĞILI

Axşam, körpə balasına
Layla çaldı ana siçan:
– Sənə qazmaq, şam qırığı
Verəcəyəm əgər yatsan.

Bala dedi: –Yatmaq nədir,
Sənin səsin çox incədir.
Yuxum qaçır, ciyildəmə,
Axtar bir dayə tap mənə.

Yazıq ana çıxdı yola,
Çağırdı: – Ay ördək xala,
İşim düşüb, bir bizə gəl,
Bir layla de, yatsın dəcəl.

Layla çaldı ördək xala:
– Qa-qa, yatsın mənim balam.
Ona tırtıl gətirəcəm,
Qa-qa, yatsın mənim bircəm.

Siçancığaz bəyənmədi:
“Çox yoğundur səsin,” – dedi.
“Elə qa-qa, elə qa-qa,
Yuxum qaçdı dinmə daha...”

Ora-bura qaçdı ana
Qurbağanı dayə tutdu.
– Bəlkə, sənə qulaq asa,
Sən layla çal, sən ovundur.

Qurbağa da layla dedi:
– Gəl ağlama, bala, – dedi.
Yuxu gəlsin gözlərinə
Ağcaqanad verrəm sənə.

Gör nə dedi bala siçan:
– Darıxdım, ay aman, dayan!
Səsin batsın sənin, qurr-qurr,
Heç belə də layla olur?

Ana siçan durub qaçdı,
Donuza da ağız açdı:
– Bir bizə gəl, donuz xala,
Dəcəlimi sən yirgəla.

Xırxır səslə donuz zildən
Layla çaldı, gəl görəsən:
– İki yer kökü verərəm,
Yumsan iki gözünü sən.

Uyumadı siçan bala
Dedi: – Bəsdir, donuz xala,
Xırıldayır hey nəfəsin,
Nə kobuddur sən sən!

Bir at gördü ana siçan:
– Buyur bizə, ay qonşucan.
Bir layla çal bu inada
Bəlkə, səni görüb yata.

At fınxırdı, at kişnədi:
– Yat, ay qəşəng balam, – dedi. –
Yatsan, sənə pay da çatar,
Gəl, bir kisə çovdar apar.

Siçan dedi: – Nahaq yerə
Yorma özünü bir belə.
Dünyada səndən eybəcər
Layla çalan yoxdur hələ.

Ana siçan çox vurnuxdu,
Gölə çatanda duruxdu:
– Durnabalığı, bizə gəl,
Bir layla çal, yatsın dəcəl.

Balığın da laylasından
Uyumadı bala siçan.
Belə səssiz açıb-yumar
Bu ağzını haçanacan?!

Siçancığaz acı-acı
Dedi: – Bəsdir, balıq bacı,
Eşitmirəm sözlərini,
Yuxu tutmur gözlərimi.

Ana siçan durub qaçdı,
Məstana da ağız açdı:
– Məstan xala, bizə gedək,
Bir layla da sən de görək.

Yaxınlaşdı pişik xala
Şirin layla çala-çala:
– Miyo-miyo, şirin balam,
Yat, yuxusu dərin balam.

Axmaq siçancığız dedi:
– Nə gec gəldin, pişik xala,
Nə həzinmiş sənin səsin,
Nə gözəlmiş sənin laylan.

Birdən-birə səs kəsildi...
Ana siçan qaçıb gəldi.
Gördü balası qeyb olub,
Oba köçüb, yurdu qalıb.

USTA TİKƏR – USTA SÖKƏR

Öyrənməklə aram yox,
Öyrətməyə varam çox.
Məşhur usta – bilgərəm,
Dülgərəm mən, dülgərəm!

Xırda-xuruş işlərə
Girişməyəm boş yerə.
Bir yaxın gəlin, yaxın,
Bufet qayırım, baxın!

Bufet düzəldim sizə –
Yaşımı vursun yüzə.
Ağac yonum, sıyırım,
Təzə rəflər qayırım.

Üst rəf qurtaran təki
Düzün fincan, nəlbəki.
Alt rəf geniş olacaq –
Yığın qabı-qacağı.

Ortadakı rəfləri
Şüşə qablar tutacaq.
Yığılacaq qutuya
Qaşıqlar, çəngəl-bıçaq.

Ev lap dülgərxanadır,
Əl atsam, hər şeyim var:
Balta, kəlbətin, mişar,
İki burğu, məngənə.

Çəkiç,
Rəndə,
İsgənə.

Taxtalarım tərtəmiz,
Sözümə inanın siz:
Sabahacan hər şeyi
Hazır görəcəksiniz!

Mişar
Zingildədi bərk,
Vızıldadı
Aritək.

Taxta heç kəsilməmiş,
Heç bölünməmiş yarı,
Məngənəyə saldılar
Elə bil ki, mişarı.

İtələdim qabağa,
Yerimdə bir tərs ağa.
Elə ki çəkdim geri –
Xırçıldadı dişləri...

Bufet düzəlmir daha.
Kətil qayırım, aha!
Ayaq üstdə düz durar,
Taxtası təmiz, hamar.

Balta düşmür əlimdən,
İndi əsil dülgərəm.
Adım-sanım var mənəm,
Bu işdə mən bilgərəm.

Bir,
Oduna.
Üç, dörd –
Buduma.

Gah oduna,
Gah buduma
Dəydi balta.
Sonra da avara
Girdi divara.

Balta bölündü yarı,
Alınmda qaldı yeri.

Nəyimə gərək kətil?!
Düzəldərəm çərçivə.
Ona salarlıq şəkil.

Babamda bir şəkil var,
Nənəmin anasından
Qalıb ona yadigar.

Amma baxmışam evə,
Yoxdur yaxşı çərçivə.

Beş-on mismar götürdüm,
Dörd taxta tapdım – ensiz;
Mətbəədəki yapışqan
İşsiz qalmışdı mənsiz.

Çərçivəmin olacaq
Rəngi qızılı, par-par,
Görüb heyran qalacaq
Bütün dostlar, qohumlar.

Amma pisdir yapışqan,
İsti qurudub yaman.
Onsuz da keçər işim,
Ürəyimi sıxmaram;
Taxtaları mıxlaram.
Mənim qəşəng çərçivəm
Olar daha da möhkəm.

Çəkici vuran kimi
Mismar yerində qaldı,
Qıvrıldı ilan kimi.

Başqa mismarı vurdum,
Əyilib yaya döndü.

Üçüncünü döyürdüm:
Papağı yana endi.

Nə pisdir mismarlarım –
Vurmaq da olmur bari.
Odur, bu günəcən, bil,
Çərçivə hazır deyil...

Düşmürəm heç həvəsdən,
İşimi bilirəm mən.
Yaxşı yanar soyuqda
Doğranmış taxta-tuxta.

Tikanlı tilişkələr
Yandıqca səs-küy eylər
Qış günü sobalarda.

Taxtalar xırda-xırda,
Alışar samovarda,
İçinə yangın düşər,
Uşaqlarsa gülüşər:

– Get, get, a dülgər bala,
Samovarı tez qala.

Demə usta – tikərsən,
Bil, sən, usta – sökərsən!

MİLÇƏK-VİZİLÇƏK

Milçək, Milçək Vizilçək,
Qarnı qızılı dibçək.

Pul tapdı bir düzəndə
Başaşağı gəzəndə.

Yolu bazara saldı,
Yekə samovar aldı:

“Gəlin, ay tarakanlar,
Qonaq olun, çayım var.”

Yığışdı tarakanlar,
Boşaldı stəkanlar.

Süd gəldi böcəklərə,
Üç fincan içdi hərə,
Hamısı qoğal yedi:

Axı bizim Milçəyin,
Milçəyin-Vizilçəyin

Ad günü idi,
Şad günü idi.

Qonaq gəldi birələr
Vizilçəyi görələr.
Çəkmə də gətirdilər –
Uzunboğaz, dikdaban,
Düymələri qızıldan.

Qonaq gəldi Milçəyə
Şirindil Arı nənə,
Milçəyə-Vizilçəyə
Bal verdi qarı nənə...

“Göyçək qız, kəpənək qız,
Mürəbbə yeyin,
Yoxsa xoşlamırsınız.
Düzünü deyin”.

Birdən qoca Hörümçək
Bizim Milçəyi görcək
Tutub sürüdü küncə,
İstəyirdi yazığı
Əzişdirə öluncə.

“Ay qonaqlar, görün bir
halımı,
Parça-parça doğrayın
zalımı.
Yedirtmişəm,
İçirtmişəm
sizi mən.
Bu axır nəfəsimdə
Məni buraxmayın tək,
Öldürməsin Hörumçək”.
Amma Qurdlar, Bəcəklər
qorxdular.
Özlərini künc-bucağa
soxdular:
Tarakanlar divanın,
Bəcəklər nərdivanın,
Cücülər çarpayının
Altında gizləndilər,
Hərə bir yerə girdi.
Çünki heç kəs döyüşmək,
Dalaşmaq istəmirdi.
Çəkildilər lap geri,
Tərpənmədi heç biri.

Ölürsən, öl, Vizilçək,
Tez qurtar, bizdən əl çək.
Çəyirtkə
əşə-əşə
Lap balaca adam kimi,
Hopp elədi,
Topp elədi,
Düşdü kolun dalına.
Əsdi, əsdi,
Səsini kəsdi.
Zarafat etmirdi zalım hörumçək,

Milçəyi kəndirlə sarıyrdı bərk,
Batırıb dişini ürəyinə düz,
Qanını içirdi qorxu-ürküsüz.
Haradansa gəldi bu vaxt
Balaca Ağcaqanad,
Əlində kiçik fanar:
Vızıldadı o ki var:
“Hanı qatil? Hanı bəs?
Qorxmuram pəncəsindən
Gəlsin, görüm onu mən.”
Hörümçəyin yanında
Qılıncı çəkdi qından.
Birinci zərbə ilə
Baş üzüldü boyundan.
Ağcaqanad Milçəyin
Qoluna girdi,
Pəncərənin önünə
Çəkib gətirdi:

“Doğradım zülmkarı,
Öz qanına bələdim,
Səni azad elədim,
İndi də gəl, canım qız,
Evlənək biz, canım qız.”
Cücü-mücülər bu vaxt
Ora-bura baxdılar,
Yerlərindən çıxdılar:
“Var olsun Ağcaqanad,
Ona yaraşır bu ad.”
Yığışdı nur-böcəklər,
Yandı işıq-çiçəklər,
Bura sevinc də gəldi,
Keflər yaman kökəldi.

Ey qırxayaqlar, qaçın,
Deyin çalğıcılara.
Gəlsinlər bura,
Oynayacağıq.

Çalğıcılar yüyürdülər,
Təbilləri döyürdülər:
Bom! Bom! Bom! Bom!
Milçək Ağcaqanadla
Rəqs eləyir dib-bi-dom.
Taxtabiti özündən çıxıb lap,
Ayağını yerə vurur tappatap.
Qaynaşırdı,
Oynaşırdı
Böcəklər, pərvanələr,
Cücülər, nələr, nələr...
Şaxəbuynuz böcəklər,
Üstündə bərbəzəklər,
Papaq yellədirdilər,
Kəpənəklərlə
Rəqs edirdilər.

Qızışdı ara,
Dara-ra, dara-ra.
Bütün cücü-mücülər
Rəqsə girdilər.
Camaat şadlıq edir,
Milçək xanım ərə gedir.
Qoçaq, igid bir zata –
Cavan Ağcaqanada.

Qarışqa lələ
Keçib varından –
Çarıqlarından.
Arvadı ilə

Atılıb-düşür,
Cücülərə göz vurur:

“Ay cücülər, cücülər,
Canımı üzücülər,
Nə qəşəngsiniz.
Dara-dara-dam,
Dara-dara-dam,
Nə göyçəksiniz”.
Çəkmələr cırıldayır,
Dabanlar fırlıdayır.

Səhərəcən böcəklər
Şadlıq eləyəcəklər:
Axı bu gün Milçəyin,
Milçəyin-Vizilçəyin

Ad günüdür.
Şad günüdür.

QORXUNC TARAKAN

Birinci hissə

Aylar minmişdilər
Kiçik velosipedə.
Pişik miyoldayırdı
Dal-dalı gedə-gedə.

Qonmuşdu şar üstünə
Vız-vız ağcaqanadlar
Xərçənglərin altında
Çolaq it olmuşdu zar.

Canavar at sürürdü,
Şirlərsə avtomobil.
Xortumunu sallayıb
Yeriyirdi ana fil.

Tramvaydan baxırdı
Dovşanlar sola, sağa
Süpürgənin üstündə
Yol gedirdi qurbağa.

Deyirdilər.
Gülürdülər,
Şirin qoğal
Yeyirdilər.

Birdən qapı altından
Çıxdı qorxunc pəhləvan –
Sarı bıçlı
Ta-ra-kan.
Tarakan, Tarakan,
İri, yekə Tarakan.

Bıçlarını tərpedib
Bar-bar bağırırdı birdən:
“Dayanın, tələsməyin,
Udacağam sizi mən.
Qurtara bilməyəcək
Heç kəs mənim əlimdən”.

Heyvanlar ürkişdülər,
Titrətməyə düşdülər.

Qorxudan canavarlar
Bir-birini diddilər,
Bir-birini yedilər.

Yazıq timsah
Çəkdi ah,
Qurbağanı ötürdü.
Fil qorxudan kirpinin
Düz üstündə oturdu.

Dava qorxutmadı heç
Dalaşqan xərcəngləri,
Onlar çəkilib geri
Bıqlarını eşdilər.
Uzunbıq pəhləvanın
Üstünə bərk düşdülər:
“Çığırma çox, sərsəri,
Qalmırıq səndən geri, –
Bizim də bığımız var;
Tərpətsək hamı qorxar”.
Bu sözü deyə-deyə
Çəkildilər geriyə.

Söylədi Hippopotam:
“Belə iş olmaz, atam,
Timsahlar, balinalar,
Qulaq asın, sözüüm var:
Kim o zalımı yıxsas,
Kim ondan güclü çıxsas
Məndən bəxşiş alacaq.
İki dənə qurbağa
Bir dənə şam qozası
O qoçağın olacaq.”

“Əsla qorxmuruq, inan,
Dediyin yırtıcıdan.
Onu didib-parçalar
İti, xəncər dişimiz,
Tapdalarlıq onu biz.”

Heyvanlar hücum çəkib
Döyüşə girişdilər.
Bıqlını görən təki
(Ay-ay-ay)
Əl-ayağa düşdülər.
(Ay-ay-ay)
Heyvanlar dağılışdı
Meşələrə, düzlərə, –
Hərə qaçdı bir yerə.

Yazıqlar qorxmışdular:
(Ay aman)
Tarakanın bığından.
Hippopotam yüyürdü,
Hirsindən bərk böyürdü:
“Ayıb olsun, utanın!
Ey kəllər, kərgədanlar,
Rüsvay oldu heyvanlar,
Tez çıxın mağaradan,
Buynuz vurun,
Düz vurun,
Düşmən qaçar aradan.”

Kərgədanlar və kəllər
Mağaradan dedilər:
“Buynuz vurardıq,
Lap düz vurardıq,
Amma ki bizdən ötrü
Şirindir öz canımız,
Təkcə buynuzla gəlir
Bizim də gümanımız”. –
Kol-kosda gizləndilər.

Qorxudan əsə-əsə,
Verib nəfəs-nəfəsə.

Gicitikanlığa vurdu
Timsahlar özlərini.
Fillər girib xəndəyə
Yumdular gözlərini.

Şaqqıldayan dişlərin
Səsi gəlirdi ancaq,
Tir-tir əsən qulaqlar
Görünürdü ağappaq.

Qapıb çamadanları
Meymunlar gözdən itdi,
Kim bilir hara getdi.

Qaçdı naqqabalığı,
Tərpətdi quyruğunu,
Görən olmadı onu.

Dalınca su ilbizi –
Dizin-dizin süründü.
Gah itdi, gah göründü.

İkinci hissə

Beləliklə hamıya
Qalib gəldi tarakan.
Meşələrə, düzlərə
Oldu sahib, hökmran.
Bütün heyvanlar onun
Hüzurunda durdular,
Görüm lənətə gəlsin,
Yerə girsin o murdar.

Tarakansa onların
Arasında gəzirdi,
Qarnına sığal çəkib,
Gözlərini süzürdü:
“Ey heyvanlar, mənə siz
Balanızı gətirin.
Bu axşam yeyəm gərək,
Ət istəyir ürəyim.”
Məzlum, yazıq heyvanlar
Ağlaşır yenə zar-zar
Ulayır, bağırırlar,
Köməyə çağırırlar.
Qarğış edir hamısı
Yekəqarın zalıma,
Yazıqlar belə dərdi
Kimə desinlər, kimə?
Bir deyin, hansı ana
Qıyar öz balasına?
Sallayıb qulağını
Ayı, canavar, ya fil.
Verərmi uşağını –
Açgöz axmağın biri
Çeynəsin diri-diri?
Heyvanlar hey ağlaşır,
Hər kəs öz balasıyla
Öpüşüb qucaqlaşır.
Çox keçmədi, bir səhər
Qaçıb gəldi kenquru.
Bıqlını görən kimi
Bərkdən güldü kenquru
Dedi: “Budur pəhləvan?
(Ha-ha-ha)
Bu – cücüdür, – Tarakan!
(Ha-ha-ha)
Tarakan, Tarakan,

Tarakancığaz,
Balaca cücüdür
Bu heyvancığaz!
Bəs qanmırsınız,
Utanmırsınız?
Xəncərə oxşar
Dişləriniz var.
Bir-birinizə
Nə dəymisiniz,
Kiçik cücüyə
Baş əymisiniz!”

Begemotlar qorxudan
Pıçıldadı: “Dinmə, kəs,
Başımıza iş açma
Çıx get burdan, salma səs.”
Birdən kolun dalından,
Kiçik göy meşəcikdən
Çıxdı balaca Sərçə.
Buraya uçdu gəldi
Çöllərdən keçə-keçə.

Hoppanaraq
Cikkildədi,
Belə dedi:
Çik-çirik,
Çiki-riki-çik-çirik.
Dimdiklədi Tarakanı –
Uddu yekə pəhləvanı.
Çatdırdı cəzasına,
Bıgı da heç qalmadı,
Onu görən olmadı.
Aha, buna görədir
Heyvanların bayramı.
İndi igid Sərçəni
Tərif eləyir hamı.

Notlara baxa-baxa,
Gözləri axa-axa
Nəğmə oxuyur ona
Ulaqlar yana-yana.

Keçilərin saqqalı
Süpürgə çəkir yola –
İstəmirlər toz ola.
Görün, dəcəl qoyunlar,
Bilir necə oyunlar.
Şeypur çalır yapalaq,
Dolaşada səsə bax.
Dama çıxıb yarasa
Dəsmal edir harasa.

Rəqs eləyir fil xanım,
Yaman çıxıb özündən.
Qırmızı ay titrəyir,
Fırlanır göy üzündə
Birdən-birə
Düşür yerə –
Yazıq filin üstünə.
Sonra da nə deyim, nə
Mın əziyyət başlanır:
Çıxarmaq üçün ayı
Girirlər bataqlığa
Batırlar lile, zığa.
Sonra da başlayırlar.
Nərdivanlar qurmağa,
Ayı göyə vurmağa.

SƏHƏR SÜBHDƏN OYANIR EV...

Səhər sübhdən oyanır ev...
Budur, eşikdə mişar
Yarır yarmaçaları,
Parlayır gündə par-par.

Bu da baltanın səsi,
Qamqalaq qalaq-qalaq!
Peçdə pıç-pıç salıbdı
Oduklar – “Gəl dost olaq!”

Səhər körpə Andrey
Eşidir ki, budur ey:
Küçük hey zingildəyir,
Qab-qacaq cingildəyir.

Balaca qaqaş səsə
Yamanca öyrəşibdir.
İndi əmzik əmir o,
Dişiyə dartışıdır.

Oğulsan, yeməyini
Bir az vaxtında vermə, –
Qaqaş onda hamıdan
Çox səs salır, qışqırır!

ANNA ANDREYEVNA AXMATOVA

(1889–1966)

* * *

Özgələrin evində
Gəzən kimi özgələr,
Gəzirəm öz evimdə,
Məndən qorxur güzgülər.

Allah, kimdi baxan ordan?!
Deyəsən, mənə oxşayır
Güzdən baxan o adam.

* * *

Şair ruhdu tənha, tək,
İstər kor olsun Homertək,
İstər Bethoventək kar;
Hər şeyi görər, eşidər,
Hər şeyə sahib çıxar.

* * *

Burax get bu musiqini, bu səsi,
Biz lap tezcə razılaşıyıq onunla.
O dibsiz dərya,
Mən bir xəyal səsi, lövbər kölgəsi.
Mən mane olmaram heç zaman ona,
O da kömək edər ölməyə mənə.

MART ELEGİYALARINDAN

Bir nəğməyə dönsəydin sən,
Baxardım sənə səhərəcən,
Rahat olardı ürəyim.

Arvadım olsaydın əgər,
Min-min nifrətlərlə səni
Qəlbimdən silə-silə,
Hədsiz xoşbəxt olardım,
Sənsiz başqa birisiylə.

Ancaq o, nə odu, nə bu,
Nə də sonuncu...
Nə etməli onunla bəs,
Bumu sevginin son ucu?

* * *

Dəfn olunmayanları dəfn etdim dönə-dönə,
Mən ağladım hamıya, kim ağlayacaq mənə?!

* * *

Oxucularım, gördüm dalmca gəldiyinizi,
Mən hey təkrarsız, sonsuz yollara apardım sizi.

* * *

Sabah məşhur adamtək
Ayılmamaqçün qəfil,
Ayılıb
çıxmamaqçün küçəyə,
Dua edin, dua edin bu gecəyə.

* * *

Ölümsənsə,
Niyə ağlayırsan bəs,
Sevincsənsə,
Belə sevinmək olmaz?!

* * *

Məhşər günü – bir işıq,
Bir işıq, min yaraşlıq.
Ürəyimdə, gözümdə
Ölümtək işıqlaşan,
Ancaq eşqlə alışan,
Alışıb-yanan min şam.

Odu bax, bax,
O gün qəmlərə sevinc,
Ölülərə şöhrət, şan,
Mənə sənin dipdiri
Əllərini gətirir.

İLHAM PƏRİSİ

Gecələr gəlişin gözləyən zaman,
Bir tükdən asılır, sanki, həyatım.
Nə şöhrət, nə gənclik, azadlıq-filan,
Ondan asılıdır taleyim, adım.
Gəldi, örtüyünü qaldırdı əli,
Zillədi gözünü mənim üzümə.
Dedim: “Cəhənnəmi böyük Danteyə,
Sənmi diktə etdin?” Söylədi: “Bəli”.

1924

* * *

İnsan öləndə portretlərində
dəyişir şəkli.
Gözləri baxır tamam ayrı cür,
Dodağında gülüşü tamam başqadır.
Bir şair dəfnindən dönəndə evə,
Mən o gün bu işin fərqinə vardım.
Sonra neçə dəfə sınađım bunu,
Bu fikrim hər dəfə təsdiq olundu.

1940

KLEOPATRA

Artıq ölü dodağından öpmüşdü o Antoninin,
Gözüyaşlı sərilmişdi Avqustun da ayağına.
Və qullar da xain çıxır. Axşam düşür həzin-həzin,
Zəfər marşı təzim edir əzim Roma bayrağına.

Var bu zərif gözəlliyin son əsiri, gəlir o da,
Sərv kimi ucaboşlu, pıçıldayır dalğın-dalğın:
Səni... səni bir qul kimi... at önündə... pay-piyada
Qu boyunlu isə sakit, qu boyunlu isə solğun.

Sabah isə körpələrə zülm olacaq. Nə yaxşı ki,
Uyumağa lap az qaldı. Zarafatla bu kişiylə
Bir balaca gülüşərik. Sonra isə əlimdəki
Qara ilan balasını döş üstünə – gülə-gülə.

* * *

Çoxdur naz-qəməzi sevilənlərin,
Yox... sevilməyənin heç bir nazı yox.
Şadam ki, dincəlidir su... sərin-sərin,
Şəffaf buz altında səs-sədası yox!

Tanrım kömək olsun... Bu saf, bu sınaq
Buza dönəsiyəm mən də bu səhər.
Barı məktubları hiyf elə, ey yar,
Bizi qınamasın yeni nəşillər.

Kişi kimi görün ellər öntündə:
Müdrük, cəsərətli, dilli-dilavər.
Məgər rəvadırımı ömürlüyündə
Qalsın yazılmamış, ağı səhifələr?!

Hədsiz şirin imiş dünya şərbəti,
Eşqin qovşaqları səbatlı, saysız.
Qoru məktubları... dərsləkdə bir vaxt
Oxusun adımı uşaqlarımız.

Eşqimin kədərli hekayətinə
Qoy bic-bic qımışıb gülümsəşinlər.
Nə məhəbbət verdin, nə dinclik mənə,
Acı şöhrət gətir barı bir qədar.

* * *

Sənəmi ram olum?.. Dəlisən-nədir?!
Tək bircə allahım mənə hökm edir...
Nəyimə gərəkdir kimisə sevim,
Ərim – cəlladımdır, zindanım – evim.

Ancaq, nə etməli? Özüm gəlmişəm;
Eşikdə qar yağır, külək inləyir.
Çılğın ağuşunda çırpınan canın
Ahını bu şahid gecə dinləyir.

Beləcə qış çağı çovğunda azmış
Quşcuğaz özünü çırpır aynaya,
Çırpınar, qanadı-qolu qanayar...

İndi mən sakitəm, indi mən xoşbəxt.
Əlvida, əzizim, min alqış sənə, –
Qapıdan qovmadın, rəhm etdin mənə...

* * *

Ürək ki ürəyin əsiri deyil –
Buyur get, indi ki fikrin başqadır.
Kim ki bir kimsədən asılı deyil
Xoşbəxtlik onunçün hər qarışdadır.

Ağlayıb baxtımı qarğamıram da,
Yoxdu qismətimdə səadət mənim.
Ölüm oxşayar da, sığallayar da –
Sən öpmə, oxşama yorğun çöhrəmi.

Həsrət ağırları getmiş sinəmdən
Ağappaq, bəmbəyaz qışla bərabər.
Mənim sevgilimdən axı sən nədən,
Sən nədən yaxşısan, yaxşı bu qədər?!

NİKOLAY NİKOLAYEVIÇ ASEYEV

(1889–1963)

İTHAF

Budur, bax, Zənglər şahı
Budur, bax, Tonlar şahı;
Yenə susqun dayanmış
Köhnə xatirat kimi.
Sanki, qoca bir kişi,
Sanki, qoca bir qarı
Yüz illərdir yaşayır
Sadiq ər-arvad kimi.

Kütlə axışb gəlir,
Baxır onlara bir-bir.
Kimsə tab gətirməyib
Bu vaxt ucadan deyir:
– Bir top ki atılmayıb,
Ayıltmayıb milləti;
– Bir zəng ki çalınmayıb,
Nədir onun qiyməti?

Onları hazırlayan,
Onları tuncdan tökən;
Deyin, nə fikirləşib,
Nə düşünübdür görən?
Nə bu əzəmətli top,
Atılıb bir hədəfə;

Nə də ki bu nəhəng zəng
Səslənib bircə dəfə.

– Bəs bunların nəyilə
Biz sevinib, fəxr edək?
Bu vaxt Kreml dindi
Bir ağsaçlı qocatak:
– Bu iki yadigarın
Axı nə təqsiri var?
Bunları tuncdan töküüb
Bizim qədim babalar...

İTHAF

İstedad sahibi üç dost, üç sirdaş
Səmimi dost kimi yanıma gəldi.
Onlar olmasa da doğmaca qardaş,
Hər dərdi, sevinci birgə bölərdi.

Qaldırmaq istədi ən ağır yükü,
Bir dostluq hissilə onlar yerindən.
Ancaq bax, üçü də düşünürdü ki,
Birinci mən olum, mən olum, mən, mən...

Böyüklərə məxsus oyun oynayıb,
Yaman yorulmuşdu onlar uşaqtək.
Lakin bilmirdilər, hər şeydən qabaq
Sadıq qələm əhli olsunlar gərək.

Nəfəs, ilham, ürək – bir deyilmi, ah!
Hansı hiss düşübdür araya görən?
Qarşımda üç şair əyləşibdi, bax,
Onları diqqətlə seyr edirəm mən.

Budur, Qriboyedov, Tyutçev, Derjavin,
Bəs mən Baratınski ola bilərəm?
Ey nəfəs, ey ilham, ey ürək, bir din!
De, sizensiz mən necə deyib-gülərəm?

Köhnə ənənələr olsaydı məndə,
Deyin, nə yazardım həyata dair?
Üç mələk əyləşib masam önündə,
Üçü də şeirdir, üçü də şair...

BORİS LEONİDOVİÇ PASTERNAK

(1890–1960)

* * *

Məşhur olmaq ayıbdı,
Ucalıq deyil heç kəsə.
Ayıbdı arxiv yığmaq,
Hər şey üçün əsə-əsə.

Yazmaq qurban verməkdi,
Nə uğurdu, nə ad almaq.
Ayıbdı için bomboşkən,
Hamının əzizi olmaq.

Yalansız yaşamaq gərək,
Hey dinləmək göy üzünü.
Ordan sevgilər gözləmək,
Həm də sabahın sözünü.

Qəlbində baş məqsədinçün,
Bir yanda boş yer saxlamaq.
Kağızda yox, taleyində
Ancaq onunçün ağlamaq.

Atılmaq bilinməzliyə,
Ordan nəsə gözləməyə.
Yer dumandan gizlənəntək,
İzini də gizləməyə.

Ayıra bilməmək heç vaxt,
Uduzmaqla qələbəni.
Bir gün təptəzə izinlə,
Kimsə düşüb gəzər səni.
Beləcə, heç vaxt özündən,
Qaçmamalısan sonacan.
Diri, canlı olmalısan,
Son nəfəsə, son anacan.

HAMLET

Uğultu kəsildi. Səhnəyə çıxdım,
Yapışib qapının çərçivəsindən.
Eşitmək istərəm aqibətimi,
Kiminsə uzaqdan gələn səsindən.

Min durbin gözüylə zillənib mənə,
Gecənin zülməti, zil qaranlığı.
Əgər iqtidarın varsa, İlahi,
Məndən uzaq elə bu yamanlığı.

Sənin tərs niyyətin xoşuma gəlir,
Rolu da oynardım böyük həvəslə.
Lakin indi başqa tamaşa gedir,
Məni əvəz elə ayrı bir kəslə.

Yaxşı düşünüblər amma oyunu,
Təkəm riyakarlıq dənizində mən.
Labüddür yolun da qaçılmaz sonu,
Həyat çöl deyil ki, keçib-gedəsən.

1946

* * *

Başladığım zaman bilirdim məgər
Bu işin axırı belə olacaq?
Adamın qanını tökür sətirlər,
Boğazın tutulub qanla dolacaq.

Mən belə peşədən olardım iraq,
Bu cür zarafatı neynirdim axı?
Amma nə kövrəkdi, xoşdu ilk marağ,
Ömrümün o erkən, o uzaq çağı.

Roma sayığıdır fəqət qocalıq,
Nə nitq tələb edir, nə fənd, nə kələk.
Bədii qıraət istəmir artıq,
Doğrudan-doğruya öləsən gərək.

Misra duyğulardan doğulan zaman,
Qula əmr eləyir – bu şər, bu meydan.
Və burda kəsilir sənətin səsi,
Torpağın, taleyin gəlir nəfəsi.

1938

QIŞ GECƏSİ

Bütün yer üzündə
Hər bir tərəfdə,
Külək sovururdu
Qarı bu axşam.
Masanın üstündə bir şam yanırdı
Yanırdı bir şam.

Yay vaxtı mığmığalar alova uçan təkin,
Qarlar uçub gəlirdi üstünə pəncərənin.

Çovğun şüşənin üstə
Bəzək vururdu müdam.
Amma bir şam yanırdı,
Amma yanırdı bir şam.

Şöhlənən tavanda
Kölgələr dolaşır.
Qollar çarpazlaşır,
Qıçlar çarpazlaşır,
Tale çarpazlaşır.

Çəkmələr də düşürdü
Taqqataq yerə,
Elə bu zaman
Çıraqdan da mum idi,
Göz yaşı kimi
Paltara daman.

Yox olurdu hər şey
Bu ağ zülmətdə,
Bu çal zülmətdə.
Bu qarlı axşam,
Masanın üstündə bir şam yanırdı,
Yanırdı bir şam.

Otağın küncündən düz şama sarı
Vururdu külək.
Ehtiras odu
Xaçtək gərirdi
İki qanadın
Sanki, bir mələk.

Bütün fevral da
Çovğunla keçdi.
Amma elə hey
Hər qarlı axşam
Masanın üstündə bir şam yanırdı,
Yanırdı bir şam.

1946

* * *

Yaxşı deyil məşhur olmaq, tanınmaq,
Yüksəklərə bu qaldırmır adamı.
Nə lazımdır arxiv yığmaq, toplamaq,
Matah bilib hər bir cızma-qaranı.

Yaratmaqda məqsəd fədakarlıqdır,
Haray-həşir deyil, deyil şöhrət də.
Ayıbdır, heç nəyə qadir olmadan
Hey adın çəkilə sözdə, söhbətdə.

Özündən müştəbeh yaşamaq olmaz,
Özüntək dolanıb durasan gərək.
Elə yaşayasan məkan bəyənsin,
Elə ki səsləsin səni gələcək.

Yazısız boş yeri kağızda deyil,
Taledə, ömürdə saxlamaq olar.
Ömrün fəsilləri, parçalarıyla,
Bir gün bu boş yerlər yazılar, dolar.

Atıb gizli-gizli addımlarımı,
Mübhəmiylə qərç olasan sən gərək.
Göz-gözü görməyən dumanda bəzən,
Hər tərəf gizlənilib birdən itəntək.

Canlı izlərinlə bir-bir gedərək,
Özgələr keçəcək sənin yolundan.
Amma qələbəni məğlubiyyətdən
Ayrımmalısan özün heç zaman.

Gərək sifətini dəyişməyəsən,
Bircə dilim belə, heç vaxt, heç səfər.
Ancaq diri qalmaq, ancaq yaşamaq,
Ancaq diri qalmaq ta sona qədər.

1956

* * *

İlham yanılarda dolanbac yolda,
Şairlər, adətən, irəli baxar.
Artar, genişlənər Hind çayı solda,
Sağda Fərat rahat, aramla axar.

Aralıqda isə yerin zinəti,
Əfsanəvi cənnət bağıdır Edem.
Müdrək sadəliklə açar hikməti,
Təbii nizama çağırar müdam.

Boy atar, gələnin başı üstündən,
Səslənər: əsatir, nağıl olmuşam.
Bil, oğlum, tarixi şəxsəm həm də mən,
Sirli fəsiləyə daxil olmuşam.

Mən – işıq, tanınmış Tanrı diktəsi,
Özüm kölgə salan zirvə tacıyam.
Mən – yerin həyatı, ali nöqtəsi,
İlki, özülüyəm, başlanğıcıyam.

* * *

Sən mehlə oyanan körpə budaqsan,
Quşların oxumaq vaxtı deyilmi?
Üstündə islanmış sərçəcik susan,
Yamyaşıl yasəmən şaxı deyilmi?

Damla tumurcuğa ağırlıq edir,
Səpələnib milyon mavi göz yaşı.
Bağ şəhdə yuyunur, nur içindədir,
Parlaq qətrələrdən gözü qamaşır.

Mənim həsrətimin bəslədiyi bağ,
Həm də sənə görə süslənib belə.
Bu gecə oyanıb, dirçəlib ancaq
Nəsə donquldandır ətir dililə.

Sübhədək çırpındı yel pəncərəmdə,
Cingiltilər ilə qulağım doldu.
Acılıq qoxusu duydum bu dəmdə,
Öz dadıyla gəldi, tez də yox oldu.

O çağlar, ləqəblər möcüzlə yenə,
Yaddaşda canlandı, çıxdı pərdədən.
Bu bağa, bahara, indiki günə,
Qaymaqçıçəyinin gözüylə bax sən.

VERA MİXAYLOVNA İNBER

(1890–1972)

QADIN ƏLLƏRİ

Sənin də, mənim də gördüyüm bu əl
Beşik tərətməyə yaranmamıştək.
Ey dost, ey sənətkar, bir yaxına gəl,
İşdə o əllərin gücünü görək...

Evini bəzədi cavan gəlintək,
O, bizə həm ana, həm loğman oldu.
Vətən göylərində duman, çən görcək
Mehriban sinəsi bir qalxan oldu.

Doğma torpağına atılan güllə
Elə bil, qadının qəlbinə dəydi.
Bu oddan, alovdan çıxmaqçın hələ
O, yangınsöndürən əlcəyi geydi.

O, bel də götürdü, külüng də vurdu,
Artdı gündən-günə əməyə meyli.
Səndə bir el gücü, sel gücü vardır,
Hünərlər göstərən ey qadın əli.

O dedi: qoymaram obam dağıla,
Körpəmin saçları bata al-qana.
O dedi: hər yanda kaş dinclik ola,
Ellər nəğmələrlə yata, oyana.

O əllər kösövə dönsə də, nə qəm.
Yenə də, yenə də müqəddəs qaldı.
Onun şöhrətini eşitdi aləm,
O əllər düşməyə qələbə çaldı.

Çaxar şimşək kimi neçə yol yenə
Haraya çağırsa vətəni, eli.
Dastanlar layıqdır bu qüdrətinə,
Yorulmaq bilməyən ey qadın əli.

OSİP EMİLYEVİÇ MANDELŞTAM

(1891–1938)

* * *

Sənin ensiz çiyinini şallaqlarla aldırmaq,
Şallaqlarla aldırmaq, ya şaxtalarla yanmaq.

Sənin gül ayağına şüşə üstündə gəzmək,
Şüşə üstündə gəzmək, gəzib qanlı iz qoymaq.

Mənə də tək səninçün alışmaq qara şamtək,
Alışmaq qara şamtək, dua edə bilməmək.

* * *

Sənin bu qulun üçün qorxmuram mən, İlahi,
Kömək elə, İlahi, bu gecədən aşım sağ,
Tabutda yatmaq kimi Peterburqda yaşamaq.

LENİNQRAD

Şişmiş damarlartək doğma bir yerə,
Gözyaşı tək tanış şəhərə döndüm.

Madam ki dönmüsən, tez ol, udginən
Çay qaşıqlarıynan balıq yağını.

Yumurta sarısı qatılıb ona,
Tanış ol, qatranlı bir qış axşamı.

Peterburq! Ölmək istəmirəm bu anda,
Hələ nömrələrim var telefonunda.

Peterburq! Məndə hələ ünvanların var,
İtkin ölü səslərin ordan tapılar.

Düz beynimə vurur qapının zəngi,
Qara pillən üstdə yaşaram zəngin.

Qonaq gözləyirəm, qandallarında
Tərpədə-tərpədə qapı zəncirin.

* * *

Yuxusuzluq. Homer. Bir də tarım yelkənlər.
Yarıyacan ancaq saydım – sonu yox gəmi.
Elladanın göylərində durnalar kimi
Süzüb, süzüb hara gedir onlar bu səhər?

Süzür durna qatarıtək qürbət ellərə.
Padşahların başındakı ilahi köpük
Yelenaya doğru süzür – o isə dönük,
Onsuz isə Troya heçdir siz axeylərə.

Həm bu dəniz, həm də Homer – sevgi içində,
Bəs hansını dinləyəlim? Homer susubdur.
Zülmət dəniz şair kimi həqqən coşubdur,
Gurultuyla baş üstümü alır içimdən.

MARİNA İVANOVNA SVETAYEVA

(1892–1941)

BLOKA YAZILAN ŞEİRLƏRDƏN

Bax budu o –
vurğun qəmə, aşıq dərdə,
Bax budu o –
ordusuz sərkərdə.

Bax, qıjovdan
Ovuc-ovuc su içir o.
Bax! İndi də durub şax!
Dövlətsiz padşah!

Ona hər şey birdi orda –
çörək də, ana da,
sahlıq da, ordu da.

Dön bax ona,
Sahib çıx ondan qalana,
Dön bax,
dostlarsız dost,
bəxtsiz bəxt!

* * *

Alından öpmək – qəmi götürmək,
Alından öpürəm.

Gözlərindən öpmək – yuxu gətirmək,
Gözlərindən öpürəm.

Dodaqlardan öpmək – susuzluğu yatırmaq,
Dodaqlardan öpürəm.

Alından öpmək – yaddaşı itirmək,
Alından öpürəm.

* * *

Varlı adam sevdi kasıb bir qızı,
Ağıllı da sevdi ən ağılsızı.
Xəstə qız vuruldu bir pəhləvana,
Ən yaxşıya qismət oldu ən yaman;
Saf qızıla mis qatıldı, ay aman!..

– Varlı qardaş, nə gündəsən, nə gündə?
– Müflis oldum, siçan oynar cibimdə.
– Alim qardaş, hanı adın, şöhrətin?
– Bir axmağın yolunda puç eylədim.
– Ay pəhləvan, de, səni kim əritdi?
– Bir xəstənin yolunda can çürütdüm.

– Ay Allah bəndəsi, bəs xaçın hanı?
– Yaman arvad qırdı, atdı xaçımı.
...Varlı qardaş, sevmə kasıb qızı sən,
Alim qardaş, sevmə ağılsızı sən,
Xəstə qızı sevmə, sən ey pəhləvan,
Yaxşı kişi, pis arvaddan gen dolan;
Saf qızıla mis qatmayın, ay aman!..

1. “SƏNİN ADIN...”

Sənin adın – quş kimidi əlimdə,
Sənin adın – buz kimidi dilimdə.
Sənin adın – hərflərin beşidi,
Dodağımın bircə tərپənişidi.
Cingildəyən gümüş zınqırovdumu?
Havadaca tora düşən topdumu.

Sənin adın – bu bahar gecəsində
Çöldən keçən atların nal səşində.
Sakit gölə bir daş atsam bu gecə
Qulağıma sənin adın gələcək.
Gicgahıma güllə sıxsam qəfildən,
Adın qopar şaqıldayan tətikdən.

Sənin adın – necə deyim, ax, necə?!
Yuxulu gözdən öpüşdü gizlicə.
Sonra çıxıb tez qapını örtməkdə.
Sənin adın – qışda qarı öpməkdə.
Bircə qurtum sərin sudu, sərin su...
Və lap dərin bir yuxudu, bir yuxu.

2. “YATIR YOLLAR YORĞUNU...”

Yatır yollar yorğunu, sonuncu səfərdədi,
Qoşunsuz sərkərdədi.
İçdiyi sulara da gözündən yaş damardı,
Ölkəsiz hökmdardı.
Tanrının dərgahına çatanda dincələcək,
Burda itirdiyini Tanrı orda verəcək.

Sığallayıb başını:

– Al, yiyə dur, – deyəcək, – bu ölkən, bu qoşunun,
Sərkərdəm, hökmdarım, şairim, ustam mənim,
Dostlarsız dostum mənim...

* * *

Çilik-çilik oldu aynam,
Üstündə də baxışlarım.
Evə, evə doğru uçur
Bu gün mənim qu quşlarım.

Buludların ətəyindən
Düz köksümə düşdü lələk.
Dağıtmışdım yuxuda mən
Qəpik-quruş düz bir ətək.

Gümüş səda cingiltidir,
Oxumam da gümüş səmdir.
A qu quşum, quşcuğazım,
Nə çox uçdun! Nə həvəsdir!

Anama da deməm dərdi,
Dosta necə qandıraram?
Gedib mehrab önündəcə
Ululara dua edib,
Sənə də şam yandıraram.

AXMATOVAYA

Ey ağı ilahəsi, ilahələr gözəli,
Ey bəyaz gecələrin şıltaq, dəcəl övladı!
Qara yelə tutubdur Rus elini qəzəbin,
Oxtək iti ahından bağrım başı qanadı.

Darıxırıq, çaşırıq, sinəmizdən qopan: – Ox!
Anna Axmatovadır! – deyə, çıxır ağızdan.
Sənin adın bir nəhəng, kökdən gələn ahdır, ah!
Yandırır düşən yeri, iz də qalmır kağızdan.

Bəxtimizə bu yazı sənə əsrdaşlıqdır,
Bir torpaqda yaşamaq göy altda yoldaşlıqdır.
Taleləri yaralı taleyinlə öpüşən
Ölməzliyə qovuşub ölümüylə görüşər.

Nəğməkar şəhərimdə al günbəzlərdir yanan,
Xilaskarın eşqinə şərqi qoşur kor səfil.
Bu şərqişlər beşiyi, deyirəm, sənə qurban,
İstəsən, qəlbimi də verərəm mən üstəlik.

DON JUAN

Sən şaxtalı dan üzü,
Gözlə məni, Don Juan.
O altıncı qayanın
Altındaca gəl dayan!

Nişanlımın canına
And içirəm, bax inan, –
Oğulsan bu diyarda
Öpüşməyə yer tapasan!

Sanma fəvvarəmiz var,
Quyular buz bağlayır.
Kilsədə ikonalar
Sərt-sərt baxıb ağlayır.

Gözəllər ləfzə söhbət
Eşitməsin çox deyə,
Kilsələrdən aramsız
Zənglər ucalar göyə.

Beləcə də yaşardım,
Qocalmaq məni açmır.
Vallah, bizim bu diyar
Heç sizə də yaraşmır.

Eh, bu ayı kürkündə
Sizi görən tanımaz.
Təkcə o ehtirashı
Dodaqlar satar, danmaz.

XOŞDUR

Xoşdur ki, siz mənə vurulmadınız,
Xoşdur ki, mən sizə vurulmamışam.
Nəhəng Yer kürəsi ayaqlarımız
Altından qaçmadı, mən buna şadam.

Xoşdur ki, məzəli, sərbəst olmaq var,
Sözlərlə əylənib oyun qurmamaq.
Yüngülcə toxunsa paltardan qollar,
Mehindən boğulub, heç qızarmamaq.

Xoşdur ki, yanımda bir özgəsini
Rahatca oxşayıb, qucursuz hər gün.

Cəhənnəm oduna düşəcəyimi
Sanmırsız mən sizi öpmədiyimçün.

Əzizim, bu əziz adım dilində
Anılır nə gecə, nə gündüz – heç vaxt.
Xoşdur ki, kilsənin sakitliyində
Bizə “halliluyya” oxunmayacaq.

Minnətdaram sizə səmimi qəlbdən,
Bilmədən sevdiniz məni bu qədər:
Gecə dincliyimçün minnətdaram mən,
Qürub çağlarında nadir görüşlər,

Mehtabda gəzməyə çıxmamağımız,
Bir də ki, başımız üstə olmayan
Günçün – əfsus – mənə vurulmadınız,
Əfsus ki, mən sizə vurulmamışam...

YUXUSUZLUQ

Bu gecə, bu gecə yalqızam necə –
Bir yurdsuz, yuxusuz rahibəyəm mən!
Və bu yalqız gecə
Bütün bu şəhərin sahibiyəm mən!

Yuxusuzluq alıb aparır məni...
– Kreml, gözəlsən, gözəl! Bu gecə
Savaş içindəki Yer kürəsini
Bağrıma basardım, öpərdim necə!

Külək də, elə bil, dərdi, acıqdı,
Sıxır ürəyimi, sıxır beləcə.
Bu gecə – yazıqlar daha yazıqdı,
Bir də öpülənlər yazıqdı mənə.

VLADİMİR VLADİMİROVİÇ MAYAKOVSKI

(1893–1930)

BAKI

Bakı.
Küləkli bir şəhər.
Qumu gözlərə tüpürər,
Bakı.
Yağınlı bir diyar.
Balaxanı alov saçar.
Bakı.
Hisdir yarpaqları,
Məfillərdir budaqları.
Bakı.
Çaylar –
Mürəkkəbtək neftdir, axar.
Bakı.
Yastı damlı evdir hər yan.
Donqarburun adamlardır hara baxsan.
Bakı.
Heç kəs köçməz bura əylənməyə.
Bakı.
Bu dünyanın paltarında yağlı ləkə.
Bakı.
Bir lehmə anbarı, –
ancaq yenə
bir dəvəsi qədim Tibet,
müsəlmanı qoca Məkkə.

xaçpərəsti Qüds şəhri
    ibadətə çəkdiyindən
daha artıq bir məhəbbət
    çəkir məni
        sənə sarı.
Maşınların nəfəsilə
    ahlar çəkər
sənin üçün
    milyardlarla
        piston, təkər,
hey öpürlər,
    əsla   dinclik
yağla,   bilməyərək:
    neftlə,
        həm yavaşca,
İradənə   həm əmərək.
    tabe olan
        zəncirlənmiş bədənlərtək
sürünürlər
    sənə sarı
        hətta ilan
qat-qat qıvrılan   kimi
    neft vaqonları.
Əgər varsa
    gələcəyə
        möhkəm inam,
ondandır ki,
    daşa-daşa
    axır müdam
paytaxtların ürəyinə
    qara,   qatı   Bakı qanı.

1924

* * *

İkidir, yəqin ki, yatmışan artıq,
Səmada Süd yolu – gümüş Okatək
Tələsik bir işim yoxdur ki, səni
Tel vurub oyadım, diksindirərək.

Mətləb hasil oldu;
necə deyərlər,
Eşq qayığı məişətdən dağılar.
Hesabımız bitdi
və nəyə lazım,
siyahı yazım:
Çəkdiyimiz dərdlər, qəmlər, ağrılar...

Görürsən nə dincdir dünya bu gecə,
Göylərə xəractək ulduz düzüblər.
Bax belə anlarda insan danışır,
Aləmlə, tarixlə, özü özüylə.

* * *

İstərdim vətənim anlasın məni,
Əgər anlamasa neyləmək, nə qəm.
Çəp yağan köndələn yağışlar tək,
Ölkəmin yanından keçib-gedərəm.

ŞALVARLI BULUD

(poemadan parça)

Oğlunuz xəstədir, ana,
Bir gözəl dərd ilə xəstə.
Ürəyi düşüb yanğına, –
Yarı oddu, yarı tüstü...
Bu dərdimdən xəbər tutsun
Lüda bacım, Olya bacım.
Yer üzündə yer tapmıram,
Başımı götürüm qaçım...
Söz tapmıram –
Söz danışam;
Bu qarsalanmış ağzımdan
Çıxan sözlər
Nəyə bənzər?!
Fahişəxanadan qaçan
Lümlüt fahişəyə bənzər...

Adamlarda ki, iy bilir:
– Yanır nəşə... yanır nəşə...
Yanan ürəyimə cumur
Hamı tələsə-tələsə.
Buraxmayın ürəyimə
O başı dəbilqəlini,
Bu ayağı çəkməlini.
– Bu ürəkdir, – deyin, – canım,
Çək əlini!.. Çək əlini!..

Bu yanğınsöndürənlərin
Tüpürüb hamısınaca, –
Qurtara bilsəydim əgər
Yanğından özüm-özümü,
Yanan qəlbimin üstünə

Sonuncu damlasınacan
Sıxa bilsəydim gözüümü,
Qabırğalar arasında
Qol-qanad aç bilsəydim,
Yanan qəlbimdən birtəhər
Atılıb qaça bilsəydim,
Qaç bilsəydim...
Bax belə!..
...Uçuldu, dağıldı hər şey,
Söküldü, töküldü yerə,
Yanan ürəyindən
Hələ
Atılıb qaçan olmayıb...
Alovam – boynu bükülü,
Eşələmə, gəl bu külü...
Cadar-cadar dodağımdan
Yanıq öpüşlər tökülür.
Oxuya bilmirəm, ana!
Səsim alındı, alındı.
Ürəyimin kilsəsində
Matəm zəngləri çalındı...

1914–1915

ANAM VƏ ALMANLARIN ÖLDÜRDÜYÜ BİR GECƏ

Ağappaq analar gəzir
Qapqara küçələr ilə.
Görən ürükür
Anaların
Kəfən kimi üzlerini.
Qəzetlərdə sətir-sətir

Ölənələr cücərir elə:
Aman Allah, yumun, yumun,
Qəzetlərin gözlərini!

Məktub.
Ana, bərkdən çağır!
Tüstü,
Tüstü,
Yenə tüstü!
Səsin gəlib çatmır axı.
Ana! Ana!
Niyə susdun?!
Burda udduğum hava da
Güllələrdən deşik-deşik,
Güllələrdən dama-dama.
Ma-a-a-ma!..
Lap indicə gətirdilər
Qanına qəltan gecəni.
Dişini dişinə sıxıb
Birtəhər dözüdü gecə.
Qəflətən dözə bilmədi,
Ağrıdan üzüldü gecə;
Tökdü gözünün yaşını
Varşavanın dizlərinə,
Qoyub ulduzlu başını
Gecə ağladı-ağladı.
Öldü ağlaya-ağlaya,
Heç bilmədi necə öldü.
Ulduzlar çığırdılar:
– Gecə öldü!.. Gecə öldü!..

Necə?
Gecə?!
Kəndlər cumur tamaşaya
Məhlə-məhlə, küçə-küçə.

Gecə birdən dik atılır:
– Oyağam, oyağam! – deyir.
Nə əli var, nə ayağı:
– Çal, oynayacağam! – deyir.

Zəng.
Sənə nə oldu, ana?
O nədir, ana, o nədir?!
Əsməcə tutdu, əsməcə,
Əllərini, dizlərini.
Bəli, teleqram ondandır,
Oğlundandır,
Ölүdəndir...
Aman Allah, yumun, yumun,
Qəzetlərin gözlərini!

1914

size

Siz ey gecə-gündüz nəsil artırıb,
Yumşaq yataqlarda xumarlananlar!
Səhər çay içəndə
Qəzetlərdəki
Ölən əsgərlərin siyahısına
Baxıb bığlarını tumarlayanlar.

Dərdiniz; ləzzətli bir qəlyanaltı,
Siz, ey yatan başın
Oyaq qarını!..
Bəlkə, bu dəqiqə mərimi qopardı
Poruçik Petrovun ayaqlarını.

O sizə baxsaydı son nəfəsində,
Sütül bədənindən qan süzə-süzə,
Necə gəzərdiniz Yer kürəsində
Arvad öpə-öpə, çay süzə-süzə?!

Sizinlə barışıb,
Qarışb tamam,
Sürümmü ömrümü mən də boş yerə?..
Ondansa
Ananas suyu sataram
Gecə barlarında fahişələrə!..

QULAQ ASIN

Qulaq asın!
Bu ulduzlar
Hər gecə yanırsa əgər,
Yəqin, kiməsə lazımdır
Bu ulduzların yanmağı.
Yəqin kimsə dözə bilmir
Göyü ulduzsuz gecəyə,
Sevir ulduzlarla yatıb,
Ulduzlarla oyanmağı.

Kim bilir o adam kimdi?!
Hər gün günəş batan kimi
Cumur Allahın yanına
Nəfəsi tənqiyə-tənqiyə,
Qorxur ki, birdən gecikər,
Qorxur ki, birdən ləngiyər.
Öpür ağlaya-ağlaya
Barmaqlarını Allahın
Deyir: – İlahi, neylərəm?!

Məni susuz, çörəksiz qoy,
Ulduzsuz qoyma göyləri...

Sonra qayıdır evinə
Özü nigaran-nigaran,
Üzü sevinə-sevinə...
...Və gecə
Çıxır küçəyə,
Keçir səkidən-səkiyə,
Baxır ulduzlu gecəyə,
Göz vurur yoldan keçənə,
Soruşur: – İndi necəsən?
Heç nədən qorxmursan ki?
Hə?!

...Qulaq asın!
Bu ulduzlar hər gecə yanırsa
Əgər,
Demək, kiməsə lazımdır
Bu ulduzların yanmağı.
Demək, kiminsə xətrinə
Damların üstə hər gecə
Heç olmasa, bircə dənə
Ulduz yandıрмаğa dəyər...

1914

SERGEY YESENİNƏ

Necə deyərlər, getdiniz,
Tərk etdiniz bu dünyanı.
Uçursunuz...
Ulduzları vurub salır ayağınız.
O dünyada nə içki var,
Nə də ki içki dükanı,
Ayıqsınız!..
Yesenin, sizə gülmürəm,
Gülməyə heyim nə gəzir?
Bilmirəm nə təhər dözüüm
Bu dərddin ağırlığına.
Görürəm ki, uçursunuz...
Uçursunuz, qolu kəsik,
Sümük dolu torba kimi
Yırğalana-yırğalana...

Əl çəkin!
Bəsdir!
Əl çəkin!
Ağlınız çaşmışdı, nədi?!
Necə qıydınız
O cürə yanaqların solmağına?..
Sizin ki
Bütün işiniz-peşəniz
Şənlənmək idi,
Ustaydınız
Məclislərdə
Dava-şava salmağa da.

Niyə axı?
Nəyə görə?!
Bu sirri kim bilir?

Axır söz də bu olur ki,
Günahkar içkidir, içki!..
Öz sinfiylə
Sənətkarın
Zəif imiş əlaqəsi.
Ona görə də,
İçkiyə salıb yazıq öz meylini.
Guya, bu içkini əgər
Siniflə əvəz eləsən,
Nə dava-şava olarmış,
Nə də şairin ölümü.

Bəs sinif də
Hərdən-hərdən
Kefi gələndə içirsə,
Onda necə?!
Əvvəl pivədən başlayıb
Sonra arığa keçirsə,
Onda necə?!

Guya, siz içməyədiniz,
İçməyədiniz tərtəmiz,
Daronin kimi
Can sıxan,
İştaha öldürən yüz misra yazardınız
Hər axşamı.
Onda vallah,
Darıxmaqdan ölərdiniz, ölərdiniz.
Darıxıb ölməkdənsə,
Araqdan ölmək yaxşıdı.

Adam varmı
Bu ölümün sirri nədir
Deyə bilər?
...Nə o bıçaq deyə bilər,

Nə o kəndir deyə bilər:
Sirri nədir bu ölümün.
Dərman nə imiş, görəsən
Tənhalıqdakı xəstəyə?!
Bəlkə, elə yanınızda
Mürəkkəb olsaydı o gün,
Ehtiyac qalmazdı daha
Damarınızı kəsməyə.

Görən, hələ neçələri
Gözləyir ölüm payını.
Görən, nə vaxt dincələcək
Şair qəlbi yer üzündə?!
Gəlin azaldaq, azaldaq
Bu ölümlərin sayını.
Gəlin artırmaq, artırmaq
Mürəkkəbi yer üzündə.

Yox, Yesenin, dilim gəlmir
“Ölmüsünüz” deməyə də.
Yalançı dostlar çıxırır:
– Alqış, alqış Yeseninə!..
Yaşamağı bacarırdı,
Bacarırmış ölməyi də!..
...O alqışdan, çıxırtıdan
Damarını kəsənə nə?!

Heykəliniz qoyulmayıb
Nə mərmərdən, nə bürüncdən;
Görən, nə vaxt qoyulacaq,
Kimsə bilmir bunu hələ.
Di gəl ki, heykəlinizin
Bünövrəsini bir küncdən,
Yalançı dostlar doldurur
Zirzibil xatirələrlə.

Qızlar tikir adınızı
Dəsmalların qırağına,
Sobinov da
Nəğməni
Oxuyur yastı səs ilə.
Dözmürəm,
Daha dözmürəm
Bunların cığallığına.
Çığırırım:
– Ehey, bəsdır!..
Vurram, burnunuz əzilər!..

Eh, Yesenin, bu dünyada
Zirzibil hələ az deyil.
Hələ söyüşmək də olar,
Hələ dalaşmaq da olar.
Əvvəl-əvvəl
Bu dünyanı
Bir yaxşıca təmizləyək,
Ondan sonra
Bu dünyaya
Nəğmələr qoşmaq da olar.

Sözün düzü
Qələmin də
Bu günlər az deyil işi.
Tanıyırıq
Çətinlikdən
Qorxub qaçan cığalları.
Bir də ki, hansı dahinin
Bəxtinə asan yol düşüb?
Hansı dahi keçib-gedib
Tapdalanmış cığırları?!

Bayraq kimi
Başımızın üstünə qaldıraq SÖZÜ,
Dünyanı təzədən quraq –
Başuca, göyü qəlbi.
Elə gedək,
Arxamızca düşüb qaçsın zaman özü,
Çatmasın,
Bağrı çatlasın
Mərmi kimi qəlpə-qəlpə.

Bu dünyamız
Sevinc üçün
O qədər də geniş deyil,
Sevinc səpək
Dünyamızın
Bu başından o başına.
Ölməyə dəyməz, Yesenin,
Ölmək çətin bir iş deyil,
Daha çətindir
Dünyanı təzədən qurub
Yaşamaq.

SERGEY ALEKSANDROVIÇ YESENİN

(1895–1925)

İRAN NƏĞMƏLƏRİNDƏN

* * *

P.İ.Çaginə

Mənim köhnə yaram qövr etmir hələ,
Sərxoş qızdırmalar keçir qəlbimdən.
Tehranın bu mavi çiçəklərilə
Onu çayxanada sağaldaram mən.

Çayxana ruslara xoş gəlsin deyə,
O enlikürəkli çayçı durmadan –
Al şərab yerinə, araq yerinə
Süzür mənim üçün məxməri çaydan.

Bəsdir bir stəkan, a çayçı, yetər,
Neçə güllər açıb sənin bağçanda.
Bil, yersiz baxmadı mənə o gözlər
Qara çadrasını atıb bir anda.

Bahar təravətli gözəlləri biz
Rusiyada it kimi zəncirləmirik.
Davasız, məkrsiz, pulsuz, xəncərsiz
Öpürük onları, əzizləyirik.

Fəqət şəfəq üzlü günəş camalın
Bu incə belinin bir süzməsiyçün –
İnan ki, verərəm Xorasan şalı,
Mən Şiraz xalçası verərəm bu gün.

Bir az da tünd elə çayçı, çayçı, sən
Bil... yalan demərəm ömrümdə sənə.
Yalnız özüm üçün cavabdehəm mən,
Cavab verəmmərəm sənin yerinə.

Bəsdir, sən qarıya baxma bu qədər,
Başqa qarı da var sənin bağçanda.
Bil, yersiz baxmadı mənə o gözlər
Qara çadrasını çəkib bir anda.

1924

* * *

Yarım tümən üçün bir manat verən
Dəllaldan yenə də soruşdum ki mən:
Gözəl Lalə üçün necə deyim mən
“Sevirəm” sözünü fars lisaniylə?

Van suları kimi səssizcə bu gün
Mən həmin dəllaldan soruşdum yenə:
O gözəl Laləyə söyləmək üçün
Öpüş kəlməsini sən öyrət mənə.

Gizlədib qorxunu qəlbimdə dərin
Dəllaldan yenə də soruşdum ki mən:
Axı necə deyim gözəl Laləyə,
Axı necə deyim ki, sən mənimsən?

Dəllal cavab verdi mənə müxtəsər:
Sözlə olunmayıb məhəbbət izhar.

Məhəbbət yolunda köks ötürərlər,
Gözlər də yaquttək alışıb-yanar.

Öpüşün olmamış adı əzəldən,
Öpüş yazı deyil tabutda gerçək.
Görürsən, gül ətri gəlir öpüşdən,
O, dodaqlardadır gül yarpağıtək.

Əvəz istəməzlər sevgidən heç vaxt,
Onunla bilirlər sevinci, dərdi.
Çəkib açan zaman qara çadranı
“Mənimsən” sözünü əllər deyərdi.

* * *

Sevimli Şahanə, gözəl Şahanə!
Ona görəmi ki, şimaldanam mən,
İstərəm söz açam sonsuz çöllərdən,
Dalğalı çovdardan söz açam sənə,
Sevimli Şahanə, gözəl Şahanə!

Ona görəmi ki, şimaldanam mən,
Elə bil, böyükdür orda ay bir az.
Nə qədər füsunkar olsa da Şiraz
O yaxşı deyildir Ryazan çölündən,
Ona görəmi ki, şimaldanam mən?

İstərəm söz açam sənə çöllərdən,
Çovdar saçlarıma çəkibdir xına,
Al onu, dola sən barmaqlarına,
Ağrı hiss etmərəm bir tikə də mən,
İstərəm söz açam sənə çöllərdən.

Ay işığındakı dalğalı çovdar
Necə də bənzəyir mənim saçıma.
Əzizim, gül, danış, fəqət söz açma,
Düşməsin yadıma sevimli diyar,
Ay işığındakı dalğalı çovdar.

Sevimli Şahanə, gözəl Şahanə!
Bizim o şimalda gözəl bir qız var,
Bilsəydin, o sənə nə qədər oxşar!
Bəlkə, indi məni anır o yenə,
Sevimli Şahanə, gözəl Şahanə!

1924

* * *

Sən dedin ki, Sədi ancaq
Öpərdi qız sinəsindən.
Döz sən allah, gələr bir vaxt
Öyrəşərəm buna da mən.

Dedin: yazılıb Quranda –
Düşməninəndən al intiqam!
Mən gəlmişəm Ryazandan,
Yox, bu sözü anlamaram.

Mahnı dedin: Fərat gülü
Xoşdur sadə gözəllərdən.
Əgər olsaydım dövlətli
Başqa nəğmə qoşardım mən.

Qoparardım o gülləri,
Ürəyimdə budur dilək. –
Qoy yaxşı qız olmasın heç
Bu dünyada Şahanətək.

Yoxdur başqa bir arzu-kam,
Sıxma mənim ürəyimi.
Mən ki şair doğulmuşam,
Öləcəyəm şair kimi.

1924

* * *

Zəfəran yurdunun fəcrinə bir bax,
Güllərlə örtülüb hər tərəf, hər yan.
Gülüm, o mahnını oxu sən, ancaq
Xəyyam oxuyardı onu bir zaman,
Güllərlə örtülüb hər tərəf, hər yan.

Şiraz çıraqbandır ay işığında,
Göydə pərvanətək süzür ulduzlar.
Məni heç açmır ki, fars torpağında
Çadrada saxlanır gəlinlər, qızlar,
Şiraz çıraqbandır ay işığında.

Bəlkə də, istidən qarsıyıb onlar,
Mis kimi bədəni örtürlər belə.
Bəlkə, çox sevlmək arzuları var,
Üzləri yanmasın deyə bir gilə
Mis kimi bədəni örtürlər belə?

Əzizim, çadrayla bağlama ülfət,
Saxla qulağında bu nəsihəti:
Onsuz da çox gülmür bizə səadət,
Onsuz da qıسادır ömrün müddəti, –
Saxla qulağında bu nəsihəti.

Hüsnündə bir nöqsan olsa belə, o,
Sənin camalına bəzəkdir fəqət.

Onunçun bu gözəl, al yanaqları
Gizlində saxlamaq günahdır əlbət,
Onları bəxş edib ana təbiət.

Güllərlə örtülüb hər tərəf, hər yan.
Başqa bir diyardır qəlbimdən keçən.
Bir mahnı deyərəm indi sənə mən,
Xəyyam da deməmiş onu bir zaman...
Güllərlə örtülüb hər tərəf, hər yan.

1925

* * *

Hava təmiz, şəffaf, hava sərinə,
Uzaq çiçəkliyə yollanıram mən.
Lacivərd aləmə gedən yolçu, sən
Bil, çata bilməzsən səhraya indi,
Hava təmiz, şəffaf, hava sərinə.

Getsən çəmənliklə, sanarsan bağdır,
Getsən bağ içiyə – hər yan çiçəkdir.
Mixək güllərinə baxmasan bir-bir,
Seyrinə dalmasan, vallah, günahdır.
Getsən çəmənliklə, sanarsan bağdır.

Gələn pıçıldır, yoxsa xışıltı,
İncədir Sədinin nəğmələritək.
Ay öz camalıyla əks eləyərək
Görürsən, bir anlıq gözlərdə qaldı.
İncədir Sədinin nəğmələritək.

Asta eşidilir bir pəri səsi,
Elə bil, Həsənin ney səsidir o.
Gözəl əndamların nə gizlənməsi,

Nə də həyəcana düşməsidir o,
Dinləyin, Həsənin ney səsidir o.

Yollarda yorulan müsafirlərin
Bax, budur arzusu, qisməti budur.
Ətirli yelləri hey sərin-sərin
Quru dodaqlarım su kimi udur,
İnsanın arzusu, qisməti budur.

1925

* * *

Bir cüt qu quşudur canan əlləri,
Qızılı saçıma baş vurur hərdən.
Məhəbbət mahnısı oxuyur hamı,
Hamı təkrarlayır onu yer-yərdən.

Mən də nəğmə dedim bir zaman belə,
Yenə o qaydayla ötürəm bu gün.
Köksünü ötürüb sözlər onunçün
Səslənir bu qədər nəvaziş ilə.

Əgər intəhasız vurulsa ürək,
Qızıl parçasına o çevriləcək.
Ancaq qızdırmayır Tehran qəməri
Ürəyimdən qopan bu nəğmələri.

Necə başa vurum ömrü, bilmirəm:
Yanım Şahanənin məhəbbətilə.
Yoxsa, kədərlənim qoca çağında
Keçmiş mahnıların hərərətilə?

Qulağa xoş gələn gözə xoş gəlmir –
Dünyada hər şeyin öz yeri var, bil.

Bir fars yaxşı nəğmə qoşa bilməsə,
Deməli, o adam Şirazlı deyil.

Siz mənim barəmdə söyləyin bu cür
Belə bir mahnıdan düşəndə söhbət:
O, gözəl nəğmələr qoşa bilərdi,
Ancaq məhv elədi onu məhəbbət.

1925

* * *

Xorasan bağları, evləri üstə
Nə üçün solğundur ayın ziyası?
Elə bil, gedirəm rus çölləriylə,
Başımın üstündə duman cunası, –

Soruşdum mehriban, əziz Lalədən
Gecə sərvlərin kölgəsində mən.
O, cavab vermədi bir kəlmə mənə,
Başımı qürurla şax tutdu yenə.

Nə üçün qəmli dir ayın ziyası? –
Ləkdə çiçəklərdən xəbər aldım mən.
Çiçəklər söylədi: Soruş bu sirri
Qəmli qızılgülün titrəməsindən.

Qızılgül titrədi çələklərilə,
Ləçək dodağıyla söylədi mənə:
Başqasıyla gəzir sənin Şahanən,
Başqa birisini öpdü Şahanə.

Söylədi: Rus qəlbi anlamaz bunu...
Ürəkdə mahnı var, mahnıda həyat.
Onunçün solğundur ay da bu qədər,
Ay onunçün belə ağardı, heyhat.

Dönüklük, göz yaşı, əzab dünyada
Vardır – istəsən də, istəməsən də.

.....
Ancaq bu çıraqban gecələr ki var
Safdır, müqəddəsdir yer üzərində.

1925

* * *

Dəli könül, gəl çırpınma bu qədər!
Səadətdir bizi belə aldadan.
Dilənçiyə nə lazımdır – sədəqə...
Dəli könül, gəl çırpınma bu qədər!

Ay o qızıl saçlarını açaraq
Şahpahlıdlar üzərinə səpir, bax.
Qoy Lalənin qarşısında sürünüb,
Mən də onun çadrasına bürünüm.
Dəli könül, gəl çırpınma bu qədər!

Biz hamımız balaca bir uşaqtək
Vaxt olur ki, ağlayırıq, gülürük;
Bu dünyada necə olur sevinmək,
Kədərlənmək necə olur – bilirik.
Dəli könül, gəl çırpınma bu qədər!

Mən ömrümdə çox məmləkət gəzmişəm,
Hamısında bir səadət gəzmişəm.
Bundan belə xoşa gələn bir qismət
Axtarmıram, aramıram mən fəqət,

Dəli könül, gəl çırpınma bu qədər!
Həyat bizi aldatmayıb büsbütün,
Təzə qüvvə gəl toplayaq biz bu gün.
Ürək, bir az yuxulu sən özün də

Bax, burada – sevgilimin dizində,
Dəli könül, gəl çırpınma bu qədər!

Bəlkə, bizi çıxarmadı yadından
Keçib-gedən bu qəzavü-qədər də;
Eşqimizi yada saldı bir zaman
Bülbüllərin dediyi nəğmələrdə.
Dəli könül, gəl çırpınma bu qədər!

QARA ADAM

(poema)

* * *

Heç soruşma halımı,
dostum, xəstəyəm yaman.
Bilmirəm, necə tutdu
məni namərd xəstəlik?!
Bu nə sərxoş küləkdi,
əsdı-keçdi canımdan,
Yarpaq kimi qurutdu
beynimi də üstəlik.

Başım qulaqlarını
yelləyir qanad kimi,
Sanki, çiyimdən qopub
indi uçub gedəcək.
Qara adam yenə də
bir vaxtsız qonaq kimi,
Gəlib kəsib böyrümü,
qoymur yatım bu gecə.

Elə bil ki, keşişdi,
topuq vuran diliylə
Mənə ölü duası
oxuyur asta-asta.
Bir iyrənc kitabı da
varaqlayıb əliylə,
Söhbət açır hansısa
lotudan, dələduzdan.

Deyir: – Yaxşı qulaq as,
gör nə gözəl fikirlər
Gizlənilib bu kitabın
hər bir səhifəsində.
Burda yazılan adam
axır gününə qədər
Ömür sürüb oğrular,
quldurlar ölkəsində.

Orda yaz-qış qar yağır,
quşbaşısı, dolusu;
İtir damlar, adamlar
yağan qarın içində.
O adam da
quldurun birisiydi, doğrusu,
Amma ən yaxşısıydı
quldurların içində.

Bir şairlik həvəsi
dolmuşdu canına da.
Hərdən yalan desə də
yalan yazan deyildi.
Yaşı qırxı adlayan
solğun bir xanıma da:
– Necə sevdim mən səni?
Nə pis qızsan!.. – deyirdi.

Deyirdi:

Bu dünyada xoşbəxt olmaq istəyən
Gərək ağıldan iti,
əldən də zirək olsun.
Maymaqların haqqı yox
öz bəxtindən küsməyə,
Amma adamın bir az
bəxti də gərək olsun.

Qorxma, dörd bir tərəfdən
qəm üstən qəm gəlirsə,
Doğmaları əlindən
bir-bir alırsa fələk.
Ürəyin ağrıtanda
üzün gülə bilirsə,
Bu dünyada
ən böyük sənətkar sənsən demək...

Bədi, əl çək yaxamdan,
qara adam, sus, kiri,
Eşlənmə qurd kimi
ürəyimin içində.
Özgələrə get tanıt
o davakar şairi.
De, hansı sifətdədi,
hansı boyda-biçimdə.

Qara adam hirslənir,
zəhər yağır üzündən,
Gözlərimə zillənir
gözlərinin qarası.
Elə bil ki, kiminsə
cibinə girmişəm mən,
Nə məndən arsız var,
nə məndən avarası.

* * *

Yox, soruşma halımı,
dostum, xəstəyəm yaman,
Bilmirəm necə tutdu
məni namərd xəstəlik?!
Bu nə sərxoş küləkdi,
əsdİ-keçdi canımdan,
Yarpaq kimi qurutdu
beynimi də üstəlik.

Gecə soyuq, küçə lal,
həyət-baca qardı, qar.
Sanki, əhəng çəkilib
dünyanın hər yerinə.
Yenə baş-başa verib
həyətdəki ağaclar,
Görən, hansı sirrimi
danışır bir-birinə?

Nə gələn var, nə gedən,
bütün dostlar uzaqda,
Pəncərə qabağında
bayquş kimi təkəm, tək.
Qara adam yenə də
peyda olur otaqda,
Başında boz silindr,
əynində qara pencək.

Xırıltılı səsiylə
mənə deyir: bura bax!..
Səndə heç can qalmayıb,
kölgəsən, quru kölgə.
Mən hələ görməmişəm
yer üzündə bir alçaq

Gecə yuxusuzluqdan
bu cür əziyyət çəkə.

Yox-yox, çaşdım, bağışla!
Aylı gecə, bəyaz qar...
Özünü şair sayan
necə yatar bu gecə?
Gələ ilham pərisi,
yoğun budlu o maral,
Sənə şirin misralar
pıçıldayar gizlicə.

Sevirəm şairləri!..
Kəfdi şair tayfası!
Görürsən ki, birisi
uzadıb saçlarını,
Şeir deyir
üz-gözü sızanaqlı bir qıza,
Gözüylə yeyə-yeyə
o qızın qıçlarını.

Bir kənd vardı hardasa,
bilmirəm, adı nəydi.
Bəlkə, Kaluqadaydı,
bəlkə də, Ryazanda.
Orda göygöz, sarısaç
bir uşaq böyüyərdi
Lap sadə, kasıbyana
bir kəndçi komasında.

Böyüdü, şair oldu,
az-çox tanındı o da,
Hərdən yalan desə də,
yalan yazan deyildi.

Yaşı qırxı adlayan
solğun bir qadına da:
– Necə sevdim mən səni?
Nə pis qızsan!.. – deyirdi.

Qara adam, itil-get!
Sən nə murdar qonaqsan.
Bütün səni söyənlər
haqlıymış dönə-dönə.
Sifətinçün darıxır
əlimdəki bu əsa,
Al gəldi!
Hara dəydi?
Düz burnunun üstünə!..

* * *

Ay öldü.
Yavaş-yavaş günəş doğur uzaqda.
Göy üzü
ölən ayın meyitini gizlədi.
Başında boz silindr,
bircə mənəm otaqda,
Otaqda bircə mənəm,
bir də, sınıq güzgüdü...

NİKOLAY SEMYONOVİÇ TİXONOV

(1896–1979)

DANIŞIR LENİNQRADLILAR

Bir andı söylədi
Neçə min ağız;
Bu torpaq heç kəsə
Borclu qalmadı.
Vəsiyyət etmişdi
Babalarımız,
Vermədik düşməne
Leninqradı!

Güldü əfsanələr
Həqiqət tək, ki,
Çox güclü olsa da,
Tanışdı düşmən...
Biz təkcə o qurdu
Ovlamadıq ki,
Bütün Avropanı
Aldıq ölümdən.
İllər zəfər yolu,
Toyda-düyündə...
Əsrlər büründü
Çiçək ətrinə
Lenin o vaxtkitək
Günü bu gün də

Zirehli qatardan
danışır yenə.
Çıraqlar gur yanır,
Uçur nəğmələr,
Torpaq da, ömür də
Nur donundadır.
Hardasa bir cavan
Səhərə qədər
Düşünür...
İgidlik arzusundadır!

ŞƏKİ GECƏSİ

“Azerbaycan dəftəri” silsiləsindən

Göy çuxalı gen düzlərin
Qaralıbdır yolu, izi.
Nağıl dolu gecəsiylə
Sehirləyib Şəki bizi.
Fikri alıb,
Çaş-baş salıb
Göyün rəng-rəng naxışları.
Sanki, ulduz yağışıdır
Gözəllərin baxışları.
Heç xəbərim yox xəbərdən;
Ay çiynimə qonur birdən
İşıqlı bir qanad kimi.
Mən uçuram yağğanlardan
O zəhmli zirvələrə
İgid Hacı Murad kimi.
Gah da yaşıl xiyabanda
Gen açaraq qollarımı
Mən uçuram, mən qucuram
Zaqatala yollarını.

Gah da kolxoz çöllərində
Şən qızlardır həmsöhbətim.
Qan qaynayır ilk baharda,
Sehir dolu bu diyarda
Aşib-daşır məhəbbətim.
Yox, mənimçün bu xəyaldır,
Çətin qismət ola, çətin.
Qocalığım ahəngini
Qoy pozmasın o məclisin.
Bir qartalın yanındakı
Şəkili qız diksinməsin.
Xəyal idi Hacı Murad,
Qayıdıram bu həyata.
Odur, kolxoz igidləri
Dabarıyla eşib yeri
Qartal kimi qonur ata.
O Şəkinin gecəsi, sən
Ürəyimə nələr dedin...
Bir şairin xəyalını
Ömür boyu sehirlədin!

LƏNKƏRANDA

“Azərbaycan dəftəri” silsiləsindən

Elə bil, çəşmişəm yolu keçəndə,
Düşüb qədəmlərim gül yağışına.
Məni qarşılayan dostlar içində
Öz şirin gəncliyim çıxdı qarşıma.

Burda kolxozçunun yığıdığı bəhər
Dünyaya səs salan zəfərimizdir.
Bu dəmirağaclı məğrur meşələr
Silahlı, qalxanlı əsgərimizdir.

Onlar insanlarla durub üz-üzə,
Uğurlar diləyir cəh-cəh səsində.
Bu dostluq, qardaşlıq məclisimizə
Salamlar söyləyir öz ləhcəsində.

Biz də hər diyardan uçub gələrek,
Bu səhər səs-səsə verdik ucadan.
Düzüb misraları quş qatarıtək
Bir nəğmə oxuduq – adı Lənkəran!

İKİ GÖRÜŞ

“Azərbaycan dəftəri” silsiləsindən

Görüşdüm qardaşım Səməd Vurğunla
Bir yaşıl meşənin gölgəsində mən.
Görüşdüm dənizlə, odla, tufanla,
Ağaclar nur içdi şair səsindən.

Bütün palıdların nəhəngliyi o,
Kölgəsi dağ kimi durdu qarşımda.
Meşənin hökmdar pələngiydi o,
Vüqar gətirmişdi öz baxışında.

Nə alqış gəzirdi, nə də sükunət,
İstəyi – düzlərin geniş qucağı.
Öz doğma eviydi ana təbiət,
Onun bundan özgə yox umacağı.

Cığırılar öpürdü ayaqlarını
Öz böyük şöhrəti, qazancı kimi.
Ağaclar ən yaşıl yarpaqlarını
Çiyinə salırdı yapıncı kimi.

Talada cüyürlər, budaqda quşlar
Nurani üzündən sehirlənirdi.
Bir dağ yeri yirdi, zirvəsində qar,
Qəlbində saz çalır, ilham dinirdi.

Dinirdi torpağa, elə məhəbbət,
Ömrü məhəbbətlə gözəlləşirdi.
Canlı şeir kimi gözəldi Səməd,
Şeir də Səmədlə gözəlləşirdi...

O tellər səslənir illər ötdükcə,
Ürəyim çırpınır o sədaqətlə.
Sevdiyim Bakıda aylı bir gecə,
Mən yenə görüşdüm dostum Səmədlə.

Geniş bir meydanda tutmuşdu qərar
Ən əziz, ən yaxın bildiyim insan.
Şairi dövrəyə alıb ağaclar
Söhbət edirdilər şirin, mehriban.

Sandım ki, yenə də yaz səhəridir,
Yamyaşıl meşələr düşdü yadıma.
Ağaclar o yerin elçiləridir,
Salam gətiriblər söz ustasına.

Səməd də öz nurlu baxışlarıyla
Durduğu zirvədən şölə saçırdı.
Yenə öz dostları, qardaşlarıyla
Böyük dünyamızdan söhbət açırdı.

PAVEL QRİQORYEVİÇ ANTOKOLSKI

(1896–1978)

İKİ HƏYAT

Əsrlərlə ucalan
Başı qarlı dağları
Silkələdi yerindən,
Tərpətdi torpaqları –
Səkkiz yüz il irəli
Burda qopan zəlzələ.
Dağlar-daşlar uçaraq
Qarışdı daşqın selə...
İki gün doğdu torpaq,
Əziyyət sona yetdi,
Sonra üçüncü gecə
Dərin yuxuya getdi.

Ulduzlar yandı par-par
Təravətli gecədə.
İki həyat yarandı
Həmin gecə Gəncədə.
Öz doğma beşiyini
Torpaqlar yırgaladı.
Bu dağlar gözəlinin
Göygöl qoyuldu adı.
Bu suyun güzgüsündə
Göründü uca dağlar.

Bu Göygölün eşqinə
Mahnı qoşdu bulaqlar...
O gözəlin gözləri
Parlayır əvvəlkitək...

O biri həyat isə
Oldu acı və gödək.
Budur, dönüb kömürə
Sönüb gedir od-ocaq.
İnsanın daxmasını
Qara yellər döyür, bax.
Ağlayır körpə zar-zar,
İnildəyir anası.
Qara günlər başlayır –
O necə ağlamasın!
İllər ötdü dalbadal,
Budur, yetdi cavanlıq.
Təntənələr keçirir
Onun ilhamı artıq!
Əlində bir kitab var,
Bu, Leyli dastanıdır.
Şirvanşah təzim edib,
Öz-özünü tanıdır:
– Soyun, tulla bir yana
Bu köhnə qiyafəni!
Ətək-ətək qızılla
Bəzəyərik biz səni!
– Yox, Şirvanşah, bu şeylər
Mənə gərək deyildir.
Mənim varım-dövlətim
Bu həyatdır, bu eldir!
İllər ötür bir anda,
Ömür, sanki, axar su.
Bu yuxusuz qocaya
Cavab vermir qonşusu.

– Niyə sızlayır külək?
Niyə ocaqlar sönrür?
Sual cavabsız qalır,
O igiddir, görünür...

Əzəmətli heykələ
Biz baxırıq doyunca.
Ölməz bürüncə dönmüş
Ağsaqqallı bu qoca.
Yığılmış bayrama
Mərkəzində Gəncənin.
– Bir ömründən söhbət aç,
Nə var yadında sənin?
Lakin dinmir bu qoca,
Nə gərəkdir gileylər...
Onun başı üstündə
Parlayır mavi göylər.
Uzaqlarda – üfüqdə
Yellər əsir, dolanır...
Orda, dağlar qoynunda
Göygöl hey xumarlanır...
Həmin gölün gözləri
Parlayır əzəlkitək.
Ulduzlar par-par yanır
Yerə işıq səpərək.
Orda, sıldırımlarda
Bir gənc salaraq məskən,
Göygölün sularıyla
Söhbət açır Leylidən...

MEŞƏ YOLU BOYUNCA

Meşədə ağacları qırılmış enli zolaq,
Hava bürkü, mığmığa, tünd qoxuyur yapışqan.
Bir qoşun şam ağacı yatıb yan-yana çılpaq
Çıl-çılpaqca gövdələr, məhrum qoldan, qanaddan.

Dünən göy budaqları yaşıl orman içində
Maviliyə can atıb qalxmışdı sıra-sıra.
Onlar şirin yuxuda, xəfif duman içində
Yatıb həsrət çəkirdi, uzaq xurmalıqlara.

Dünən varlıqlarından tünd şərab iyi qalxan,
İynə budaqlarilə salama dayandılar.
Hər biri döyüşlərə hazır, güclü, qəhrəman,
Hamısı bir-birinə köməkçi, hayandılar.

İndi çılpaq cəsədlər dökənib yerə bir-bir,
İncitmişdir onları ölüm işgəncələrlə.
Onlar hələ nə pərddi, nə də hazır dirəkdi,
İkinci həyatları başlanmamışdır hələ.

ZOYA

Bu gün teleqram verdim yenə adına sənin,
Söylədim ki, qəlbimdən qopan hissləri dinlə.
Biz ayrıldıan bəri hey yuxuma girirsən,
Yaşayıram inan ki, yalnız, yalnız səninlə.

Yalnız sənin eşqinlə. Bu, hər zaman belədir.
Səni yola salanda qarlı, boranlı qışdı.
Dönüb sən mənə sarı əl edəndə qatardan
Evlər, yollar, simalar bir-birinə qarışdı...

Budur, yenə evdəsən. Budur, həmin külqabı,
Budur kitab rəfləri, bax, budur gül dibçəyi.
Tökülmüşdür çiyinə gözəl, ipək saçların,
Sən ey sarışınların ən sarışın göyçəyi!

Sən rolunu bitirdin. Səni kənd cavanları
Gəlib yola saldılar söyüdlər arasından.
Kiçik klub səhnəsi onlara dünya oldu,
Sənsə bir büt göründün cavanlara o zaman...
Yəqin, o cavanların, həmin o gecə vaxtı –
Girdin yuxularına. Lakin bu lap nahaqdı!..

STEPAN PETROVIÇ ŞİPAÇOV

(1898–1979)

BAĞ OLACAQ

Arzu eləyirdi kolxoz çox zaman
Gözəl meyvə bağı salsın. İndi, bax,
Gilənar şitili alıb bir qucaq,
Aparır əkməyə fərəhlə bağban.

Gedir, üsulluca o, səhər-səhər,
Bağın yerindəsə nə vaxtdan bəri
Çala qazıyıblar, gübrə töküblər,
Təzə şitillərin hazırdır yeri.

Tökülür alınına qıvırcaq tellər,
Sevinir, bağbanın damağı çağdır.
Əlində tutduğu körpə şitillər
Meyvəli, çiçəkli bağ olacaqdır.

“SEVGİ SƏTİRLƏRİ”NDƏN

* * *

Bilin məhəbbətin qədrini, vaxtdır,
Onu ildən-ilə uca tutun siz.
O nə kürsülərdə çəkilən ahdır,
Nə aylı gecədə gəzişməyiniz.
Gərək dözəsiniz yağışa, qara,
Tarix qoşa ömrü qoçaqlıq sayır –
Eşqin bənzəri var xoş mahnılara,
Axı mahnı qoşmaq asan olmayır.

* * *

Yenicə tərləyib bığ yerin, oğlan,
Bir gecə çıxmayıf qızlar yuxundan.
Gözəli, subayı həyatda çoxdur,
Lakin birisitək zəngini yoxdur.
Bəlkə də, dünyanın yarısını sən
Gəzməsən, o qızı tapa bilməzsən.
Onun var-dövləti sandıqda deyil –
Sənin taleyində, eşqindədir, bil!

* * *

Bil ki, taleyimin mənası sənsən:
Səndədir səadət, səndədir bəla.
Yalan da satmışam həyatda bəzən;
Mahnımdasa bunlar olmayıb əsla!

Açıq pəncərəmdən görürəm yeri,
Taleyi də belə görə biləydim!

Bizə qismət deyil bilək bu sirri –
Birinci vuracaq ömrü başa kim?

Yenə qoynundayam mən arzuların
Bu neçə həftədi, bu neçə aydı –
Deyirəm ki, sənin eşqin, ilqarın
Kaş mənim ömrümdən uzun olaydı.

* * *

Kənddən xeyli aralı uzanıb meşə...
Çovdarın sünbülləri dalğalanırdı.
Budyonovçu bir əsgər gəlib görüşə,
Öpdü qızı sərhəddə... üzü yanırdı.
Tel qoymuşdu fərəhlə dəlisov oğlan,
Tərləmişdi təzəcə onun bığ yeri.
Şeypur səsi ayırdı elə bu zaman
Bir-birindən qopmayan sevgililəri.
O öpürdü ömründə birinci kərə...
Ətraf başdan-ayağa göylük, çəmənlik.
Oğlan gedib yetişdi süvarilərə,
Hücum edən qoşunla doldu düzənlik.
İslanmışdı şəh ilə o qızın şalı,
Qəhər onu boğurdu, məhzundu halı.
İlk atəşlə sərildi oğlan torpağa,
Yırğalandı sünbüllər hey dalğa-dalğa...
Bu sözləri oxuyan bəxtəvər oğlan,
İllər gəlib-keçmişdir indi o vaxtdan.
Bəlkə, sənin də vardır on yeddi yaşın,
Zinət verir ömrünə könül sirdaşın,
Fərəhinin sayı yox ulduzlar təki,
Sevilirsən, sevirсэн – dərd qalmamışdır...
Kam alırsan, bəlkə də, ona görə ki,
İlk eşqindən o cavan kam almamışdır.

ALEKSEY SERGEYEVİÇ SURKOV

(1899–1983)

* * *

Dar sobada odunlar
Yanır, alışır.
Qazmada qarmon çalır
Səndən danışır.

Baxışın, gülüşündən
Söz açır çöllər.
Mənim də həsrətimi
sənə yetirər.

Sən indi çox uzaqsan
Arada qarlar, qarlar
Sənə çatmaq çətindi
Ölümə dörd addım var.

Çal qarmon,
Çovğunun acığına çal.
Eşqimin istisi, alovu yenə
Bu soyuq qazmada güc verər mənə.

NİKOLAY NİKOLAYEVIÇ UŞAKOV

(1899–1973)

Estoniya, Leqna adası, 1971.

Oyatdı məni pəncərəmdəki günəş,
Ruhumu oxşadı Pranqlinini havası.
Ənginlikdə göyərdi otağımın istisi
Bir də
Teploxodun göy tüstüsü.
Dələlər ağcaqayında
    vurnuxur,
Şahlıq edir yayda
    günəş.
Aydakı arabamız ayılır:
Ayda günəş!

II

Görmüş olarsınız siz də:
Dəniz qırçın-qırçın.
Qağayılar
    necə növbə çəkir dənizdə.
Bu büsəti görən olsa,
Nə deyəcək?
Elə bil ki, qağayılar
    dimdiyilə
Narın qumu
Birər-birər dənliyəcək.

Bu dənizdə
toxlar, aclar.
Və mənim sakit addımlarımı
unutmayacaq ağaclar.

III

Gəldi dumanlı günün
acı səsi.
Tətillər sona yetdi,
Cingildədi telefonların
Standart zəngüləsi.
Mən xeyirəm,
demə şərəm.
Belə vaxtda sərin günü
Yarımqıq bir boz axşama
dəyişərəm.
Yuyunuram,
süd içirəm.
Ayıq ol, qardaş, ayıq.
Onun yarısında
yola düşəcək
Səni gözləyən qayıq.
Göylərdə ildırım,
tufan havası,
Belə vaxtlar
çoxalır qiyməti
torpağın, daşın.
Ağcaqayınlar,
Siz də
Döyüşə hazırlaşın!
Siz də, qağayılar,
Göylərdən, dənizdən
Gözləyin özünüzi.
Dənizə hücum etsəniz,

Qoca ovçular kimi
Əvvəl bir yaxşı-yaxşı
Qıyın gözüünüzü.
Qağayılar,
Qağayı qığılısını
ləpə-ləpə yayın, yayın
və 72-ci ilin yayında
məni qarşılamağı
                  unutmayın.
Yolçu, daha vaxt yetir,
                  özünə bir yol ara.
Salamat qalın, dostlar,
Sağ ol, sən də, gitara.
Gəl gedək, kapitan,
Tutqunlaşan dalğalara
Sən gər sinə,
Orda baxarıq
Yayla qışın günəşinə.

MİXAİL VASİLYEVİÇ İSAKOVSKI

(1900–1973)

TƏNHA QARMON

Yenə də gecədir, düşüb hər yana
Dilsiz qaranlığın qatı kölgəsi.
Hardasa küçəni alıb başına,
Tənha bir qarmonun ucalır səsi.

Yanıqlı-yanıqlı mahnılar deyib,
Bir an da susmayı axşamdan bəri.
Sanki, kimdən isə imdad istəyib,
Gəzir qapıları, gəzir çölləri.

Alma ağacları açıbdır çiçək,
Əsir tarlalardan ətirli külək.
Ey cavan qarmonçu, utanma, de sən
Niyə dolanırsan bu çöllərdə tək?

Sözün var qəlbində, bəlkə, gizlicə,
Utanma, sıxılma, gəl söylə barı.
Niyə qapıları gəzib hər gecə,
Yatmağa qoymursan bizim qızları?

UŞAQLIQ

Oynayın, uşaqlar, azad böyüyün.

Çünki sizinkidir bu şən uşaqlıq.

Nekrasov

I

Smolenskdə, sakit diyarda –
– Bu çoxdan olmuşdur – unutmaram mən.
Kəndin arxasında, bir xoş baharda
Gəldi uşaqlığım yanıma birdən.

– Yaşlıların sənin – o dillənərək: –
– Göl üstə yığılıb – dedi – səhərdən.
Neçin yetim kimi təpəcikdə tək
Əyləşib getmirsən heç bir yana sən?

Gəl çaydan atlanıb, qaçaq gəzməyə
Top-top oynamağa yaşıl çəməndə.
Salda mənim ilə birgə üzməyə
Doğrudan da, həvəs yoxdurmu səndə?

Palıda dırmaşılıb çıxaq oğultək,
Ya da ki, qamışdan tütək düzəldək...
Astadan söylədim: – Necə gedim mən,
Donuz otarıram burda, görürsən.

İşim göz olmaqdır onlara müdam,
Yaman naharamdır, onlar narahat.
Səninlə gəzməyə fürsət tapmıram,
Yaxşısı budur ki, gəl, bir özgə vaxt.

II

Qızıl uşaqlığım, budur, bir dəfə
Gəldi iyul vaxtı yanıma yenə:
– Bəs neçin, bəs neçin sən bir tərəfə
Çəkilib durmusan? – söylədi mənə.

Yəqin, unutmusan. Yetişib artıq
Çağırır büllur çay, çağırır çəmən.
Yəqin, unutmusan, iri bir balıq
Tutub gətirdilər uşaqlar dünən.

Mən ona yanaşıb söylədim belə:
– Görə bilməyirəm mən ki heç yanı.
Sübhədən bizimkilər gediblər çölə,
Mənsə qoruyuram, bax, bu daxmanı.

Bir də qardaşımın iki yaşı var,
Ağlı şey kəsməyir, kiçikdir hələ.
Gölməyə sürünüb üst-başı batar,
Ya da buynuzlayar onu bir kələ.

Bir də ki, toyuqlar dimdikləyərək
Korlayar bostanda bəhrəni-barı.
Qov, lap ağacla da çıxlarına çək,
Orda görəcəksən yenə onları.

Özümü doğrultmaq niyyətilə, bax.
Beləcə söylədim qəmli, pərişan.
Mənimlə bir daha vidalaşaraq
Yenə uşaqlığım getdi yanımdan.

III

Yenə bir qış günü o gəldi bizə,
Yoxsul evimizə, ac evimizə.
Yapışdı əlimdən isti əlilə
Mənə – gedək – deyib dilləndi belə:

– Hər cürə əyləncə taparam desən,
Uşaqlar toplaşib oyun yerində.
Adam düzəldərik qardan, istəsən
Sonra sürüşərik buz üzərində.

– İndi yaz deyildir, unutdunmu sən?
Axı nə geyinim, çıxım qapıdan?
Korluq da çəkirik yeyib-içməkdən,
Ayağım yalındır, əynimsə üryan.

Söylədim: – Baharda sən gəl birtəhər,
Olur köynəkdə də isti o zaman.
O baxdı səssizcə mənə mükəddər,
Acı bir ah çəkib getdi yanımdan.

Getdi uşaqlığım, itdi elə bil,
Lap çoxdan olmuşdur həmin əhvalat.
Kim bilir, bəlkə o, həqiqət deyil,
Yuxuda görmüşəm onu bu saat.

HARDA BÖYÜDÜN, AY QIZ?

Cəzb etsə səmavi göl
Nə zaman diqqətimi,
Suların aynasında
Görürəm surətimi.

Qamışın dodağı ilə
Belə deyir göl bu dəm:
– Sən yanımda olanda
Gözəlləşir bu aləm.

Giləmeyvə dərəndə
Ötürəm süzüb çöli.
Budaqlarda susdurur
Nəğməm şeyda bülbülü.

Küçələrdən keçəndə
Günəş batan zamanlar,
Göz yetirir uzaqdan
Baxır mənə cavanlar.

Soruşurlar boy atdın
Hansı günəş elində?
Deyirəm, böyümüşəm
Okanın sahilində.

Orda ki, çəmən gülür,
Ətir saçır göy orman.
Üzərində yurdumun
Şəfəq gülür hər zaman...

ALEKSANDR ANDREYEVİÇ PROKOFYEV

(1900–1971)

MƏHƏBBƏT ETİRAFI

I

Ey mənim baharım, nurlu baharım,
Sən mənim hər zaman ürəyimdəsən.
Haradan keçsə də həyat yollarım,
Çəmənim də sənsən, çiçəyim də sən

Nə qədər çöl görsəm, nə qədər meşə
İl üstdən ötsə də, il yeyin-yeyin,
Mənimçün müqəddəs qalır həmişə
Sənin rus ürəyin, rus gözəlliyin.

II

Ey mənim ulduzum, əzəl ulduzum,
Qurutdun sən mənim göz yaşlarımı.
Ey gündüz parlayan gözəl ulduzum,
Sənə bağlamışam etibarımı.

Sənin şəfəqlərin parlar hər zaman,
Səninlə düzlərim çiçək-çiçəkdir.
Sənin şəfəqinlə güləcək cahan,
Mənim də ürəyim bəzənəcəkdir.

III

Sən, ey məhəbbətim, ilk məhəbbətim,
Yanırsan qəlbimdə haçandan bəri.
Sən, ey məhəbbətim, ey sədaqətim,
Səndən söhbət açır ürək telləri.

Sən mənim qəlbimdə çağlayan zaman
İstərəm dağları qoyum dağ üstə.
Mən səndən demişəm həmişə, hər an
Hər çay kənarında, bir bulaq üstə.

IV

Sən bir ilhamsan ki, durusan, safsan,
Axırsan sən mənim qanımla birgə.
Dünyada ən böyük bir etirafsan,
Doğuldun eşqimlə, canımla birgə.

Bütün insanlığın özəli sənsən,
Məğrursan, ulusan, məhəbbətimsən!
Bütün gözəllərin gözəli sənsən,
Eşqimsən, canımsan, səadətimsən!...

* * *

Şeyrlər, şeyrlər həyəcanımdır,
Mən ki həyəcansız dura bilmərəm.
Onlar uzaq yolda mehribanımdır,
Onlarla dostluğu qıra bilmərəm.

Sən gərək həyatdan qüvvət alasan,
Hər şeydən dünyada o qüdrətlidir.

Hər söziün qeydinə gərək qalasan,
Söziün də qəlbi var, hərarətlidir!

O bəzən qovrular, yanar bürküdə,
Bəzən sərinlənər çay kənarında.
Bir anın içində sözlər, bəlkə də,
Gəzər min insanın arzularında.

Şeirlər, şeirlər həyəcanımdır,
Mən ki həyəcansız dura bilmərəm.
Onlar uzaq yolda mehribanımdır,
Onlarla dostluğu qıra bilmərəm.

AĞCAQAYIN

Durur ağcaqayın boylu-buxunlu,
Köksündə güllədən yaralar durur.
Ömrü min xatirə, min arzu dolu,
Cəbhə günlərindən yadigar durur.

Artıq yaraları örtübdür illər,
Yaralar köz atıb, qalınlayıbdır.
Sanki, yarasına onun hər səhər
Təbiət Günəşdən məlhəm qoyubdur.

Baxır təzə qalxan göy budaqlara,
O baxır öz ciyərpərası kimi.
Hava tutuldumu, sızlayır yara,
Sızlayır bir əsgər yarası kimi.

ÇAY

Ona salam dedim öz dostum kimi,
İstədim uzadıb əl də verim mən.
Onun gur axını aldı qəlbimi,
Tərpənə bilmədim daha yerimdən.

Nə böyük axındır...
Nə böyük vüqar...
Onu yaşıl tarla anası bilir,
Onu Rusiyada parlaq ulduzlar
Özünün parlayan aynası bilir.

O dalır yuxuya sakit gecələr,
Burda o xoşbəxtidir bir bahar kimi.
Ulduzlar gözəldir yuxular qədər,
Yuxular sonsuzdur ulduzlar kimi.

ƏS, BAHAR KÜLƏYİ

Əs, ey bahar küləyi,
Çölə, düzə, çəmənə.
Gərək deyildir, inan
Başqa gözəllik mənə.

Rusiya torpağında
Bir gözəllik ətri var.
Gəlin kimi bəzənir
Yaşıl ağcaqayınlar.

Səhər çağı üfüqdən
Günəş boylanan kimi,

Zərrələri mahnitək
İsindirir aləmi.

Burda elə, obaya
Qədəm qoyanda bahar.
Qarışır bir-birinə
Qəlb oxşayan mahnılar.

Bayram günü hamının
Burda artır həvəsi.
Obaları dolaşır
Qarmonun şaqraq səsi.

Burdakı insanların
Arzusu, həvəsi bir.
Onların qüdrətindən
Qranitlər əriyir!

Əs, ey bahar küləyi
Çölə, düzə, çəmənə.
Gərək deyildir, inan
Başqa gözəllik mənə.

A qarmonçu, sən də çal,
Qoy ucalsın səsimiz.
Böyük sovet yurduna
Yeni nəğmə qoşaq biz!

VLADİMİR ALEKSANDROVIÇ LUQOVSKOY

(1901–1957)

NİZAMİ

Yenə də kükrəyib coşur dalğalar,
Yenə sahilboyu işıqlar yanır.
Yaşıl bağ içində – alnında vüqar,
Yenə dalğın-dalğın şair dayanır.

Dinlə, ey sənətkar, böyük Nizami,
Min mənə yaşayır hər əsərində.
Hər sözün səslənir bir nəğmə kimi
Milyon insanların ürəklərində.
Söylə, mümkündürmü qələmə almaq
Keçən günlərini böyük şairin?!
Onun ki sönməyən arzusudur, bax,
Yanır sahilboyu işıqlar min-min.
Baxıb şairinə xoşbəxt nəsillər,
“Mənim fəxr etməyə haqqım var” deyir.
Doğdu ömrümüzə aydın bir səhər,
Bütün ellər deyir, obalar deyir.
Şair bu dünyada ölən deyildir,
O nə tufan bilir, nə boran bilir,
O bir günəşdir ki, axır qəblərə
Bunu torpaq bilir, asiman bilir,
Şeir bu dünyada susan deyildir,

Onda dərya gücü, şimşək səsi var.
Şair də bizimlə xoş günə çatmış,
Hər qəlbə əbədi kaşanəsi var.
Leyli də, Məcnun da xoşbəxtdir bu gün,
Qəlbləri fərəhlə vurur sinədə.
Ellər sevə-sevə alqışlar deyir
O yeddi gözəlin yeddisinə də,
Ey doğma Nizami, zəhmətin sənin
Ən böyük "Sirlərin xəzinəsi"dir.
Dünyaya səs salan sənətin sənin
Xalqın ürəyidir, xalqın səsidir.
İstər cavan olsun, istərsə qoca,
Sən ona əzizsən bir sirdaş kimi.
Səni məhəbbətlə basır bağına
Sevimli Rusiya, Çin qardaş kimi.
Vurun ehtiramla siz, ey ürəklər,
Güllər, ətir saçın hər axşam-səhər.
Axışın, dalğalar, siz cərgə-cərgə,
Sahil işıqları, parlayın, yanın!
Gedir gələcəyə bizimlə birgə
Ən böyük şairi Azərbaycanın...

NİKOLAY ALEKSEYEVİÇ ZABOLOTSKİ

(1903–1958)

Yolda, ayaq altda
Gördüm mən gerçək
Əlvan rənglər içrə
Yarımcən çiçək.

Hava tutqun, düşüb
Tərpənmir çiçək,
Lap bu qəlbimdəki
Sənin əksintək.

MİXAİL ALEKSANDROVİÇ SVETLOV

(1903–1964)

QRENADA

Yeridik addım-addım,
Qanad açdıq döyüşdə.
“Yabloçko” nəğməsi də
Bizimlə bir döyüşdü.
Bu nəğmənin sədası
Torpağa enib yaşar.
Çöllərdə çiçəklərə,
Güllərə dönüb yaşar.

Bir dostum, uzaq elin
Nəğmələri dilində...
O dostum bu nəğməni
Gəzdirdi at belində.
Oxuduqca sədası
Gəzdi doğma vətəni:
“Qrenadam, Qrenadam,
Qrenadam mənim!”

Hər yerdə bu nəğməni
Ucadan oxuyurdu...
O, İspan kədərini
Axı hardan duyurdu?
Danış, Aleksandrovska,

Ey Xarkov, danış sən də.
Nə xallar tapmışınız
Bu ispan nəğməsində?
Ey Ukrayna, söylə bir,
Qalır mı – söylə sən də –
Şevçenkonun papağı
Bir çovdar zəmisində?
Ey dostum, necə tapdın
Sən bu gözəl nəğməni?
“Qrenadam, Qrenadam,
Qrenadam mənim!” –

Xəyalpərəst dillənir:
– Bilsən harda tapmışam
Qardaş, Qrenadamı?
Kitablarda tapmışam!
Demə elə beləcə
Xəyaldı Qrenada.
Uzaq İspan elində
Mahaldı Qrenada!

Yurd-yuvamı tərək edib
Mən getdim döyüşməyə,
Qrenada torpağı
Kəndlinin olsun deyə.
Əlvida, əzizlərim!
Ey anam, atam mənim!
“Qrenadam, Qrenadam,
Qrenadam mənim!”
Biz can atdıq – öyrənək
Döyüşlərin dərşini.
Bir dil kimi öyrənək
Topların nərəsini.
Gün keçdi gün dalınca,
Günəş də doğdu, batdı.

Bu çöllərdə yoruldu
Dördnala çapan at da.

Fəqət eskadrona da
“Yabloçko”muz oxundu.
Zamana kaman kimi
Əl-mizrablar toxundu...
Hardasan, dostum, harda?
Hardadır nəğmən sənin:
“Qrenadam, Qrenadam,
Qrenadam mənim!”

Bədəni dəşik-dəşik –
O igid aşdı birdən;
O ilk dəfə, son dəfə
Enmiş idi yəhərdən.
Elə bil, Ay da enib
Keşik çəkirdi ona.
Soyuyan dodaqları
Pıçıldadı, “Qrena...”

Bəli, sonsuz aləmə
O dostum uçdu getdi.
Səsi də, nəğməsi də
Özüylə köçdü getdi.
O vaxtdandı bu yerlər
Eşitmir bu nəğməni:
“Qrenadam, Qrenadam,
Qrenadam mənim!”

Dəstəməz kiçilmədi,
Yox olsa da bir əsgər.
Oxuduq “Yabloçko”nu,
Oxuduq sona qədər.

Fəqət hərdən yavaşca
Göy üzündən sürüşdü –
Qürubun yanığına
Bir neçə damla düşdü.

İndi yeni nəğmələr
Oxudur həyat bizə.
Dostlar, yaxın qoymayın
Kədəri qəlbinizə.
Yox, dostlarım, kədərə,
Kədərə, qəhərə biz qənim...
“Qrenadam, Qrenadam,
Qrenadam mənim!”

SEVGİ

Bəlkə də, səmimi söz-söhbətimlə,
Gəncliklə dil tapa bilmirəm hərdən.
Yanağı allanmış məhəbbətimlə,
Bəzən o üzlərlə üzləşirəm mən.

Yox, eşqim, sən əsla qocalmamısan,
Əhdini torpağa bağlayıb illər.
Sənin izlərinlə səni axtaran,
İyirmi yaşında gənclər var hələ.

Belin bükülənə, ölənə qədər,
Başında məhəbbət çətri olacaq.
Üfüqdən üstünə yağan şəfəqlər,
Gürcü bağlarının ətri olacaq.

Başının üstündə durub dan yeri,
Sənin keşiyində dayanar gecə...

Mən qovdum qapından sərt küləkləri, –
Sevgi yuxusundan oyanar gecə...

Bu eşqin sehrli səsidir məni
Hünərə, qüdrətə aparır indi.
Könlüm eşitdikcə eşqim deyəni,
Ürək də sinəmdə qabarır indi.

Dan yeri söküldü bir xoş xəbərtək,
Doldu qapımızdan küləklər hər vaxt.
Gəl indi, deyirəm, səbət götürək,
Göbələk yerinə xatirə yığaq.

Qoy bizi gizlətsin qalın meşəlik,
Desin bir-birinə qoca palıdlar:
“Biz belə məhəbbət heç görməmişik,
Əlli yaşında da məhəbbət olar!”

LEONİD NİKOLAYEVIÇ MARTINOV

(1905–1980)

MÜTLƏQ HƏQİQƏT

Qaynayıb-qarışıb nəsillərimiz...
Ulu babalarımı arzulamışdı,
Yoxsa, babalardan miras qalmışdı –
Deyə bilmərəm...

Barklay-de-Tolli ad-familiyalı
Yaxşı tanıdığım mühasib vardı.
“Knyaz” Trubetski – yanğınsöndürən,
Hərdənbir mənimlə araq vurardı...
Sonra Suvorovun nəticəsini
Mənə göstərdilər, gəldi yaxına.
Gördüm ki... gördüm ki, söz ola bilməz
Ulu babasıyla oxşarlığına.

Suvorov... de-Tolli... Trubetski...
Nə gizlədirdilər, nə danırdılar,
Sanki, özlərindən utanırdılar.
Bir nəslin adını daşımaq üçün,
Qaynayıb-qarışıb yaşamaq üçün,
Hardansa, uzaqdan süzülüb gələn
Kilsə zənglərinin həyəcanını
Eşitməmək üçün, boşlamaq üçün
Qaldılar neçə min yol ayrıcında...

Bir gün Tolstoyun nəvəsi ilə
Onun qonşusunun evinə getdik.
Bilmirəm nə arzu, nə həvəs ilə –
Yadımda deyil.
O qadın Arbatda yaşardı onda.
Pəncərənin qabağında
Bir qız dayanmışdı fikirli, dalgın.
O üzü,

o gözü,

o baxışları

Mən harda görmüşdüm, harda görmüşdüm?
Elə bil, Puşkinlə burda “görüşdüm”.
Elə bil, eşitdim sirlə səsini.
Pəncərə önündə, bircə baxışdan
Tanıdım Puşkinin nəticəsini...

ZAMANIN GƏRDİŞİ

Yavaş-yavaş, asta-asta
Vaxt əriyər gecəyarı;
Sanki, neçə yüz il qabaq
Neçə-neçə Şəhrizad
Ömrü uzatmaq istər,
Vaxtı uzatmaq istər
Dərddən, qayğıdan azad.

Yavaş-yavaş, asta-asta
Top gülləsi süzüb gedər.
Sığırcınlar uçar yaya,
Uçar, uçar, gözdən itər.
Daxmalar dönər saraya
Yavaş-yavaş, asta-asta.

Yavaş-yavaş, asta-asta
Bir ümidin yedəyində,
“Mariner”lər, “Apollon”lar
Üzər, üzər yana-yana
Ulduzların ətəyində.

Yavaş-yavaş, asta-asta
Aşkarlanar adamlar.
İtər rəngi gözlərin,
Ağırlaşar addımlar
Yavaş-yavaş, asta-asta.

Bizim ulu babaların
Ürəyinə köçmüşdü
Bu ağırlıq, bu ləngər.
Ağır-ağır fırladılan lent kimi
Gözlərindən keçmişdi
Günlər, illər, əsrlər.
Raket qanadlarında
Gələcəyə şığıyır
İndi bizim nəsillər...

* * *

Axmağa
həvəslidi
su!
Tər-təmizdi
doğrusu.

Nə içməyə yarardı,
Nə də ki
yuyunmağa –
Bunlar deyildi nahaq.

Söyüdü çatışmır,
Çatışmır lili də,
Bir də yox idi zanbaq.

Mamırı çatışmır,
Yoxdu balığı.

Nə dalğalanır,
Nə də axa bilir,
heyhat –

Bu
tər-təmiz,
distillə
edilmiş suda
yox idi
həyat.

SEMYON İSAAKOVİÇ KİRSANOV

(1906–1972)

ÜRƏKDƏN SÖHBƏT

Sel axır,
Dörd yana
damcılar səpərək.
Axır...
Deyinir,
deyingən qarıtək...
Mən
bu dağ selini saxlayıb,
şeir oxumaq istəyirəm ona.
O
bürünüb
köpükdən toxuduğu
tül dona,
axır yarıqan aşağı.
Axır...
Nə nizam bilir,
nə ahəng.
Mən o qədər
nəzakətli olmasam da
nə etmək;
baş əyib,
xahiş edirəm:
– Dayanın bir az.

O, sanki, bağırır:
– İşə bax!
Hara soxulursan?!
Bəs belə...
Deyərəm sənə...
yaramaz!
O səslənir
üryan bir qılınc kimi.
Mən
qəzəblə vurub yerə təpiyimi,
deyirəm:
– Eşitmirsən?!
Saxla bu çağlamağı!
Səsini kəs!
Dayan!!!
Birdən sel dayandı qorxusundan.
Köpüklər hopdu
kolların dibinə.
O, ipək bir çaya döndü,
pıçıldadı:
– yenə, yenə...
Mən də təəssüf etmədən
ona oxudum
öz şeirimi.
Sonra dedim:
– Buyur.
İndi axa bilərsən
lap əvvəlki kimi...

HÜNƏR

Gətirdilər həkimə
Yaralı bir əsgəri.
Göyərmişdi dodağı,
Torlaşmışdı gözləri.

Qızmış polad parçası
Əsgəri yandırırdı,
Qanlı alovlarıyla
Qəlbi dayandırırdı.

Həkim kəsdi pencəyi,
Parçaladı köynəyi,
Gördü ki, qan bürümüş
Qanla dolu ürəyi.

Qəlpə qılıncək yarıb
Əsgərin sinəsini,
Saxlayırdı, az qala,
Qəlbin döyünməsinə.

O döyünən ürəyi
Həkim bir də yoxladı.
Gözü doldu kədərdən,
Qardaş kimi ağladı.

Bu ümitsiz, bu çətin
İşdən nələr çəkdi o!
Qəlpəni çıxarantək
Yaranı da tikdi o.

Həssas əllərin altda
Nizamla vurdu ürək.

Döyündü, xilaskara
Sanki, “sağ ol” deyərək.

Əsgərin gözlərindən
Çəkildi o tor, duman.
Dodaqları rəng aldı
Ürəyinin qanından.

Bu çətin, ağır işi
Həkim qurtaran kimi
Öz gözləri torlaşdı,
Zəiflədi öz qəlbi.

Ancaq yox imiş orda
Başqa bir təbib o an,
O ikinci ürəyə
Yenidən verəydi can...

Bu nadir hekayəti
Eşitdim çox sonra mən.
Eşitdim, ağrı keçdi
Elə bil ki, sinəmdən.

Dedim ki, bu dünyada
Bundan böyük yox hünər;
Dayanan bir ürəyə
Həyat verib bir nəfər.

Qoy ağrıdan sinəmdə
Ürək partlasın, nə qəm!
Buna nəğmə deyərəm,
Buna hünər deyərəm.

ARSENİ TARKOVSKİ

(1907–1989)

YER

Bu dünyada fərsiz yaşadığımçün,
Şan-şöhrətsiz, şərsiz yaşadığımçün,
Sonsuz, ölümsüz yox,
Ölümlü bir bədən daşdığıçün
Şehrli taleyinə bağlıyam sənini.

Ağrılı bir eşqlə səni qucmağa
Bu yorğun qollarım uzanır deyə
Veliki Lukiyə gedim bir daha
Çarmıxa çəkilib əzab çəkməyə.

Yollarında pələnc çəkir çəkməni,
Şoran torpaqların kədərdə, qəmdə,
Əsgər göz yaşları qoruyur səni,
Dul qadın qəmiylə güclüsən həm də.

YER ÜZÜ

Tanrı beşiyində yatmaq yazılsa
Elə doğulan an Tanrıdan mənə,
Müqəddəs ruhundan bulud düşüylə
Süd verərdi mənə göydəki ana.

Olardım Allahın arxı, ya bağı,
Ancaq insan oldum, insanam yenə,
Ölümsüzlük mənə heç gərək deyil,
Yerdənkənar tale dəhşətdi mənə.

SAĞ OL, YER ÜZÜ

Sağ ol ki, gülmədin heç bir qəmimə,
Heç bilmədim də kim durub qəsdimə.
Eybi yox, əlvida, göylər skripkası,
Nə gül, nə də oxu mənim üstümə.

DÜNYANIN ORTASI

Mən adamam, dünyanın ortasında,
arxamda minlərlə görünməz canlı,
önümdə göy üzü, minlərlə ulduz,
onlar arasında uzanmışam tək
iki sahili birləşdirən bir dəniz,
iki göyü birləşdirən körpütək.
Mən Nestoram, mezozoy salnaməçisi,
gələcək dövrlərin İeremiyası,
əlimdə saat, təqvim – ən böyük vartək
gələcəyə qaçıram Rusiya kimi
həm də əlimi
keçmişə açıram dilənçi çartək.

Çıxıb getmək haqda, ölümlər haqda
bütün ölülərdən çox bilirəm mən,
bütün canlıların ən canlısıyam.
– Aman Allah, bu nə? Bir gül kəpənək
bir qız uşağıtək gülməkdə mənə,
bir qızılı ipək tiftikləritək.

ADAMLAR

Hansısa varlıqlar, adamlar üstdə
heç bir hakimiyyət istəmirəm mən;
mən nə yer fatehi, nə də göydənəm,
qoy lap bir ağac şirəsi olum,
mən ki çar deyiləm, başqa soydanam.

Mənim zəhərimi içənlər, bilin,
zəhərlə bir yerdə sizə verilir
lallığı, karlığı məhv etmək həm də,
heç bir qul köynəyi gəlməz əynimə,
mən Gələcəkdənəm, tək deyiləm də.

Ən uca dağların ucalıqları,
canım sizin candan bütün canıyla,
elə bu can kimi
bütün kainatı axıb doldurub
səs salır boşluqlar hər bir anıyla.

OLQA FYODOROVNA BERQQOLTS

(1910–1975)

TƏLƏSMƏSƏM DƏ...

Mən daha tələsmirəm,
Tələsmirəm mən daha.
Onsuz da od ömrümün
Yorulmaz karvan yolu
Yön alıbdır uzağa, –
Tələsmirəm mən daha!
Mənzil uzaq, yol yarı,
Yavaş da getmək olar;
Gəncliyi gül-çiçəklə
Göndərib yaza sarı, –
Bir azca nəfəs dərib,
Sonra düşüncə adlı
Yoldaşla getmək olar...

Mən daha tələsmirəm,
Tələsmirəm mən daha;
Hər addımbaşı durur,
Düşünürəm dərinəndən –
Belə vərdisliyəm mən.
Yüz ölçüb, bir biçirəm,
Ən doğru yol hansısa,
Həmin yolu seçirəm.
Üz tutmuşam sabaha,
Tələsmirəm mən daha.

Deyirəm unudaram.
Bilmərəm, gözdən qaçar
Adi iş günlərimin
Yaratmaq möcüzəsi,
Yaşanmaq möcüzəsi.
Qışın burulğanında,
Yayın od havasında,
Ya dəniz dalğasında,
Ya da cılız hisslərin
Yoxsulluq vəd eyləyən
Boğuc, dar havasında
İtib-batar, bilmərəm,
Nəçə şeirim səsi...

Mən daha tələsmirəm,
Tələsmirəm mən daha:
Bir körpə cığır olub,
Gör hara qovuşmuşam –
Zərif nəğmələrimlə
Yurdumun köksündəki
Bahara qovuşmuşam.
Bilirəm ki, yorammaz
Məni duman, çən daha.
Bilirəm ki, danlamaz
Üzümü Vətən daha!
Bu yol mənim yolumdur,
Onu tək keçməliyəm.
Xalqımı canımdan çox
Sevərək keçməliyəm.
Getməliyəm...
Gül açsın
Hər günümün qədəmi,
Getməliyəm, bu getmək
Yolundan qoysun hər an
Yol gödəldən ələmi.

Getməliyəm, yol üstə
Qızıl bir lələ kimi –
Məhəbbətlə, həyatla
Dolu piyalə kimi
Günəş gözləyir məni!
Tələsirəm mən, aha...
Alqış sözə, sabaha!

TƏKCƏ ÇÖRƏKLƏ YOX

Doğrudur,
tək çörəklə
Qalmır, yaşamır insan.
Möcüzə axtarır o,
Keçir əngin səmanın
Tüstülü yollarından.

Təkcə çörəklə, duzla
İstilənsəydi
qanı,
Deyərdim, bəs insanın
İnəkdən fərqi hanı?

O da var ki,
çörəkdə
Xeyir var,
bərəkət var.
Çörəklə qarşılanır
Şairlər,
kosmonavtlar!

KÜÇƏ İLƏ SÖHBƏT

Mən səndə çox gəzmişəm, ay küçə,
Xoş günlərim gələrmə heç sayə.
İndi də qoy öpüşüb hər gecə,
Başqaları geciksin metroya.

Saatını unutsun səhərdən,
Havaya da baxmasın necədir.
Səhərəcən gəzinsin şəhərdə,
Bilsin bura nə sayaq küçədir.

Gəldi, ömrün payızı yetişdi,
Mən də görüş vermişəm o yara.
Mümkün deyil bu yaşda, bu vədədə
Gecikəsən sonuncu qatara.

ALEKSANDR TRİFONOVİÇ TVARDOVSKI

(1910–1971)

YOLDA

Səfərin əvvəli çətin başlanar,
Nəğmənin əvvəli yaranar çətin,
Yoluna düşdünmü – könliün xoşlanar,
Sözlər düzöldükcə artar sürətin.
Yalnız yollara ver ürəyini sən,
O qoymaz yarımçıq sözü, nəğməni.
Yollar bir dost kimi tutub əlindən
Üfüqdən üfüqə aparar səni...
Yollar qələmini varaqlar üstə
Gəzdirir, gözlərin nə qədər şaddır.
Qəlbində qaynayır təb də, həvəs də,
Nəğmələr dil açır, gör nə büsətdir!
Ürək də çırpınır vəcdə gələrək,
Alnında şirin bir istilik gəzir.
Hər söz sığallanır öz övladıntək,
Yazan əlin belə sevincdən əsir...

Şair ki bilinməz bir vaxta qədər
Gözə görünmədi, üzə çıxmadı,
Yaratmaq eşqilə göstərib hünər,
Sırrını hamıdan gizli saxladı,
Töhfə hazırladı insanlara o,
Çəkilib dünyanın bir guşəsinə,
Qocalıb düşsə də lap azara o,
Yorulub qalsa da – xoşbəxtdir yenə.

Qoy onun əsəri üzə çıxanda
Tənqid atəşləri yağsın üstünə.
Haqsız müəmmalar tapsınlar onda,
Bəzi hay-küycülər durub qəsdinə, –
O, bunu eşidər, həm də eşitməz,
Fikrində, qəlbində təzə bir əsər,
O, yenə yaradar, sönməz bu həvəs,
Sanki, onunkudur bütün şəhərlər.
Bu xoş çağlarında unutmaz qəti,
Onundur Varşava, onundur Berlin.
Onundur ehtiyat qalan şöhrəti,
Özü də tək deyil, dostu var min-min...

Qoy bu tənqidlərin ardınca birdən,
Onun dünyasına girsin arvadı.
Desin nahar vaxtı: – Narazıyam mən,
Evdə filan yemək niyə olmadı?
Bu dərdlər hamısı düzələr, ancaq
Özgə bir bələdir onu qorxudan.
Bu bəla o zaman gəlib çıxacaq, –
Hansı bir səddisə aşıb, durmadan
Şöhrət zirvəsinə ucaldı, qalxdı,
Hər yerdən göründü, el ona baxdı,
Hamı çəpik çaldı o gələn zaman,
Hamı təzim edib keçdi yanından,
Ona qiymət verdi şəxsən Fadeyev,
Üzdü süd gölündə yaşadığı ev,
Dostları adına klassik dedi,
Dedi sənətkarsan ölməz, əbədi.
Bax, burdan başlanır bəla, ətalət,
Əlin də sustalır, təbin də sönür.
İtir sözündəki ətir, tərəvət,
Sənə öz yazdığın solğun görünüür.
Ürək duyanları özün danırsan,
Şübhəylə baxırsan ölçüb-biçəndə.

Bütün ətrafını ölgün sanırsan,
Ürəyin bulanır boşluq içində...
Bu dərdin əlacı deyildir asan,
Bu dərd yaman dərddir, düşün bir anlıq.
Burda vay halına yorğun olasan,
Ya xəstə düşsən, üzgün ola can.
Bax, burda gərəkdir sənə cavanlıq,
Cavanlıq! – Sən onu necə tapasan?!

Bəli, acizliklə barışmamaqçün,
Keçmiş xidmətindən danışmamaqçün,
Döşünə döyərək hər səhər-axşam
Təkrar etməməkçün: – Filan vaxtı mən
Belə yaratmışam, belə yazmışam,
Bu günə çatanda susasan birdən.
O vaxt ki səxavət göstərir ilham,
Sən də gözləyirsən öz qürurunu.
Deyirsən, hələlik mən nə yazmışam?
Düzü, qaralama sayıram onu.
Nə vaxt ətalətdən hələ uzaqsan,
Özün də qayğısız, cəsur, yenilməz,
Hardasa ilişib dayanacaqsan;
Bu fikir heç sənin ağına gəlməz;
Təriflər şabaştək yağır başına,
Düçar olmamısan tənqidlərə sən.
İçmək gəlməsə də sənin xoşuna,
Şöhrətin naminə araq içirsən.
Bəzən öz işinin xətrinə sən də
Yalandan deyirsən yeri düşəndə:
Nə bilim, həyatın yaman çətinidir,
Yazıb-yaratmağın qayğısı mindir.
Bəli, cavanlıqda olur bu işlər,
O vaxt nə usanır, nə yorulursan.
Cavanlıq, cavanlıq, bilsən nə qədər
Sonralar insana gərək olursan!..

Bəla yaman gəlib, yaman düşmüşən,
Dərdini heç kəslə bölmürsən ancaq.
Zaman sıxıb səni keçir üstündən,
Yalvarma, onsuz da dayanmayacaq.
Demə: – Asta yeri, ömür saatım,
Mən öz ətrafıma təzədən baxım.
Aman ver, səfərdə hamıya çatım,
Yollarda tək qalmaq çətinidir axı...

Şair, sən alaydan yürüş zamanı
Ayrılmış əsgəri xatırladırsan.
O geri qalmışdır, yolu, məkanı
Bilmir hayandadır, vurnuxur yaman.

Sağamı, solamı – getsin hara o?
Beynində min fikir, şübhə dolanır.
Baxıb itirdiyi saatlara o,
Yollar ayrıcında od tutub yanır.
Təkliyi dözülməz olur əsgərin,
Çatıb desin gərək: – Mən günahkaram.
Geriyə qalmışam, cəzamı verin,
Cəzamı aldım – sırada varam!
Bax, ibrət dərslərini alanda əsgər,
Ona əziz olur xidməti yenə.
Qabaqda ölüm də gözləsə əgər
Artıq zərrə qədər gəlməz eyninə...
Mən də öz dərslərini aldım əvvəldən,
Dedim o bələdan mənimçin də var.
Keçdim üfüqlərdən üfüqlərə mən,
Bildim kömək olar mənə bu yollar.

O mən deyildimmi, dörd il sərəsər
Yolları dolaşan atlı, piyada?
Döyüşlər görmüşəm, qanlı döyüşlər
Canım da bərkimiş hər cür havada.

Xəstəlik bilmədim həmin illərdə,
Yaşadım, vuruşdum mən də hamitək...
Gəl, qardaş, gəl çıxacaq səfərə bir də,
Biz öz evimizdən uzağı görək.
Həyata baxmıyaq dar hücrələrdən,
Daha özümüzü aldatmıyaq biz.
Keçək addım-addım kənddən, şəhərdən,
Gözümüz görəni desin dilimiz;
Yollar gen eləyir ürəyimizi,
Həmişə səfərdə, yolda olasan.
Yorur, silkələyir, ayıldır bizi,
Qocaldır – deyirsən cavanlaşırsan...

Bu kiçik kupədə mənimlə bahəm
Yol gedən qonşum da duyurmu görən,
Necə şirin-şirin təkrar edirəm
“Yoldayam, yoldayam” kəlməsini mən?
Yollarda nə qədər dayanacaq var,
Gör nələr dil açır qəlbin səşində:
Düşüb bu qatardan uzun zamanlar
Qalmağa hazırım hər birisində...

Arzular paytaxta təzə köçənlər,
Şəhərin yaxını, uzağı olsun;
İçində bəxtiyar yaşaya bilər
Təki Allah verən otağı olsun.
Bax, o cür bəxtiyar olaram mən də,
Yaşasam dünyanın hər bir yerində.
Əsla inanmıram orda darıxam,
Kim deyir can sızır uzaq guşələr?
O yer ki qoynunda indi mən yoxam,
Yanıram ömrümdən itən gün qədər.
Mən öz ürəyimi Yer kürəsinə
Səpmək istəyirəm, gördüm hər yeri.

Şimal, cənub birdən görünsün mənə,
Görüm şərq, qərbi, dağ, düzləri.
Bütün okeanlar, bütün dənizlər,
Çaylar da gözümə görünsün birdən,
Mənim doğulduğum mehriban şəhər,
Bir də o yerlər ki, görməmişəm mən.
Bir də o yerlər ki, özüm gedirəm,
Bir də o yerlər ki, fikrin yelkəni
Açıb qanadını aparır hərdən
Ötən günlərimlə görüşə məni...
İki cür səyahət bilirəm:

Bir var –

Evindən ayrılıb yol gedir insan.
Bir də var – evində tutaraq qərar
Təqvimi tərsinə varaqlayırsan.
Mənim istəyimə uyğundur burda
Qaynayıb qovuşan hər iki səfər.
Gah evimdə oldum, gah da yollarda,
Səfərdə yarandı bu təranələr.
Dedim ərzə baxım şair gözümlə,
Vətən havasından doyunca udum.
Olum bu aləmlə, özüm-özümlə,
Nəsə xatırlayım, nəsə unudum...
Bil ki, ey oxucum, bu sətirləri
Qatarda yanakı uzanaraq mən
Fərəhlə yazmışam, nə vaxtdan bəri
Fürsət axtarırdım öz xidmətimdən
Bir yaxa qurtarıb uzağa düşüm.
Sən də yarı yolda sözümlü kəsmə.
Yenicə başlanır sənlə görüşüm,
Hökmünü verməyə hələ tələsmə.
Hirsələnmə deyingən tənqidçilərtək,
Hər şeyin üstündə çıxma özündən.
Nəyi ki mənsiz də bilirsən gerçək,
Əsərdə axtarma, yazmamışam mən...

Bilərsən nə deyir yazdığım əsər,
Ağılla, səbirlə düşünüb baxsan.
Oxu, heç olmasa, yarıya qədər,
Onda sona qədər oxuyacaqsan.

İKİ DƏMİRÇİXANA

Zaqorye adlanan ucqar bir kənddə,
Qayınağacları bitən həyətdə
Var idi köhnə bir dəmirçixana,
Uşaqlıq çağından bağliyam ona.
O torpaq döşəmə, o hisli tavan,
O tüstü iyi də qatran qarışıq,
O tənha ocaqçı – çəkil vurmaqdan
Bədəni bərq vurub salırdı işıq –
Tanışdır, yaxındır mənə o vaxtdan.
Hər gün nahar vaxtı ora gələndə
Atamın vəfalı ömür yoldaşı,
Onun qucağında gələrdim mən də,
O vaxt iyirmiydi anamın yaşı.

Yaxşı yadımdadır bizim ocağın
Sakit meşədəki o yetim səsi;
O qədər qəmliydi hər axşamçağı,
O qədər yorğundu, – sanki, hər kəsi
Xəbərdar edirdi bu çəkdiyimiz
Ağır əziyyətdən, cüzi gəlirdən,
Xəbərdar edirdi kasıb, kimsəsiz,
Kədərli, möhnətli ucqar bir yerdən.
Elə bir yerdən ki, qoynu meşələr,
Yolları bataqlıq; burda qal, çürü.
İstəsə, dalında apara bilər
Mujik gətirdiyi dəmir-dümürü.

Burda sifarişçi görünür tək-tək,
İldə bircə dəfə qapını açır.
Həkim haraylayan ağır xəstətək
O zaman gəlir ki, yoxdur əlacı.

Körük xışiltısı, zindan səsləri,
Qızarmış ocağın gurultusu da
Getmir qulağımdan illərdən bəri,
Mənimlə yaşayır o səs, o səda.

Atamla bərabər dünya üzündən
O günlər köçsə də izsiz, soraqsız,
Unuda bilmirəm heç birini mən,
Həyatım keçsə də ağır, pənahsız.

Bilirəm, o günlər qayıtmaz geri,
Lakin mən onlarla ayaq açmışam.
Böyük ehtiramla həmin günləri
Gərək xatırlayım hər səhər-axşam.

Bəli, o həyata borcluyam ki mən,
Pay verdi uşaqlıq xatirəsini.
O çəkic, o zindan səsləri gələn
Dəmirçixanaya bağladı məni.

Dünyadan aralı ucqar bir kənddə
Nə bilik verdisə o verdi ancaq.
Bizimçün klub da, təzə qəzet də,
Akademiya da o verdi ancaq.

Köhnə baltasıyla işsiz dülgər də,
Qoca bir əsgər də – medalı rəng-rəng,
Yerli bir ovçu da qərq olub dərdə,
Çiyində gərəksiz, köhnə bir tüfəng,

Mis kimi qızarmış xırda keşiş də,
Kasıb yerölçən də, qoca baytar da,
Alverdə soyulub müflisləşmiş də, –
Bir sözlə, de, kimlər olmazdı orda!
Hərə söz açardı öz dünyasından,
Doymazdı keçmişə tərif deməkdən.
O vaxtkı barların hər səfasından;
Ləzzətli şərabdən, dadlı yeməkdən;
Doğma Rusiyadan, yad ölkələrdən;
Barlı, bərəkətli gen torpaqlardan;
Allahdan, şeytandan, xeyirdən-şərdən;
Qoç sərkərdələrdən, padişahlardan;
Kəndin tələbindən, əziyyətindən;
Ayın və günəşin tutulmasından;
Müdrük Tolstoyun nəsihətindən;
Kəndlilin soyulub-çapılmasından...
Ovdan usanardı ova gələnlər,
Durub düşünərdi əli çaxmaqda.
Ov sənin üzünü güldürər məgər,
Bu həyat üzünə gülməyən vaxtda?
Özünü ora ver, otur sərində,
Özgə tütünündən tüstüləyib çək.
Hamıyla ah çəkib, köks ötür sən də,
Məclisin dəmini tutasan gərək.

Elə uyardı ki, söhbətə onlar,
Deyərdin hərəsi bir mülkədardır;
Hara tələssinlər, nə ev dərdi var,
Nə çörək, nə torpaq qayğısı vardır...
Lakin o günlər, hər şeydən qabaq
Bircə ona görə minnətdaram mən,
Açdı gözlərimi, dedi yaxşı bax,
Gör nələr yaradır insan dəmirdən.
Gördüm dəmirçinin iradəsiylə
Qaynayıb-qarışan alovla metal

Möcüzlər yaradır, hər zərrəsiylə
Elə möcüzlər ki, yaratmaz xəyal.
Gördüm o çəkiclə döyülüb hər an
Yumşalır, bərkiyir, dünyaya gəlir
O meşələr qıran, binalar quran,
Tarlalar şumlayan alətlər bir-bir.

Mənim fəxrim idi o mahir usta,
Artıq bilirdim ki, istəsə əgər
Dəmir parçasından o, zindan üstə
Çəkicinə bənzər çəkil düzəldər.
Bilirdim, bu güclü əllər olmasa,
Əlləri qoynunda qalacaq hər kəs.
Onun düzəltdiyi millər olmasa,
Adi bir başmaq da tikilə bilməz.

Mənə o günlərdən yadigar oldu
Basılan körüyün canlı ahəngi.
Buxar dağılanda qopan gurultu,
Qaynayan poladın qızılı rəngi.

O gürz ki, nəsillər görübdür yüz-yüz,
Bizim ucqar kənddə elə tənha-tək
Həzin bir vüqarla səsləndi o gürz,
Nəhəng zavodların ilk sədasitək...

Keçsə də yarıdan çoxu ömrümün,
Nə xoş bir təsadüf! – Keçdiyim yolun
Üstündə, yaxından eşitdim bu gün
Nəhəng gürz səsini fəhlə Uralın.

Aralı dursam da ondan xeyli mən,
Özüm də bilmirəm bu necə sirdi:
Mintonluq o gürzün ağır zərbindən
Mən də titrəyirdim, yer də əsirdi;

Elə bil, hər zərbə yeri əyirdi,
O da hamımızın ayağı altda
Sarsılıb qəzəblə inildəyirdi,
Onun daş layları əsirdi həтта...

Dünyanı titrədən bu gurultudan
Qulaq tutulsa da, sevindim qəlbən:
Onun sədasında eşitdim bu an
Doğma çəkicimin sədasını mən.

Çəkdim ciyərimə o tanış odu,
Onun xoş ətriylə mən xumarlandım.
Bilsəm də Uraldır bu yerin adı,
Özümü evimdə, kəndimdə sandım.

Ural! Həm keçmişin, həm bu günlərin,
Həm də gələcəyin bir şah əsəri!
O bir nəğmədir ki, sədası min-min,
Milyon ürəklərdir yuvası, yeri.

Ural! Vətənimin dayaq nöqtəsi,
Poladəridənim, sərvət verənim.
Qədim şöhrətimin mücəssəməsi,
Bu gün də şöhrətim, vüqarım mənim!
Vətən od içində yanan zamanda,
Cəbhəyə tələsən ağır qatarlar;
Onun qüdrətini topun ağzında,
Tankın sinəsində aparardılar.
O vaxt sıralanıb əzəmət ilə,
Bütün cəbhəboyu hamı dalbadal
Oğul sevgisiylə, məhəbbətiylə
İki söz deyərdi:

– Atamız Ural!..

Onun sərvətini daşıyan qatar
Sürət qatarıyla görüşən zaman,
Təəccüb etmirəm, bütün adamlar
Bir anın içində qalxır vaqondan.
Qayğısı olan da, dərdi olan da,
Zarafat edən də olur halbahal,
Sanki, başıaçıq durub bir anda
İkicə söz deyir:

– Atamız Ural...

Ural!

Yan keçirəm, şüttüyür qatar,
Ayrılıq daş olub qalır sinəmdə;
Arxada qalırsan, ey doğma diyar,
Heç səndən ayrılmaq istəməsəm də.
Lakin neçə dəfə yollar uzununu
Mən yatıb, oyanıb, yenə dalbadal
Təkrar edəcəyəm hörmətlə bunu;
Bu iki kəlməni:

– Atamız Ural...

Ural! Salamət qal, gözləyir yollar,
Qəlbim sıxılacaq görüşə qədər...
Ural arxasında Zauralye var,
Onun arxasında
təzə üfüqlər.

SERGEY ALEKSANDROVIÇ VASİLYEV

(1911–1975)

YAŞLI NƏSLİN MAHNISI

Gənclik, gənclik, ey günəşlə əbədi həmdəm!
İradənlə gözəlləşir həmişə aləm.
Arzuların həqiqətə çevrilir hər an,
Gənclik, gənclik, ey əzm ilə qurub-yaradan!

Uğurludur taleyiniz – oynayın, çalın!
Aylı gecə... görüş üçün bir vədə alın!
Gözünüzün qarşısında canlansın fəqət,
Nakam mahnı, nakam ömür, nakam məhəbbət...

Yaşatmaqçün yer üzündə sizi bəxtiyar,
Tufanlara sinə gərdi ata-analar...
Ölənlər də, qalanlar da şərəfətlidir,
Bu gün də ər gözləyənlər sədaqətlidir...

Gənclik, gənclik, eybi yoxdur, qoy biz qocalaq...
Qoy ağarsın saçlarımız vaxtından qabaq.
Lakin sizin cərgənizdə daima varıq,
Xariqələr yaradarıq, zəfər çalarıq.

YAROSLAV VASİLYEVİÇ SMELYAKOV

(1912–1972)

LİDA YAXŞI QIZDIR

Kiçik, ağ ellərin yaşıl bağında
Gül açıb güllənər akasiyalar.
Lida yaxşı qızıdır. Bu yaxşı Lida
Həmin ağ evlərin birində yaşar.

Onun çit donunda güllər sayrışır,
Bu güllər – çöldəki güllərə bənzər.
Zərif qamətinə gör nə yaraşır
O gözəl hörüklər, qızıl hörüklər.

Hər səhər qalxanda şirin yuxudan,
Qızıl bir don biçər ona qızıl dan.
Aprel – qızılsaçlı nazəndə bahar
Səpər yatağına qızıl şüalar.

Yolda şəkli düşür pəncərələrə,
Gedir... gör, nə asta addımlar atr.
Lida yaxşı qızıdır! Lida bir aləm!
Görəsən, Lidanın nəyi yaxşıdır?

Siz bunu soruşun qonşu oğlandan,
Onun gözlərində dünya başqadır.
O, gəzər dilində Lidanın adı,
Hər səhər dilində Lidanın adı.

Bu qızın sevimli qədəmi dəyən
Yerlərə, yollara bir yaxşı bax sən!
“Lida yaxşı qızıdır”. Bu sözlər yenə
Əbəsmi yazılıb damın üstünə!

Gedənlər yanından heyrətlə gedir,
Alışır oğlanın üzü, gözü də.
Yəqin ki, Puşkin də belə sevibdir,
Yəqin belə sevib Heyne özü də.

Sevənlər baxarmı sərhədə-səddə?
Eşqindən dönərmı eşqin övladı?
Bu gün yer üzünün hər tərəfində
O yazır bu doğma, bu əziz adı.

Yazır işıqlarla – Cənub qütbündə,
Yazır sünbüllərlə – Kuban düzündə.
Yazır rus çölündə – tər çiçəklərlə,
Mavi dənizlərdə ağ köpüklərlə.

Qalxar göylərə də o asta-asta,
Göy – uca, qəlb – odlu, yollarsa – uzun...
Çox keçməz, görərsən başımın üstə
Bir ulduz parlayır – Lida ulduzu.

Gecələr yuxunun şirin çağında,
Ey əziz Moskva, qoy sübhə qədər
O mavi səmanın göy varağında
Nur saçıb parləsın bu yaxşı sözlər.

* * *

Xəstələnersəm əgər,
Mən həkim çağırمام,

Dostlarıma deyərəm:
Çox ağır olsa yaram,
Səhradan döşək salın.
Pərdə çəkin dumandan,
Parlasın başım üstə
Gecə ulduzlar hər an.
Mən döyüşlər görmüşəm,
Dəymədişlər deyiləm,
Mən qızğın döyüşlərdə
Asanlıqla əyilməm...
Yaralanarsam əgər,
“Yaramı dağ yoluyla
Sarıyın” deyərəm mən.
Üstümə örtük salın,
Payız çiçəklərindən.

Nə toz, nə damcı dərman,
Mənə deyildir gərək.
Badəmdə şəfəq gülsün,
Oynasın nadinc külək.
Şəlalənin gülüşü,
Səhraların nəfəsi
Hər xəstəyə şəfədir,
Dirildir o hər kəsi.

Dənizlərdə, dağlarda
Əsrlərin izi var.
Əbədiyyət içində
Yaşayır bu insanlar.
Yollar yenə buluddur,
Sanma acı dərmandır,
Sən yolumuz deyildir
Xəstəxana küncləri.
Sən yolumuz, əlbəttə,
Göylərdir, kəhkəşandır.

* * *

Yox, seyrə dalmadan mavi göyləri
Yox, bu gözəlliyə baxmadan artıq –
İzin kağızıyla bayaqdan bəri
Dövlət körpüsündə biz dayanmışıq.

Əyrilən, qıvrılan bu sahilləri
Görürəm, bu yerlər məni cəzb edir.
Vecinə almadan nə göy, nə yeri
Bu dövlət sərhədi uzanıb gedir.

Bilirəm, məqamı deyil vüqarın,
Sənə çox ağırdır, ağırdır bu an.
Yalnız göz yaşların, o göz yaşların
Axır görünmədən yanaqlarından.

Sən onu silirsən yumruqlarınla;
Bu doğma torpaqlar sənindir, sənin!
Budur, pulemyotla, süngüylə amma –
İkiyə bölünmüş ana Vətənin.

Yumuram bir anda çəp gözlərimi,
Axı qəhr edərdi məni də qəmlər –
Mənim Rusiyamın bircə hissəsi
Özgələr əlində qalsaydı əgər!

Bu gündən dostun var sənin qarşında,
Deyirəm bu sözü mən dəbdəbəsiz.
...Bir yaz gecəsində, budur, maşında,
Səninlə Bakıya qayıdırıq biz.

LEV İVANOVIÇ OŞANİN

(1912–1996)

TOYDAN SONRA

Toydan sonrakı ay şirindir, şirin,
Bəs bunun, görəsən, səbəbi nədir?
Çəkib pərdəsini pəncərələrin,
Gecəni yuxusuz keçirməkdir?

İnansın sözümə kim ki cavandır,
Ahıllar onsuz da özləri bilir.
Bu, ömrün yolunda ötəri andır,
Nədirsə, bilmirəm, sevgi deyildir.

Zaman – ən ağıllı həkim və loğman!
Yadında saxla ki, ölməz həqiqət.
Çıxır səyahətə iki şux cavan,
Nə söz düz gətirir, nə də xasiyyət.

Elə sabahısı aydıdır artıq,
Hərənin öz zövqü, öz arzusu var.
Bəzən ilk səyahət, məhəbbət, qılıq,
İlkin incikliyin əsası olar.

Eh, hələ qarşıda nələr var, nələr,
Bu qız ütü-mütü bilməyir-nədir?
O hər gün nədənsə kotlet bişirər,
Ərinsə kotletdən zəhləsi gedir.

Qızgın ol sən bütün romeolardan,
“Evli” deyilirsə əgər adına.
Xırda iş üçün də hər saat, hər an
Güzəştə gedəsən gərək qadına.

Güzəşt! – Əlbəttə ki, xoş hadisədir,
Bəs bunun olmazmı axı bir həddi?
Bir də görürsən ki, hörmətin nədir,
Adın da yox oldu, kölgən də getdi.

Hələ mübahisə! Yox olsun onu!
Qızın gözlərində yaş gilə-gilə.
Hələ ola bilər geyib paltonu,
Qaçma bir günlüyə anasıgilə.

Çünki çox cavandır, uşaqdır hələ,
Bütün Tolstoyu oxumuşsa da,
Yenə də bilmir ki, nədir ailə,
Nədir həyatdakı ən böyük mənə?

Dözürsən, deyirsən hissə qapılıb,
Sonra başa düşər, gec-tezi var.
Deyirsən bir şirin xəyala dalıb:
– Cavandır, inciyib, əşi, nə olar.

Boş yerdə haradan səadət olsun?
Ona dünya gərək, kainat gərək.
Qoy ilk od, ilk alov bir az soyusun,
Əsil qiymətini sonra ver, ürək.

Toydan sonrakı ay necə gözəldir!
Sevincə qərq olub bu yer, bu aləm.
Onun şirinliyi, ləzzəti nədir,
Doğrusu, özüm də başa düşmürəm.

ALEKSANDR YAKOVLEVİÇ YAŞIN

(1913–1968)

VƏTƏNDƏ

Bəli, ancaq burda – Vətənimizdə
Gözəldir torpaqlar, əngin üfüqlər.
Axır buz karvanı o Ağ dənizdə
Bəzəyir göyləri qızıl şəfəqlər.

Burda kiçilməzdir yaşıl meşələr,
Göllər var, dənizdən daha dərinidir,
Quşların səsiylə açılır səhər
Çaylar var, suları buzdan sərinidir.

Hər cığır canlanır nağıldakıtək,
Dil açıb, gəl deyir büllur bulaqlar.
Küknarlar həm yaşıl, həm də ki qəşəng,
Onların dünyaca gözəlliyi var.

Bil, heç yerdə yoxdur belə mehriban,
Yenilməz insanlar, dolu ürəklər.
Qızlar var, nur yağır baxışlarından,
Gülür üzlərində güllər, çiçəklər.

Yaxşı ki, doğuldum mən bu elatda,
Dünyaya gəldiyim ilk gündən bəri.
Bizim Şimaldakı gözəl həyatda
Sevdim şərə sığmaz gözəllikləri.

İSTİRAHƏT GÜNÜNDƏ

İstirahət güntüydü
Qəsəbədə gülər, şad,
Mehriban gəzirdilər
Qol-qola ərlə arvad.

Arvadın sinəsində
Parlayırdı medallar.
Hər yandan səs ucaldı:
– Heç belə də iş olar?

Kişinin sinəsində
Yoxdur bir medalı da.
Utanmayı nəslindən,
Dəyişməyir halı da.

– Bu nə işdir, a qardaş,
Gəl batırma adını.
Hamı deyir: – Ərini
Ötüb-keçib qadını.

Düşübsən dilə-dişə,
İndi gərək dözəsən.
Barı otur evində
Gəl, görünmə gözə sən.

Adamlar söyləyirlər:
– Öz işindən bir utan.
Çalışıb arvadına,
Ay Foma, çatmalısən.

Arvadı hirs-lənərək
Dümsükləyir ərini:

– Axı sənə dedim ki,
Tax öz ordenlərini.

Əri pıçıldayaraq:
– Səs-küy salma sən əbəs.
Mən taxsam ordenləri
Medalların görünməz.

SERGEY VLADİMİROVİÇ MİXALKOV

(1913-2009)

PİŞİK BALALARI

Qulaq asın, uşaqlar,
Xəbər verirəm sizə:
Pişiyimiz beş bala
Bəxş eləyibdir bizə!

Çox düşünüb-daşındıq:
Onlara nə ad verək?
Bu beş adı biz indi
Hardan tapıb götürək?

Qərarlaşdıq axır biz,
Çətinə düşməyək heç.
Onlara adlar verək:

BİR, İKİ, ÜÇ, DÖRD və BEŞ!
BİR – ağappaq baladır,
İKİ isə cürətli.
ÜÇ – ağıllı bələdir,
DÖRD hamıdan qüvvətli.
BEŞ, sanki, İKİ, ÜÇ-dür, –
Həmin baş, həmin quyruq.
O da belə xallıdır,
Yataq yeri – yüyürük.

Pişiklər çox əladır,
BİR, İKİ, ÜÇ, DÖRD və BEŞ!
Qonaq gəlin, a dostlar,
Baxmaqdan doymazsınız heç!

YAXŞI YOLDAŞLAR

Balaca Mişa dilxordur, –
Dili pəltək, kəkovdur.

Başqaları tək səlis
Danışa bilmir Mişa.
Uşaqlar sevinəndə
Çox vaxt heç gülmür Mişa.

“K”-dan başlayan sözlər
Heç dilinə yatmayır.
Amma dözüür uşaqlar,
Sataşib söz atmayır.

– Sən, Mişacan, tələsmə!
Başqasına bax, öyrən!
Nəfəs alıb dərinədən,
Sonra ürəklə dillən!

Mişa bir söz deyəndə
Dalı xeyli gəlməyir.
Dostlarsa dözümlüdür,
Ona heç vaxt gülməyir!

VİKTOR BOKOV

(1914–2009)

Tor toxuyan Voloqda qızlarının mahnısı

Qışın buz nəfəsilə
Çöllər-düzlər olub ram.
Dalıb şirin xəyala
Evdə tor toxuyuram.

Alagözlüm dənizdə –
Əsgəri xidmətdədir,
Məndən uzaqlardadır.
Hər naxışda, bəzəkdə
Onun ruhu, öz adı.

Görən haçan gələcək,
Haçan olar toyumuz!
Nə vaxtacan bişərik
Hicran alovunda biz...

Oturmuşam evdə tək,
Qılınc çəkib qar, sazaq.
Sən gedəli
Şaxtadan
Donub həyəət, bağça-bağ.

Darıxma heç, əzizim,
Mənə neynər qar, sazaq?
Ruhun dolaşan yerə
Soyuq yolmu tapacaq?

Hər ilmədən
hicrının
Uzun ömrü gödəlir –
Qollarıma güc gəlir,
Gözlərimə nur gəlir.

Bir il qalib, bircə il,
Gələcəksən, bilirəm.
Vüsal təntənəsində
Əriyəcək qüssə, qəm.

Eşqinlə toxuduğum
Zərif naxışlar kimi
Məhəbbət bürüyübdür
Sənə vurğun qəlbimi.

Qışın buz nəfəsindən
Elə bil, donub aləm.
Dalib şirin xəyala
Evdə tor toxuyuram.
Hər tərəfdə, hər yanda
Təkcə səni görürəm,
Təkcə səni görürəm!

Sənə soyuq dəyər, a mənim gecəm

Sənə soyuq dəyər, a mənim gecəm –
Gəzirsən dünyanı ayağı yalın.
Sən bu gün, bu gecə çobansan yenə.
Çaldıqca şimşəkdən qızıl qamçımı
Ay, ulduz sürüsü axır körfəzə.
Sənə soyuq dəyər, a mənim gecəm!

Yatacaqsan, söylə görüm bir, harda?
Başının üstündən buludlar keçər.
Sənə soyuq dəyər, a mənim gecəm.
Qucmusan torpağı zərif əlinlə,
Bu əldə nə qədər istilik, od var!
Yoxsa buna görə boy atır otlar?
Sənə soyuq dəyər, a mənim gecəm.
Al, götür bu kürkü, sal çiyinə sən,
Sonra da çəməndə, çayda, bərədə
Harada istəsən, gecələyərsən!
– Neynirəm kürkü mən?!
Qızgın ilxıların dırnaqlarında,
Çoban nəğməsində qızınar canım.

MARQARİTA İOSİFOVNA ALİGER

(1915–1992)

* * *

Qorxma, dönəcəyəm mən yenə geri.
Yıxa bilməz məni cilovsuz yellər.
Unudub çəkdiyim işgəncələri
Verərəm, verərəm mən səni mægər
O yolayrıcında duran qadına?
Yox, yox, and içirəm əziz adına,
Vermərəm mən səni, inan, heç kəsə.
Nə uzaq yollara, nə də illərə,
Nə bu sinəmdəki gileyli səsə.
Nə də könlümdəki bu nisgillərə.
Bir tənha otaqda divara, daşa
Deyərəm qəlbimin şikayətini
Ki, yenidən bir də verib baş-başa
Dinləyək bir eşqin hekayətini.
İntizarla dolu məsafələrdən
Keçib soyumayan o baxışları
Geri qaytarmağa and içmişəm mən.
Budur sənə bağlı qəlbin qərarı.
Fəqət bu dünyada bir rəqibim var.
Onun qarşısında acizdir ürək.
Amansızdır onun verdiyi qərar.
Mən susub dururam təzim edərək.
O sənin işindir alovlu, qaynar
Sədlər yarıb keçir, illərdən aşır.

Ondadır ən təmiz, yüksək arzular,
O sənə hər şeydən artıq yaraşır.
Mən gedirəm artıq, sən onunla qal.
Unut, məni unut, qayıtmaz vüsal.
Məni xatırlayıb sıxılsa canın,
Acı xatirəmi alovda yandır.
Bəlkə, sakitləşə hiss, həyəcanın,
Unut, məni unut; həsrət yamandır.
Gəmilər unudur qasırğaları.
Gecələr gündüzü salarmı yada?
Unut sən də məni, bu intizarı,
Axtarma izimi geniş dünyada.
Bil ki, həm iradə, həm də təsəlli
Mənim bu son, qəti, baxışındadır.
Bizi ayırmadı bir qadın əli,
Zənn etmə vədələr məni aldadır.
Mən səni bir başqa qadınçın deyil,
Yüksək qayələrçin vermişəm əldən.
Qəlbimdə nə qədər qövr etsə nisgil,
Bu aydın məqsədlə qüdrətliyəm mən.
Mən böyük ilhama tərək etdim səni,
Bu ilham eşqindən ayırdı məni.
Bir də o son sözlər ayrılıq dəmi,
Günahkar bir eşqin həsrəti, qəmi,
Sözlər ki, tunc kimi, ağır, əyilməz,
Bir də qırıq könül, sönmüş bir həvəs.
Unut məni, unut, zamandır artıq.
Həyatın yoluna cəsarətlə çıx!
Üfüqdə qızaran səhər naminə,
Gələcək, mənalı günlər naminə,
Qocalmaq bilməyən vərəqlərə sən,
Fikrini alovla həkk etməlisən.

SERGEY SERGEYEVİÇ SMIRNOV

(1915–1976)

XƏZƏRƏ, BAKIYA, DOSTLARA

Mən öz Vətənimizin
Sahillərini yuyan,
Sular görmüşəm, inan.
Birinin suyu mavi,
Biri göz kimi qara.
Biri öz sinəsini
Çırparaq qayalara,
Səs salır uzaqlara...
Biri ayın nurunda,
Gümüş kimi parlayır.
Biri çovğun düşəndə
Əlüstü buz bağlayır...

Görüşdüm səninlə bax,
Bu yaxın günlərdə mən.
Doğrusu darıxıram
Danışmasam ürəkdən.
Hara nəzər salıram,
Cəlb edirsən fikrimi.
İşgüzar, əməksevən
Bakı fəhləsi kimi.
Təzə görsəm də səni,
Əfsanəvi görünüür
Mənə bu ana torpaq.

Mən sənin sifətində
Şanlı Oktyabrın
Qızıl alovlarını,
Bugünkü xəzan görməz
Səadət baharını,
Xoş günləri görürəm.
Mən elə sanırdım ki,
Kirov yox aramızda.
Lakin hiss etdim ki mən,
Əziz Kirov bir mərmər
Pyedestal üstündən
Qızıl rəngli günəşin
Yarışaraq əlindən,
Baxır Azərbaycana
Qışda, payızda, yazda...
Buranın heç yerini,
Azərbaycan yurdunun
Bu mavi göylərini,
Göy yarpaqlı bağları,
Yaraşıqlı elləri,
Zavod borularından
Çıxan ağ tüstüləri,
Keçsə yüz il də, inan,
Mən neftin ləkəsindən
Qara gözlərə düşmüş
Sevimli parıltını
Dostlar, heç unutmaram.

LÜDMİLA KONSTANTİNOVNA TATYANIÇEVA

(1915–1980)

AŞIRIMDA

Bir cüt yaşıl ağac gördülər onlar
Hündür aşırıma dırmaşıb qalxcaq.
Qucaqlayıb durmuş qoz ağacını
Cavan budaqlarla alaca qovaq.

Oğlan papağını əzib əlində
Qıza çəp-çəp baxdı, əsəbi baxdı.
– Gör nə bərk sevirlər bu bəxtəvərlər, –
Dedi, sinəsindən bir ah da qalxdı.

Bu acı sözləri rədd etdi gənc qız,
Güldü şirin-şirin, güldü ürəkdən.
– Buna da məhəbbət deyirsən yoxsa,
Məhəbbət sanırsan bunu yoxsa sən?

Tezcə yanıb-sönən bir atəşdir bu;
Boranın nəfəsi toxunsa əgər,
Alaca qovaqla tozağacının
Bu şirin eşqindən qalmaz bir əsər.

Sən bir onlara bax, bir onlara bax,
Qız ona göstərdi özgə cəhəti.
Gör sidr ağacı ağcaqayına
Necə izhar edir saf məhəbbəti.

Onlar dağ havası alıb yüksəlir,
Yüksəlib boy atır, qol-budaq atır.
Torpağın qatında onların kökü
Bərk-bərk qucaqlaşib uyuyur, yatır.

Nə boran, nə tufan, nə acı külək
Onları heç zaman ayıra bilməz.
Yanaşı dayanıb əsrlər boyu,
Onları ayırmaq cəhdi də əbəs!

Kobud bir qüvvəylə amansız tufan
Onları məhv etmək istəmiş fəqət...
Oğlan dedi qıza: qoy belə olsun
Bizim qəlbimizdə böyük məhəbbət.

YEVGENİ ARONOVİÇ DOLMATOVSKI

(1915–1994)

AZƏRBAYCAN

Azərbaycan! Azərbaycan!
Sən gözüsən min diyarın.
Sisli Xəzər arxasından
Görünmədə buruqların.
Bizim bu neft Bakısının
İsti keçir gecələri.
Almaz kimi işıqlarla
Şəfəq saçır küçələri.
Fabriklərin, zavodların
Od saçılır nəfəsindən.
Həzin yellər əsib keçir
Qumsallığın sinəsindən;
Güclü işıq zolaqları
Qaranlığı dəlib keçir,
Zənn edirəm göz önündən
Qoç Koroğlu gəlib-keçir.
Sanki, bir dağ cığırıyla
Qırat qaçır başyuxarı,
Ayağının tappıltısı
Gəzir yaxın-uzaqları.
Sanki, Şamxor mahalında
Var səsiylə ötür bülbül.
Lakin yeni nəğmə gərək,
Bu nəğməni sevir könül!

Gül-çiçəkli bir cənnətsən,
Ey günəşli Şərq ölkəsi!
Bizim Xəzər sahilində
Sənsən qüvvət-güc qalası.

KONSTANTİN MİXAYLOVİÇ SİMONOV

(1915–1979)

AÇIQ MƏKTUB

Vičuqa şəhərində yaşayan qadına

Məcburam deyim ki, siz biləsiniz,
Sizin məktubunuz çatmadı ona.
Bilmirəm nə təhər gəldi əliniz
Məktubu saldınız poçt qutusuna.

Yaxşı ki, əriniz onu almadı,
Sözünüz qəlbinə vurmadı yara.
Əsib-titrəmədi, dəli olmadı,
Dünya bürünmədi qaranlıqlara.

Xaraba vağzalda əsgərlərinə
O, hücum əmrini verdiyi zaman
Sizin məktubunuz yoldaydı hələ,
Yoxdu ərinizin xəbəri ondan.

O səndirləyirdi, birtəhər tutub,
Qanlı dəsmalıyla öz yarasını.
Yaxşı ki, vurmadı sizin o məktub,
Güllə yarasına söz yarasını.

O, daşın üstünə yxılan zaman
Ölüm söndürəndə son nəfəsini,
Hələ xəbər yoxdu məktubunuzdan,
Heç kim eşitmirdi nifrət səsini.

Söyləyim sonralar nə olduğunu,
Dostumu bir daha gətirim yada.
Qanlı paltarına bürüyüb onu
Gecə dəfn elədik şəhər bağında.

İndi başı üstə dəmirdən ulduz,
Bir də tənhalıqdan əyilmiş cökə;
Ürəyim söyləyir: sus, deyirəm, sus,
O qadın çətin ki, bu dərdi çəkə.

Bəlkə də, xeyli var, çıxmış yadından
Odur, danışmayıb yorucu, uzun –
Sizə xatırladım alay adından
Qısa məzmununu məktubunuzun.

Belə yazırdınız: bir il olar ki,
Artıq tanışsınız təzə kişiylə.
Köhnə qayıtsa da sizə nə var ki?
Əşi, nə işiniz özgə işiylə?

Ömür sürürsünüz dərdsiz, kədərsiz.
Keçir sevinc ilə saat da, an da.
Daha siz əbədi bəxtəvərsiniz,
Yad bir adamsınız bu leytenanta.

Hətta üçcə sözlə əl boyda kağız
Göndərib, verməsin əziyyət sizə!
Odur ki ən acı söz axtardınız
Və qeyd elədiniz xoş namənizə.

Bu qədər! Bu qədər! Məncə, bəs edər!
Birtəhər çatdı ki, dostların səbri,
Oxuya bildilər axıra qədər
Sizin o sözləri, acı sözləri.

Əziyyət vermə gəl, fəmiya, ad, ər...
Harda itirdiniz ürəyinizi?
O ər dediyiniz əsgərdi, əsgər,
Ömrü bahasına qorudu sizi.

Doğrusu, sevmirəm hakim olmağı,
ayrılıq dərdinə dözmür hər ürək.
Bacarmır hər adam sadıq qalmağı,
Vəfalı olmağı son nəfəsədək.

Amma, məəttələm təkçə bir şeyə
Ola bilərdiniz ölümə bais;
Necə qorxmadınız bura – cəbhəyə
taun göndərdiniz, siz göndərdiniz.

Poçtun markasını alanda ələ
Barı fikrə belə dalmamışsınız.
Məktubu bir cəllad sakitliylə
Yazıb bir ləkə də salmamısınız.

Bəlkə, lazımınca sevməyib oğlan,
Heç sizə bir daha deyildir gərək.
Dördəlli yapışın tapdığınızdan,
Ona ərmi deyək, aşnamı deyək?

Söyləyin, əsgər heç günahkarmıdı?
Sizin uğrunuzda can verdi axı.
Onun azca belə vaxtı varmıdı,
Ölümün üstünə gedirdi axı.

Sizin məktub isə! Həzərlər ondan!
Burda hər əsgəri nə fikrə saldı:
Bəlkə, sizin kimi başqa qadından
Başqa bir əsgər də bir məktub aldı?!

Bütün qadınların məhkəməsinə
Sizi göndəririk. Bir ləkədir bu,
Bu məktub onlara! Əsgər qəlbinə
Səpdiniz ani bir şübhə toxumu.

Qoy sizə deyim ki, quş ürəyini,
Köksünüz altında gizlətmişsiniz.
Bütün qadınların saf diləyini
Az qala, az qala, xar etmişsiniz.

Köhnə ərinizsə ömr etmir daha,
Nə yaxşı! Yaşayın o təzə ərlə.
Köhnəsi məktub da yazmaz bir daha
Sizə xoş gəlməyən ifadələrlə.

O, sizə bir daha cavab da verməz.
Yaşayın! Şad çıxın küçəyə, yola.
Qayıtmaz geriyə, sizi də görməz
Bir yeni sevimli ərlə qol-qola.

Amma bağışlayın bir şeydə onu,
Hələ də yollarda məktubları var.
Bəlkə, bu həsrətli məktublarını
Sizə neçə həftə daşıyacaqlar.

Neyləmək, həyatın öz qanunu var:
Məktublar güllətək sürətli deyil.
O, mərdanə öldü, iki ay olar –
Gələr məktublarsa bu ay, ya bu il.

Əsgərin bir söz də çıxmaz yadından:
Məktublar deyildir ürəyinizdən.
Onların sözünü alay adından
İndidən geriyə götürürəm mən.

Əlvida zamanı yetişmiş deyən,
Alın, göndəririk nifrət odları.
Sizə bircə zərrə hörmət odları,
Mərhumun vəfalı alay dostları.

GÖZLƏ, QAYIDACAĞAM

Gözlə, qayıdacağam,
Gözlə sən məni.
Solğun, qəmli yağışlar
Döyəndə pəncərəni –
Gözlə sən məni.

Qışda qarı kürüyüb
Yığanda gözlə,
Yayda göydən od-alov
Yağanda gözlə.
Heç kəs gözləməyəndə –
Gözlə sən məni.
Məktublar gecikəndə
Gözlə sən məni.
Yollara boylanmaqdan
Adamlar bezikəndə –
Gözlə sən məni.

Gözlə, qayıdacağam,
Gözlə sən məni.

Gözlə, vecinə alma
Unutmağın məqamı
Çatdı, deyəni.
Qoy oğlum da, anam da
Yoxluğuma inanıb,
Mənsizliyə alışsın –
Gözlə sən məni.
Qoy dostlarım yorulub,
Yoxluğumla barışsın –
Gözlə sən məni.

Ocağın qırağında
Sağlığımıza içsinlər –
Xatırlasınlar.
Yoxluğuma içsinlər –
Xatırlasınlar,
Sən onlara qoşulma.

Atamın ocağına,
Gözlə, gələrəm.
Ölümün acığına
Gözlə, gələrəm.
Kim məni gözləmirdi –
Desin: bəxti gətirdi...
Təkcə gözləməyinlə
Neçə dəfə ölümdən
Qurtardın məni;
Yenidən bu dünyaya
Qaytardın məni.

Gözlə, gözlə, yenə də,
Gözlə sən bir az.
Sənintək gözləməyi
Heç kəs bacarmaz.

VYAZMADA BİR OCAQ

Vyazmada köhnə bir ocaq var idi,
Bir gecə o bizə mehmandar idi.
Yedik yaradanın yapıqlarından.
Obaşdan döyüşə birgə yollandıq,
Kimi sağdır indi, kimi yox artıq.
Bilirəm, həyatla vidalaşanda
Gözündə canlanıb o xanımın da.
O gecə hazırıdıq gedər-gəlməzə,
Həyat da bambaşqa göründü bizə.
Bilmirdik dönüklük, yalan söz nədir,
Var nədir, yox nədir, iki üz nədir.
Çörək də, ürək də, dilək də birdi.
O gecə bizlərə nələr deyirdi...
Vyazmada nə vaxtsa vardı bir ocaq,
Sülh günü biz onu mütləq tapacaq,
Daş-kəsək, xaraba evlər içində
Uçuq sobasın da, hər kərpicin də,
Pul yığıb eynilə əvvəlki kimi
Bərpa edəcəyik dağılan himi.
Bizdən kimsə ona məhəl qoymasa,
Ruzunu dostuna darda qıymasa,
Kömək göstərməsə, həyan durmasa,
Vəzifə başında o qudurubsa,
Hərnlilik içində batıb günaha,
Cəbhə dostlarını saymırsa daha,
Məhkəmə qurarıq, qərar verərik,
Onu həmin evə sürgün edərik.

Düşünüb-daşınısın, keçmişini ansın,
Özünü ölümə gedəsi sansın.
Bilsin ki, sözünə haram qatmışsa,
Dostuna qırmızı yalan satmışsa,

Günahı yumağa, bağışlanmağa,
Düzünü deməyə vaxt yoxdur daha.
Fərz etsin, acından ölən kimsəyə
Bir tikə çörəyi qıymır, “yox” deyə.
Ya tanımadığı xilaskarına
Hay vermir dar gündə, çatmır dadına.
Bizim yerimizə qoy öz vicdanı
Onunla çürütsün haqq-hesabını.
Bizə söyləyəcək lal baxışları:
Olub-olmayıbmı, nədir qərarı.
Gedibsə, olubsa – biz ondan artıq
Heç bir şey, heç nəyi soruşmayarıq,
Yenə də can-çiyər sanarıq... Lakin
Qoy bizə, sadəcə, “olmuşam” desin.

MİXAİL ALEKSANDROVIÇ DUDİN

(1916–1993)

* * *

Qış bitmir may ayında,
Çəkir hələ bir qədər.
İyunda sünbül dolur,
Avqustda da biçirlər.

Anbarlar da elə ki,
Ağzına kimi doldu.
Deyirlər: daha toxuq,
Bu il qış yaxşı oldu.

Şöhrət gəzən, ad güdən...
Nə çoxdur belə adam.
Mən öz əməyim ilə
Birtəhər dolanaram.

Demirəm, sağlığında
Adım ellərə düşsün.
Deyirəm: bircə nəğməm
Barı, dillərə düşsün.

Əsgər dostlarıma məktub

Əsgər poqonlarım
Stolun üstə,
Köhnə şeirlərlə yanaşı durur;
Yüz xatirə yanır yüz yolun üstə,
Xəyal keçmişlərə məni uçurur.
Parovoz fitləri.
Uca körpülər qalib uzaqda.
Yürüşlə,
Harayla açılan səhər qalib uzaqda...

Döyüşçü deyilsən... Gecən də rahat...
Dolanır boynuna mehriban qollar.
İndi nə səngərdə diksinir həyat,
Nə də starşına əmrləri var.
Həyəcan, intizar üzməyir bizi,
Gecikən məktublar üzməyir bizi.

Bütün uzaq ölkələrdə
sənsən mavi yolum mənim.

Ayrılıq da, küstüşmək də
gəlib keçir yuxu kimi,
amma daim mənimləsən,
qəlbimdəsən duyğu kimi,
ey yeganə Volqam mənim.
Əbədilik mənimləsən,
sən məndəsən.

Nə zaman ki səninlə mən
vidalaşıb ayrılaram,
hara getsəm,
şən gedib, şən qayıdaram.
Bilirəm ki, sən həmişə
mənə görə cavabdehsən,
ruzum mənim;
ey çörəyim, duzum mənim.

BORİS ABRAMOVİÇ SLUTSKİ

(1919–1986)

ALLAH

Allahın altında qaldıq bir vaxtı,
Göylərdə deyildi Allahın taxtı.
Mavzoley üstünə çıxardı hərdən,
Ona canlı kimi baxardıq bəzən.
Bir dəfə Arbatda gördüm onu mən,
Gözləri yanırıdı hirsdən, qəzəbdən.
Allah beş maşında keçib-gedirdi,
Keşikçilər orda tir-tir əsirdi.
Həm gecdi, həm tezdi, səhərçağıydı,
Baxışı deşirdi, bizsayağıydı.
Hər şeyi görürdü ayıq gözləri,
Qanundu, fərmandı bütün sözləri.
Onun yanında yox, altındayıq biz,
Onun əlindəydi talelərimiz.

SERGEY SERGEYEVİÇ ORLOV

(1921-1977)

* * *

Onu basdırdılar Yer kürəsinə,
O kimdi? Döyüşçü. Adi döyüşçü.
Baş qoydu dünyanın gen sinəsinə
Ordensiz, medalsız, sadə döyüşçü.

Qoy keçsin yüz illər, min illər, nə qəm,
Nəhəng mavzoleydi ona bu dünya.
Üstündə kəhkəşan, qızıl bir aləm,
Gecələr rahatca gedir yuxuya.

Buludlar sovuşar, yelkən buludlar,
Burulğan burular, tufan hayqırar.
Şimşəklər sıyrılıb parlayar par-par
Qırar zəncirini küləklər, qırar.

Dava çoxdan bitib. Dəfn etmiş onu
Neçə yaraqdaşı, neçə həmdəmi.
Bu adi əsgərə açmış qoynunu
Bütün Yer kürəsi – mavzoley kimi.

SERGEY VASILYEVİÇ VİKULOV

(1922–2006)

ÖMÜRLÜK MƏHƏBBƏT

(poemadan parçalar)

Gün ki batır, axşam düşür,
Duman qalxır bataqlıqdan.
Ara verir, səngiyir iş,
Bir az nəfəs alır insan.

Mürkü döyür göy meşələr,
Sükut dolur dərələrə,
Bir tonqalın işığında
Cığır düşür neçə yerə.

Dinib bu vaxt asta-asta,
Tutur çölü, düzü nəğmə.
Məhəbbətin, intizarın,
Arzuların gözü nəğmə.

Əvvəl güclə eşidilir,
Körpə, kövrək qanad olur.
Sonra dağı-daşı döyən
Şimşək olur, gürşad olur.

O mahnıda qadınların
Öz yeri var, öz səsi var.
Ötən qızlıq illərinin
Həsəti var, həvəsi var.

O mahnıda sevənlərin
Çox istəyi oda düşür.
O mahnıda həyət-baca,
Sakit daxma yada düşür.

Lazım gəlsə candan keçmək,
Oda yanmaq – o mahnıda.
Dinc həyatın keşiyində
Mərd dayanmaq – o mahnıda.

Neçə ümid, neçə əməl,
Neçə məna – o mahnıda
Bir ürəkdən süzülə də,
Bütün dünya – o mahnıda!..

Çəmənə bax, orda yenə
Nur selinin qovğasıdı.
Tayalar ot tayasıdı,
Yoxsa duman topasıdı?

Dayan, dayan... Tapdı deyən –
Nə tayadı, nə dumandı.
Onlar qədim nağıllardan
Çıxıb gələn pəhləvandı!

İldırımından qılınca taxıb
Biçənəyi meydan elər.
Çayı keçsə bircə nəfər,
Bir qılınca min qan elər.

Ay ağrarar, ulduz solar,
Sönər tonqal işartısı.
Meşələrə qorxu salar
Yapalağın ulartısı.

Ağ yuxulu ağcaqayın
Pıçıldayar yenə nəşə,
Meh tərpedər sükunəti
Düzənlərdən əsə-əsə.

Balıqlar ay işığına
Atılaraq parıl-daşar.
Çidardakı at kişnəyər,
Boz yalquzaq yolu çaşar...

Oğlan donub heyrətindən,
Dörd yanında qalıb gözü.
Sən həyatı sevə bilsən,
Nağıllaşar dünya özü!

Yaddaşına cığır saldı,
Çəmən – güllü, səma – parlaq.
Dedi: ürək, hara getsən,
Dön, o köhnə çardağa bax...

* * *

İl dalınca il ötüşdü,
Biçin dalınca biçin.
Durnalar qəm çəkənləri
Ağladanda için-için.

Bir günəşli, günlü səhər
Harayladı yollar onu.
Sıxıb bərk-bərk əzizlədi
Doğma, isti qollar onu.

Yola hər şey qoyulmuşdu:
İsti corab, bal, çörək, duz.

Köhnə pencək, köhnə süfrə,
Bir az pendir, dadsız, ucuz.

Gedən üçün məclis kərək –
Bu yerlərin qaydası var.
Yaxşı stol açılacaq –
Onda bir az “vurmaq” olar.

Atasının sağ yanında
Oturacaq lap kişitək.
Atası köks ötürəcək:
– Nolar, oğul, götür görək,
Bəxtin gülsün üzümüzə.
Sözü eşit... Şan-şöhrət ol
Həm vətənə, həm də bizə.
Zərbələri bax belə ha,
Sinən ilə, ol şiri-nər!
Ad batırma... Allah özü
Kömək olar, işlər gedər...

Qarmon haray çəkən təki
O, meydana çıxanda bax.
Yaxasını aç-aça
Oynayacaq, doymayacaq.

Gözlərinin qabağında
Bir ağ kofta, bir medalyon.
Hara baxsa, onu görər –
Bir qız yoxsa olub milyon?!

Dabanıyla döşəməni
Çırpa-çırpa, döyə-döyə,
Rəqsin çılğın səslərini
Dağıdanda yerə-göyə.

Belə oyun qocaların
Sümüyünə düşəndə bərk –
Hətta qonşu mətbəxin də
Qab-qacağı rəqs edəcək.

Oynayacaq! Qoy atası
Görsün necə oğuldu o.
Oynayacaq! Qoy anası
Bilsin kişi doğuldu o.

Ürəyində bircə kövrək,
Bircə qərib arzusu var.
Evdəkilər ondan ayrı
Gərək qıza göz olsunlar!

Qızın işi asan deyil,
Ömür gedir, gün ötüşür.
Bir il yox ki, birdən üç il
Gözləmək də ona düşür.

Bir də, axı bilmək olmaz
Evə nə vaxt dönər əsgər.
Azməddətli hərbi qulluq
Ömürlük də ola bilər!

Hələ ömrü bir qayıqdır
Dalğaların qucağında.
Qayıdacaq nə biləsən,
Hansı ilin nə çağında?

Dözümlü ol, sevimli qız,
Sən qısqanma onu gündə
O əsgərdir,
Gərək vətən
Gün keçirə toy-düyündə!..

* * *

Qızçıǵaz yol gözlədi,
Gözlədi kənd də, el də.
Oǵlan qayıtmalıydı
Düz qırx birinci ildə.

Şeypurçu verdi qəfil
Həyəcan siqnalını:
“Ta-ta! Ta-ta!”
Dalınca da iki söz:
Başlandı dava!

Bu sözdən bircə anda
Milyon ev yaralandı.
Əmr verildi dərhal,
Əsgərlər sıralandı.

“Birdən büdrəsəm əgər?..”
Camı buz bağladı, buz.
“Büdrəsə də cərgə var,
Amma ki, onsuz... Onsuz...

Daldalarda dolanmaq,
Ad batırıb yaşamaq,
Vətən haraylayanda
Kar olasan, işə bax!!!

Göydən alov yağırsa,
Vur, vurul əsgər kimi!
Vətən hara çağırsa,
Orda ol əsgər kimi!

Ana sözümüz kimi
Vətən yaşamalıdır.

İki gözüümüz kimi
Vətən yaşamalır!..

* * *

Xəbərlər gəlirdi, qara xəbərlər
Meşə qoynundakı tənha kəndlərə.
Ah, dava vaxtında poçtalyon qədər
Əzabkeş bir insan olubmu görən?

O, kəndə girəndə qadınlar donar,
Titrək çıxardılar yol qırağına.
Durub gözlərdilər – ələnərdi qar,
Ata səngərinə, yar sorağına.

Necə ağır idi yerindən durmaq,
Titrəyə-titrəyə qarıya gəlmək.
Qoca poçtalyonun sovqatına bax;
Birinə göz yaşı, birinə gülmək...

Kimə kağız yoxsa, ümid qalırdı:
Bəlkə, əri sağdı, əzizi sağdı?
Hardasa döyüşür, qisas alırdı,
Amma səsi gəlmir, yolmu uzaqdı?

Poçtalyon yüklənib: elin dərđini –
Kişilər cəbhəyə gedəndən bəri
Asıbdı çiyindənən daş-qaya kimi
Markasız, möhürsüz vərəqələri.

Vaxt olub, ağlayıb lap arvad sayaq,
Qaralıb o qara xəbərlə birgə.
Kənd fəryad görməyib bu fəryad sayaq,
Sanki, güllələnib əsgərlə birgə!

Sonra ağır-ağır açıb qapını,
Gedib... Arxasınca ağlayıb dullar.
Ona tapşırıbdır öz həyatını
Cəfakəş atalar, igid oğullar.

Hansı evə dönər, hansından ötər? –
Qadınlar baxardı bir marağ üçün.
Sonra qaçardılar yetim həyəətə,
Yetim talelərə ağlamaq üçün...

* * *

Torpaq dən gözləyirdi,
Güllə səpildi ancaq.
Oğlan qeyzlənirdi:
Təslim olmaz bu torpaq!

Geri çəkildilər:
“Fris, yaxşı, dayan bir!
Rusiya hələ sənə
Yumruq göstərməyibdir.

Hələ baxarsan, dayan,
Çox da şənlənmə, axmaq!
Şərab içib bağırma,
Gözümün içinə bax!

Qan töküüb, el talamaq
Deyən, sənə azdır, az.
Rusiya quldurluğu
Heç zaman bağışlamaz!”

Oğlan belə düşünür,
Gedirdi ağır-ağır.
Axı yol getməliyik,

Çətin olsa da hər gün –
Anamızın saçından
Doyunca öpmək üçün.
Yanırdı... Suqabı boş,
Göydən də alov yağır!

Belindəki bel sapı
Ombasına dəyirdi.
Yorulmuşdu, daş kimi
O yatmaq istəyirdi.

Yatmaq nədir? Yol uzun...
Çıxart tüfəngi hələ.
Bəli, toqqanı da aç,
Qaz yeri, səngər elə.

Qaz, həm də ki dərin qaz,
Qorumaqçün özünü.
Oğlan hey söylənirdi
Silərək üz-gözünü.

“Bu dava da, uşaqlar,
İşdir, gərək görəsən.
İstədin-istəmədin –
Gözləyə bilməz Vətən!

* * *

Ah, ana! Bir qulaq as,
Gör nə oldu bir dəfə?
Oğlun keçdi körpünü,
Çatdı düşmən tərəfə.

Xəyalına gəldi ki,
Kənddə qırğın başlanıb.

Bir düşmən gülləsi də
Anasına tuşlanıb.

Qan beyninə sıçradı,
Durub bağırdı: Alın!
Səpələndi güllələr,
Düşmən çox, meşə qalın...

Yapışdı pulemyotdan,
Atəş dindi, nə dindi!
Partlayışdan qorxsada,
Uşaq kimi sevindi.

Yox, qorxu deyildi bu –
Qəzəbiydi, kinyədi.
Nifrətindən, hirsindən
Havalanmış kimiydi.

Axı dərd olmazdımı
Bu yadelli kimsələr
Ayaqlayıb vətəni,
Boynumuza minsələr?!

Tapdamağa gəliblər
Arzulu ürəkləri.
Nallı çəkmələriylə
Güllü biçənəkləri.

Hər addımda bir ölüm
Bitirməyə gəliblər.
Yurdunu yer üzündən
İtirməyə gəliblər.

...Orda qəm çəkər bir qız,
Boylanır aya sarı.

Enib gəlir anası
Cıgırla çaya sarı...

Gün gəldi ki, girdi qoca,
Gənc qadının həyətinə.
Bir məktubla bir ürəyin
Son qoyuldu həsrətinə.

Zorla durdu ayaq üstə,
Poçtalyondan zərfi aldı.
Ağ əlləri əsə-əsə
Baxdı...
Birdən haray saldı:
– Əziz baba! O sağdı ki!!!
Poçtalyonu qucaqladı.
– Sağdı, Allah kömək olsun...

Qoca susdu, qız ağladı...

Yüngülləşdi quştək qoca,
Qəhərlənib uzaqlaşdı.
Gənc qadınsa öpdü zərfi,
Öpdü, öpdü... sonra açdı:

“Canım-gözüm...”
Gözü doldu,
Titrətməyə düşdü canı.
Rəngi qaçdı, düməğ oldu –
Selə döndü həyəcanı...
“Canım-gözüm, döyüşürük –
Gecə sayıq, gündüz sayıq.
Çayın bəri üzündəyik,
Körpünü tez almalyıq.

Kombatımız hirsləndi bərk,
Dedi: ayıb olsun sizə.
Könüllülər çıxsın gərək,
Kim yarayır işimizə?!

Sağ qalanlar beş-on nəfər,
İki addım addımladıq.
– Əhsən! – dedi, – körpünü biz
Bu qüvvəylə aldıq artıq...

Adla saydı beş nəfəri,
Mən üçüncü adam idim.
– Siz ölümə gedirsiniz,
Məktub yazın evə, – dedi.
– Bircə saat vaxtınız var,
Yazın, bilsin ata-ana.
Yazın dosta, bacınıza,
Nişanlığınız varsa, ona...

Gülüm, quru bir yer seçib,
Göndərirəm son hədiyyə.
Nə yaxşı ki, sən qalırsan –
Xəttim bir az aydın deyil,
Tələsirəm, bağışla sən.
Vaxt çox azdır, ürəyimi
Gərək bir il boşaldım mən...
Bir il nədir, ömür azdır
Sənə könül açmaq üçün.
Tələsirəm...

Ah, əzizim,
Gəlib çatar belə bir gün –
Sən sevsən də, sevməsən də
Ər evindən gələr səsin.

Gedəcəksən... Sərtmi dedim?
Gedəcəksən... kim neyləsin!
Bir arzumu yazıram bax,
Yana-yana indi sənə.
İstəyirəm oğlun olsun,
Oxşamasın, nolar, mənə.
Təki sənin oğlun olsun,
İri gözlü, burnu da dik.
Üzündə bir xal da olsa,
Gör necə də sevinərdik!
Uşaqların arasında
Tanıyardın tezcə onu,
Mavi gözlü, sarı saçlı
Boy-buxunda tək oğlunu.
Tək bircə yol
Yeri düşsə,
Danışarsan kədərlə sən –
Onun oğul doğulması
Keçib kimin ürəyindən.

Ürəyimdə bir qəm ağlar –
Gizlətməyin nə mənası?
O dəcəlin, o qoçağın
Mən olaydım kaş atası...

Neyləyim ki, qismət buymuş,
Demək asan gəlir dildə.
Deyərsən ki, o, vurulmuş bir əsgərtək
Uzaq eldə...
Məzarıma baş çəksəniz,
Ruhuma çox hörmət olar.
Deyərsən ki, o öldü ki,
Biz sağ qalaq, biz, ay bala!..
Ah, əzizim! Di əlvida...

Çağırırım od içindən:
– Ca-nım, gö-züm!
Heyif, bu səs
Çatar sənə mən köçəndə...

* * *

Daşamı döndü illər? –
İllər cavab vermədi.
Üç il, dörd il... gözlədi,
Gəlin bir gün görmədi.

Qara paltar geyindi,
Gülüşləri talandı.
Qoydu dizi altına
Qeybətləri, yalanı.

İşdə, çöldə gözlədi,
Evdə, kənddə gözlədi.
Gənc qızlar ərə getdi,
O, həsrətlə, gözlədi...

Düşündü: bəlkə, birdən...
Bəlkə, ölməyib, sağdır?
Bir qəfil qonaq kimi
Kəndə qayıdacaqdır?!

...Gecələr gizli-gizli
Həsrət, qəm çəkə-çəkə,
Gənc qadın düşünürdü:
– Bəlkə də... Bəlkə... Bəlkə...

Haqqında bircə barmaq
Kağız: "...qəhrəman kimi..."

Qalxır başından ağrı
Çən kimi, duman kimi.

– Demək, indi böyüyəm
Mən ondan gör neçə il?
İl nədir? Dünya qədər!
Gedən qayıdan deyil...
Gecələr pəncərəni
Külək cırmaqlayırdı.
Orda
Ağcaqayıntək
Bir gəlin ağlayırdı.

E P İ L O Q

Çatdı qatarımız mənzil başına,
Şamların başında saralanda gün;
Sağ ol, əziz dostum, çıxdın qarşıma,
Sağ ol, bu qubarlı hekayət üçün.
Heç nə artırmadım söhbətinə mən,
Sənin öyüdüni unutmadım ki!
Geriyə baxanda heyrətlənirsən
İyirmi il keçib iyirmi antək.
O il... Yadındamı, quştək uçurdun
Qoltuq ağacıyla...
Sağdın ki, nə qəm?!
Pashı qapımızı açıb qalxırdın:
– Ana, gözün aydın! Ana, gəlmişəm!!!
Ayaq üstündəcə donub, az qala,
Qarı səndirlədi bir xəyal kimi.
– Ana, gözləyirmi?
– Gözləyir, bala! –
Ağardın qar kimi, susdun ləl kimi.

Güldü biçin yeri, rəngin duruldu,
Gəldi qulağına kərənti səsi.
O yay kəndimizdə bir toy vuruldu,
Bir toy ki, bir toy ki... yüz toy əvəzi!
Çalıb-çağırdılar səhərə qədər,
Çoxdan geyilməyən donlar geyildi.
Pərişan olsa da kişisiz evlər,
Bəyin şərəfinə sağlıq deyildi.
Yenə qışqırdılar stol dalından:
– Bizə bir şirinlik,
Öpüşün görək
Bu toy ayrı toydu... Axtarsan amma.
Dünyanın qəmiylə doluydu ürək.

Həç nə yaddaşından silinməz elin,
Adlar anaların ağlar dilində,
Ağlamaqdan bezən o xoşbəxt gəlin
Quruyub qalmışdı saçı əlində.

Qadınlıq önündə üzü ağ idi,
Adını-sanını eldən xəbər al.
Onun vəfasının kənddi şahidi –
Halaldır əsgərə belə yar, halal!

Titrədi bu sətri qələm yazanda –
Sədaqət, etibar ucaltdı bizi.
Mən də ürəyimə qulaq asanda
Sizi xatırladım, dostlarım, sizi!

Sizi düşünəndə işıqlanıram,
Qərribə günləri olur insanın.
Harda ki, haçan ki, sizi anıram.
İşığы gözümdə artır dünyanın.

Üç il keçib-getdi...
O görüş hanı?
Hanı o pərişan qarmonun səsi?
Hanı qızıl donlu qürub axşamı?
Hanı tonqalların qürub şöləsi?

Orda göl ağarır bir güzgü təki,
Oxumaq istərəm orda bir ağız.
Nə qayıq yadımdan çıxır, nə də ki...

NIKOLAY KONSTANTİNOVİÇ DORİZO

(1923)

OĞLUM HAQQINDA ŞEİRLƏRDƏN

Hicranla başladı vəsli oğlumun.
Mənsiz indi onu, yəqin ki, biri
Alır qucağına doğum evində;
Bu həm açır məni, həm qəmləndirir,
Dünyaya gəldiyi beş gündür onun.
Döyürəm...
Açmırlar bağlı qapını;
Bəli, doğum evi atalar üçün
Münasib yer deyil, bilirəm bunu.
Müxtəlif suallar göndərirəm mən:
“Yaz, görüm necədir onun gözləri?
Burnu düzdür onun, yoxsa ki, əyri?”
Arvadım yazır ki: “Gözəldir uşaq,
Üç kilo səkkiz yüz çəkisidir!”
Bax,
Ananın fikrincə, heç şübhəsiz, bu
Həmin gözəlliyi eyləyir sübut...
Gedirəm, hər kəsə gülümsəyərək,
Deyirəm: “Nə xoşbəxt, nə bəxtiyaram!”
Yatıram – oyanıb fərəhlə hərdən
“Üç kilo səkkiz yüz!..” söyləyirəm mən.
Kimi görürəmsə öz dostlarımdan
Uşağın çəkisi olur ilk sözüüm.
Sanıram, bu sözdə böyük məna var,

Ancaq nə mənadır? –
Bilmirəm özüm.

* * *

Ey körpə oğlumun anası, bir vaxt
Ayaqyalın gəzib düşünərdin sən:
Bu geniş dünyada hamıdan ciddi,
Hamıdan yaşlılar anadır, hökmən.
Sən mənə oğlundan yazarkən indi
Sanırsan, özün də o illərdəsən.
Yox,
elə düşünmə,
indiki kimi
Bir qız olmamısan həyatında sən.
Səni gəncləşdirib ana olmağın,
Həm də qocaldıbdır, görürəm mən də.
Yüngül görünsən də indi bir qədər,
Ağıllı olmusan əvvəlkindən də.
Sabah bir ər kimi, bir ata kimi
O doğum evinin baş qapısından
Səni çıxarmağa gələcəyimi
Düşünüb gülürəm... Xoşbəxtəm, inan.

Budur, doğum evi qarşısındakı
Maşın tələsərək səslənir hərdən.
“Alın oğlunuzu qucağınıza!” –
Deyən bir həkimi seyr edirəm mən.
Qorxu, həyəcanla baxıram ona.
Alıram uşağı,
Parlayan parketin üstüylə deyil,
Sanki, buz üstündə addımlayıram.
Getdikcə uzanır dəhlizin yolu,
Sap kimi incəlir o birdən-birə.
Sanki, mən özüm də körpəyəm,

Anam

Yerimək öyrədir mənə ilk kərə.
Doğrudan da, mənim atalıq yaşım
Oğlumun oğulluq yaşı qədərdir.

Odur, gülümsünür o qaşsız bala,
Gülümsünür evin yeni hakimi;
Onun hər əmrinə əməl etməyə
Həzır dayanmışıq biz əsgər kimi.
Hansı bir ölkədə doğulduğunu
Qoy bilmir-bilməsin hələlik;
Ancaq
Onun əvəzində atası bilir
Niyə gülümsünür bu körpə uşaq.

QISQANIRAM

Düzi, bacarmıram məktub yazmağı,
Fikrim sığışmayır kağıza, inan.
Çoxdan gözlədiyin poçtalyon yenə
Sizin qapınızın keçdi yanından.
Böyründə çantası, o ötdü-keçdi...
Yaxşı ki, başqa bir səbəb görmədən,
Nə qədər olsa da, özgəsinə yox,
Səni yalnız ona qısqanıram mən.
Nə olar, mən sənə məktub yazmıram,
Yazsam, kədərlərim sovrular yelə.
Mən ki tələsmirəm ayrılmaq üçün
Bu gün öz müqəddəs kədərlərimlə.
Donun sahilində, xutorlarda da,
Hər yolda,
Qoynunda keçən zamanın
Həyatım elə bir məktub idi ki,
Üstündə var idi sənin ünvanın!

BAHAR ŞEİRLƏRİ

Mənim bahar şeirlərim
Aşıb-daşır,
Uca Krım dağlarından
Axır coşqun bulaqlartək.
Ətir saçır yaz vaxtında
Çiçəklənən budaqlartək.
Sevənlərin gülüşüdür,
Şəfəqlərin öpüşüdür,
Həsrət qalan insanların
Gözlənilməz görüşüdür
Mənim bahar şeirlərim.
Bir maralın buynuzları,
Rusiyanın şən qızları
Mənim bazar şeirlərim!
Aşıb-daşır rəqs meydanı,
Xəncər kimi batır yerə
İgidlərin ayaqları
rəqs zamanı –
Budur bahar şeirlərim,
Tilsimlərim, sehirlərim!
Köpüklənən ləpələrdir,
Yaşıllaşan təpələrdir,
Səpələnən qızıl zərdir
Mənim bahar şeirlərim!
Uzaq-uzaq üfüqləri
qət eləyir,
Təzə-təzə
sözlər tapıb
Gah Konqoda,
Gah Malidə
qanad açır.

Yaxın-uzaq
Ölkələrdə ətir saçır
Mənim bahar şeirlərim!
Onlar zərif uşaqlardır.
Ata kimi mən onlara
Gecə-gündüz can atıram,
Nə dincəlir, nə yatıram.
Mən şerimi
İnsan üçün,
    Həyat üçün,
Sevgi üçün yaradıram!

VLADİMİR ALEKSEYEVİÇ SOLOUXİN

(1924–1997)

* * *

Sənə həm inanır, həm inanmıram,
Özün ürəyimdə inam yarat, qız!
Sən getdin, ürəyim oldu biaram,
Ayaq səslərini eşitdim yalnız.
Yəqin soyunursan çəkmələrini,
Başının üstündə çilçıraq yanır.
Həyatə çıxıram ötürüb səni,
Küçələr başıma, sanki, fırlanır.
Sonuncu tramvay nə vaxtdır gedib,
Külək relslər üstə sovrur qarı.
Zərif əllərini hərdən isidib,
Açırsan önünə yenə notları.
Şirmayı dilləri oynatdıqca sən
Tellər asta-asta yenə dillənir.
Yadına saldıqca məni yenidən
Gülürsən, ruhuna şəfəq çilənir.
Birdən səs kəsilir... soyuyur hava,
Bunu sən elədin, səndə o güc var.
Sənin şəfqətinlə qızıl suyuna
Çevrilər bir anda güclü yağışlar.
İstəsən, küləkli qış günündə tək
Sevinci, qüssəni almayıb vecə
Başına tələsik bir şal örtərək
Gələrsən görüşə düşəndə gecə.

Pəncərə önündə bayaqdan durub
İndi seyr edirsən, bəlkə də, qarı?
Bəlkə, yatağında yalnız oturub
Süzürsən çovğunlu, qarlı yolları.
Sanki, qayıtmısan yoldan indicə,
Qalmış ayaq izi dərədə, düzdə.
Bəlkə də, yorğunsan... sən incə-incə,
Xəyalən yatırsan qolumun üstə.

YUXUDAN OYANIRKƏN

“Yuxu şirin olur səhər çağında” –
Nə yaxşı demişdir bunu atalar.
Odur, bir qız yatır öz otağında,
Yatır, sifətində təbəssüm də var.

O yatır... Dan yeri od tutub, nədir?
Günəş uzaqlarda zülməti boğur.
Qatarlar şəfəqə bürünüb gedir,
Səhər ölkəsinin səhəri doğur...

Dənizlər deyir ki, xoş gəlib səhər,
Dünya təzələnir, qəlbində sözü.
Sanki, qızıl nura çevrilib səhər,
O, qızın üstünə əyilir özü.

Şəfəqlər süzülür bu evə birbaş,
Süzülür o qızın otaqlarına.
Sonra da şəfəqlər lap yavaş-yavaş
Toxunur o qızın yanaqlarına.

Həyatdan sirli bir səs yüksəlir ki,
Xoşbəxt nəğmələrin olmayır sonu.

Qıza yuxuda da elə gəlir ki,
Kim isə, harasa çağırır onu.

Həyatdır çağırın...
– Oyan, oyan sən!
Büllur çeşmələrin üstünə əyil.
Yuyun şəfəqlərdə... dər gül-çiçəkdən...
Səhər də dünyada əbədi deyil.

Addımla, ardınca şəfəq sürünsün,
Saçına şəh çonsun, sən gedə-gedə.
Qoy gözəl, önündə solğun görünsün,
Ən gözəl səhərin gözəlliyi də.

* * *

Cavan dost, gəzirsən çəməndə, düzdə,
Bəli, gənclik hara, yorulmaq hara.
Sən yaxşı bilirsən, hər kiçik iz də,
Axırda qovuşur geniş yollara.

Gedirsən... izlərin təpəyə çıxır,
Hərdən su içdiyən büllur bulaqdır.
Gedirsən... bilirsən hər kiçik cığır
Gətirib bir evə çıxaracaqdır.

Addımla, yurdunu gəz oymaq-oymaq,
Eli sevməyəndə el görüşməyir.
Bataqlıq görəndə uzaq get, uzaq,
Orda iz qalmayı, cığır düşməyir!

BULAT ŞALVOVIÇ OKUCAVA

(1924–1997)

* * *

Mən bilirəm, bir gün qaranlıqlardan
Bir qapqara mələk çıxar qırağa.
Çıxıb da qışqırar qaranlığa o,
– Heç kimə, heç nəyə xilas yox daha!

Bir ağ mələk çıxar onun dalınca,
Xoş söz kimi bənzər çiçəyə, gülə.
Deyər uça-uça, lap yavaşca o:
– Qorxmayın, qorxmayın, ümid var hələ.

ROMA İMPERİYASI YIXILAN VAXTI

Roma imperiyası yixılan vaxtı
Möhkəm görünürdü əvvəlkindən də.
Çar da yerindəydi, çarın taxtı da,
Həyat da gözəldi məruzələrdə.

Tənqidçilər deyəcəklər:
Romaya aid deyil bu “məruzələr” sözü;
Bu səhv bir heçə çevirir, bəlkə də, bu nəğməni.
Bəlkə də, bu belədi, amma əslində, düzü,
Bu, mənə mane olmur, ancaq ucaldır məni.

Yox olan imperiyanın yıxılan adamları,
Yeyib-içdikcə şişirdi qarınların damları.
Ayılıb-yalvarırdılar “duzlu xiyar” deyə-deyə,
Heç kim bilmirdi hələ yıxılmaqda imperiya.

Tənqidçilər deyəcəklər:

Romaya aid deyil bu “duzlu xiyar” sözü,
Bu səhv bir heçə çevirir, bəlkə də, bu nəğməni.
Bəlkə də, bu belədi, amma əslində, düzü,
Bu, mənə mane olmur, ancaq ucaldır məni.

Yıxılan imperiyanın yuxulu cavanları
Hey irəli cuma-cuma keçirdilər hücumu.
Gah Avropada ucada, gah da uca Pamirdə,
Gah da sevgili Parisdə, gözəl hərbi mundirdə.

Tənqidçilər deyəcəklər:

Romaya aid deyil bu “hərbi mundir” sözü,
Bu səhv bir heçə çevirir, bəlkə də, bu nəğməni.
Bəlkə də, bu belədi, amma əslində, düzü,
Bu, mənə mane olmur, ancaq ucaldır məni.

Yıxılan imperiyanın yıxılan xanımları
Razıydılar o vaxtkı qaydalara, duruma.
Bütün bağlı qapılar hər an açıqdı onlara,
Kefin istər, açıq elə, istəmərə, get foruma.

Tənqidçilər deyəcəklər: Ax, forum, forum, forum,
Bax budur Romaya aid əsl söz, əsl durum.
Ancaq elə bircə bu söz bəzəyir bu mahnını,
Bilmirəm ancaq niyə qoymur düşünməyə məni.

NƏĞMƏVARI

Ləyaqətli olsun, vicdanlı olsun
Bizim döyüşümüz, bizim hər bimiz:
Hətta davada da Alicənablıq –
Budur dərmanımız, budur həbimiz.

Gözəldi, doğmadı onların üzü,
Gərək o üzlərə inanasan tək.
Bəlkə, heç qalib də olmayacaqsan,
Ancaq öləcəksən əsl insantək.

KONSTANTİN YAKOVLEVİÇ VANŞENKİN

(1925)

LİRİK ŞEİR

Yenə pay-piyada çıxıb vağzaldan,
Yaxınlaşdım tanış bir pəncərəyə.
Bax, axı burdaca məni bir zaman,
Bir qız gözləyirdi – görüşək deyə.

Bu həmin ağaclar, bu da həmin bağ,
Yel vurdu, yarpaqlar görən, nə dedi?
Bir vaxt mən söykənən hasara ancaq
Söykənilib kiminsə velosipedi...

Qıvrım tellərimdə gəzdikcə külək,
Deyirəm, görəsən, o kimdir belə?
Məşhur olmasa da bir sürücütək,
Bəlkə də, məşhurdur gözəlliyilə.

Kim bilir, bəlkə də, xeyli zamandır
Görürəm küçədə hər səhər onu.
Yəqin ki, o, yaşda məndən cavandır,
Mən də duymamışam əvvəllər onu...

Artıq olan olub, keçən də keçib...
Nə çıxar keçmiş salmaqla yada?!
Papiros dalınca papiros çəkib,
Gəzirəm sakitcə göl kənarında.

Yox, yenə qayıdım qoy vağzala mən,
Daha gözləməyin nə mənası var...
Mənimlə qəflətən görüşsə birdən,
Bəlkə də, oğlanın acığı tutar.

LİRİK ŞEİR

Sən bircə anlığa biləydin gərək,
Yol boyu nə görüb, nə çəkmişəm mən.
Ancaq onu sənə çatdırıradək,
Qurudu yasəmən, soldu yasəmən.

Yox, yox, sən həvəsdən düşmədin bir an
Hər solan yarpağı hey əzizlədin.
Əl çəkib özünün rahatlığından,
Soyuqdan, şaxtadan onu gözlədin.

Günlər qanad çalıb getdi ömürdən,
Getdi quş qanadlı küləklər kimi.
Yenidən dirçəlib açdı yasəmən,
Açdı çəməndəki çiçəklər kimi.

Bahardır, gül ətri tutmuş hər yeri,
Sən də sevincindən vəcdə gəlirsən.
Seyr edib açılan yasəmənləri,
Mənə göz altından baxıb, gülürsən.

Yox, mən demirəm ki, o gül hər fəsil
Zərif ətir saçsın, solmasın gərək.
O hər vaxt onunçün sevilir ki, bil,
Yalnız yaz gələndə açır gül, çiçək!

* * *

Qoy dinləsin səsimi
Bütün sağlar, dirilər!
Həyat dolaylarına
Bənzəyir keçən illər.
Fırtınanı yatırdıq,
Dalğa geri çəkildi.
Dənizin dibi daha
Aydın görünə bildi.
Dalğa geri çəkildi...
Ömrün pəncərəsindən
Uzaq-yaxın günlərə
Boylanıram indi mən.
Durur gözüm önündə
Cəsur, vəfalı dostlar.
Nə yaxşı, sıramızda
Bizdən böyükklər də var!
Qışın oğlan çağıdır,
Noğul səpir asiman.
Heç belə qar olmayıb,
Bəyaz don geyib hər yan.
Bir zirvəyə qalxaraq
Üfüqlərə baxıram.
Ağ libaslı dünyanın
Əllərini sıxıram.
O çəkir keşiyini
Təzə doğulanların.
Davadan qalib çıxıb
Salamat qalanların...

YEVGENİ MİXAYLOVİÇ VİNOKUROV

(1925-1993)

* * *

Yıxılam, ancaq bilməz
heç bir nəfər.
Həyat yolum çətin, qısa
oldu yaman.
Neçə-neçə illər, bəlkə,
ötüb-keçər,
Arxeoloq tapar məni
yer altından.
Muzeydə də abidələr
olan yerdə,
Təmizləyib toz-torpağı
bir gün, bəlkə,
Asta qoyar mis düyməmi,
sonra bir də
Mənim hərbi köynəyimdən
bircə tikə.
Deyərlər ki, o, vətənin
oğlu idi,
Bir qəhrəman tanıyırdı
xalqlar onu.
Huşsuz qalıb qan gölündə
inildədi,

Bataqlığın içdi iyli,
gil suyunu.
Bir yol onu qorxutmadı
nə qan-qada,
Qumbaranı yumruğunda
sıxdı bərk-bərk.
O gün neçə qarış yerin
buzunu da
Əritmişdi sinəsində
sönən ürək.

ANDREY DMİTRİYEVİÇ DEMENTYEV

(1928)

YOLUN BAŞLANGICI

Dünyada hər şeyin başlanğıcı var –
Dost etibarının, qışın qarının;
Ayrılr limandan nə qədər gəmi,
Bizlər gələcəyə yol gedən kimi.

Taleyin əvvəli, yolun məcrası,
Ümidin, həyəcanın ilk macərəsi,
Həyatın özü də lap əvvəlində
Bir yaz talası.
Üstümə gün kimi düşən baxışın,
Bir gündür – həmişə
Arzulanası.

Bizi nə gözləyir ən ilk dolayda?
Bizdən olacaqmı ocağa fayda?
Özümüzü yolda tapırıq elə,
Tapıntıları da veririk yelə.

Taleyin əvvəli, yolun məcrası,
Ümidin, həyəcanın ilk macərəsi,
Həyatın özü də lap əvvəlində
Bir yaz talası,
Üstümə gün kimi düşən baxışın
Bir gündür –
Həmişə arzulanası.

* * *

Kişinin üzünə baxmayın – nə vaxt
Gözləri yaşlardan inci bitirir.
Yəqin ki, həmin an o qəmli insan
Həyatda ən doğma nəsə itirir.

Bəlkə də, bir qadın ömründən gedib,
Yandırır beləcə yaşla gözünü.
Bir eşqi qəlbinin alovu edib,
Bəs necə yaşatsın onsuz özünü?

Bəlkə də, bir dostu satıbdır onu,
Çöküb ürəyinə acı yağışlar.
Bu zaman baxmayın ona, sağaltmaz
Bu dərdi təsəlli verən baxışlar.

Beləcə, nə isə baş verən zaman
İnsanı duymasan, qəlbi oxunmaz.
Çiynimi çiyinə söykəyəyəm mən,
Həmin an, bilsəm ki, ona toxunmaz.

QADIN EVDƏN GEDƏNDƏ

Qadın gedən zaman söylə ki:
“Getmə!”
Və çalış birtəhər dilə tutasan.
Əlini ürəklə çiyinə qoy sən –
Bəlkə, acığını unutdurasan.

Qadın gedən zaman:
“Yalvarıram, qal!
Axı hara? – söylə, – hara, əzizim?”

Bir anlıq gözünün içinə baxıb:
“Sevmirəm!” deyəcək.
Buna nə sözün?

Qadın gedən zaman qarşısına keç –
Amma üzünə də baxmayacaq heç!
Elə ki o getdi, daha nə gərək
Həsrətlə, təlaşla baxıb arxadan:
“Qayıt, yalvarıram, qayıt” söyləmək...

* * *

Qadınımıdır,
xeyr, adaxlım deyil,
qadınımıdır mənim.
Qalxır obaşdan.
Tələşdən özünə yer tapa bilmir
mən işdən azacıq gec dönən zaman...

Bir qayğısız qızla biz
bir vaxt qoşa gəzərdik,
dolaşardıq hardasa.
Çay boyunca üzərdik...

Nə danım? –
beş ildi gecə sübhəcən
qolumun üstdəcə yatır qadınım.

Qadınımıdır,
xeyr, sevgilim deyil,
qadınımıdır mənim.
Susqun dodaqları düymələnidir.
Qapqara bir kədər aypara kimi
gözlərinin altıda həlqələnidir.

Bir qayğısız qızla mən
ömrün bahar çağında,
Gəzərdik gecəyarı
solğun ay işığında...

Mənim qadınımı
o qızla heç zaman qarışdırma sən;
o qızı bilmirəm, tanımıram mən.

* * *

Ömrümün son üç gününü
Qabaqcadan bilsəm əgər,
Bir az soyuq görsən məni,
Küsmə, gülüm, keçib-gedər.

O üç gündən birini mən –
Ən ilkini,
Dostlarıma bəxş edərəm.
Yarısevinc, yarıkədər
Müdrək sözlər eşidərəm.

İkinci gün verərəm hey...
Balalarımın baş-başa.
Suçum çoxdur, onlar bilir,
Ata ikən yad olmuşam.

Qaldı son gün: üçüncü gün –
O da bizim!
O da ikimizin olar.
Elə qarışsın başımız,
Bilməyək ki, ayrılıq var.

Bu son gündə
Qoy qayıtsın
Bir də geri
İllərin o üzündəki
İlkin sözlər,
Üzgün gözlər,
İlk görüşün sehləri.
Qoy özümlə aparım mən
Səssiz axan
Göz yaşının duzunu yox,
Dodağının bal dadını.
O inci xəzinəmizi,
Əsirgəmə məndən onu.

Qoy o doğma gözlərinde
Nə qorxu qalsın, nə də qəm.
Qoy həkk olsun o gözlərə
Həmişəlik eşqim mənim,
Onda arxayın ölərəm.

VLADİMİR NİKOLAYEVIÇ SOKOLOV

(1928–1998)

* * *

Qaçıb hər cür söz-sovdan,
Parnaslardan uzaqda,
Fet ilə Nekrasovdan
Dərs alıram söz haqda.

Hər misrada, hər bənddə
Azmamaqçün yolumdan,
Bizim bu sakit kənddə
Onlar tutur qolumdan.

Bax, bu iki nəhəngi
Oxuyaraq həmişə –
Şerimdəki ahəngi
Onlardan öyrənmişəm.

Aylı gecə, qarlı bağ...
Ürəyimə coş gəlir.
Belə yazıb-yaratmaq
Mənə yaman xoş gəlir.

* * *

Yox! Elə xoşbəxtlik budur, deyəsən:
Qalxasan yuxudan yağış səsinə.

Dostun qapısını gedib döyəsən,
Açasan qapını dostun üzünə.

Adını-zadını gərək biləsən? –
Baxasan yol ötən bir şux gözələ.
Harasa-harasa gedib-gələsən;
Çətinə düşəsən, işin düzələ.

Dözəsən istiyə-soyuğa həтта,
Küləkli gündə də yola çıxasan...
Xoşbəxtlik budur ki, gərək həyatda
Hər şeyə sən yaxşı gözlə baxasan.

OKA

Qalıb damağında o günün dadı;
Baxdıq heyran-heyran o sakit çaya...
Onda yaxınlıqda qayıq olmadı
Ki, üzüb keçəydik o biri taya.

Birdən gözüümüzü çəkəndə çaydan
Gördük qarşımızda balaca kəndi;
“Gəl-gəl” söyləyirdi bizə o taydan
Yesenin şerinin ən gözəl bəndi.

Beləcə, üç şair, susduq yanaşı...
Elə o arada fit verdi maşın;
Bizi gözləməkdən bezdi adamlar –
Deyinib, ağzını büzdü adamlar.

Yesenin bir zaman çapıb atını,
“Olmaz bu yerlərə heç yer tay” dedi.

Di gəl ki, çəkmədi bir yol adını;
Okaya “düzlərdən axan çay” dedi.

Orda bir qoca da dindirdi bizi,
Rəngi gah ağardı, gah da bozardı.
Hələ də yadımdan çıxmayıb sözü:
– Bizim Seryoja da yaxşı yazardı...

Yüz kərə, min kərə deyilənləri
Daha mümkün deyil gətirmək dilə.
Danışmaqçün qalan beş-üç kəlməni
Çətindir geriyə götürmək belə.

Və yalnız
Özünlə qalanda yalqız,
Səssiz yalvarışla deyirsən, bəlkə:
Dayan. Unut,
Qayıt yanıma mənim,
Biz ki başlamışdıq hər şeyi birgə.

* * *

Əsrimdən büsbütün bezib bıkmışam,
Məni yorub bunun qanlı çayları.
Mən ki adamlıqdan çoxdan çıxmışam –
Nəyimə gərəkdir insan haqları?!

Artıq çoxdandı ki, bir mələyəm mən.
Və yalvarmıram da dərdlə, hüznə –
Altıqanad mələk alsın aparsın,
Alıb qanadına, nola, qurtarsın
Məni bu eybəcər dünya üzündən.

MAYA ALEKSANDROVNA RUMYANTSEVA

(1928–1980)

XƏZƏR NEFTÇİLƏRİ

Yüz burlakın gücüylə
dəli küləklər
Burda dardır sahilə
coşqun suları.
Yüz fəhlənin
səsitək səhərə qədər
Eşidilir
Xəzərin uğultuları.
İnsanların qəlbisə
dəniztək geniş,
İnsanlar qaya kimi
yerə bərkimiş.
Onların qarşısında
tutqun üfiqlər
Dağıdır hörmət ilə
buludlarını.
De, harda gizlədirsən,
ey coşqun Xəzər,
Neftini, sərvətini,
sonsuz varını?!
Dayaqlar dilə gəlir,
dayaqlar susur.
Adamlarsa bilməyir
qorxu, ürkü nə...

Hücum edir insanın
    əzmi, arzusu
Fırtınalı Xəzərin
    ənginliyinə.
İnsanlar tufan ilə döyüşə
    hazır...
Lal dayanmış qayalar
    açır sirrini.
Motorların alovlu
    diliylə yazır
Zamanın ən ecazkar
    bir əsərini.
Sular qırır şir kimi
    öz qəfəsini,
Neftçiləri dinc qoymur
    fırtına, tufan.
...Eşidirəm igidlik
    əfsanəsini
Gurlayan dalğaların
    dodaqlarından.

OLEQ NİKOLAYEVIÇ ŞESTİNSKI

(1929–2009)

BAKIDA UŞAQLIĞIM

Mənim uşaqlığım gül ətri duyub,
Mazut ayaqlayıb,
Ulduz oxuyub.
Bazar da açmışam səhərlə birgə,
Yapışib əlimdən ana əlləri;
Gözünü uşaqtək gözümə dikən
Köynəyini yırtan qoz ləpələri...
Hamısı, hamısı qalır yadımda,
Dünəndən keçirəm hər addımda:
Üzüm səbətləri, salxım-səbətlər,
Yaşıl Lənkərana şirin dəvətlər;
Ay kimi yemişlər arabalarda,
Bu şərbət qara tut tapılar harda?
Qırmızı papağa bənzər bibərlər,
Ötüb dindirməsən, özləri dinər.
Şişib ovurdları baş kələmlərin,
Gözləyir zənbili boş gələnləri;
Qırmızı geyinib parlayır par-par,
Qədim şahlar kimi gülöyşə narlar.
Hərdən ürəyini bıçaqlar yarar,
Bir nardan neçə yüz günəş çıxarır.
Ala pijamalı qarpızlar hələ
Şəhər paltarını geyməmişdilər.
Torbalı atlar da mürgülü durur,

Hərdən quyruğuyla özünü vurur.
Küçədə uşaqlar, ağacda quşlar
Məni səsləməkdən yorulmamışlar...
İllər yaddaşından çox şey alıbdı,
Uşaq xatirəsi inaddır ancaq;
Mənim xəyalımda bunlar qalıbdı:
Bir odlu-alovlu, güllü-çiçəkli,
Bir doğma, bir əziz, bəhrəli torpaq.

ANATOLİ VLADİMİROVİÇ JİQULİN

(1930–2000)

ÇƏTİN MÖVZU

Halımı indi
Pozum, pozmayım?..
Mövzu çətindi,
Yazım, yazmayım?!
Səngər kimidi
Bu çətin mövzu:
Ora dikilib
Düşmənin gözü.
Güzəştə getsəm
Mən bu davada,
Düşmən, mövzunu
Qapar havada.

Rahatlıq vermir
Mövzu heç mənə.
Yox, yox! Vermərəm
Onu düşməyə...

* * *

Üşütdü qəlbimi hey üşüm-üşüm
Məşədən ucalan tüstü layları.
Bəlkə də, bu yolun ağına düşüb,
Üz tutdum qayıtmaz günlərə sarı?!

Orda şamlar dinir qışda, baharda,
Başımda şamların xatirəsi var.
Orda, o əlçatmaz uzaq diyarda
Harasa yol gedən qatar səsi var.

Ordakı gündüzlər – günəşli, parlaq,
Ordakı ulduzlar daha nurludu.
Orda nağıl kimi uzanır tarla,
Orda nə vardısı safdı, durudu.

Yəni bu qədər də sadələvh oldum?
Möcüzə gözləmək əbədi, əbəs;
Bax, bu görünən yol adicə yoldu –
Məni o diyara apara bilməz.

* * *

Tənha ququ quşu ötür uzaqda.
Buğlanıb qayıdır ələnən yağış.
Qozası saralan çılpaq budaqda –
Damlalar, elə bil, naxışdı, naxış.

Xəzəlli cığırla qalxıram döşə.
Günəşdən nur əmib – nə varsa, toxdu.
Bu sakit yerdə də, işə bax, işə –
Yenə də qəlbimdə rahatlıq yoxdu.

Haqq-hesab çəkirəm yenə, haqq-hesab? –
Yaddaşım qəlbimlə çarpışır mənim.
İllərlə içimi göynədən əzab –
Yenə də yaxamdan yapışır mənim.
İncik duyğularım oyanıb, yenə
Sinəmdə səssizcə tufan qoparır.
Gözümün önündə dayanıb, yenə
Səhlərim fikrimi çəkib aparır.
Görən nə deyər ki, gəzir meşədə...
Bəlkə, sən biləsən, ey ququ quşu?! –
Nə vaxt bezəcəyəm mən bu peşədən?
Nə vaxt dincələcək ağılım və huşum?

ROBERT İVANOVİÇ ROJDESTVENSKİ

(1932–2001)

GÖZLƏMƏ SALONU

Ümidlə göz açır
həyata insan.
Arzular, istəklər
müqəddəs, əziz.
Gözləmə salonu –
bu sonsuz cahan,
Bu böyük salonda
yaşayırıq biz,
Rəisin əlində
bir topa açar,
Sürücü gözləyir,
“Volqa” gözləyir.
Şıx, təmiz geyinmiş
bu qoca ki var,
Mahnılar dalınca
getmək istəyir.
Qarı yuxudadır,
kiməsə hərdən
Nə isə danışır
təqaüdündən.
Ərini gözləyir
bu qadın yalqız,

Məhəbbət gözləyir
o mehriban qız;
Sevgidir, ümididir
gözlərindəki,
Ürkək baxışlarla
baxır əsgərə.
Vaxta bir saat var,
qız istəmir ki,
Nə qatar tərənə,
nə hicran gələ;
Gəmiçi gözləyir
suyun çəmini,
İstəyir dərinə
sürə gəmini.
Müəllim cavabın
gözləməsində,
Şagirdin qulağı
zəngin səsində.
Kolxozçu yağışı
bol-bol istəyir,
Ölkə zəmilərdən
taxıl istəyir.
Bu cahan gözləyə-gözləyə
durur,
Asiman gözləyə-gözləyə
durur.
Biz kəşf gözləyirik,
dost səsleyirik,
Gah bir-birimizə
pis də deyirik.
Gözləmə otağı –
insan ürəyi,
Gözləmə salonu –
bu Yer kürəmiz.

Mümkün olmadı.
Altda da şəhər,
Aləm yanardı.
Şəhərə onlar
Düşsəydi əgər,
Göyə qalxardı
Yüz-yüz adamın
Ahi, fəryadı.
“Biz fəryadları
Söndürməliyik,
Biz təyyarəni
Yaxın meşəyə
Endirməliyik”.
Qərarı Buydu
İki ölməzin:
“Qoy məhv olaq biz,
Təki şəhərə
Xələl gəlməsin!”
Təyyarə göydən
Güllətək yerə
Şığıyan zaman,
Meşə titrədi
Partlayışından.
Tarlalar yandı,
Çiçəklər söndü.
“Hərbi məşq gedir
Meşədə, yəqin.”
Şəhər düşündü.
Yatır məzarda,
Yola salaraq
Qışı, baharı,
Bu mərd vətənin
Mərd oğulları.

Gah günəş çıxır,
Gah ulduz axır;
İki məzara
Aydın, qürurlu
Bir səma baxır...

ZALDAN GƏLƏN MƏKTUBA CAVAB

Məktubun əvvəli
çox işgüzdür;
Amma sonundakı
sözə bax, sözə:
– Sizin arvadınız
nə bəxtiyardır,
Həsəd aparıram
arvadınıza!
Yazan ali məktəb
tələbəsidir,
Duyuram: bu sözlər
qəlbin səsidir.
Hər sətri oxuyub
düşünürəm mən.
Xəyala gedirəm
Hey uzun-uzun.
Necə cavab yazım
ona görəsən?
Necə cavab yazım,
təsirli olsun?
Mən belə bir məktub
Yazıram qıza:
– Tanışdır şeirlər,
alqışlar sizə...

Gözəl
afişalar,
bəli-bəzəkli...
Şeir gecələri güllü-
çiçəkli...
Sizə belə gəlib
yəqin, hər zaman:
Ömrümüz bu sayaq
keçir durmadan.
Alqışlar içində,
güllər içində,
Daim nümayişli
günlər içində.
Həmişə bərbəzək,
bayram, təmtəraq.
Deyin: düz olarmı
orduya ancaq,
Nümayiş zamanı
qiymət qoyula?
Özünüz söyləyin,
bax, necə olar,
Əsgər ta səhərdən
axşama kimi,
Qəşəngcə geyinib
ləzzət çəkəydi,
Nə yük daşıyırdı,
nə yer əkəydi.
Ona “qoruyucu”
deyərdilərmiz?
Bizim də öz şair
əziyyətimiz,
Əzablar, ağrılar –
dövlət, varımız.

Çətin başa gələn
şan-şöhrətimiz,
Öz bədbəxt, cəfakəş
qadınlarımız.

İlham!

Çapa bilməz
darlıq olanda;
Bərbəzək içində
ölü kimidir
İlham!

Soyuq ağılın, fikrin
yanında,
Bir odlu, közərmiş
kürə kimidir.
İlham!

Elə bil ki, körpə
gəlişi,
Yox, sanki,
həyatda sən doğulursan.
Bir qara fəhləlik,
bir külə işi,
Ən təmiz, ən büllur
zəhmətdir ilham.
İlham!

Tər tökməkdir
qışıda, baharda,
Xəyala gətirmə
sükut sözün sən.
İlham elə nəhəng
dünyadır orda,
Dövlət də özünsən,
xalq da özünsən.

İlham zərrə qədər
çirkab götürməz,
İstər lap qızıldan
durub don geyin.
Uçur Yer kürəsi
qasırgalarda,
Onun taleyində
sənin taleyin.
Nə edək, dözürlük
birtəhər, çətin.
Hər şeir yaranır
qan bahasına.
Qan da ki insanda
beşcə litrdir.
Gözəl qız, səadət
əl versin sizə,
Mən də adınıza
nəğmələr yazım.
Tale bir xeyirxah
ər versin sizə,
Amma bircə şərtlə:
şair olmasın.

SƏN VARSAN

Tərəddüd etmədən
bir zərrə,
Ardınca gəzirəm
illərlə.
Mən səndən asılı
həyəcanam,
Trolleybusa
məftiləm,

Naqiləm, axınam,
cərəyanam,
Məftildən dördəlli
yapışaram.
Cərəyanlarınla
yaşaram,
Sən mənim solmayan
gəncliyim,
Sən mənim küləyim,
zəncirim,
Sən mənim qüdrətim,
gücümsən,
Sən mənim zəiflik
ölçümsən.
Sən bağlı, əsrarlı
dəryasan;
Sən gizli mənalı
dünyasan.
Yağışım, dolumsan
sən mənim,
Ən yaxın, ən kəsə
mənzilim,
Ən uzaq yolumsan
sən mənim.
Sən mənim əlimdən
tutursan.
Gah qalın meşəyə
çıxarır,
Gah geniş yollara
atırsan.
Uşaqtək güldürüb
məni sən,
Sonra da əzablar
verirsən,

Sən daim
xəyallı, soraqlı,
Sən mənim yoluma
bir çıraq –
Sən varsan, nə qədər
maraqlı,
Nə qədər gözəldir
yaşamaq.

ƏVƏZOLUNMAZLAR HAQQINDA

Kimsə ağladı bu an,
Kiminsə dodağından
Gülüşlər qanad
çaldı.
Səngərlərdən bu zaman
Şən mahnılar
ucaldı.
Dedilər,
Bir ağıllı
Məsəl var bu həyatda:
“Yoxdur əvəzolunmaz
Adamlar bu həyatda”.
Qorxağın,
qəhrəmanın,
Nazirin,
daşyonanın –
Hamının əvəzi var,
Hamının əvəzi var...
Bu aləmdən soruş hey,
Bu dünyanı
dolan, gəz,
Əvəz olunur
hər şey,

Əvəz olunur
hər kəs.
Gəlin bir
    inam ilə,
Allahı şeytan ilə,
Sərti mülayim ilə,
Sədri müavin ilə,
Zirəyi
    fərsiz ilə,
Sabunu da
    biz ilə,
Piyadanı
    atlıyla
Sönük külü
    od ilə,
Bişmiş şeyi
    çiy ilə,
Zamı
    köməkçi ilə,
Uca dağı
    düz ilə,
Yası
    şən məclis ilə,
Əvəz eləyək,
    əvəz.
Əvəz olunur
    hər şey,
Əvəz olunur
    hər kəs.
Deməli,
    nahaq yerə
Zaqlara
    getmişik?
Deməli,
    nahaq yerə

Biz nəğmələr
ötmüşük?
Deməli,
nahaq yerə
İllər
bəhrəli keçib?
Qəlbimizdən
ılıq, xoş
İlk bahar yeli keçib?
Deməli,
nahaq yerə
Heykəllər yüksəlmişik?
Deməli,
nahaq yerə
Torpağa can vermişik?
Deməli,
nahaq yerə
Hicran gözləyib bizi?
Deməli,
nahaq yerə
Yollar səsləyib bizi?
Analar məzarları
Nahaq
qucaqlayıblar,
Nahaqdan inləyiblər,
Nahaqdan
ağlayıblar?
Deməli,
bunlar bütün
Əbəs olubdur,
əbəs,
Əvəz olunur
hər şey,
Əvəz olunur
hər kəs?

* * *

Mən öz ciyərlərimi
Doldurub
                    qəzəb ilə,
Ürəyimi
                    doldurub
İlham ilə,
                    təb ilə,
Ayağım altda duran
Bu yerə
                    and içirəm,
Üstümdə yırgalanan
Göylərə
                    and içirəm,
Mənə qulaq asın bir,
O məsəl yalan deyir!
Bunlar əbəsdir,
                    əbəs!
Əvəz olunmur
                    heç nə!
Əvəz olunmur
                    heç kəs!
Volqa əvəzsiz
                    axır,
Əvəzsizdir
                    hər şeir,
Hər əfsanə,
                    hər nağıl!
Dəniz
                    sahillərində
Əvəzsizdir
                    küləklər,
Əvəzsizdir
                    qayalar,

Əvəzsizdir
    çiçəklər!
Bunu başa düşün
    siz,
Suzdal, Pskov
Smolnı,
Əvəzsizdir, əvəzsiz!
Əvəzsizdir
    bəhrəsi
Ana torpağımızın!
Əvəzsizdir
    ışığı
Qızıl bayrağımızın!
Əvəzsizdir əsgərin
Gəzdirdiyi
    suqabı!
Əvəzsizdir zəminin
Hər dənəsi,
    hər sapı!
Akademik
Landau
Əvəzsizdir,
    əvəzsiz.
Qətlinə
    inandı o,
Əvəzsizdir,
    əvəzsiz!
Böyük konstruktor
Koloryovun sərtliyi,
Qanadlı düşüncəsi,
İgidliyi,
    mərdliyi,
Çox yaxşı
    bilirik biz,

Əvəzsizdir,
                    əvəzsiz!
Sirkdə oyun göstərən
O məzəli
                    artistlər
İstər
                    dəmirçi olsun,
Şüşəçi
                    olsun istər,
Bunu yaxşı
                    bilin siz,
Əvəzsizdir,
                    əvəzsiz!
Bir az qəmli
                    olsa da,
Boynuma
                    alıram mən,
Həyat qurtarmayacaq
Bizim gedişimizdən.
Körpə nəvələr ki var,
Başlanmayıb
                    yolları,
Əvəzsiz nəvələri
Yırğalayır
                    onları.
Sabah bilirəm ki
                    mən,
Bu dünyada
                    yenidən
Omskda,
Tulada,
Ya da Volqa
                    boyunda,
Dərələr qucağında,

Uca dağlar qoynunda,
Qəsəbədə, şəhərdə,
Kənddə,
                    ya da bilirəm,
Qucağı göy meşəli
O Tundrada
                    bilirəm,
Min-min əvəzəilməz
Adam
                    doğulacaqdır.
Onlar işdə,
                    əməldə
Əvəzsiz
                    olacaqdır.
Yer baxacaq
                    onlara,
Göy baxacaq
                    onlara,
Əvəzolunmayanlar
Çıxacaqlar
                    yollara,
Qəlblərində
                    bir inam,
Gözlərində
                    təbəssüm,
Rusiyatək yeganə,
Rusiyatək əvəzsiz!
Məşhur oldu,
                    olmadı,
Tamam əbəsdir,
                    əbəs,
Əvəz olunmur
                    heç nə,
Əvəz olunmur
                    heç kəs!

HANSI DİYARDA OLSAM...

Bəli, mən harda olsam,
Hansı
                  diyarda olsam,
Lap uzaq
                  aləmdə mən
Kimlərə
                  nifrət
                                  edib,
kimləri sevsəm də mən,
Bir səhər
Əgər
Gözlərim baxa-baxa
Çəksələr də çarmıxa,
Mən satmaram
                  Doğulduğum torpağı,
Bir də qızıl bayrağı.
Mən buna inanmıram,
Bu inamla
                  özümü
Əsil insan
                  sanıram.
Bu müqəddəs inamı
Mən vermərəm
                  heç kimə,
Dünyaya gəldiyim gün
Doğma ana südünün
Birinci qurtumuyla
O axmışdır qəlbimə.
Nə qədər ki tanışam
                  yolların küləyilə
Ürəyim gəlir dilə,

RİMMA FYODOROVNA KAZAKOVA

(1932–2008)

YANAR DAĞLAR

Getməyəcəm mən Soçiyə –
Sərin bağlar kölgəsinə.
Gedəcəyəm Uzaq Şərqə –
Yanar dağlar ölkəsinə.

Orda vulkan çox zirvəni
Şahlığından ayrı salıb.
İsti bulaq xatirətək
Kolluqlara axıb qalıb.

Dyuanka – o tənha çay
Axır mavi duyğu kimi.
Göy talalar elə bil ki,
Göy döşəkdir pərqu kimi.

Bir də gördün al-qırmızı
Bulud-bulud çəyirtkədən –
Buynuzları buruq-buruq
Dağ gəlinə döndü çəmən.

Şərqdə – dünya genişliyi,
Göy adalar, göy dənizlər...
Hər şey elə sadədir ki,
Çörək qədər, çiçək qədər...

Fikrin, duyğun kölgələnməz,
Nə ki duman, sis kimidir –
Aydınlaşar,
orda hər şey
Qar üstündə iz kimidir.
Gərəyindir yanar dağlar –
Üfüq boyu sıralanmış.
Hansı nəqqaş bıçağıyla
Sonalanmış, sığallanmış?

Gərəyindir yanar dağlar –
Od alanda qürub çağı.
Kim istəməz
yaz günütək
Təzələnilib yaşamağı?
Gərəyindir yanar dağlar –
O dağlara baxanda mən,
Qəlbim arı şanı kimi
Ağırlaşır məhəbbətdən!

ÇAĞLA, MAHNI...

Ömrün ötən çağında,
Rusiyadan uzaqda,
Bir payız sazağında,
Darısqal bir otaqda
Dinlədim o mahnımı
Rus qəlbimlə,
ağladım.
Günlərimin ahını
Davadan soraqladım...
Dedim ki: ax, mahnı, daş!
Qanadlan, gurla, səslən!

Yax! Yansın yavaş-yavaş
Qəlbimiz səhərəcən.

Qoy Leypsiç uyusun,
O günlər yaddaşında.
Qoy üfüqlər yuyulsun
Bu həsrət yağışında.

Dinləsən, nurdu, geniş
Bir ürək düşər yada.
Dost dostdur,
iş də ki iş,
Hələ rus var dünyada!

Polkovnik, oxu, qəmlən
Arvadınla yanaşı.
Saçınıza düşən dən –
Səngərlərin göz yaş!

Oxu, igid leytenant,
Oxu, qaraşın oğlan.
Daş da açacaq qanad –
Mahnı dil açan zaman.

Əsgər qız, durma yanda,
Oxu, susma, amandır.
Bu şirinlik yanında
Məhəbbət də yalandır!

Mahnı zümrüd quşudur,
Ürək – mahnı dustağı.
Mahnı – qəm uçuşudur,
Dərdi azaldır axı!

O, mənim ruhum, canım,
Dincliyim, döyüşümdür.
Sükutum, həyəcanım,
Kədərım, gültüşümdür.

Mahnım! Susma, yorulma,
Çağla, dünyanı çevir.
Tək şirin məlhəm olma,
Kədər ol, düşüncə ver.

Düşünüm Rusiyanı,
Qovaqları, şamları.

Hanı ağ qarı, hanı,
Hanı ağ axşamları?!

Çağla, gurla o ki var!
Susma, sinəm boğular.
Rusiya mahnı doğar –
Mahnıdan da doğular!

YEGANƏ ÖVLAD

Ağıl aldatmasın könül deyəni,
Eşqin sinəsinə ürək qoy, ürək. Əzizlə,
Əzizlə,
əzizlə məni.
Ana
tək övladı əzizləyəntək!
Bağlansa bir evə adın dünyada,
O ada, ünvanə ürək ver, ürək.
Axı tək uşaqdır
qadın dünyada,
Qaydadır təklərlin nazını çəkmək...

ANDREY ANDREYEVİÇ VOZNESENSKİ

(1933)

QARIŞQA

Bir qara qarışqa bir gün yazağzı
yuvasından azdı, yolundan azdı.
Çıxdı qayığıma, qalxdı dizimə,
O üzdən bu üzə üzdü mənimlə.

Çayın o tayının havası başqa,
qarışqası başqa, yuvası başqa.
Bu tayda yuvaya qoymurlar onu;
Çayın o tayından gəlib qarışqa.

Özü çox qaradı, çox ağdı donu,
yerişi başqadı, duruşu başqa.
Bu tayda yuvaya qoymurlar onu;
– Çayın o tayından gəlib qarışqa!
Çayın o tayından gəlib qarışqa!

Bəlkə, dəni ucu aşağı deyil,
ucu yuxarıya daşdığından,
bəlkə, başqa cürə yaşadığından
yuvaya girməyə qoymurlar onu?

Sən Allah, bağışla, bağışla, qardaş,
dünyanın yolları dumanda, çəndə,
çayın o tayına gedən yolları
axtara-axtara qalmışam mən də.

...Bir gün çəkər onu yurdun havası,
Başqa bir qayıqda dönər geriyyə.
İndi ona qarşı doğma yuvası,
doğma qardaşları, doğma anası:
– Sən yadsan! Sən çayın o tayındansan!
Qayıt öz yurduna, qayıt, qarışqa!

MAYAKOVSKİNİN KEÇMİŞ MAKİNAÇISI Y.YANİTSKAYAYA

Mayakovskinin borcu vardı sizə!
Mən verərəm!
Nə dəxli qohumuyam, ya yadı?!
Ancaq, siz Allah, bağışlayın,
Özü bu vaxtacan yaşamadı.

Saysız-hesabsız borcları
qaytarmaqdı mənim borcum;
qəpik-qəpiyinə,
düzü-düzünə.
Alın, anam, bacım!
Bu, Lermontovun əvəzinə!
Bu da Lorkanın əvəzinə!

Çox ağrılı, çox ağır,
çox əzablı, çox uzun
bir şair ömrüdü adı
bizim sizə borcumuzun.

Fırlan, fələyin çarxı,
fırlan, qardaş, fırlan görək.
Həmişə əyri fırlandı,

indi fırlan düzünə.
Qardaş, bilmirəm ancaq
mən yetimin əvəzinə
borcları kim qaytaracaq?

ULDUZ

Mat qoydun sən Parisi,
alqışlandın dönə-dönə.
Lüt ilahə prizini
bir səslə verdilər sənə.
Dostlar çıxartdı səni
içindən hayın, küyün,
İndi ancaq
nə getməyə bir yerin var,
nə də bir qara qəpiyin.

Qısıлма künc-bucağa,
boş yerə qəm çəkmə, canım.
Divarların bomboş, çılpaq,
çılpaq, ilahə xanım!

Kefcil bir bakılı səni
tutmaq istədi qızıla.
ancaq sən əyilmədin,
döndün Tanrı qızına.
lütlərin ilahəsitək
qalmaq istədin yenə.

Dünya adlı bu oyunda
bəlkə, dəyişdin hər şeyi
xoşbəxt sonluqlu bir rola,
ancaq sən Allah, bağışla,

mənim tüpürməyim gəlir
çılpaq krala, lüt krala.

Pəncərədən o üzdə
incəbelli qovaqlar
lüt Rusyanın talantitək
çöküb diz üstə ağlar.
Beləcə, bu gecə yenə
siqaret çək-çəkə
yanıb-sönür bir aktrisa,
yanıb-sönür bir çiçək,
titrəyir, çatlayır canı
bir gözəl büllur qabtək.

QRAF REZANOVUN İSPAN MAHNISI

Sənin ölkəndə də,
mənim ölkəmdə də
gecə səhərədək
yatmaq istəmirlər
kürək-kürəyə,
ürək-ürəyə.

Sənin ölkənin də,
mənim ölkəmin də
göydə ayı havayı yenə,
yerdə günəşi od qiymətinə.

Qiyməti birdir ancaq
səninçün günçixanın,
mənimçün günbatanın.

Pəncərəmizdə sübhün soyuğu
nə sənin günahın,
nə mənim günahım.

Bağlayıb heyvərələri
bir çatıyla, bir örkənlə,
sürüyüb aparsaydılar
sənin də ölkəndən,
mənim də ölkəmdən.

* * *

Şair olmamaq da olar,
Necə dözmək olar, ancaq
Barmağı qapıda qalan
İşığın qışqırığına?!

SİQULDADA PAYIZ

Vaqonun pilləsindən
Sallanmışam mən.
Payızdı dünyada,
Əlvida!
Bu yay da ötdü,
Vaxtdı, gedirəm
Göylərdə üzürlər qara buludlar,
Necə tutulubdu indi havalar.
Evin qapısını mismarlayırlar,
Ağaclardan qopub düşür yarpaqlar.
Elə bil, musiqi uçandan sonra
Akkardeonun
Kənara atılmış boz qutusudur.

Bir vaxt çimdiyimiz ilq dəniz də
İndi tənha qalmış sopsoyuq sudur.
Gedəri insanıq, bir gün gedirik,
Atıb tərək edirik
Divarları, evləri,
Anaları, qızları.
Həyatın qanunudur,
İnsan hamısının unudur.
Payızdır,
Əlvida, əlvida, ey yay,
Əlvida, ey dostlar, düşmənlər,
Qud bay!
Əlvida həyatım, sən də bir yoldun,
Sağ ol ki, baş tutdun, sağ ol ki, oldun.
Səni də meşədə gördüyüm o gün
Məndən nəyi isə sorduğun üçün,
İtinin ipini çəkdiyün üçün,
Rastlaşdığımız üçün o gün dünyada
Çox sağ ol, çox sağ ol,
Həm də əlvida!
Dirçəldim payızda, bunun üçün sağ ol,
Məni öz-özümə izah etdin sən.
Evin sahibəsi saat səkkizdən
Bizi oyadırdı hər gün, hər səhər.
Bayram günlərində səslənirdilər
Çox köhnə vallardan köhnə nəğmələr.

Evdən ayrı-ayrı gedirik axır,
İndi həm yaxınsan, həm də çox uzaq.
Bilirəm hər bir şey təkrar olacaq;
İnsan hər bir şeyi bir gün unudur,
Birin yerini başqası tutur.
Təbiət boşluğu xoşlamır axı,
Amma o da buna oxşamır axı.
Təpələr üstündən bir qadın qaçar,

Xəzəli ardınca aparır qatar.
Son bahar – payızdır, bax, Siquldada
Bizi xilas edin, bizi,
Əlvida!

* * *

Mən ögey arvadınam,
evdə doğma arvadın var.
İndi gərəyəm sənə,
Sonra nə olar, olar.

Boynumu qucaqlayıb
saatına baxırsan.
Qışqıra da bilmirəm,
hıçqıra da bilmirəm.
Çıx get, İsa xatirinə!
gileylənməm taledən.
Ögey bacım, qoru onu,
ondan muğayat ol sən.

Mənsə gecə qatarıyla çıxıb gedərəm,
içimdə yaşamağa nə həvəs, nə güc.
Şəklimi köksümə sıxıb ağlaram,
cibimdə iti ülgüc.

ÇILPAQ İLAHƏ

Alqışlayırdı Paris
festival tüstüsündə.
Bu da birinci priz –
Bu da çılpaq ilahə.

Təyyarə meydanından
dostlar gətirər evə.
Evimdə bir qəpik yox,
Ev də yoxmuş sən demə.

Baxarsan künc-bucağa,
gözlərinlə gəzərsən.
Divarlar bomboş, çılpaq...
Bu da çılpaq ilahə.

Səni qızıla tutub
saxlayırdı bakılı.
Sən ac yaşadın, çılpaq –
amma ilahə kimi...

Bəlkə, dəyişərək rol
xoş sözlərlə bir daha.
Tüpürüm ki, lüt qalıb şah!
Lüt-üryandı ilahə...

Pəncərənin önündə
durub ağcaqayınlar
çılpaq istedad kimi.
Lüt-üryandı Rusiya!

Və tənha bir qadın da
nimçələri sındırır
bir qaz pılətəsinin
əbədi işığında.

Və çırpınır bir küncdə
siqaret tüstüsündə
bir aktyor taleyi! –
tənha, çılpaq ilahə.

TELEDUA

Qeyb olma min illiyə,
yarım saatlıq da heç yana getmə...
Yenə qayıdarsan min ildən sonra,
Amma sənın şamın
yanacaq hələ.

Qeyb olma ömrümdən,
nə hirslənib yox ol, nə də qəfildən.
Hər şey itə bilər.
Təkcə sən onlardan deyilsən,
heç nəyə bənzəmə,
itmə ilim-ilim.

Ömürlük itə bilməz
bizdəki xeyirxahlıq,
yox olmaz
ikilikdə uçduğumuz təyyarə,
biz uçuruq, uçuruq,
biz hamımız uçuruq.

Biz kəmərlə bağlanmışdıq,
zamandan ayrı –
Sən mənim çiyimdə mürgüləyirsən,
od kimi işıq saçır ovcun,
sənin ovcun...

Qeyb olma ömrümdən,
Nə hirslənib yox ol, nə də qəfildən.
Min çırağ var,
Hər çırağın min şamı,
Amma mənə gərəkdir

Sənin, Sənin işığın.
Səni itirməyək, təmizlik,
yox olma, hər şeyin sonu çatsa da.
Onsuz da, özüm də yox olsam belə,
Səni qeyb olmağa qoymayacağam.
Qeyb olma.

İŞIQ

Deyirlər ki, su olur
bədəndə doxsan faiz.
Necə ki, Paqanini
sevgidi doxsan faiz.

Səni tapdasa kütlə,
Rastlaşsan neçə kütlə,
Yaşa yenə ümidlə –
İnsanlar xeyirxahdı,
sevəndi doxsan faiz.

Dünyamız çal-çağırса,
Bu, bədbəxtlik də olsa:
Bil, əbədi yaşarsan
sən məndə doxsan faiz.

YUXU

Görüşdük,
gəldik yenə
yük maşınında kənddən.
Sevdik-sevildik yenə,
məni tanımadın sən.

Qoşa gəzdik həyatda,
Yaşadıq bir dam altda.
İllər keçdi ömürdən,
Məni tanımadın sən.

YEVGENİ ALEKSANDROVIÇ YEVTUŞENKO

(1933)

VİCDAN ƏZABI

D.Şostakoviçə

Bu əzab, uşaqdan böyüyə qədər
Hamının xəlvəti yaşar qəlbində.
Bu vicdan əzabı qəribə dərddir,
Vardır bu əzabı çəkməyənlər də.

Bu dərd yoxsulların pəncərəsinə
Barmağın ucuyla toxunub səssiz.
Şahlarınsa uca aynabəndini
Yumruqla döyübdür... eşitmişik biz.

Bu dərd çəkmədimi böyük Puşkini
Boranlar içində duelə sarı?
Dostoyevskiyə “dustaql ol!” dedi,
Qoca Tolstoya “qaç, qurtar barı”.

Cəlladlar qəribə söz uydurublar:
Kim ki əzab çəkir axmaqdır demək;
Bu vicdan əzabı qorxulu dərddir...
Vicdanı ataq ki, əzab çəkməyək.

Fəqət bu əzabın haray səsinə
Cəlladlar hər axşam eşidib qorxur.

Bu vicdan əzabı mənfur əzabdır,
Onların qəlbinə yol tapdı axır.

O kəs ki həmişə yalan söyləyər,
Yoxdur o kəsdə ki nə namus, nə ar,
Onun vicdanı da olmasa əgər,
Vicdan əzabı var yenə, mütləq var.

İşıqlı dünyada, qoca dünyada
Onsuz da, günahsız adam yox ikən;
Kim isə düşünür: Nə etmişəm ki,
Dünyanı təzədən bölməliyəm mən?

Nə yeni Romaya yoxdur gümanım,
Nə hər peyğəmbərə mən aldanmaram.
Nə yaradırsınız – mənim inamım,
Nə yaradıırıqsa, heç vaxt danmaram.

Öpürəm ilhamın yorğun əlini,
Bu ki ümitsizlik sahilidir, dur!
Bu vicdan əzabı işıqlı dərddir,
Mənim son ümidim, pənahım odur.

SONUNCU XAHİŞ

Bir də heç vaxt başqa rəhbər
Lazım deyil bizə daha.
Min il öncə biri vardı,
Onu da çəkdik çarmıxa.

Kim necə kefi istəyir
Qəh-qəh çəksin, gülsün mənə.
Bircə xahişim var, ancaq
Qoymayın məni ölməyə.

Hər gün qorxuram, yox olam
Səhərin ilk işığıtək.
Dua edirəm dünyanın
Ən günahkar uşağıtək.

Qorxduğumçün bağışlayın,
Görün düşmüşəm nə kökə.
Ölmək istəmirəm belə
Dərəbəylik bir ölkədə.

Gözəllərdən də biryolluq
Əlimi üzə bilmərəm.
Mən bu dünyadan getməyə
Sadəcə, dözə bilmərəm.

Heç nə istəmirəm başqa,
Nə daş-qaş, nə medal, orden.
Bircə xahişim var ancaq
Ölüm çıxıb getsin ordan.

Köhnə bir dəftərdə qalan
Bir yasəmən ətritək.
Dəhşətdən dəhşətdi mənə
Bu dünyanı itirmək.

Bizi qoparıb dünyadan
Allah da batır günaha.
Bir kimsə ölməsin daha,
Allah, insaf ver Allaha.

HARDA DƏRD VAR

Yas yerinə gələn hər təzə arvad
Əliylə üzünü gizləyər, toxtar.
Sonra döşəməni yuyarlar onlar,
Yuduqca ağrıdan inlər taxtalar.

Əlində taxtanın tilişkələri,
Don vurub əyilmiş dodağı odda.
Biri qırıq-qırıq söylədi mənə:
Harda dərd var, təmiz olmalı orda.

Şam ağaclarının başına dönüb,
Dolanarlar onlar yığılanacan.
Hər tale Tanrıdan yaranan kimi,
Neçə dağ yaradar hər dərddən hər can.

Girib çıxılmazca çirkənlirik hey,
Girib çirkli dərdlər, qəmlər əkirik.
Qəmi əvəz edib qəzəblə, kinlə,
Qəmi də çirklədiyib sonra çəkirik.

Heç vaxt çirkləndirmə Vətəni qanla,
Yansan da, təmiz yan alovda, odda.
Unutma o arvad dediyi sözü:
Harda dərd var, təmiz olmalı orda.

QAR ƏLƏNİR ASTA-ASTA

Qar ələnir asta-asta,
Naxışlana-naxışlana.
Yaşayasan bu dünyada...
Heyif, ömür yetir sona.

Gedənlərin qərib ruhu
Üfüqlərdə hey dolanır.
Yağan qartək bəyaz yuxu
Yerdən qalxıb havalanır.

Qar ələmir aram-aram,
Mən də bir gün getsəm, nə qəm...
Nə ölümdən xoflananam,
Nə ölməzlik ölüsiyəm.

Xam xəyala uymaram mən,
Nə ulduzam, nə asiman.
Qayıtmazlar son mənzildən
Heç bir zaman, heç bir zaman.

Düşünürəm: fəqir bəndə,
Bəs kim idim, nəçi idim,
Bu tələsik ömür-gündə
Canından çox nəyi sevdim?

Rusiyanı sevmişəm mən,
Var canımla... ağ qarını,
Gah uyuyan, gah kükrəyən,
Coşub-daşan çaylarını.

Puşkinini, Stenkasını,
Ağcaqayının nazını,
Tüstülənən ocaqları,
Dünya görmüş qocaları.

Ağrısam da, acısam da,
Ağlamadım için-için.
Hər nə təhər yaşasam da,
Yaşamışam vətən üçün.

Çox üzsə də düşüncələr,
Bir ümidlə yol yormuşam.
Heç olmazsa, zərrə qədər
Rusiyama yarımışam.

Unutsa da vətən məni,
Silinsəm də yaddaşından,
Təki yaşatsın vətəni
Fələk özü zaman-zaman.

Qar ələdir ətək-ətək,
Zaval yoxdur yağın qara.
Puşkin vaxtı olduğutək
Yağacaqdır məndən sonra.

Qar ələdir asta-asta,
Qar ələdir həzin-həzin.
İtəkdir qar altında
Mənim izim, sənin izin.

Ölməzliyə söz gəlincə,
Bircə budur umacağım:
Ana vətən var olunca,
Onunla var olacağım.

NAZİM ÜRƏYİ

Yalan həqiqətlər yorar qəlbimi,
Sıxma-boğmalardan dəng olar başım.
Yadıma salaram kürən Nazimi,
Onun kal səsini: "Salam, kardeşim...
Niyə sallamısan yenə burnunu?"

Poeman dayanıb? Dartarıq, gedər.
Pul yoxdur? Taparıq birtəhər onu,
Qız yoxdur? Ona da əlimiz yetər...”
Fəqət öz üzünə enərdi kölgə,
Əzabla düşərdi söz qırıq-qırıq:
“Hər şey yerindədir ürəkdən özgə,
Necə ki ağrıyır, deməli, sağıq...”
Şeir bir çoxuna pərdədir, rəngdir,
Bəzinə dükandır, müftə yeməkdir.
Onun kiminəsə nə rəng, nə var-yox,
Ürəyini deşən iti oxdur, ox.
Bəli, ağrıyırdı onun ürəyi,
Od tutub yanırıd çiyini, kürəyi.
Bir dəfə, o qədər inanmasa da,
Mehriban həkimi tapşırdı mənə:
“Kəskin mövzuları salmayın yada,
Dəyməyin Nazimin siz ürəyinə...”
Nə oldu səyiniz, sadələvh həkim?
Gedəni yolundan kim qaytarıb, kim?!
O daha oyanmaz, əbədi yatır.
Lakin... bitişərək yenə o ürək
Öləndən sonra da ağrımaqdadır.
Qəlbimdə ağrıyır ağrılarım,
Ağrıyır dərdinə o, rusun, türkün –
Kim ki Nazim kimi yetməyib kama,
Azadlıqda məhbəs çəkənlər üçün.
Belə nazlandırıb Nazimi zindan
Pozub təbabətin qanunlarını.
Ağrıyır – biz qorxub titrəyən zaman,
Ağrıyır key görüb o, həmkarını,
Ağrıyır onuntək: “Xoş gördük, kardeş...”
Qoy biz də sarsılaq, keçirək təlaş,
Biz də dost yolunda dayanaq mətin,
Qoy ağrısın, sancsın ürəklərimiz,
Təki ağrıməsın qəlbi Nazimin!

YORULMA

Odu oğurlayan Prometeytək
Çarmıxa çəkilmək yormasın səni.
Özünü insana qurban verərək
Qartala yem elə ciyərlərini.

Yorulma! Həmişə yorulmaz ol sən,
Qabağınalmaz, yolukəsilməz.
Əbədi çağlayan selə bənzəyən
Böyük yaxşılıqlar yorulmaq bilməz.

Dəlilik etməkdən nə bez, nə usan,
Ağıl bələdçitək qoy qalsın oyaq.
Ömrün sonunadək öz-özünə yan,
Yanıb kül olmağa tələsmə ancaq.

Bilsən də, yuxular çin çıxan deyil,
Yorulma dünyada yol gözləməkdən.
Yorulma qəm yeyib, əzab görməkdən –
Lakin mərhəməti öz allahın bil.

Cavabı olmayan lal suallara
Yorulma axtarıb cavab gəzməkdən.
Burda neçə sirtin cavabları var –
Cavab tapmamaq da cavabdır bəzən.

İnsandan usanmaq nə qədər asan,
Yorulma, duy onun ürəyini sən...
Yorulma, burnuna yaz ətri çatsa
Hətta xəstəxana pəncərəsindən...

Axşamlar astaca şüşəni döyən
Küləklə bir uzaq xatirə axtar.

Qoy qorxsun səbrsiz həyat eşqindən
Düşdüyün cansızan xəstəxanalar.

Usanma ölümün özünə qədər
Ağaran saçlardan, yorğun sifətdən...
Yorulma çəkdiyün acı kədərdən,
Gözəllik önündə dilsiz heyrətdən...

Həyatından sonra başlayan həyat
Gətirər gəncliyi – solmaz baharı.
Sən yenə yorulmaz kölgənlə oyat
Yaşaya-yaşaya yorulanları...

SON HƏDD

Sevginin, dözümin, qəlbin, ağlın da,
Sonsuz sandığımız uzaqlığın da –
Hər şeyin dünyada bir son həddi var.
Qəbahət bilmisən şair, gör nəyi:
Yaşının, gücünün tükənəcəyi
Nahaq ürəyini təşvişə salar.
Alçaq sevinmə ki, sönmüş həvəsin,
Qəm yemə, hələ ki, güclüdür səsin.
Yorulma, son həddə yetişəndə, dur...
Ən uzaq yollar da yorula bilir,
Dahilər ömrü də qırıla bilir –
Təkcə əclaflığın son həddi yoxdur.

* * *

Neçə yol sinəmə vuruldu yara,
Sürünə-sürünə evə döndüm mən.

Təkcə qərəz deyil hey vuran yara,
Yaralanmaq olar gül ləçəyindən...

Mən də yaraladım – özüm bilmədən,
Neçə ehtiyatsız zərifliyimlə.
İndi ayaqyalın buz üstə gəzən
Körpətək kim isə sızlayır hələ.

Bu dostlar – əzizlər viranəsindən
Niyə addımlayıb keçirəm, aman –
Mənəmmiş köksündə yaralar gəzən,
Hamıya asanca yaralar vuran?..

MİNNƏTDARLIQ

“Yatıbdır”, – söyləyib qadın xələti,
Oğlunun üstünü örtüdü ehmalca.
İşığı söndürüb sakit, üsulca
Çiyindənən kətilə atdı xələti.

Sevgi söhbətindən uzaqdıq onda...
Bir azca pəltəkdi, o “r” səsini
Bir nar dənəsitək diyirlədirdi
Mırvəri dişlərin ağ hasarında.

“Mənimtək qadında hiss ölməlidir.
Çoxdan tüpürmüşdüm taleyimə mən.
Özümü qadıntək duydu yənidən,
Sənə minnətdaram, çox gülməlidir...”

Minnətdar olmaqsə – mənim borcumdu,
Duyurdum özümü möhtac köməyə.

Sürüyə düşmüş bir qurd kimi cumdum
Qar kimi qalanmış yorğan-döşəyə.

Qovulub, yorulmuş qurd balasıək
Üzümlü-gözümü yalayırdı o.
Çılğın təşəkkürlə hey yaş tökərək
Öpüşü öpüşə calayırdı o.

Onu mən gah qucub, gah öpə-öpə
Gülə tutmalıydım şeirdən bütün
O mənə – kişiyə! Hey dönə-dönə!
Təşəkkür edirdi! Nəvaziş üçün!

Bu, necə baş verə bilib dünyada? –
Sığışmır düşüncə çərçivəsinə:
Çəkib ətəyindən yendirmişik biz
Qadını kişinin səviyyəsinə.

İnsanlar maraqlı hala düşüblər,
Burda əsrlərin namərd əli var:
Qadına bənzəyir indi kişilər,
Arvadlar, az qala, kişi olublar.

İlahi, o çıpaq çiyinin hissi...
Boynumda-qoynumda od dolaşırdı.
O qərib, naməlum, qəribə cinsin
Gözləri qışqırıb, qadınlaşdı!

Endi gözlərinə duman hey, çin-çin,
İki şam alışdı bəbəklərində.
Qadına, qadıntək sayılmaq üçün
İlahi, çox az şey gərəkmiş demə.
Cüzi bir nəvaziş...

ANATOLİ KONSTANTİNOVİÇ PEREDREYEV

(1934–1987)

KÜLƏK

Tarlaların üstüylə külək qovur buludu,
Necə qaçır gör yerdə kölgə kölgə dalınca.
İndi çayın sinəsi dalğalarla dolurdu,
Sanki, sahil də qaçır dalğaların yanınca.

Çöllər qaçır at kimi – yalmanı ot dalğası...
Yerindən tərpedibdi külək düzü-dünyanı!
Ətrafdakı hay-küyə diqqətlə qulaq asıb,
Odur, qoca pəlud da qaçmaq üçün boylanır.

Bütün günü küləyin kələyinə uyaraq
Haray çəkib hıçqırır acı-acı təbiət.
Elə bil, bu küləkdə qara-qorxu duyaraq
Baş götürüb harasa qaçır, qaçır təbiət.

* * *

Bu şəhər tərpedən-dırnağa sirdi...
Oğulsan özünü itirmə burda.
Təzə də, köhnə də onunçün birdi,
Fikrinə başqa şey gətirmə burda.

Adamın ağlını başından alır,
Elə bil, heç yoxdu, əvvəli, sonu...
Nə sənin özünə məəttəl qalır,
Nə sözlə sarsıda bilərsən onu.

Söndürür qoynunda gur həvəsləri,
Qoynunda nə qədər arzular solur.
Sancılar beyninə təkər səsləri,
Sükutdan ötəri gözlərin dolur.

Quşlar başın üstə haray qoparrır,
Eh, bircə anlığa olsa da barı –
Nə yaxşı, arabir çəkib aparır
Sənin xəyalını düzlərə doğru.

DÜZ

Çəkib əzabımı bütün yolboyu,
Çıxmamış canımdan gündüzü ağrı.
Hay-küylü şəhəri arxada qoyub,
Üz tutdum qaranlıq bir düzə doğru.

Əvvəl özüm oldum, bir də öz başım...
Dağıdıb qəlbimi bürüyən çəni.
Birdən hər tərəfdən çağlayıb-daşıb,
Musiqi səsləri titrətdi məni.

Yayıla-yayıla çəmənə, çölə
Məni səslədikcə səslə dalğalar,
Birdən anladım ki, dünyada hələ
Ay da var, düz də var, sakitlik də var.

Birdən anladım ki, burda mən naşı –
Özünə xoş gəlir quşun da səsi.

Otun da, kolun da gözü qamaşır,
Düşdükcə üstünə ayın şöləsi.

Gəlib çatan kimi bu aylı düzə,
Gəzdikcə bu düzü hey ağır-ağır,
Gördüm ki, ağaclar durub üz-üzə,
Məni görməsə də, hey mənə baxır.

Ayın işığından qorxub qaranlıq...
Ətrafda nə varsa, canlanıb hərdən.
Dirənib üzümə baxır bir anlıq,
Sonra birdən-birə gizlənir məndən.

* * *

Bax, bu da doğma yerlər! –
Mənim qulaq dincliyim...
Görən, düzmü deyirlər,
İtib-batdı gəncliyim?!

Dolaşaraq bayaqdan
Yaşıl bağlar boyunca,
Yarpaqların səsinə
Dinləyirəm doyunca.

Əldən-ayaqdan uzaq
Bu qənirsiz guşədə,
Mənim gəncliyim haqda
Pıçıldayır meşə də...

Eşitdim doğma səsi
Gül-çiçəklər ardından.
...Yox! Mən burda heç kəsin
Çıxmamışam yadından!..

ANATOLİ QRİQORYEVİÇ POPEREÇNİY

(1934)

QARA QAN BALLADASI

Qara qan hey axır durmadan.
Damardan axmayır qara qan,
Yaradan axmayır qara qan,
Oynayır, çağlayır boruda,
Qara qan görürəm yuxuda.
Qara neft,
Qara qan!

Xəzəri xəzrilər çalxalar.
Üzümə toxunar dalğalar.
Duyuram, sularda
Neft var,
Atəş var,
Yanğın var.

Qara qan od olur,
Qara qan nur olur,
Bu qandan güc alır raketlər,
Göylərin sərhədi yanılır.

Qara qan borular dolusu,
Hey axır şırhaşır.
Al-qana müqəddəs demişlər,
Bu təşbeh sənə də yaraşır.
Qara qan!

Qara qan!
Dalğalan,
Selə dön, çağla ax!
Tufan ol, göyə qalx!
Gör necə sökülür
Xəzərin üstə dan!
Günəşə doğru uç!
Günəşə pay apar.

Siz də ey bakılı fəhlələr,
Sizlərə alqışlar.
Ölkəmiz sizinlə fəxr elər,
Qara qan gücünüz, əzminiz!
Qaralıb neftdən üzünü
Qoy olsun...
Zəhmətdir ən ülvi gözəllik,
Zəhmətlə yüksələr hər insan.
Qara qan görürəm yuxuda
Qara neft... Qara qan.

VASİLİ İVANOVİÇ KAZANTSEV

(1935)

BORODİNO DÖYÜŞÜNƏ BİR GECƏ QALMIŞ

Susur ulduzlar da hey baxa-baxa,
Meşə də səsinə içinə salıb.
Bu qədim torpağın taleyi daha
Könüllü qoşundan asılı qalıb.

Ocaqlar sönsə də kəsilmir səslər,
Hərənin bir fikir gəzir başında;
Nə üçün öldüyün bilməyən əsgər
Bilir ki, öləcək cavan yaşında.

Başının üstündə guruldayan göy,
Boynunda vurnuxan sərsəri külək,
Bayaqdan yazığa qandırır ki hey
O, səhər döyüşdə mütləq öləcək!

...Obaşdan od tutdu çöldə hər yanı!
...Yazığın torpağa süzüldü qanı!

UŞAQLIQ BALLADASI

Nurlu tarlalarda tüstü buruldu,
Çaylar gah bulandı, gah da duruldu.

Çöldə qar əridi, palçıq qurudu,
Kartofun əkilmək vaxtı yetişir.

Dəyişdi çəmənlin, çölün havası,
Tökdü zəhləmizi milçək avazı.
Gərək innən belə çəkilsin nazı –
Kartofun yarpağı tamam bürüşür.

Səhərin gözündə qatı çən-duman,
Bu gündən sabaha qalmayıb güman.
Qalıb çöldə-düzdə batar, ay aman! –
Kartofun yığılmaq vaxtı ötüşür.

Həftələr ötüşdü, aylar dolandı,
Daha yavaş-yavaş hava bulandı.
Mətbəxdən iy gəldi, ağzım sulandı;
Deyəsən, qazanda dəm kartof bişir.

UÇUŞ

Yox, yox! Bircə dəfə minsən, bəsindi...
Elə ki, motoru od-alov saçar.
Bir anlıq karıxıb öz gur səşindən –
Əvvəlcə torpağın üstüylə qaçar.

Sonra birdən-birə quş kimi süzüb,
Yerdən aralanar o hamar gövdə.
Bax onda düşünə bilməzsən, düzü:
– Heç zaman mən uça bilmərəm göydə.

Elə ki arada yerə göz qoydun,
Elə ki boylandın sən elə-belə.
Görərsən, yer hələ dərin quyudu,
Görərsən, yer sənə yaxındı hələ.

Beləcə, bir az da yuxarı qalxsan,
Qəlbini bir qürur hissi bəzəyər.
Arada çevrilib aşağı baxsan,
Çaylar da gözündə sapa bənzəyər.

Duyduqca göylərə ucaldığımı,
Sevinə-sevinə deyib-gülərsən.
...Uçub-uçmamağı bacardığımı
Onda anlayarsan, onda bilərsən.

* * *

Başını yerə dikib,
Fikirləşir hələ ki...
Hirsindən-hikkəsindən
Üz-gözünü əyəcək.

Bax, bu saat qalxaraq,
Düz gözüne baxaraq,
Bu dəfə o adama
Ta dişinin dibindən
Çıxanları deyəcək!

* * *

Daha qaş qaralır, daha axşamdı,
Daha kənd tərəfdə yandı işıqlar.
Birdən ürəyinə bir şübhə damdı:
Görəsən, qorxmur ki, evdə uşaqlar?

Yatıbımı, görəsən, balaca çağa?..
Bayaqdan başına alıb səsini.

Yol boyu özünü didən sağsağan
Bir az da artırdı bu şübhəsini.

Birdən uşaqlara bir şey olar ha!
Köksündən dəhşətli bir duyğu qalxdı.
Özünü saxlaya bilmədi daha,
Dancılar gözündən sel kimi axdı.

Boğazı qurudu, rəngi saraldı,
Nə qədər çalışdı, qaça bilmədi.
Başı dumanlandı, gözü qaraldı,
Söyüdü küknardan seçə bilmədi.

Evə çatanacan qan-tərə batdı,
Tərtəmiz tükəndi qalan gücü də...
İlahi! Balalar sağ-salamatdı –
Sevincdən atılıb-düşür üçü də!

Az qala, getmişdi ana özündən...
Hıçqıra-hıçqıra dar axşamüstü.
Əvvəl bircə-bircə öpüb üzündən,
Sonra uşaqların boyunu süzdü.

Hələ də gözündən süzülürdü yaş,
Ürəyi guphagup vururdu hələ.
...Bayaq keçirdiyi dəhşətli təlaş,
Ananın canında dururdu hələ.

DAĞ ÇAYI

– Nədir səsindəki bu hirs, həyəcan?
Bir toxta, özünü ələ al, ələ.
Bu işi görəndə can qalarmı, can,
Bu işi bircə sən görübsən hələ.

– Məni başa salın, anladın barı,
Görüm hansı işi tutmuşam axı?!
– O boyda qranit qayanı yarıb,
Ta əldən-ayaqdan salmışan dağ.

– Əşi, bu nə sözdü? Nə qaya, nə dağ...
Mən başqa səbəbdən belə coşuram.
Üz tutub dənizə axıram ancaq;
Mən ancaq dənizə nəğmə qoşuram.

NİKOLAY MİXAYLOVİÇ RUBTSOV

(1936–1971)

* * *

Ulduzlardan nur yağır
Evimizə bayaqdan.
Sonam da fağır-fağır
Su daşıyır bulaqdan.

Ləpə döyüb, tərpadən –
Qayığım çürüməkdə...
Qıpqırmızı, tər bədən
Güllərim solub ləkdə.

Obaşdan oyanaram:
Söz vermişəm bu gecə;
Söyüdlərin baş-başa
Verdikləri yerdəcə –

Özüm çəkib qayğımı,
Özümə gün ağlaram...

KƏND AXŞAMLARI

Pəncərəmi tərpedər
Ulduzların nəfəsi...
Toranlaşan çöldəsə
Baş qoşmayıb heç nəyə –
Axşam-axşam ucalar
Bildirçinin nəğməsi.
Bir də ki,
Cidarlanmış
Hərın atlar kişnəyər.
Mən yüyəni götürüb
Yollanaram ilxıya,
Qızılyallı kəhəri
Bircə anda taparam.
Haram qatıb
Otların
Gözündəki yuxuya
Çəmənlərin içiyə
Qonşu kəndə çaparam.
Qoy əzilsin çiçəklər
Atın dırnağı altda,
Diksinən söyüdlərin
Qəddini əysin kədər.
Belə anda
Gözümdə
Şirinləşər həyat da,
Bir qızla görüşümdən
Duyduğum sevinc qədər.
Kəndistanda hər şeyi
Mən sevirəm özəldən.
Damarımda qanı da
Bu məhəbbət isidir.

Həmişə axşamüstü
Qəlbimi də nazildən –
Atların kişnərtisi,
Bildirçinin səsidir...

KOMA

Yadımdadır o qocanın koması,
Gecə-gündüz tüstülənir sobası...
O komada qarısıyla baş-başa
Sinə gərib isti yaya, sərt qışa.
Taleyindən küsmədikcə heç qarı –
Sınmayıbdı qocanın da vüqarı.
İldən-ilə çoxalsa da külfəti,
Azalmayıb komasına ülfəti.
Amma oğlu çəkə-çəkə özünü,
Üfüqlərə zilləyibdi gözünü;
Kəlməbaşı kənd-kəsəyi pisləyir,
Hey, şəhərə köçüb getmək istəyir...

YURDUMDA BİR AXŞAM

Palıd pıçıldamır. Susur sular da.
Qaranlıq önündə hər şey baş əyib.
Elə sakitlikdi, elə bil, burda –
Təbiət ömründə qüssələnməyib.

Elə sakitlikdi, elə bil, burda –
Təbiət qurmayıb bir yol yasını;
Külək tərptəməyib suyu nohurda,
Didməyib həyətdə ot tayasını...

Qaranlıq çökdükcə torpağa, suya
Yaxamdan əl çəkdi yenə qəm, kədər,
Həm də öz-özümə düşündüm, guya
Bir də sarsılmaram mən zərrə qədər.

Qovub gözlərimdən şirin yuxunu,
Tərpədid qəlbimdə uyuyan simi –
Bu vaxt bir duyğu da sardı ruhumu;
Ətrafı bürüyən Ay nuru kimi.

Yuxulu bir quş da çağırır hərdən...
Mən də yuvasına qayıdan quşam.
Ötdümü, ömürtək qayıtmaz bir də:
Barı, qoy uzansın bu sakit axşam.

ALEKSANDR SEMYONOVİÇ KUŞNER

(1936)

* * *

Yenə yağdı qar,
Mənim havamdı.
Uzaq arzular
Közərən şamdı.

Hava sərindir,
Sərindir, ancaq
Öpüşlərin
Qar kimi islaq.

Girib ağ dona
Çöl başdan-başa.
Baxarsan ona,
Gözün qamaşar.

Yaza qalanda
Hədiyyədir qar.
Qaş qaralanda
Neçə rəngi var.

Göylər, elə bil,
Sökülmüş ilmə.
Çal görək, Adil,
Qəm nədir, bilmə.

Elə bil, göylər
Arı pətəyi.
Yerin bu səhər
Dolub ətəyi.

Sehirli simmi –
Qar əlimdədir?
Açım deyimmi
Həqiqət nədir?

Qışın küləyi
Hazırca qaval.
Götür tütəyi,
Nə istəsən, çal.

Ruhunu qar bil,
Alçalıb, ucal.
Çal görək, Adil.
Nə istəsən, çal!

* * *

Neva təzələnir axşamayaxın
Günəşin altda.
Axına qoşulan neçə yarpağın
Nəğməsi yadda.

Baxırsan, yaxında “qaçır” iki at
Üzü körfəzə.
Harda görmüsən ki, aç daş qanad?
Bu da möcüzə.

Sahili yalayan sular nə deyir?
Ruhu təzə-tər.
Dilimin ucunda təzə bir şeir
Doğulmaq istər.

Bu nəğmə – bir andır, söz – gələcəyi,
Qarşına çıxar.
Elə bil, əynində özgə pencəyi
Qəlbini sıxar.

Çayın dodağında söz də axındır,
Dərək etmək çətin.
De, tanış duyğular Pasternakındır,
Yoxsa ki, Fetin?!

Kimsə ürəyinə gizli sirr açır,
Axtaran tapar.
Baxırsan, sahilə qovaqlar qaçır,
Çayda dalğalar.

Dönüb misralara, qəlbini aldı
Açılan sirlər.
Neçə variantda: ya beş, ya altı
Qısa səfirlər.

Yarpaqımı, küləkmi, kimdi günahkar?
Neva dalğalı.
Gözə görünməyən yoxsa kimsə var?
Sirr kimi qalır.

YUXUDA

Atardın qəlbindən qəzəbi, kini,
Yaşamaq səninçün olardı asan;
Gecələr yuxuda itirdiyini
Səhərlər oyanıb evində tapsan.

Harda görüşdürək Günəşi, Ayı,
O şey ki, yatarsan, yuxuna gəlməz;
Təzə tanışlığa ümid qalmayıb,
Köhnə tanışlar da yaxına gəlməz.

Vaxt keçər, yadımdan çıxar, az qala,
Mənə duz olanlar, çörək olanlar;
Dilimin ucunda ilişib qalar
Dilimin ucunda gərək olanlar.

Ey ilk məhəbbətim, bağışla məni,
Şöhrətim gözümə çəkmişdi pərdə.
Hansı yuxularda itirdim səni,
Düşdüm soracağına hansı səhərdə?!

Bu dünya bir sirli möcüzə kimi,
Gülər kağız-qələm, dil açar masam –
Gecələr yuxuda itirdiyimi
Səhərlər oyanıb evimdə tapsam!

BELLA AXATOVNA AXMADULİNA

(1937)

* * *

Bizim küçəmizdən,
illərdən bəri
Dostlar keçib-gedir...
Bəlkələr qalır...
Qalır qulağında addım səsləri,
Bir də pəncərəmdə kölgələr qalır.

Necə amansızsan, tənhalıq, necə!..
Əldə – dəmir pərgar,
ilhama gələr,
Heç nəyə baxmadan, hər gün, hər gecə
Çevrələr cızarsan, soyuq çevrələr...

Nə durmusan, məni harayla yenə;
Sevib oxşadığın, əzizlədiyin
Ərköyün balantək sığınım sənə –
Soyuq nəfəsini üzümdə duyum.

Məşə sükutunda güc ver dizimə,
Yol gedim,
özümə bir şeir deyim.
Tənha bir yarpağı sürtüm üzümə,
Əriyim qoynunda yetim təkliyin...

Sənin kitabxana səssizliyində
Unudum hər şeyi... özümü belə...
Konsert səssizliyin qoy qalsın məndə,
Xəyal tənhalıqla versin əl-ələ.
Onda sirli dünya gəlməz eynimə,
Hər şey yavaş-yavaş tutar yerini.
Təbiət söykənər mənim çiynimə,
Açar bircə-bircə sehrlərini.

Onda yuxu kimi illərdən bəri
Gecəni isladan göz yaşlarında,
Zülmətdə,
zillətdə,
nə bilim, nədə
Mənim dostlarımlın doğma üzləri
Görünər, yox olar xəyal içində...

* * *

Bir gün qapın döyüləndə
Deyəcəksən: Kimdir gələn?
Deyəcəyəm: Aç görüm,
Tanımadın? Mənəm, mən...
Görəcəyəm, qocalıbsan,
Düşüb arıq çiynlərin...

Qoşa yarpaq olmuşuq
Bir ağac budağında.
Qocalmağa haqqın yox
Mənsiz öz otağında.

Eh, səni danlamağa
Gəlməmişəm mən bura;
Gəlmişəm ki, anlayasan –

Yollar məni gətirməz,
Bel bağlama yollara...

Görürsənmi, mən avara
Çarpayının başına
Şəkil çəkdi divara
Narıncı karandaşla.

Bu zavallı insancığaz
Həyəcandan əsir tir-tir...
Çəkdim ki, sən acıqlanıb
Soruşasan: Bu kimdir?..

Mən də gülüb ürəkdən
Deyərəm: Ay zavallı,
Şəkildəki mənəm, mən –
Gülməli, ağlamalı...

Kövrəlib bu zarafatdan
Biz ağlayaq doyunca...
Nə mən yersiz danlayım,
Nə də sən vaxtsız qocal.

Sən Allah, sus, danışma,
Ürək niyə oxlansın?
Hərdən bizim yerimizə
Divardakı insancığaz
Baxıb gülsün, ağlasın...

* * *

Səsimi apardılar,
Yaman sızlayır yeri.
Ürəyimdə bir qəhər var –
İtirilmiş səs qəhəri.

...Hər şey gəlir əlindən,
Nə güclüsən, mart ayı!
Mənim ürəyim indi –
Ölü sözlər alayı.

“Oxu” deyir, car çəkərək,
Uçurum da, ağac da.
Qışqırıram quluntək,
Səsim çıxmır, nə fayda!
Ürək neyləsin axı
Yoxdur bircə kəlməsə...
Tək ilhamdan nə çıxar,
Sözlər kara gəlməsə.

Boğuluram, yaxamı aç,
Dəli ilham, qaçaq söz!
Qara bürünmüş ağac,
Günahkaram, bir az döz...

Sözlər məndən küsüb deyə,
Çırpınıram hələlik.
O ağaca, o dərəyə,
O yağışa, o küləyə
Qarışıram birdəfəlik.

Qarışıram, yazaram
Bir gün ilham gələndə.
Ömrümdə bir duyğulu,
Qərrib axşam gələndə.

Lal olmuşam, mart ayı!
Sizdən bir xahişim var:
Mənə nəğmə oxuyun,
Məndən sonra, ağaclar!..

OLEQ MİXAYLOVIÇ DMİTRİYEV

(1937–1993)

RƏSSAMIN EMALATXANASINDA

A.Yefremova

Götür ağ varağı,
Baxma necədir.
Təkçə istəyimi çıxarma yaddan:
Çək məni,
Bir qərib, səssiz gecədə
Tənha küçələri dolaşdığım an.

Elə çək,
Evlər də görünsün orda,
Sussun boz görkəmi yol qırağının.
Titrək ürək kimi
Dilsiz divarda
Çırpınsın kölgəsi ağcaqayının.

Çək ki
Küçə boyu addımlayıram,
Plaşa bürünüb gedirəm ötkəm.
Nə yağan yağışa məhəl qoyuram,
Nə də baxışların yağışına mən.

Elə çək,
Heykələ dönsün bir anlıq
Mənimlə yanaşı

Yağış, dağ, duman.
Künclərə çəkilən qatı qaranlıq
Daha da qaralsın partladığından!

Elə çək,
Hər zərrə nura bürünsün,
Mən aya tən durum,
Ay da mənə tən.
Elə çək,
Gözümə birdən görünsün
Moskva,

Tənhalıq,
Gecə,

Bir də mən...

Bir də... düşsün ora ağ plaşlı qız,
Gözündə yuva qur qəmə, kədərə.
O getsin evinə.
Tələssin bir az,
Mən isə qərq olum düşüncələrə.

Çək, çək ilhamının inadı altda,
Çəksən göz güldürən, könül istəyən
Uçan leysanların qanadı altda
Rahatca gəzərəm Moskvanı mən...

MARSEL

Marselə tərədən baxdım bu axşam,
Adama necə xoş gəlirdi Marsel!
Uşaqlıq arzumdu –
Gəlib çatmışam,
Üzümə anatək güldü Marsel.

Uçan qayıqları əvvəlcə gördüm,
Dalğalar sınırdı yolları üstə.
Qızılı evləri gör necə gördüm? –
Gümüşü limanın qolları üstə!

Ora bax, izdiham şəndi, əlvandı –
Fırlanır, elə bil, nəhəng karusel.
Qalalar dağlardan uca dayandı –
Gözümdə on qat da ucaldı Marsel.

Endim dar cığırla,
Sahilə gəldim,
Dəniz güzgü tutdu təzə dostuna.
Ayrılıq qorxusu çəkməyibsə kim,
Bu şeirin həsrəti yad gələr ona.

Mən həsrət deyirəm,
O həsrəti ki
Hər görüş dalınca ayrılıq gəlir.
Yenə kövrəlmişdim lap uşaq təki,
Neyləyim, beləyəm, kövrəyəm, bəli!

Deyirdim nə üçün belədir dünya –
Niyə təzadlarla doğulur hər gün?
Bu necə ağrıdır,
Bu necə məna –
Özün gəl, özün də ayrılıq düşün!

Başımın üstündə qala ucalıb,
Susuram,
Həsrətə bələnib ürək
Hardasa, uzaqda bir uşaq qalıb,
Baxır üfüqlərə köks ötürərək.

Xəyalım yol oldu tozlu yollara,
O mənəm,
                  O arıq,
                          O dəcəl uşaq.
Neyləyim, mən onu çağırım bura,
Deyim Marselinə öz gözünlə bax!

VLADİMİR SEMYONOVİÇ VISOTSKİ

(1938–1980)

ZİRVƏYƏ QALXANDA

Böyrün-başın sal buzlarla doludu,
Hələ gözüün zirvəni də pis görər.
Dağlar yatır uda-uda buludu,
Dağlar yatır qar püskürə-püskürə.

Duyuq düşsə çəkməz səndən gözüni,
Gərnəşərək üfük boyu qol açar.
Görməzliyə qoyar əvvəl özünü,
Əvvəl-əvvəl özü sənə yol açar.

Bir gədikdə düşməni kimi qarşılar,
Dağlar bilir, sən onlara bəlasan.
Yolun üstə qar uçuqunu aşırar,
Qəfildəncə karıxarsan, qalarsan.

Yalvararsan-yaxararsan küləyə
Ki, səsini hara gəldi, hey yaya.
Qayaları səsleyərsən köməyə,
Harayına haray verər bir qaya.

Gədik üçün girişəndə davaya,
Dağlar hər bir addımını izləyər.
Qar uçuqunu sovrulanda havaya,
Qaya səni arxasında gizləyər.

Eh, arxanca nə desələr, yalandı!
Nahaq yerə əsəblərin gərilər.
Buz əriyər, sən zirvəni alanda, –
Duman tültək ayağına sərilər.

Əgər ölsən bir qayadan sən aşıb,
Onda dağlar kövrələcək, dolacaq.
Sən məskənin – bir dərənin ağuşu,
Başdaşınsa zirvə özü olacaq.

* * *

Ürəyimdə bir ağrı var, bir ağrı;
Xoş günlərim daha şirin yuxudu.
Eh, böyüklər hüzuruna çağırıb,
Mənə hər gün “Qurd ovu”nu oxudur.

Bu yaxında “Qurd ovu”mu taparaq,
Bir yoldaş da hey kükrəyib-çağladı.
Qaç-a qaça evə gəlib, çaparaq –
Pəncərəni möhkəm-möhkəm bağladı.

Qəzəbindən, hikkəsindən tərləyib,
Ürəyində zülüm-zülüm inlədi.
Barmağını düymə üstə hərləyib,
Kirimişcə səsyazanı dinlədi.

Xırıltıdan anlamayıb son sözü,
Külfətini tez köməyə çağırdı.
Lap axırda inadından əl üzüb,
Qəfildəncə dəli kimi bağdırdı.

Əli birdən telefona uzanıb,
Zəng vurdu ki: Tez axtarın, arayın;

Mən bilmirəm, “Qurd ovu”nu yazanı –
Günü sabah hüzuruma yollayın!
Mən də getdim boğazımı yaşlayıb;
Əsəbimi başqa nə cür ovudum?!
Qapısından girən kimi
Başlayıb –
Axıracan “Qurd ovu”nu oxudum.
Zəngdən sonra dilxor olub külfəti,
Yəqin, evdə ağıl qoyub başına;
Eh, bəlkə də, tapşırımışdı lap qəti
Ki, şairi adam kimi qarşıla!

Bir stəkan araq süzüb özünə
Deyindi ki: Sən yolunu azmısan.
Barmağımı soxaram ha, gözünə!
Bu şerini elə məndən yazmısan...

Yaşayıram hey döyükdə-döyükdə,
Zəng səsləri məni yaman qorxudur.
Hüzuruna çağırtdırıb böyüklər,
Mənə hər gün “Qurd ovu”nu oxudur.

* * *

Lap az qalıb döyüşə,
Tanklar düşəcək işə,
Top-tüfənglər dinəcək, partlayacaq qumbara.
Yanaşaraq səngərə,
Cavanca bir əsgərə
Balaca zərf uzatdı poçtalyon bu ara.

Məktub gəlsə anadan,
Ya sevgili sonadan,
Əsgər elə bilər ki, yoxdu dava-şava da.

Elə ki zərfi açdı,
O saat rəngi qaçdı;
Oğlan elə bildi ki, tutqunlaşdı hava da.

İnanmadı gözüne:
“Toxtaqlıq ver özünə!
Məndən sənə yar olmaz...” məktub bitdi. Vəssalam,
Aşağıda naxışla
Yazmışdı ki: “Bağışla!”
Bilmirdim ki, bu qədər gözləri yolda qallam.

Oğlan birdən çığırdı,
Poçtalyonu çağırıdı:
Bilirsənmi neylədin? Necə çəkim bu dərdi?
Yaraladın sən axı
Məni döyüşqabağı.
Gətirdiyin bu məktub güllədən də betərdi!

Çiyində avtomatı,
Dolaşib addım-addım,
Səngər boyu elə hey, qıy-qışqırıq qopardı.
İlk qəlpəyə tuş olub,
Yıxıldı bihuş olub,
Əlindəki məktubu külək alıb apardı.

O, DÖYÜŞDƏN QAYITMADI

Hava elə safdı ki, heç nə olmayıb, guya,
Təbiətin bu halı ürəyimə yatmadı.
Niyə hayan olmayıb göy meşəyə, lal suya?
Dostum dünən döyüşdən salamat qayıtmadı.

Gah o məndən incidi, gah da mən ondan küsdüm,
Bəzən lap səhərəcən tasamız da yatmadı.

Kim haqlıdı, kim haqsız – daha əlimi üzdüüm,
Çünkü dünən döyüşdən o geri qayıtmadı.

Özgələrdən danışıb mənə dinclik verməzdi,
Bəs niyə səhər məni yuxudan ayıltmadı?
Obaşdan duran kimi gözlərim onu gəzdi,
Ah! O dünən döyüşdən salamat qayıtmadı.

Mən hardan biləydim ki, onu ölüm güdüdü?!
Yox, nəfəsim qaraldı, yox, yox, havam çatmadı...
Sinəmdəki tonqalı, sanki, külək söndürdü,
Elə ki o, döyüşdən salamat qayıtmadı.

Yaz havası günəşdən bombolluca nur əmir,
Eh, görəsən, yaddaşı kimləri yanıltmadı:
– Bir papiros ver, çəkim! –
Nə səs gəldi, nə səmir,
o, dünənki döyüşdən salamat qayıtmadı.

Yox, yox! Bizim ölümlər bizi qoymazlar darda,
Bizdə həlak olan da... yox, keşikdə dayanır!
Elə buna görə də meşələr-zad baharda
Göyləri əks edərək göy rənginə boyanır...

İki nəfər idik biz dünənəcən, düz iki,
O, mənə hayan idi, mən isə ona hayan.
Onun vaxtı yatsa da, mənə elə gəlir ki,
Mən özüməm, mən özüm, döyüşdən qayıtmayan.

İOSİF ALEKSANDROVİÇ BRODSKİ

(1940–1996)

GÖRƏSƏN, KÜLƏYƏ NƏ DEYİR KOLLAR

Görəsən, küləyə nə deyir kollar,
yoxsa yarpaqdan kasıbsan?
Onların dili asan anlaşılar,
biz isə duymarıq amma.
Örtüb cingilti səsini vedrənin
cır-cırla səslənən kətil. –
Bu gün sən güclüsən. Amma dünəni
yada sal, belə əsmirdin.
Küləksə onlara – Qarşıda qışdır!
Yaxşı da, qorxutma bizi
Kim bilir, bəlkə də, ağlım azalır!
Sevmək, çox sevmək gərəkdi!
Ağşamın toranı canını lərzəyə
gətirir mənim daxmamın...

Onların söhbəti gəlməz kəlməyə,
çünki bu ağşam yalnızam.

1962

ODİSSEY TELEMAKA

Mənim Telemakım, Troya savaşı
bitib. Qalib kimdir, xatırlamıram.
Yunanlar olmalı: bunca ölünü
Atıb evə dönər yalnız yunanlar.
Amma ki, düzü, bu evə aparan
yol da uzun oldu həddindən artıq.
elə bil, Poseydon, biz oralarda
vaxtı qeyb edəndə uzatmış yolu.
Mənə aydın deyil hardayam indi,
qarşımdakı nədir. Çirkli bir ada,
kollar, tikililər, donuz xor-xoru,
alaq basmış bağça, yad bir şahzadə,
ələf, daş-kəsək, əzizim Telemak,
bənzər bir-birinə bütün adalar
əgər uzun vaxtdı dənizdəsənsə;
ağlın da qarışır dalğa sayraq,
üföqlə çirklənən göziün yaşarar
və suyun kütləsi kar edər səni.
Bilmirəm nə ilə qurtardı dava,
İndi neçə yaşın olar, bilmirəm.

Mənim Telemakım, böyü, böyük ol,
Yalnız Tanrı bilir, görüşərikmi?
Bir zaman qarşında buynuz tutduğum,
sən artıq o vaxtkı körpə deyilsən.
Palamed qoymadı, ayrılmazdıq biz.
Amma ki, bəlkə də, o da haqlıdı:
Edip mərazindən azadsan mənsiz,
Mənim Telemakım, safdı yuxun da.

1972

ZƏVVARLAR

Yollara çıxıblar yenə zəvvarlar,
Arxada qalırlar meydanlar, tapınaqlar,
Arxada qalırlar böyük bazarlar,
Kədərlər, şəhərlər, Məkkə, Romalar,
Qızmar günəş altda hər gün qaralar,
Yorulmaz zəvvarlar, yazıq zəvvarlar,
Şikəstlər, topallar, korlar, donqarlar,
Ayağı yalınlar, aclar, çıpaqlar,
Gözlərində sönər qəmli qürublar,
Qəlblərində şəfəq hər gün oyanar,
Yollara düşübdü yenə zəvvarlar.
Arxada qalırlar çöllər, səhralar,
Başları üstündə ulduzlar yanar.
Hardasa oxuyur onlarçün quşlar,
Bir gün boşalacaq, bir gün dolacaq,
Dünya bax belədir, belə qalacaq.
Dünyada əbədi budur qalanlar:
Ümidlər, vədələr, sözlər, yalanlar;
Dünyanı dərk edən, bəlkə, olacaq,
Amma dünya sonsuz, sonsuz qalacaq.

Odur ki mənası yoxdur, ey İnsan,
Özünə, Allaha, yada inansan.
Onu bil, insana sonunda qalar
Yalnız aldanışlar, bir də ki yollar.
Günəş tülu edib, qürub edəcək,
Zəvvarlar yenə bu yolu gedəcək.

Şairtək dünyanı tərənnüm edək,
Əsgərtək torpağın altına gedək.

* * *

Torpağa gömülməkçün, getmərəm bir ölkəyə,
Vasilyev adasına gələcəyəm ölməyə –
Biganə vətənimə üzümü söykəyərək
Yaşanmamış həyatı xatırlayan adamtək.
Bir-bir salacam yada
Bu küçə, bu döngə, bu ev, bu ada.
Qulağıma bir səs birdən gələcək
Əlvida, ey dostum, sağ ol, əlvida.

* * *

Mənə deyirlər ki, getməyim lazım.
Hə-hə. Minnətdaram. Yığışıram mən.
Hə-hə. Anlayıram. Yola salmayın,
Narahat olmayın. Hə, mən itmərəm.

Ah, siz deyirsiniz ki, yolum uzaqdı.
Yaxında hər hansı yarımstansiya.
Ah, yox, narahatlıq, vallah, nahaqdı,
Yüküm də yüngüldü, çamadansızam.

Hə-hə. Gedim, vaxtdı. Sizə təşəkkür,
Hə-hə. Vaxtdı. Bunu hər kəs anlayır.
Ağaclar sevincsiz qış üfüğünü
başları üstünə alıb saxlayır.

Hər şey bitdi. Mənim yox etirazım.
Əlinizi sıxım – görüşmək üzrə.
Sağalmışam artıq. Getməyim lazım.
Hə. Yola salırsız. Təşəkkür sizə.

Məni vətənimdə gəzdir sən, taksi.
Elə bil, ünvanı unuduram mən.
Susan çöllər ilə apar sən məni.
Bilirsən, bu doğma yurddan gedirəm.

Elə bil, ünvanı unutmuşam mən:
üzümü söykərəm tərli şüşəyə.
və qəlbən sevdiyim çayın üstündə
ağlaram, bir qayıq çağırram, gələr.

(Hər şey bitdi. Artıq niyə tələsim?
Sakitcə geri dön, Allah xətrinə.
Səmanı süzərəm, dolar nəfəsim
Bir başqa sahilin soyuq mehiylə.)

Hə, axır ki, budur – gəlib çatmışam.
Geri qayıt, qüssə-kədər duymadan.
Vətən dəhlizindən sən keçən zaman,
Mən yeni sahilə lövbər salaram.

YURİ POLİKARPOVIÇ KUZNETSOV

(1941–2003)

NİZAMININ KÖLGƏSİ

Ucalıb göylərin yeddi qatına,
Möhtəşəm heykəli göyləri dəlib.
Ulu Nizaminin ziyaratına
Bütün yer üzündən şairlər gəlib.

Hamı heyrətindən duruxub, çaşıb,
Hamı heyrətindən xəyala dalıb:
Yerdə Nizaminin qəbrinin daşı,
Yerdə Nizaminin kölgəsi qalıb.

Mən də ziyarata gələnin biri,
Onlardan biriyəm elə mən özüm.
Mənim də heyrətdən tutulub dilim,
Mənim də heyrətdən qamaşır gözüm.

Haçan Nizamini öysə qələmim,
Çoxları hirsələnib, dizinə döyüb.
Moskva dalımca deyinib mənim,
Rusiya elə hey dalımca söyüb.

Baxdıqca od tutub alışan yerə
Qəlbimə qorxunun ləkəsi düşür.
Şairlər istidən qaynaşan yerə
Birdən, Nizaminin kölgəsi düşür.

Bu boyda kölgəyə dünya yerləşər!..
Cılız kölgəmizdən sarsılaraq biz.
Nizami qəlbini açır günəşə,
Onun kölgəsinə qısılırız biz.

Baxır maddım-maddım boynunu burub,
Hamı fağırlaşır söz ölkəsində.
Nizami günəşlə yanaşı durub,
Hamını gizləyir öz kölgəsində.

* * *

O qədər dərindən gəlir ki səsi –
Sözünü nə təhər başa düşəsən?!
Yoxdur bizim yerin belə nəğməsi,
Eh, məni yamanca saldın işə sən.

Bu nədir, üzümə zəhrimar yağır,
Nə dedin, nə əcəb yadıma düşdün?
Necə yeyim-içim daha mən fağır?
Gözlərim qaraldı, əlim üyüşdü.

Özünü ələ al, tərsliyi burax;
Di bəsdə, məni də başa düş, anla...
Dostumdan eşidib gəlmişəm bura,
Dostumdan eşidib gəlmişəm, vallah.

Çeynəyə-çeynəyə dodaqlarını,
Saldın gileyini yenə işə sən;
– Mənim bu nəğməmin heç səsi varmı
Ki, hələ sözünü başa düşəsən?!

* * *

Dünən bir məktubu oxuyub susdum,
Qaldım baxa-baxa solğun kağıza.
Tay-tuş içində də yoxdu ki, dostum
Barı bu andırın vaxtını yoza.

Getdikcə dəyişir səsinin tonu,
Getdikcə ucalır naləsi, ahı...
Görən, hansı gözəl yazıbdı onu?
Görən, hansı gözəl?.. Nə bilim axı?

Sətirdən-sətirə girir min dona,
Yanıb-yaxılır ki, qəlbidaşam mən.
Bilmirəm, nə cavab yazmışam ona,
Bilmirəm, hər şeyi unutmuşam mən.

Bu da ilk sevginin pərt kağızları...
Eh, daha çoxalıb-azalmaz onlar.
Bir də xatırladım tanış qızları,
Yox! Belə məktubu yazammaz onlar.

Daha köhlənindən düşüb inadı,
Daha kiryibdi sinəmdə ürək.
Mənim tay-tuşlarım bilmir bu adı,
Eh, təzə nəsillər hardan biləcək?!

– Özünü nə yaman çəkir bu gədə?
Niyə biz deyənlə oturub-durmur?!
Mənə hədə gəlir paxıllar, hədə,
Paxıllar heç zaman halımı sormur.

Eh, onlar kimdi ki, gedib baş əyəm...
Hamısı atılıb-düşür havayı.

Mən, Yuri Kuznetsov, bircə dənəyəm,
Bəli, şair yoxdu məndən savayı!

BAL ARISI

Bu bağı bənizi lap çoxdan solub,
Yağış sularıyla sinəsi dolub.
Bəlkə, bu yağış da çevrildi qara...
Yox, birdən toy tutdu o, buludlara.
Günü görən kimi ağılı çaşdı, –
Bir giləs ağacı ağ çiçək açdı.
Eh, bircə çiçəklə açıları yaz?! –
Burda uşağı da aldatmaq olmaz;
Görənlər diksinib gözünü çəkdi:
– Qışın ortasında bu nə çiçəkdi?!
Amma yayılarda çiçək qoxusu,
Pətəkdə arının qaçdı yuxusu.
Gördüm o giləsi, puçur-puçurdu,
Yanında yuxulu arı uçurdu.

QATARDAN AÇILMIŞ VAQON

Daha gözə dəymir yol bələdçisi,
Nə qədər gəzsək də, tapmadıq onu.
Yuxuya verəntək bu gecə bizi,
Qatardan açıblar guya vaqonu.

Qardaş, bu xəbərə indi gəl inan,
Böyürdən bir qatar ötdü bu dəmdə.
Budur, güllə kimi şütüdük bu an,
Biz də o qatarın gəldiyi səmtə.

Gedirik beləcə irəli, geri,
Hərdən pəncərədən boylanırıq biz.
Əşi, bu gedişin bizə nə xeyri?!
Yenə yerimizdə dayanırıq biz.

ALEKSEY MAKSİMOVİÇ PARŞIKOV

(1954)

ŞAHMATÇILAR

İki şahmatçı
bölüblər şahmat taxtasını
fikirlərin, əsəblərin, bəxtlərin
sınaq meydançasına.
Hamı neft şahının azarkeşidi,
deyirlər o, əsl kişidi,
azarkeşlik hər kəsin öz işidi,
mən azarkeşiyəm buzlar şahının.

Nə gözləmək olar neft şahından?!
Qərribədi? Heç bir şey!
Soyuq ağıl, soyuq qəlb,
bir də sonunu görən cəsarət!
Bəs onda, kimə lazımdı belə qələbə?!
Şərqə? Ya Qərbə?

Yaxşı keçib Pifaqor məktəbini,
tələsmir buzlar şahı.
bilmək olmur fikrini, mətləbini,
sakitcə gedir oyunun sonuna.

Tamaşa salonuna düzüb o,
Ural dağlarıtək zəngin qadınları,

hünərin var, çıx qabağına,
salondan qadınlar
sehrli dalğalar göndərirlər
buzlar şahına,
(Qadınlar kişilərdən yaxşı bacarırlar belə işləri)
Odur, bax, cürbəcür işarələr.
Parıldayan dırnaqların qalxıb-düşməsi
Topla atın yerdəyişməsi deməkdi.
Ehtiyatlı ol, şahın təkdi!
Mənimki radio dalğalarıdı,
Neft şahının uduzmağıdı onların uzunluğu.

Arxayın oynayır buzlar şahı,
Arxasında vəziri, vəkili,
Hesablama maşınları, hakimlər,
Heç-heçələr torpağı, ordular, sürülər.
Mən tənha azarkeşiyəm belə şahın.

Heç kəsə oxşamır o,
neyləsin yazıq;
var-dövlət yığmaqdan başqa
əlindən bir iş gəlmir.
“Şah!” deyir qabağına çıxana
onunçün ağzı açıq qalmış
şaxta quyusudu qara xana.
Hər fiqur, hər adam gəlir
əlini qoyub cibinə.
Birdən şappıltıyla düşür
Bir dərin quyuya düşəntək
O qara xananın dibinə.

İqor yürüşü haqqında söyləmə

Aleksandr Sumarokov

Qavrill Derjavin

İvan Krilov

Aleksandr Puşkin

Fyodor Tyutçev

Mixail Lermontov

Yakov Polonski

Afanasi Fet

Nikolay Nekrasov

Valeri Bryusov

Yaroslav Smelyakov

Lev Oşanin

Aleksandr Yaşin

Sergey Mixalkov

Viktor Bokov

Marqarita Aliger

Sergey Smirnov

Lüdmila Tatyaniçeva

Yevgeni Dolmatovski

Konstantin Simonov

RUS ŞERİ ANTOLOGİYASI

Mixail Kuzmin

Aleksandr Blok

Velimir Xlebnikov

Nikolay Qumilyov

Samuil Marşak

Anna Axmatova

Nikolay Aseyev

Boris Pasternak

Vera İnber

Osip Mandelştam

Marina Svetayeva

Vladimir Mayakovski

Sergey Yesenin

Nikolay Tixonov

Pavel Antokolski

Stepan Şipaçov

Aleksey Surkov

Nikolay Uşakov

Mixail İsakovski

Aleksandr Prokofyev

Vladimir Luqovskoy

Nikolay Zabolotski

Leonid Martinov

Semyon Kirsanov

Arseni Tarkovski

Olqa Berqqolts

Nikolay Qribaçov

Mixail Svetlov

Aleksandr Tvardovski

Sergey Vasilyev

Mixail Dudin

Mixail Lukonin

Boris Slutski

Sergey Orlov

Sergey Vikulov

Nikolay Dorizo

Vladimir Solouxin

Bulat Okucava

Konstantin Vanşenkin

Yevgeni Vinokurov

Andrey Dementyev

Vladimir Sokolov

Maya Rumyantseva

Oleq Şestinski

Anatoli Jiqulin

Robert Rojdestvenski

Rimma Kazakova

Andrey Voznesenski

Yevgeni Yevtuşenko

Anatoli Peredreyev

Anatoli Popereçniy

Vasili Kazantsev

Nikolay Rubtsov

Aleksandr Kuşner

Bella Axmadulina

Oleq Dmitriyev

Vladimir Visotski

İosif Brodski

Yuri Kuznetsov

Aleksey Parşikov

MÜNDƏRİCAT

Tərtibçilərdən: rus poeziyası ilə yeni tanışlıq 9

Ortaçağ ədəbiyyat nümunəsi

İqor yürüşü haqqında söyləmə (tərc. R.Kamal) 23

Aleksandr Petroviç Sumarokov

İnsan həyatının faniliyinə (tərc. O.Heydər) 44

Qavriil Romanoviç Derjavin

Zarafatyana istək (tərc. O.Heydər) 45

İvan Andreyeviç Krilov

Çiçəklər (tərc. Mirmehdi Seyidzadə) 46

Yapalaq və ulaq (tərc. Hikmət Ziya) 46

Qartal və toyuqlar (tərc. A.Şaiq) 48

Qarğa və tülkü (tərc. A.Şaiq) 49

Cırcırma və qarınca (tərc. A.Şaiq) 50

Eşşək və bülbül (tərc. A.Şaiq) 51

Sazandalar (tərc. A.Səhhət) 52

Vasili Andreyeviç Jukovski

Nəğmə (tərc. H.İsaxanlı)	54
Quşcuğaz (tərc. O.Heydər)	54
İntiqam (tərc. O.Heydər)	55

Aleksandr Sergeyeviç Puşkin

Çaadayevə (tərc. E.Borçalı)	56
“Mən də eşitmişəm, bu dünya mülkü” (tərc. N.Rəfibəyli)	57
“Nahaq yerə, əziz dost, fikr etdim ki, gizlədim” (tərc. Ə.Əlibəyli)	57
“Köhnə günahlarımçün cəza veribdir fələk” (tərc. Ə.Əlibəyli)	58
Xəncər (tərc. Ə.Ziyatay)	58
Peyğəmbər (tərc. E.Borçalı)	59
Quranın təsiri altında (tərc. Kamal Aydın)	60
Stanslar (tərc. B.Qasımzadə)	61
Qış yolu (tərc. M.Rzaquluzadə)	62
Sibirə (tərc. M.Rahim)	63
Şair (tərc. M.Dilbazi)	64
Qafqaz (tərc. A.Səhhət)	64
“Mən sizi sevirdim: bəlkə məhəbbət” (tərc. N.Rəfibəyli)	65
Qusar (tərc. T.Əyyubov)	66
“Parlayır çöllərdə bir gümüş kimi” (tərc. T.Əyyubov)	70
Qış axşamı (tərc. E.Borçalı)	70
Şair və güruh (tərc. S.Məmmədzadə)	72
Mənim şəcərəm (tərc. S.Məmmədzadə)	73

Yevgeni Vasilyeviç Baratinski

“İstedaddan kasıb, səsdən zəifəm” (tərc. H.İsaxanlı)	76
Roma (tərc. O.Heydər)	77

Fyodor İvanoviç Tyutçev

Son məhəbbət (tərc. H.İsaxanlı)	78
“Nə qədər ağırdır son an” (tərc. H.İsaxanlı)	78
Bahar suları (tərc. H.İsaxanlı)	79
“Rusiya ağılla duyula bilməz” (tərc. H.İsaxanlı)	79

Mixail Yuryeviç Lermontov

İki əsir qız (tərc. Nigar Rəfibəyli)	80
“Yox, Bayron deyiləm, özgə bir kəsəm” (tərc. E.Borçalı)	82
Yelkən (tərc. E.Borçalı)	83
Vətən (tərc. E.Borçalı)	83
Borodino (tərc. E.Borçalı)	84
Şairin ölümü (tərc. E.Borçalı)	88
Şair (tərc. E.Borçalı)	90
Buludlar (tərc. E.Borçalı)	92
Görüş (tərc. E.Borçalı)	92
Qafqaz (tərc. E.Borçalı)	95

Yakov Petroviç Polonski

Səttar (tərc. İ.Soltan)	96
Tatar qızı (tərc. Ə.Ziyatay)	96

Afanasi Afanasyeviç Fet

“Sənə gətirdim salamlar” (tərc. H.İsaxanlı)	98
“Bir toz boğanağı” (tərc. Y.Savalan)	99

Nikolay Alekseyeviç Nekrasov

Biçilməmiş sahə (tərc. B.Qasımzadə)	100
Dobrolyubovun xatirəsinə (tərc. T.Əyyubov)	101
Əlvida (tərc. A.Zeynalı)	102
Yalqız, unudulmuş gəzیرəm yenə (tərc. B.Adil)	103
Azadlıq (tərc. Ə.Ziyatay)	104

Valeri Yakovleviç Bryusov

Babanın sirri (tərc. K.Abdulla)	105
---------------------------------------	-----

Mixail Alekseyeviç Kuzmin

Hera (tərc. K.Abdulla)	106
------------------------------	-----

Aleksandr Aleksandroviç Blok

“Dərsini qurtarıb qoca müəllim” (tərc. <i>Vilayət Rüstəmzadə</i>)	108
Yay axşamı (tərc. <i>Vilayət Rüstəmzadə</i>)	109
Layla (tərc. <i>Vilayət Rüstəmzadə</i>)	109
Doğma qadınlar (tərc. <i>Vilayət Rüstəmzadə</i>)	110
“Gecə, küçə, aptek, fənər” (tərc. <i>Anar</i>)	111
Şairlər (tərc. <i>Anar</i>)	111
Şair (tərc. <i>E.Borçalı</i>)	113
“Bir qız oxuyurdu kilsə xorunda” (tərc. <i>E.Borçalı</i>)	114
“Dünən olanlar bu gün tamam yadımdan çıxır” (tərc. <i>E.Borçalı</i>)	114
Yağışdan sonra (tərc. <i>E.Borçalı</i>)	115
Qadın (tərc. <i>E.Borçalı</i>)	115
“Yavaşıdı nurlu külək” (tərc. <i>E.Borçalı</i>)	117
Qıza (tərc. <i>E.Borçalı</i>)	118

Velimir (Viktor Vladimiroviç) Xlebnikov

“Axı mənə nə gərəkdİ” (tərc. <i>Anar</i>)	119
--	-----

Nikolay Stepanoviç Qumilyov

Mən və siz (tərc. <i>V.Bayatlı</i>)	120
Yuxu (tərc. <i>V.Bayatlı</i>)	121
“Qırmızı ağacdən qayığım üzər” (tərc. <i>V.Bayatlı</i>)	122
“Bir amerikalıya ərə gedir bu qız” (tərc. <i>V.Bayatlı</i>)	122
Banilər (tərc. <i>K.Abdulla</i>)	122
Aqamemnonun döyüşçüsü (tərc. <i>K.Abdulla</i>)	123
Zəvvar (tərc. <i>K.Abdulla</i>)	123

Samuil Yakovleviç Marşak

Yolda (tərc. <i>Ə.Kürçaylı</i>)	126
Axmaq siçan balasının nağılı (tərc. <i>Fikrət Sadıq</i>)	127
Usta tikər – usta sökər (tərc. <i>Teymur Elçin</i>)	130
Milçək-vizilçək (tərc. <i>Teymur Elçin</i>)	134
Qorxunc tarakan (tərc. <i>Teymur Elçin</i>)	139
Səhər sübhədən oyanır ev... (tərc. <i>Çingiz Əlioğlu</i>)	147

Anna Andreyevna Axmatova

“Özgələrin evində” (tərc. V.Bayatlı)	148
“Şair ruhdu tənha, tək” (tərc. V.Bayatlı)	148
“Burax get bu musiqini, bu səsi” (tərc. V.Bayatlı)	148
Mart elegiyalarından (tərc. V.Bayatlı)	149
İlham pərisi (tərc. Anar)	150
“İnsan öləndə portretlərində” (tərc. Anar)	151
Kleopatra (tərc. K.Abdulla)	151
“Çoxdur naz-qəmzəsi sevilənlərin” (tərc. Xəlil Rza Ulutürk)	152
“Sənəmi ram olum?..” (tərc. Ç.Əlioğlu)	152
“Ürək ki, ürəyin əsiri deyil” (tərc. Mahir Qarayev)	153

Nikolay Nikolayeviç Aseyev

İthaf (tərc. İ.Səfərli)	154
İthaf (tərc. İ.Səfərli)	155

Boris Leonidoviç Pasternak

“Məşhur olmaq ayıbdı” (tərc. V.Bayatlı)	157
Hamlet (tərc. Anar)	158
“Başladığım zaman bilirdim mægər” (tərc. Anar)	159
Qış gecəsi (tərc. Anar)	159
“Yaxşı deyil məşhur olmaq, tanınmaq” (tərc. Anar)	161
“İlham yanılarda dolanbac yolda” (tərc. M.Alim)	162
“Sən mehlə oyanan körpə budaqsan” (tərc. M.Alim)	163

Vera Mixaylovna İnber

Qadın əlləri (tərc. M.Gülğün)	164
-------------------------------------	-----

Osip Emilyeviç Mandelştam

“Sənin ensiz çiyini şallaqlarla aldırmaq” (tərc. V.Bayatlı)	166
“Sənin bu qulun üçün qorxmuram mən, İlahi” (tərc. V.Bayatlı)	166
Leninqrad (tərc. V.Bayatlı)	166
“Yuxusuzluq. Homer. Bir də tarım yelkənlər” (tərc. K.Abdulla)	167

Marina İvanovna Svelayeva

Bloka yazılan şeirlərdən (tərc. V.Bayatlı)	168
“Alından öpmək – qəmi götürmək” (tərc. V.Bayatlı)	168
“Varlı adam, – sevdi kasıb bir qızı” (tərc. R.Rövşən)	169
1. “Sənin adın...” (tərc. R.Rövşən)	170
2. “Yatır yollar yorğunu...” (tərc. R.Rövşən)	170
“Çilik-çilik oldu aynam” (tərc. Ç.Əlioğlu)	171
Axmatovaya (tərc. Ç.Əlioğlu)	172
Don Juan (tərc. Ç.Əlioğlu)	174
Xoşdur (tərc. Rəbiqə Nazımqızı)	173
Yuxusuzluq (tərc. Mahir Qarayev)	174

Vladimir Vladimiroviç Mayakovski

Bakı (tərc. M.Rzaquluzadə)	175
“İkidir, yəqin ki, yatmısan artıq” (tərc. Anar)	177
“İstərdim vətənim anlasın məni” (tərc. Anar)	177
Şalvarlı bulud (tərc. R.Rövşən)	178
Anam və almanların öldürdüyü bir gecə (tərc. R.Rövşən)	179
Sizə (tərc. R.Rövşən)	181
Qulaq asın (tərc. R.Rövşən)	182
Sergey Yeseninə (tərc. R.Rövşən)	184

Sergey Aleksandroviç Yesenin

İran nəğmələrindən

“Mənim köhnə yaram qövr etmir hələ” (tərc. Ə.Kürçaylı)	189
“Yarım tümən üçün bir manat verən” (tərc. Ə.Kürçaylı)	190
“Sevimli Şahanə, gözəl Şahanə!” (tərc. Ə.Kürçaylı)	191
“Sən dedin ki, Sədi ancaq” (tərc. Ə.Kürçaylı)	192
“Zəfəran yurdunun fəcrinə bir bax” (tərc. Ə.Kürçaylı)	193
“Hava təmiz, şəffaf, hava sərindi” (tərc. Ə.Kürçaylı)	194
“Bir cüt qu quşudur canan əlləri” (tərc. Ə.Kürçaylı)	195
“Xorasan bağları, evləri üstə” (tərc. Ə.Kürçaylı)	196
“Dəli könlü, gəl çırpınma bu qədər!” (tərc. Ə.Kürçaylı)	197
Qara adam (tərc. R.Rövşən)	198

Nikolay Semyonoviç Tixonov

Danışır leninqradlılar (tərc. Səyavuş Sərxanlı)	204
Şəki gecəsi (tərc. Tofiq Bayram)	205
Lənkəranda (tərc. Tofiq Bayram)	206
Qızılağac qoruğunda (tərc. Tofiq Bayram)	207
İki görüş (tərc. Tofiq Bayram)	208

Pavel Qriqoryeviç Antokolski

İki həyat (tərc. T.Əyyubov)	210
Məşə yolu boyunca (tərc. R.Rza)	213
Zoya (tərc. T.Əyyubov)	213

Stepan Petroviç Şipaçov

Bağ olacaq (tərc. M.Rahim)	215
“Sevgi sətirləri”ndən (tərc. Qasım Qasımzadə)	216

Aleksey Sergeyeviç Surkov

“Dar sobada odunlar” (tərc. Anar)	219
---	-----

Nikolay Nikolayeviç Uşakov

Estoniya, Leqna adası, 1971. (tərc. Seyran Səxavət)	220
---	-----

Mixail Vasilyeviç İsakovski

Tənha qarmon (tərc. A.Aslan)	223
Uşaqılıq (tərc. M.Rahim)	224
Harda böyüdün, ay qız? (tərc. M.Rahim)	227

Aleksandr Andreyeviç Prokofyev

Məhəbbət etirafı (tərc. Nəbi Xəzri)	228
Şeirlər, şeirlər həyəcanımdır (tərc. Nəbi Xəzri)	229
Ağcaqayın (tərc. Nəbi Xəzri)	230

Çay (tərc. Nəbi Xəzri)	231
Əs, bahar küləyi (tərc. Nəbi Xəzri)	231

Vladimir Aleksandroviç Luqovskoy

Nizami (tərc. Nəbi Xəzri)	233
---------------------------------	-----

Nikolay Alekseyeviç Zabolotski

Yolda, ayaq altında (tərc. O.Heydər)	235
--	-----

Mixail Alekseyeviç Svetlov

Qrenada (tərc. M.Araz)	236
Sevgi (tərc. M.Araz)	239

Leonid Nikolayeviç Martınov

Mütləq həqiqət (tərc. İsa İsmayılzadə)	241
Zamanın gərdişi (tərc. İsa İsmayılzadə)	242
Axmağa həvəsliyi su (tərc. O.Heydər)	243

Semyon İsaakoviç Kirsanov

Ürəkdən söhbət (tərc. B.Azəroğlu)	245
Hünər (tərc. B.Azəroğlu)	247

Arseni Tarkovski

Yer (tərc. Vaqif Bayatlı Odər)	249
Yer üzü (tərc. Vaqif Bayatlı Odər)	250
Sağ ol, yer üzü (tərc. Vaqif Bayatlı Odər)	250
Dünyanın ortası (tərc. Vaqif Bayatlı Odər)	250
Adamlar (tərc. Vaqif Bayatlı Odər)	251

Olqa Fyodorovna Berqqolts

Tələsməsəm də... (tərc. Səyavuş Sərxanlı)	252
---	-----

Nikolay Matveyeviç Qribaçov

Təkcə çörəklə yox (tərc. Ağasəfa)	254
Küçə ilə söhbət (tərc. Ağasəfa)	255

Aleksandr Trifonoviç Tvardovski

Yolda (tərc. T.Bayram)	256
İki dəmirçixana (tərc. T.Bayram)	263

Sergey Aleksandroviç Vasilyev

Yaşlı nəslin mahnısı (tərc. Qabil)	268
--	-----

Yaroslav Vasilyeviç Smelyakov

Lida yaxşı qızıdır (tərc. Xəlil Rza Ulutürk)	269
Xəstələnərsəm əgər (tərc. N.Rəfibəyli)	270
Yox, seyrə dalmadan mavi göyləri (tərc. Tələb Əyyubov)	272

Lev İvanoviç Oşanin

Toydan sonra (tərc. Ə.Kərim)	273
------------------------------------	-----

Aleksandr Yakovleviç Yaşin

Vətəndə (tərc. T.Mütəllibov)	275
İstirahət günündə (tərc. T.Mütəllibov)	276

Sergey Vladimiroviç Mixalkov

Pişik balaları (tərc. Çingiz Əlioğlu)	278
Yaxşı yoldaşlar (tərc. Çingiz Əlioğlu)	279

Viktor Bokov

Tor toxuyan Voloqda qızlarının mahnısı (tərc. Əhəd Muxtar)	280
Sənə soyuq dəyər, a mənim gecəm (tərc. Çingiz Əlioğlu)	281

Marqarita İosifovna Aliger

Qorxma, dönəcəyəm mən yenə geri (tərc. R.Rza) 283

Sergey Sergeyeviç Smirnov

Xəzərə, Bakıya, dostlara (tərc. İslam Səfərli) 285

Lüdmila Konstantinovna Tatyanıçeva

Aşırımda (tərc. Nigar Rəfibəyli) 287

Yevgeni Aronoviç Dolmatovski

Azərbaycan (tərc. Ə.Ziyatay) 289

Konstantin Mixayloviç Simonov

Açıq məktub (tərc. Ə.Kərim) 291

Gözlə, qayıdacağam (tərc. İ.İsmayılzadə) 295

Vyazmada bir ocaq (tərc. S.Məmmədzadə) 297

Mixail Aleksandroviç Dudin

“Qış bitmir may ayında” (tərc. N.Həsənzadə) 299

Əsgər dostlarıma məktub (tərc. Səyavuş Sərxanlı) 300

Mixail Kuzmiç Lukonin

Sənə (tərc. Vaqif İbrahim) 301

Boris Abramoviç Slutski

Allah (tərc. T.Bayram) 303

Sergey Sergeyeviç Orlov

“Onu basdırdılar Yer kürəsinə” (tərc. Xəlil Rza Ulutürk) 304

Sergey Vasilyeviç Vikulov

Ömürlük məhəbbət (poemadan parçalar) (tərc. Səyavuş Sərxanlı) 305

Nikolay Konstantinoviç Dorizo

Oğlum haqqında şeirlərdən (tərc. Ə.Ziyatay) 322

Qısqanıram (tərc. Ə.Kürçaylı) 324

Bahar şeirləri (tərc. T.Mahmud) 325

Vladimir Alekseyeviç Solouxin

“Sənə həm inanır, həm inanmıram” (tərc. A.Babayev) 327

Yuxudan oyanırkən (tərc. N.Xəzri) 328

“Cavan dost, gəzirsən çəməndə, düzdə” (tərc. N.Xəzri) 329

Bulat Şalvoviç Okucava

“Mən bilirəm, bir gün qaranlıqlardan (tərc. V.Bayathlı) 330

Roma imperiyası yıxılan vaxtı (tərc. V.Bayathlı) 330

Nəğməvari (tərc. V.Bayathlı) 332

Konstantin Yakovleviç Vanşenkin

Lirik şeir (tərc. İ.Coşqun) 333

Lirik şeir (tərc. İ.Coşqun) 334

Qoy dinləsin səsimi (tərc. Oqtay Rzayev) 335

Yevgeni Mixayloviç Vinokurov

Yıxılam, ancaq bilməz (tərc. Y.Həsənbəyov) 336

Andrey Dmitriyeviç Dementyev

Yolun başlanğıcı (tərc. Vaqif Nəсіб) 338

Kişinin üzünə baxmayın – nə vaxt (tərc. Vaqif Nəсіб) 339

Qadın evdən gedəndə (tərc. Mahir Qarayev) 339

“Ömrümün son üç gününü” (tərc. F.Sadıq) 341

Vladimir Nikolayeviç Sokolov

“Qaçıb hər cür söz-sovdan” (tərc. Q.Xalid)	343
“Yox! Elə xoşbəxtlik budur, deyəsən” (tərc. Q.Xalid)	343
Oka (tərc. Q.Xalid)	344

Maya Aleksandrovna Rummyantseva

Xəzər neftçiləri (tərc. Adil Babayev)	346
---	-----

Oleq Nikolayeviç Şestinski

Bakıda uşaqlığım (tərc. Məmməd Araz)	348
--	-----

Anatoli Vladimiroviç Jiqulin

Çətin mövzu (tərc. Q.Xalid)	350
“Üşütdü qəlbimi hey üşüm-üşüm” (tərc. Q.Xalid)	351
“Tənha ququ quşu ötür uzaqda” (tərc. Q.Xalid)	351

Robert İvanoviç Rojdestvenski

Gözləmə salonu (tərc. C.Novruz)	353
Nəhəng səma (tərc. C.Novruz)	355
Zaldan gələn məktuba cavab (tərc. C.Novruz)	355
Sən varsan (tərc. C.Novruz)	360
Əvəzolunmazlar haqda (tərc. C.Novruz)	362
Hansı diyarda olsam... (tərc. N.Xəzri)	369
Nə vaxtsa (tərc. V.Bəhmənlı)	370

Rimma Fyodorovna Kazakova

Yanar dağlar (tərc. Səyavuş Sərxanlı)	371
Çağla, mahnı... (tərc. Səyavuş Sərxanlı)	372
Yeganə övlad (tərc. Səyavuş Sərxanlı)	374

Andrey Andreyeviç Voznesenski

Qarışqa (tərc. V.Bayatlı)	375
Mayakovskinin keçmiş makinaçısı Y.Yanitskayaya (tərc. V.Bayatlı) ...	376
Ulduz (tərc. V.Bayatlı)	377
Qraf Rezanovun ispan mahnısı (tərc. V.Bayatlı)	378
“Şair olmamaq da olar” (tərc. V.Bayatlı)	379
Siquldada payız (tərc. Anar)	379
“Mən ögey arvadınam” (tərc. A.Mirseyid)	381
Çılpaq ilahə (tərc. Ə.Kür)	381
Teledua (tərc. Ə.Kür)	383
İşiq (tərc. Abbas Abdulla)	384
Yuxu (tərc. Abbas Abdulla)	385

Yevgeni Aleksandroviç Yevtuşenko

Vicdan əzabı (tərc. F.Sadiq)	386
Sonuncu xahiş (tərc. V.Bayatlı)	387
Harda dərd var (tərc. V.Bayatlı)	389
Qar ələnilir asta-asta (tərc. S.Məmmədzadə)	389
Nazim ürəyi (tərc. Q.Qasımzadə)	391
Yorulma (tərc. Sabir Rüstəmxanlı)	393
Son hədd (tərc. Sabir Rüstəmxanlı)	394
Neçə yol sinəmə vuruldu yara (tərc. Sabir Rüstəmxanlı)	394
Minnətdarlıq (tərc. Çingiz Əlioğlu)	395

Anatoli Konstantinoviç Peredreyev

Külək (tərc. Q.Xalid)	397
“Bu şəhər təpədən-dırnağa sirdi...” (tərc. Q.Xalid)	397
Düz (tərc. Q.Xalid)	398
“Bax, bu da doğma yerlər!” (tərc. Q.Xalid)	399

Anatoli Qriqoryeviç Popereçniy

Qara qan balladası (tərc. F.Sadiq)	400
--	-----

Vasili İvanoviç Kazantsev

Borodino döyüşünə bir gecə qalmış (tərc. Q.Xalid)	402
Uşaqlıq balladası (tərc. Q.Xalid)	402
Uçuş (tərc. Q.Xalid)	403
“Başımı yerə dikib” (tərc. Q.Xalid)	404
“Daha qaş qaralır, daha axşamdı” (tərc. Q.Xalid)	404
Dağ çayı (tərc. Q.Xalid)	405

Nikolay Mixayloviç Rubtsov

“Ulduzlardan nur yağır” (tərc. Q.Xalid)	407
Kənd axşamları (tərc. Q.Xalid)	408
Koma (tərc. Q.Xalid)	409
Yurdumda bir axşam (tərc. Q.Xalid)	409

Aleksandr Semyonoviç Kuşner

Yenə yağdı qar (tərc. Məmməd İsmayıl)	411
Neva təzələnir axşamayaxın (tərc. Məmməd İsmayıl)	412
Yuxuda (tərc. Məmməd İsmayıl)	414

Bella Axatovna Axmadulina

“Bizim küçəmizdən” (tərc. İ.İsmayılzadə)	415
“Bir gün, qarın döyüləndə” (tərc. İ.İsmayılzadə)	416
“Səsimi apardılar” (tərc. İ.İsmayılzadə)	417

Oleq Mixayloviç Dmitriyev

Rəssamın emalatxanasında (tərc. Səyavuş Sərxanlı)	419
Marsel (tərc. Səyavuş Sərxanlı)	420

Vladimir Semyonoviç Visotski

Zirvəyə qalxanda (tərc. Q.Xalid)	423
“Ürəyimdə bir ağrı var, bir ağrı” (tərc. Q.Xalid)	424

“Lap az qalıb döyüşə” (tərc. Q.Xalid)	425
O, döyüşdən qayıtmadı (tərc. Q.Xalid)	426

İosif Aleksandroviç Brodski

Görəsən, küləyə nə deyir kollar (tərc. S.Babullaoğlu)	428
Odissey Telemaka (tərc. S.Babullaoğlu)	429
Zəvvarlar (tərc. Anar)	430
“Torpağa gömülməkçün getməyəm bir ölkəyə” (tərc. Anar)	431
Mənə deyirlər ki, getməyim lazım (tərc. Rəbiqə Nazımızı)	431

Yuri Polikarpoviç Kuznetsov

Nizaminin kölgəsi (tərc. Q.Xalid)	433
“O qədər dərindən gəlir ki səsi” (tərc. Q.Xalid)	434
“Dünən bir məktubu oxuyub, susdum” (tərc. Q.Xalid)	435
Bal arısı (tərc. Q.Xalid)	436
Qatardan açılmış vaqon (tərc. Q.Xalid)	437

Aleksey Maksimoviç Parşikov

Şahmatçılar (tərc. V.Bayath)	438
------------------------------------	-----

RUS ŞERİ

ANTOLOGİYASI

DÜNYA ƏDƏBİYYATI
ANTOLOGİYALARI

Çapa imzalanmışdır 20.04.2011. Format 60×90 1/16. Ofset çap üsulu.
Fiziki çap vərəqi 28,5. Sifariş 124. Tiraj 7000.

“Şərq-Qərb” Nəşriyyat evinin mətbəəsində çap olunmuşdur.
AZ1123, Bakı, Aşıq Ələsgər küçəsi, 17.
Tel.: (+994 12) 374 83 43; 370 68 03
Faks: (+994 12) 370 18 49; 370 68 03
e-mail: info@eastwest.az
www.eastwest.az